

รายงานวิจัย

สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ
ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญในระบอบ
ประชาธิปไตยกับสังคมนิยม

CONSTITUTIONAL RIGHTS AND LIBERTIES OF
CITIZENS: A COMPARATIVE STUDY BETWEEN
DEMOCRACY AND SOCIALISM

"everyone has the right to life,
liberty and security of person"
article 3 the universal
declaration of human rights

ปรีชวรรณ สุวรรณสุนย์
2563

รายงานวิจัย

เรื่อง

สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ
ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญในระบอบ
ประชาธิปไตยกับสังคมนิยม

Constitutional Rights and Liberties of Citizens:
a Comparative Study between
Democracy and Socialism

โดย

ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

2563

ชื่อเรื่อง: สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย กับสังคมนิยม

ผู้วิจัย: ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

คณะที่ปรึกษา: 1) ศาสตราจารย์เกียรติคุณดร.เนศวร์ เจริญเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรณ์ พัฒนสานต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ปี: 2563

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และความสัมพันธ์ของเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ 2) ศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนตามรัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการค้นคว้าจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยที่มาและเนื้อหาของรัฐธรรมนูญเป็นไปตามองค์ประกอบแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมครบทั้ง 4 ข้อ คือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 กำหนดให้จีนปกครองตามระบบสังคมนิยม มีที่มาและเนื้อหาตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจำนวน 2 ข้อ คือ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐ ส่วนความสัมพันธ์ของรัฐธรรมนูญด้านสิทธิเสรีภาพกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเนื้อหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนครบ 30 ข้อ ปรากฏในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นหมวดหลัก และยังได้บัญญัติในหมวดอื่นคือ หมวด 1 บททั่วไป หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ได้บัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่สัมพันธ์กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำนวน 27 ข้อ ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองรวมถึงหมวด 1 หลักการทั่วไป และหมวด 3 องค์การแห่งรัฐ ได้กำหนดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในหมวด 1 หลักการทั่วไปเป็นหลัก ทั้งนี้ สิทธิเสรีภาพที่ไม่ได้บัญญัติตามปฏิญญาสากลอยู่ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองทั้ง 3 ข้อ แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยมีเนื้อหาที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่ารัฐธรรมนูญในระบอบสังคมนิยม

สถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยพบว่า ในภาพรวมมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่ดีขึ้น ได้ดำเนินการตามกรอบการปฏิรูปประเทศและกฎหมายหลายด้าน แต่มีสถานการณ์ที่น่ากังวลคือ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การค้ามนุษย์เสรีภาพในการแสดงออก และการคุ้มครองนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน ส่วนสถานการณ์ในสาธารณรัฐประชาชนจีนเห็นว่าการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและการสื่อสารโดยเฉพาะด้านการเมือง การละเมิดการนับถือศาสนา การปราบปรามชนกลุ่มน้อย และการควบคุมการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม ข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาคือ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพพื้นฐานให้กับประชาชน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการยังมีได้บังคับใช้รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิเสรีภาพ สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ

- 1) ควรพิจารณาปรับปรุง แก้ไขกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีเพื่อเป็นกลไกการทำงานตามรัฐธรรมนูญให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 2) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ
- 3) ดำเนินการติดตามและประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

คำสืบค้น: สิทธิเสรีภาพ, รัฐธรรมนูญ, ประชาธิปไตย, สังคมนิยม

Title: Constitutional Rights and Liberties of Citizens: a Comparative Study between Democracy and Socialism

Researcher: Preeyawan Suwansoon

Advisers: 1) Prof. Tanet Charoenmuang Chiang Mai University
2) Asst. Prof. Thiraphat Loiwirat Rajabhat Mahasarakham University
3) Asst. Prof. Anusorn Phattanasarn Chaiyaphum Rajabhat University

Year: 2020

Abstract

The objectives of research study are 1) to study the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 and the Constitution of the People's Republic of China (1982) under the concept of Constitutionalism as well as the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) and 2) to study the current situations of human rights and liberties in Thailand and China, along with the two countries' Constitutions and UDHR . This is a qualitative study with data collection and document analysis. Findings of the study are described below.

The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 stipulates that Thailand is a constitutional monarchy with a parliamentary democracy. The making process and provisions of the Constitution conform to four principles of Constitutionalism: 1) social contract 2) supreme law 3) separation of powers and 4) rule of law. Meanwhile, the Constitution of the People's Republic of China (1982) states that China is a socialist state. The drafting process and provisions of the Consitution comply with only two principles of Constitutionalism, supreme law and rule of law. Regarding to rights and liberties listed in the two Constitutions and UDHR, the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 includes all 30 articles of UDHR as mostly shown in Chapter III Rights and Liberties of the Thai People and also in other chapters, including Chapter I General Provisions, Chapter IV Duties of the Thai People, Chapter V Duties of the State and Chapter VI Directive Principles of State Policies. The Constitution of the People's Republic of China (1982) complies with 27 articles of UDHR as mainly seen in Chapter I General Principles and also in Chapter II The Fundamental Rights and Duties of Citizens and Chapter III The Structure of the State. As above, provisions related to civil rights and liberties in the democratic Constitution are greater than ones of the socialist Constitution.

The situation of human rights in Thailand has generally improved; moreover, the national reform plan and amendments to existing laws are underway to enhance rights and liberties of the people. However, there are some concern issues, especially challenges to community rights in natural resources and environmental management, violent situations in the southern border provinces, human trafficking, restrictions on freedom of expression and social movements. In China, restrictions on individual rights and liberties are apparent, such as religious discrimination, ethnic suppression and obstruction of civil society.

The research study concludes that both democratic and socialist Constitutions protect fundamental rights and liberties of citizens; nonetheless, law enforcement are ineffective and people as well as government officials lack of knowledge and understanding towards rights and liberties. Thus, recommendations made as a result of this study are as follows; 1) to enact new laws or amend existing laws in compliance with the current situation and human rights treaties in order to transform constitutional provisions into actions 2) to promote knowledge and understanding of human rights and liberties in the society and 3) to monitor and evaluate the 4th National Human Rights Plan (B.E 2562–2566) for better implementation and more efficient protection of people's rights and liberties.

Keyword: right and liberty, constitution, democracy, socialism

คำนำ

สิทธิเสรีภาพถือเป็นสิ่งที่กำหนดให้มนุษย์เกิดมาด้วยความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน โดยนัยยะทางกฎหมายนั้นสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันโดยตรงต่ออำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ กล่าวคือ สิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญย่อมคุ้มครองเฉพาะการกระทำของปัจเจกบุคคลที่อยู่ภายในรัฐนั้น หรือใช้บังคับกับองค์กรของรัฐอันเป็นองค์กรที่มีความผูกพันต่อรัฐธรรมนูญของรัฐเท่านั้น ในรูปแบบการปกครองทั้งประชาธิปไตยและสังคมนิยมต่างได้มีการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเปรียบเสมือนแผนแม่บทหรือกรอบที่มีสาระสำคัญในการกำหนดประเด็นสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ ที่แต่ละรัฐจะนำไปเป็นแนวทางการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายในประเทศด้วยการบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญ แต่การรับรองสิทธิเสรีภาพเรื่องใดนั้นขึ้นอยู่กับอุดมการณ์การเมืองและระบอบการปกครองภายในประเทศที่ให้ความสอดคล้องกับบริบทและสภาพการณ์นั้น ๆ

รายงานวิจัยเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม เป็นการศึกษาที่ผู้วิจัยมีความสนใจในด้านความต่างของรูปแบบการปกครองกับที่มาของรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญและความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยได้เลือกประเทศไทยเป็นตัวแทนของประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย และสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นตัวแทนของประเทศระบอบสังคมนิยม นอกจากนี้ ยังศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพจากรายงานของหน่วยงานภายในของรัฐ และองค์กรเอกชนระหว่างประเทศอย่าง Freedom House และ Human Rights Watch เพื่อให้ทราบมุมมองและสามารถวิเคราะห์ประเด็นสิทธิเสรีภาพของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งจากการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องได้อย่างรอบด้าน

ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะนำเสนอผลการศึกษารายงานให้ผู้อ่านได้ทราบถึงสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของ 2 รูปแบบการปกครอง ได้แก่ ระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการประเมินสถานการณ์สิทธิเสรีภาพของหน่วยงานภายในและองค์กรเอกชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการตีความหมายของสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของสังคมนิยมที่แตกต่างจากแนวคิดกระแสหลักทำให้ผลการศึกษาที่ได้จากหน่วยงานภายในของรัฐและองค์กรเอกชนระหว่างประเทศมีความเห็นที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง แม้จะเป็นการนำเสนอในประเด็นเดียวกันก็ตาม ผู้อ่านจะได้เห็นถึงความย้อนแย้งของสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะประเทศสังคมนิยมที่ประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในหลายด้าน แต่กลับเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจลำดับที่ 2 ของโลกซึ่งเป็นรองเพียงประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น มีดัชนีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เฉลี่ยในช่วง 5 ปีอยู่ที่ร้อยละ 7 เป็นประเทศที่มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ทว่าการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนกลับถูกเทคโนโลยีควบคุมพฤติกรรมโดยรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในขณะที่ประเทศไทยได้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยยึดหลักการเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ยังคงพบปัญหาการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ไม่สามารถคุ้มครองได้ตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมยังไม่สามารถยกระดับให้ประชาชนพ้นจากเส้น

แบ่งความยากจนได้ทั้งหมด ก่อให้เกิดช่องว่างทางรายได้ในสังคม และทำให้กระทบต่อภาวะหนี้ครัวเรือนที่ปรับตัวสูงอย่างต่อเนื่องทุกปี ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้หมายความว่าระบอบสังคมนิยมจะดีกว่าประชาธิปไตย แต่ได้สะท้อนให้เห็นว่าในบางสถานการณ์ประชาชนอาจต้องเสียสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเพื่อสร้างความมั่นคงหรือการพัฒนาเพื่อส่วนรวมของประเทศ อาจยอมให้ภาครัฐมีบทบาทเข้ามาดูแลกิจการผลิตหรือสร้างมาตรการลดความเหลื่อมล้ำที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงโอกาสทางการแข่งขันอย่างเท่าเทียมกัน จึงจะเรียกได้ว่าเกิดสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในสังคมอย่างเป็นธรรม สำหรับข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อหน่วยงานรัฐสภาในฐานะเป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติเกี่ยวข้องกับการร่างกฎหมายและการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายโดยตรง จำเป็นต้องมีการติดตามผลการบังคับใช้กฎหมายให้มีความสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน การเร่งรัดออกนิติกฎหมายภายในประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนามรับรองหรือให้สัตยาบันในตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงการติดตามและตรวจสอบการทำหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อให้เกิดการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและทัดเทียมกับต่างประเทศ

ทั้งนี้ รายงานวิจัยเรื่องดังกล่าวสำเร็จลุล่วงได้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะที่ปรึกษาประจำรายงานวิจัย 3 ท่าน คือ 1) ศาสตราจารย์เกียรติคุณธนเศรษฐ์ เจริญเมือง อาจารย์พิเศษคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และ 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรณ์ พัฒนสานต์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ได้ให้ความกรุณาตรวจอ่านรายงานวิจัย ตลอดจนให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนสำเร็จเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ขอขอบคุณสำนักวิชาการที่มอบโอกาสให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามความสนใจได้อย่างอิสระ และขอขอบคุณคุณคุณอรณิข รุ่งธิพานนท์ ได้ช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของบทความย่อภาษาอังกฤษ รายงานวิจัยฉบับนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้รับความรู้หรือนำข้อมูลไปประยุกต์ได้ไม่มากนักน้อย ทั้งยังหวังว่าการอ้างอิงบรรณานุกรมจะมีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ต่อไป หากพบความบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยมา ณ ที่นี้

ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

สิงหาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	i
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	iii
คำนำ	v
สารบัญ	vii
สารบัญตาราง	ix
สารบัญภาพ	x
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
1.5 สมมติฐานการวิจัย	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	10
2.1 แนวคิดสิทธิและเสรีภาพ (Right and Liberty)	10
2.2 แนวคิดประชาธิปไตย (Democracy)	17
2.3 แนวคิดสังคมนิยม (Socialism)	23
2.4 แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)	29
2.5 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)	36
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
2.7 ข้อเสนอจากการทบทวนวรรณกรรม	55
2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	59
บทที่ 3 วิธีการศึกษาวิจัย	61
3.1 วิธีการวิจัย	61
3.2 กลุ่มเป้าหมายการศึกษาหลัก	61
3.3 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	61
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	62
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	64
4.1 การเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ด้านสิทธิเสรีภาพ ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	64
4.1.1 ความสัมพันธ์แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร	64
4.1.2 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	73
4.2 สถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนตามรัฐธรรมนูญ และปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	95
4.2.1 หน่วยงานภายในประเทศ	95
1) ประเทศไทย: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	95
2) สาธารณรัฐประชาชนจีน: สำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน	107
4.2.2 องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ	129
1) องค์กร Freedom House	129
2) องค์กร Human Rights Watch	141
4.3 บทวิเคราะห์	157
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	174
5.1 สรุปผลการวิจัย	174
5.2 อภิปรายผล	187
5.3 ข้อเสนอแนะ	195
บรรณานุกรม	201
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย	
ภาคผนวก ข รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐาน ของพลเมือง	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญญัตราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ลักษณะสังคมนิยมสมบูรณ์ตามแนวอุดมคติ	25
2.2 ลักษณะสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์	26
2.3 ลักษณะสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย	26
4.1 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น	73
4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	75
4.3 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	86
4.4 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทางหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคมและการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ	91

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	60
4.1 โครงสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย	68
4.2 โครงสร้างการปกครองระบอบสังคมนิยมของสาธารณรัฐประชาชนจีน	70
4.3 การสถาปนารัฐธรรมนูญตามแนวคิดประชาชนคือฐานความชอบธรรม	158

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่นับว่ามีความสำคัญต่อประชาชนอย่างยิ่ง เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นหลักประกันไม่ให้ผู้ปกครองล่วงละเมิดในสิทธิอันชอบธรรมของประชาชน อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการดำเนินการบริหารประเทศของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อสนองความต้องการของประชาชน รัฐธรรมนูญจึงเป็นหลักของโครงสร้างการบริหารประเทศ เพื่อให้ผู้ปกครองได้ยึดเป็นแนวในการบริหารประเทศตามวิธีการ หลักการ นโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญนั้น ๆ ทั้งนี้ สารสำคัญหลักเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ คือ การกำหนดรูปแบบและกระบวนการในการปกครอง ขอบเขต อำนาจและความรับผิดชอบขององค์การทางการเมือง การปกครองแห่งรัฐ (หรือที่เรียกว่า รัฐบาล) รวมตลอดถึงการกำหนดหลักประกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของพลเมือง ทำให้รัฐธรรมนูญมีสถานะที่สูงกว่ากฎหมายประเภทอื่น ๆ และกฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ สามารถแบ่งประเภทของรัฐธรรมนูญได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบลายลักษณ์อักษรและแบบไม่ลายลักษณ์อักษรที่ใช้ระบบจารีตประเพณีในการปกครองแทน ในทุกประเทศไม่ว่าจะปกครองในระบอบใดย่อมจะมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองทั้งสิ้น แต่รูปแบบและที่มาของกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นอาจจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ เพราะแต่ละประเทศอาจมีสาเหตุของการบัญญัติต่างกัน และบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลัทธิ อุดมการณ์ และปรัชญาทางการเมืองของแต่ละประเทศ (ระบอบการเมืองการปกครอง, ม.ป.ป.)

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ โดยอาศัยหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักการที่ว่าด้วยความถูกต้องแห่งกฎหมาย ผู้ปกครองประเทศมาจากการเลือกตั้งของประชาชน มีฐานะเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน โดยผ่านการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบเลือกผู้บริหารประเทศและการตรากฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชน และมีการตรวจสอบควบคุมดูแลจากประชาชนโดยตรงหรือการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย เช่น การยื่นเสนอหรือแก้ไขกฎหมาย การแสดงความคิดเห็นในการทำประชาพิจารณ์ การออกเสียงในการทำประชามติ เป็นต้น ระบอบนี้มีลักษณะเด่นอยู่ที่การแข่งขันอย่างเสรีระหว่างกลุ่มหรือพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในการเป็นตัวแทนเข้ามาบริหารประเทศ แม้ในปัจจุบันประชาธิปไตยจะยังไม่มีนิยามที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วกันก็ตาม แต่มีการระบุว่าความเสมอภาคและอิสรภาพเป็นคุณลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย หลักการดังกล่าวสะท้อนออกมาผ่านความเสมอภาคทางกฎหมาย สิทธิเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายโดยเท่าเทียม ส่วนอิสรภาพได้มาจากสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งโดยทั่วไปได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ สำหรับหลักการของระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย (ประภัสสร ทองยิณดี, 2558, น. 13-15)

1. อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ บางที่เรียกว่าอำนาจของรัฐ (State power) เป็นอำนาจที่มาจากปวงชน และผู้ที่จะได้อำนาจปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ

2. ประชาชนมีสิทธิที่จะมอบอำนาจปกครองให้แก่ประชาชนด้วยกันเอง โดยการออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนเพื่อไปใช้สิทธิแทนตน

3. รัฐบาลจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน อาทิ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตส่วนบุคคล เสรีภาพในการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็น การชุมนุม โดยรัฐบาลจะต้องไม่ละเมิดสิทธิเหล่านี้ เว้นแต่เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยหรือรักษาศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

4. ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสมอกันในการที่จะได้รับบริการทุกชนิดที่รัฐจัดให้แก่ประชาชน

5. รัฐบาลถือกฎหมายและความเป็นธรรมเป็นบรรทัดฐานในการปกครอง และในการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มชน รวมทั้งจะต้องไม่ออกกฎหมายที่มีผลเป็นการลงโทษบุคคลอื่นหลัง

ประเทศไทยมีการใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 โดยเนื้อหาของรัฐธรรมนูญในแต่ละฉบับนั้น ได้บัญญัติเรื่องสิทธิเสรีภาพไว้แตกต่างกันไปตามบริบทและสถานการณ์ของประเทศขณะนั้น ๆ บางฉบับได้มีการบัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างชัดเจน แยกเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นรายด้าน ในขณะที่บางฉบับไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเลย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน บัญญัติว่าประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในมาตรา 2 มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลในมาตรา 4 รวมถึงการบัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยดังปรากฏในหมวดที่ 3 มาตรา 25-49 ที่มีการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ อาทิ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพการนับถือศาสนา สิทธิบุคคลและชุมชน โดยการบัญญัติได้เป็นไปตามลักษณะของรัฐธรรมนูญและแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย กำหนดให้รัฐธรรมนูญประเทศนั้น ๆ ต้องอยู่บนพื้นฐานการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ในขณะที่การปกครองในระบอบเผด็จการ มีลักษณะเด่นอยู่ที่การรวมอำนาจในทางการเมือง การปกครองไว้ที่บุคคลเพียงคนเดียว คณะเดียว หรือพวกเดียว โดยบุคคลหรือคณะบุคคลดังกล่าวสามารถใช้อำนาจนั้นควบคุมบังคับประชาชนได้โดยเด็ดขาด หากประชาชนคัดค้านผู้นำหรือคณะผู้นำจะถูกลงโทษด้วยมาตรการต่าง ๆ ซึ่งหลักการของระบอบเผด็จการ มีดังนี้ (วรวิทย์ อิศรานุกพงศ์, ม.ป.ป.)

1. ผู้นำคนเดียวหรือคณะผู้นำ หรือพรรคการเมืองเพียงกลุ่มเดียว มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง และสามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องฟังเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ

2. การรักษาความมั่นคงของผู้นำหรือเสถียรภาพของรัฐบาลสำคัญกว่าการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประชาชนไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของผู้นำอย่างเปิดเผยได้

3. ผู้นำหรือคณะผู้นำสามารถที่จะอยู่ในอำนาจได้ตลอดชีวิต หรือนานเท่าที่มีกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ยังให้การสนับสนุน ประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิที่จะเปลี่ยนผู้นำได้

4. การตรากฎหมายและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้จัดขึ้นตามรัฐธรรมนูญและตามหน้าที่ของรัฐสภา ไม่มีความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกล่าวคือ รัฐธรรมนูญเป็นเพียงแค่รากฐานอำนาจของผู้ทำให้เกิดความชอบธรรมทางกฎหมายเท่านั้น

ลักษณะการปกครองระบอบเผด็จการ คือ ไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประเทศ จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ยึดหลักความมั่นคงปลอดภัยของรัฐเป็นสำคัญ มีการยกย่องอำนาจ และให้ความสำคัญของรัฐเหนือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ยึดหลักการรวมอำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลางของประเทศเพื่อควบคุมประชาชนให้ปฏิบัติตามความต้องการของผู้นำ โดยที่ประชาชนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้นำอย่างเคร่งครัด ไม่มีสิทธิโต้แย้งในนโยบายหรือหลักการของรัฐ ระบอบเผด็จการแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) เผด็จการทหาร คือ ระบอบเผด็จการที่คณะผู้นำฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรงหรือโดยอ้อม (ผ่านทางพลเรือนที่ฝ่ายทหารสนับสนุน) 2) เผด็จการฟาสซิสต์ คือ ระบอบการปกครองที่เน้นความสำคัญของผู้นำที่มีอำนาจเหนือประชาชนทั่วไป โดยระบอบนาซี (Nazi) ถือว่าเป็นระบอบฟาสซิสต์เช่นเดียวกัน และ 3) เผด็จการคอมมิวนิสต์ คือ ระบอบเผด็จการที่มีเพียงพรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวในการบริหารประเทศ ได้รับการยอมรับหรือสนับสนุนจากบุคคลต่าง ๆ และกองทัพให้เป็นผู้ใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศ

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เปลี่ยนแปลงการปกครองภายหลังสงครามกลางเมืองจีนยุติลงใน ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) ระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงได้เข้าปกครองจีนแผ่นดินใหญ่ ส่วนพรรคก๊กมินตั๋งได้ย้ายไปยังเกาะไต้หวัน และในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) เหมา เจ๋อตุงประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน นำเอาแนวความคิดทางการเมืองแบบคอมมิวนิสต์มาปกครองประเทศ หรือที่เรียกว่า “จีนคอมมิวนิสต์” ซึ่งนักรัฐศาสตร์เห็นว่าจีนยังเป็น 1 ใน 5 รัฐคอมมิวนิสต์สุดท้ายในโลก (เช่นเดียวกับเวียดนาม เกาหลีเหนือ ลาว และคิวบา) จีนได้ถูกอธิบายว่าเป็นประเทศประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์บนพื้นฐานแนวคิดระบอบคอมมิวนิสต์และสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ โดยการถ่ายทอดแนวคิดและวิสัยทัศน์ทางการเมืองแบบสังคมนิยมสู่การจัดระเบียบการปกครองในทางปฏิบัติ (อุดม รัฐอมฤต และ นิยม รัฐอมฤต, 2558, น. 67) ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 มาตรา 1 ว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐสังคมนิยมอยู่ภายใต้การบริหารประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ ที่มีชนชั้นกรรมาชีพแรงงาน และเกษตรกรเป็นชนชั้นหลักของสังคม ระบบสังคมนิยมเป็นระบบพื้นฐานของประเทศกำหนดให้มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์แบบจีน และมีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้นำด้านการบริหาร ห้ามองค์กรหรือบุคคลใด ๆ ทำลายระบบสังคมนิยม ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 ที่บังคับใช้ในปัจจุบันนับตั้งแต่การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นมา และเมื่อศึกษาเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพภายใต้การปกครองระบอบสังคมนิยมยังพบว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนยังมีการควบคุมด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนบางส่วน แม้ว่าสภาวะการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้จีนได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยในทางการเมืองการปกครองรัฐบาลจีนยังคงจำกัดด้านสิทธิและเสรีภาพการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนที่ต้องไม่กระทบต่อสังคมส่วนรวม แต่ทางด้านเศรษฐกิจรัฐบาลจีนได้เปิดกว้างให้มีการแข่งขัน

ทางการผลิต การค้าและการลงทุนได้อย่างเสรี เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ตามรัฐธรรมนูญในหมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองมาตรา 33-56 เช่น เสรีภาพการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ สิทธิแรงงาน สิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ เป็นต้น (แนะนำประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์, 2560) อย่างไรก็ตาม ภายหลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ใน ค.ศ. 2018 ได้มีการแก้ไขเนื้อหาในส่วนสำคัญ อาทิ การดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีจากเดิมไม่เกิน 2 วาระ ๆ ละ 5 ปี กลายเป็นไม่จำกัดวาระและระยะเวลา การกำหนดให้องค์กรทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ อยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สะท้อนให้เห็นถึงการวางระบบรวบอำนาจที่ผ่านระบบทางการของรัฐ โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงเป็นการสร้างความชอบธรรม ทำให้อำนาจเบ็ดเสร็จเข้าสู่ศูนย์กลางมากยิ่งขึ้น เป็นไปตามหลักการของระบอบเผด็จการที่เน้นการรักษาตำแหน่งของผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ

จากการศึกษาทบทวนหลักการทางวิชาการของการปกครองทั้ง 2 รูปแบบ พบว่า สิ่งที่แตกต่างกันของหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการ (หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า ระบอบสังคมนิยม) คือ ด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน สิทธิ หมายถึง อำนาจทางกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองกับบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามประมวลกฎหมาย มีการรับรอง คุ้มครอง และต้องไม่เป็นการรบกวนสิทธิหรือหน้าที่อันสมควร เป็นไปตามสิทธิที่ตนเองพึงได้รับ เป็นความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้กับผู้อื่นเพื่อคุ้มครองและรักษาประโยชน์อันสมควรได้ ในขณะที่เสรีภาพ คือ การที่บุคคลสามารถมีอิสระในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ให้เป็นไปตามความต้องการของตนเอง มีอำนาจในการกำหนดสิ่งที่ตนเองต้องการ แต่ทั้งนี้ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นด้วยเช่นเดียวกัน (สุเทพ เอี่ยมคง, ม.ป.ป.) โดยการปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ ที่ถือว่าต้องมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ส่วนการปกครองในระบอบสังคมนิยมมองว่าอำนาจทางการเมืองการปกครองเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสิ่งที่พึงกระทำเพื่อการกำกับ ควบคุมการบริหารประเทศให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยได้มีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบการปกครองทั้ง 2 รูปแบบกับการกำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ โดยผ่านการศึกษารัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ รวมถึงความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) ที่เกิดจากการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เหตุการณ์ดังกล่าวได้นำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประเทศคู่สงครามจำนวนมาก ทำให้ประเทศต่าง ๆ เกิดความวิตกว่าเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงเป็นเอกสารที่ทั่วโลกตกลงใช้ร่วมกันเป็นแนวทางไปสู่การสร้างสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียม นับเป็นครั้งแรกของการปกป้องสิทธิมนุษยชนของทุกคนในประวัติศาสตร์ที่นานาประเทศเห็นพ้องกันว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปกป้อง เพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเสรี เท่าเทียม และมีศักดิ์ศรี เนื้อหาของปฏิญญาประกอบด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ จำนวน 30 ข้อ สามารถนำมาจัดกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่มคือ 1) สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น 2) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 3) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ 4) หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม การรับรองสิทธิ

มนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ องค์การสหประชาชาติได้ลงมติรับรองปฏิญญานี้เพื่อเป็นหลักการในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลกในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยประเทศไทยถือเป็น 1 ใน 48 ประเทศแรกที่ร่วมลงคะแนนเสียงสนับสนุน (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, ม.ป.ป.) ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าร่วมลงนามปฏิญญานี้ใน ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) แม้ว่าปฏิญญาดังกล่าวจะไม่ใช่นิติสัญญาระหว่างประเทศ ไม่มีพันธะผูกพันในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศ แต่จัดเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ จำต้องเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้ตราไว้ในปฏิญญาดังกล่าว โดยปฏิญญาดังกล่าวยังเป็นพื้นฐานสำคัญของสนธิสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ อีกหลายฉบับ รวมถึงเมื่อมีการตรากฎหมายหรือจัดทำรัฐธรรมนูญภายในของประเทศต่าง ๆ มักนำหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาวางเป็นฐานคิดเสมอ จึงกล่าวได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกลายเป็นหลักพื้นฐานสำหรับการพัฒนากฎหมายภายในด้านสิทธิเสรีภาพของแต่ละประเทศ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศของตน

ขณะเดียวกันผลการประเมินขององค์กร Freedom House ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรของสหรัฐอเมริกา ได้ทำการประเมินระดับด้านสิทธิเสรีภาพของประเทศทั่วโลก โดยมีเกณฑ์ตัวชี้วัด 2 ด้านคือ 1) ด้านสิทธิทางการเมือง (40 คะแนน) และ 2) เสรีภาพพลเมือง (60 คะแนน) ได้ทำการประเมินใน ค.ศ. 2019 ผลการประเมินพบว่า จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ประเทศไทยได้ 30 คะแนน ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ 11 คะแนน ผลการประเมินได้บ่งชี้ว่า คะแนนการประเมินสิทธิเสรีภาพทั้ง 2 ประเทศอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะสิทธิทางการเมือง ซึ่งประเทศไทยได้คะแนนประเมิน 5/40 คะแนน ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนได้คะแนนประเมิน -1/40 คะแนน เนื่องจากการถูกรัฐบาลจำกัดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อและนักวิชาการต่อทางการเมือง รวมถึงการควบคุมขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน (Freedom House, 2019a)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาเชิงเปรียบเทียบด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้การปกครองระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยมผ่านรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) อันเป็นแนวคิดที่ใช้กับรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษร ที่ให้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครอง กำหนดกลไกในการจัดองค์กรบริหารรัฐ การสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้กับรัฐบาล การจำกัดอำนาจผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงทำการศึกษาความสัมพันธ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับรัฐธรรมนูญในหมวดที่เกี่ยวข้องด้านสิทธิเสรีภาพ ที่ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ลงนามรับรองและให้สัตยาบันปฏิญญาดังกล่าว โดยผลของการศึกษาที่ได้นำไปสู่ข้อค้นพบจากการตั้งสมมติฐานว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการคุ้มครอง สนับสนุน และส่งเสริมสิทธิเสรีภาพมากกว่าการปกครองในระบอบสังคมนิยม สามารถเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร รวมถึงได้ทราบสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รูปแบบการปกครองทั้งระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตามข้อเท็จจริง เพื่อได้ข้อมูลอันมีประโยชน์

ทั้งความรู้ ข้อเสนอแนะเชิงกว้างต่อการส่งเสริม สนับสนุน ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศ ทั้งในด้านกฎหมาย นโยบาย หรือแนวทางดำเนินงานเพื่อสร้างความเสมอภาค และการได้รับปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ตามความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และความสัมพันธ์ของ เนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

2) เพื่อศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนตามรัฐธรรมนูญ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม ขอบเขตของการวิจัย คือ การศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบด้านสิทธิ เสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีตัวแปรที่ส่งผลต่อการศึกษาคือ รูปแบบการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย รูปแบบการปกครองระบอบสังคมนิยม แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ความแตกต่างระหว่างหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยมกับสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ การแสดงถึงความสัมพันธ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่มีผลต่อ การบัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพลงในรัฐธรรมนูญทั้ง 2 รูปแบบการปกครอง และสภาพข้อเท็จจริงด้านสิทธิ เสรีภาพภายในประเทศ จากรายงานสถานการณ์สิทธิเสรีภาพทั้งของหน่วยงานภายในและระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายการศึกษาคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในฐานะประเทศที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐาน ของพลเมือง ในฐานะประเทศที่ปกครองตามระบอบสังคมนิยม โดยทั้ง 2 ประเทศดังกล่าวเป็นประเทศที่ให้ การรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทด้านสิทธิและเสรีภาพที่แต่ละรัฐควร กำหนดเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับปฏิญญาข้างต้น

การกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้มีการแบ่ง ขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

1) ศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และความสัมพันธ์ของ เนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ขอบเขตเนื้อหา คือ การศึกษารัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญ นิยมที่มีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ข้อ คือ (1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม (2) หลักความเป็นสูงสุดของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ (3) ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และ (4) หลักนิติรัฐ กับลักษณะรูปแบบการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม รวมถึงการศึกษาเนื้อหาของรัฐธรรมนูญด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25-49 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง มาตรา 33-56 รวมถึงเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพ โดยปรากฏอยู่ในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญ ที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั้ง 30 ข้อ ตามการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (2) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (3) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ (4) หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม การรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ เพื่อทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมภายใต้รูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน และความสัมพันธ์ด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

2) ศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนตามรัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบด้านสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญภายใต้รูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม โดยเลือกศึกษาประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศปกครองในระบอบประชาธิปไตย และสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะที่เป็นประเทศปกครองในระบอบสังคมนิยม ขอบเขตเนื้อหา คือ การศึกษาสถานการณ์คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25-49 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง มาตรา 33-56 โดยศึกษาข้อมูลจากรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2561 และสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสาธารณรัฐประชาชนจีนจากสมุดปกขาว โดยสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (The State Council Information Office of the People's Republic of China: SCIO) ใน ค.ศ. 2019 และข้อมูลจากองค์กรภาคเอกชนต่างประเทศที่เกี่ยวข้องในด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ องค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ในช่วง ค.ศ. 2018-2019 นำมาศึกษาร่วมกับหลักการประชาธิปไตยและสังคมนิยม ให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนตามระบอบการปกครอง และนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางของการยกระดับสิทธิเสรีภาพภายในประเทศให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) สิทธิ คือ ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้งบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย เช่น สิทธิในครอบครัว สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง สิทธิในการเลือกอาชีพ สิทธิในทรัพย์สิน เป็นต้น ในที่นี้หมายถึง สิทธิที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และ

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง และรวมถึงเนื้อหาด้านสิทธิที่ปรากฏอยู่ในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญ

2) เสรีภาพ คือ อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับตัดสินใจนั้น และเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เช่น เสรีภาพการนับถือศาสนา เสรีภาพการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการสื่อสาร เป็นต้น ในที่นี้หมายถึง เสรีภาพที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง และรวมถึงเนื้อหาด้านเสรีภาพที่ปรากฏอยู่ในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญ

3) ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยประชาธิปไตยจะยึดหลักเสียงข้างมากในการตัดสินใจปัญหาหรือลงมติในเรื่องต่าง ๆ แต่ก็ต้องรับฟังเสียงข้างน้อยเช่นกัน ตามหลักการที่ว่าด้วยความถูกต้องแห่งกฎหมาย ผู้ปกครองประเทศมีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นเพียงตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน มีระบบหรือกลไกการตรวจสอบควบคุมดูแลของประชาชน โดยการมีส่วนร่วม ในที่นี้คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

4) ระบอบสังคมนิยม คือ ระบอบการปกครองที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางของประเทศ มีคณะรัฐบาลเป็นประมุขของประเทศ เป็นระบอบการปกครองที่ไม่มีกษัตริย์เป็นประมุข จึงมีลักษณะเป็นสาธารณรัฐเสมอ ทฤษฎีส่วนใหญ่รัฐบาลจะเป็นผู้รวบรวมไว้ และแจกจ่ายให้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความไม่เท่าเทียมกัน โดยที่รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือเป็นผู้ประกอบการหลักทางเศรษฐกิจ รัฐมีบทบาทในการสร้างหลักประกันให้แก่สังคม รวมทั้งการเป็นผู้จัดทำบริการสวัสดิการที่จำเป็นแก่ประชาชนโดยตรง ในที่นี้คือ การปกครองระบอบสังคมนิยมในสาธารณรัฐประชาชนจีน

5) รัฐธรรมนูญนิยม คือ แนวคิดที่จะใช้รัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรมาเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองและกำหนดกลไกอันเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการจัดองค์กรบริหารของรัฐ เน้นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างรัฐในฐานะผู้ปกครองกับประชาชนผู้ใต้ปกครอง ในที่นี้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่ทำการศึกษาค้นคว้าตั้งอยู่บนองค์ประกอบ 4 ประการคือ (1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม (2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และ (4) หลักนิติรัฐ

6) รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญเปรียบเสมือนแม่บทของกฎหมายทั้งหลายภายในประเทศ ดังนั้น ถ้ากฎหมายใดที่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายนั้นถือว่าเป็นโมฆะไม่สามารถใช้บังคับได้ และโดยทั่วไปแล้วรัฐธรรมนูญจะบัญญัติหลักการที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการบริหารประเทศไว้ เช่น รูปแบบของรัฐ การแบ่งอำนาจอธิปไตย สิทธิหน้าที่ของประชาชน องค์กรทางการเมือง และระเบียบแบบแผนของการปกครอง เป็นต้น สำหรับการศึกษาครั้งนี้รัฐธรรมนูญคือ รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ในมาตราที่เกี่ยวข้องกับความเป็นรัฐธรรมนูญนิยม รูปแบบการปกครอง และสิทธิเสรีภาพ

7) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) คือ เจตนารมณ์การร่วมมือระหว่างประเทศในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรกของโลก โดยสาระสำคัญ คือ สิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปกป้องเพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเสรีเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี บทบัญญัติของปฏิญญาประกอบด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ จำนวน 30 ข้อ สามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อที่ 1-3) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อที่ 4-21) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ข้อที่ 22-27) และหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อที่ 28-30)

1.5 สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม ได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยในเบื้องต้นหลังจากที่ได้มีการทบทวนแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรภายใต้การปกครองรูปแบบประชาธิปไตยและสังคมนิยมมีความสอดคล้องกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการคุ้มครอง สนับสนุน และส่งเสริมด้านสิทธิเสรีภาพมากกว่าการปกครองในระบอบสังคมนิยม ซึ่งจะปรากฏเนื้อหาอยู่ในรัฐธรรมนูญหมวดสิทธิเสรีภาพ โดยจะมีความสัมพันธ์กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เนื่องจากได้มีการรับรองต่อปฏิญญาดังกล่าว

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับรัฐธรรมนูญที่เป็นแบบลายลักษณ์อักษรของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 2) ได้เข้าใจความแตกต่างระหว่างแนวคิดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและการปกครองระบอบสังคมนิยมตามแนวคิดทางวิชาการ
- 3) มีข้อมูลสถานการณ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้การปกครองประเทศในรูปแบบประชาธิปไตยและสังคมนิยม ที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งจากมุมมองของหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ รวมถึงได้ข้อเสนอแนะเชิงกว้างต่อประเด็นการส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศ ทั้งในด้านกฎหมาย นโยบาย หรือแนวทางดำเนินงานให้สอดคล้องและเกิดความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ
- 4) ได้เข้าใจความสอดคล้องระหว่างสิทธิเสรีภาพที่ถูกบัญญัติในรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้การรับรองในปฏิญญาดังกล่าว

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร งานวิชาการ ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว ทั้งหมด 5 เรื่อง เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย คือ

- 2.1 แนวคิดสิทธิและเสรีภาพ (Right and Liberty)
- 2.2 แนวคิดประชาธิปไตย (Democracy)
- 2.3 แนวคิดสังคมนิยม (Socialism)
- 2.4 แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)
- 2.5 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 ข้อสรุปจากการทบทวนวรรณกรรม
- 2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

2.1 แนวคิดสิทธิและเสรีภาพ (Right and Liberty)

2.1.1 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

1) **สิทธิ (Right)** คือ อำนาจทางกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองกับบุคคลซึ่งก่อให้เกิดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามประมวลกฎหมาย มีการรับรอง คุ้มครอง และต้องไม่เป็นการรบกวนสิทธิหรือหน้าที่อันสมควรเป็นไปตามสิทธิที่ตนเองพึงได้รับ เป็นความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้กับผู้อื่นเพื่อคุ้มครองและรักษาประโยชน์อันสมควรได้ ซึ่งเป็นการตีความหมายของกลุ่มประเทศเสรี (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ส่วนกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ได้ให้ความหมายคำว่า สิทธิ คือ การที่บุคคลกระทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้นเพื่อประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ นอกจากนี้ สิทธิยังสามารถตีความเป็น 2 นัย คือ สิทธิทางกฎหมาย (Positive rights) คือ อำนาจหรือประโยชน์กฎหมายสามารถรับรองและคุ้มครองกับสิทธิทางศีลธรรม (Moral rights) คือ สิทธิที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดของคนทั่วไปว่าวิถีทางที่ถูกต้องและเป็นธรรมในกรณีหนึ่งกรณีใดควรเป็นเช่นนั้น แต่วิถีที่ถูกต้องและเป็นธรรมในกรณีนั้น ๆ อาจยังไม่มีมีการรับรองคุ้มครองตามกฎหมายหรือบังคับให้การเป็นไปตามสิทธิดังกล่าวนั้น โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของ “สิทธิ” ไว้หลายความเห็น ดังนี้

ปรีดี เภษมทรัพย์ (2553, น. 81) อธิบาย “สิทธิ” ว่าเป็นอำนาจอันชอบธรรมหรือความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้อยู่ต่อผู้อื่น เพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นที่พึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น

หยุด แสงอุทัย (2545, น. 225) อธิบายว่า “สิทธิ” ในหลักกฎหมายทั่วไปสามารถปรับใช้ได้ทั้งกับกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชนมี 2 ความหมาย ได้แก่ การมองจากอำนาจของผู้ทรงสิทธิ

คือ “อำนาจที่กฎหมายออกให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง” และการมองจากวัตถุประสงค์ของสิทธิ คือ “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้”

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543, น. 22) กล่าวว่า “สิทธิ” คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้แก่บุคคล ในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น อาทิ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตร่างกาย

อุตม รัฐอมฤต และคณะ (2544, น. 86) มีความเห็นเกี่ยวกับ “สิทธิ” คืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและบุคคลอื่น หรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคนกระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน

บรรเจิด สิงคะเนติ (2552, น. 49) ให้ความหมาย “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” แยกออกจาก “สิทธิตามความหมายทั่วไป” โดยสิทธิตามรัฐธรรมนูญคือ อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรอง คุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในการกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกชนดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงขอบเขตสิทธิของตน ดังนั้น ปัจเจกชนจึงมีสิทธิเรียกร้องเอาต่อรัฐ เพื่อให้รัฐดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการรับรองและคุ้มครอง และเพื่อให้บุคคลในรัฐได้รับประโยชน์ สมดังสิทธินั้น ๆ นอกจากนี้ สิทธิตามรัฐธรรมนูญยังมีความหมายรวมถึง การให้หลักประกันในเชิงสถาบัน จึงทำให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนต่อรัฐ หรือองค์กรต่าง ๆ ที่ใช้อำนาจรัฐ ที่ต้องให้ความเคารพและคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลได้อย่างสมบูรณ์ ในทางปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาจากทั้งหลักการและแนวความคิดในเรื่องสิทธิ อาจกล่าวได้ว่า สิทธิมีลักษณะสำคัญที่ตรงกันอยู่ 3 ประการ ดังนี้

(1) สิทธิย่อมมีประโยชน์ต่อเจ้าของสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิ กล่าวคือ เป็นการรับรองว่าเจ้าของสิทธิย่อมมี “อำนาจ” ที่สามารถ “ใช้” สิทธินั้นได้ ทั้งนี้ เจ้าของสิทธิอาจเลือกที่จะใช้สิทธิหรือไม่ใช้สิทธิ หรืออาจให้บุคคลอื่นใช้สิทธิแทนตนเองก็ได้

(2) สิทธิเรียกร้องให้บุคคลอื่นมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธิของเจ้าของสิทธิ ในทางแพ่งสามารถเรียกร้องให้บุคคลอื่นมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธิ และไม่ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินอันบุคคลอื่นมีสิทธิ (ทรัพย์สินสิทธิ) หรือเรียกร้องให้บุคคลอื่น ๆ ต้องดำเนินการหรือไม่ดำเนินการใด ๆ (บุคคลสิทธิ) ในทางมหาชน สิทธินั้นย่อมเรียกร้องเอาต่อรัฐ โดยให้รัฐหรือหน่วยงานของรัฐกระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ เพื่อเจ้าของสิทธิได้ทุกเมื่อ เห็นได้ว่าในทุกกรณีแสดงถึงภาระของบุคคลอื่นที่มีต่อเจ้าของสิทธิเสมอ ซึ่งได้แก่ “หน้าที่” นั้นเอง

(3) สิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ด้วยเหตุว่าสิทธิและหน้าที่เป็นเรื่องของอำนาจที่จะบังคับเอาแก่บุคคลอื่นหรือรัฐได้ต่อเมื่อมีกฎหมายรับรองสิทธิของบุคคล และกำหนดหน้าที่ให้แก่บุคคลอื่นเท่านั้น ทั้งนี้ กฎหมายอาจจะกำหนดสิทธิไว้โดยชัดเจนหรือให้อำนาจแก่ปัจเจกชนไปกำหนดการ

ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ต่อกันได้โดยเสรี ตราบเท่าที่นิติกรรมหรือข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ส่วนสิทธิที่บุคคลมีต่อรัฐให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติ

2) เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความมีเสรีหรือสภาพที่ทำได้โดยปลอดอุปสรรค สภาพที่มีสิทธิที่จะทำ จะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เสรีภาพจึงเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองแก่บุคคลที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ ตามที่ต้องการได้โดยอิสระ หรือโดยปลอดจากอุปสรรคหรือการบังคับขัดขวาง เสรีภาพจึงก่อหน้าที่ตามกฎหมายให้รัฐและบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพและไม่ไปรบกวน ขัดขวางการใช้เสรีภาพของบุคคลนั้น โดยสรุปเสรีภาพคือ ความมีอิสระที่จะกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการใด ๆ คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” สามารถใช้แลกเปลี่ยนกันได้หากว่า เสรีภาพใดมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองเสรีภาพนั้นอาจเป็นสิทธิด้วยดังที่มักเรียกรวม ๆ กันไปว่าสิทธิและเสรีภาพ (พรชัย เลื่อนฉวี, 2546, น. 46) ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของเสรีภาพ ดังนี้

หยุด แสงอุทัย (2545, น. 226) อธิบายว่าเสรีภาพ หมายถึง สิ่งที่บุคคลอาจกระทำการได้โดยไม่ถูกบังคับ

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543, น. 21) ให้ความหมายของ “เสรีภาพ” หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น เป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ เสรีภาพคือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง

อุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544, น. 86) อธิบาย “เสรีภาพ” คือ สภาวะการณ์ของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น หรือปราศจากการหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่เท่าที่บุคคลนั้นไม่ถูกบังคับให้ต้องกระทำในสิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่คุณคนนั้นประสงค์ที่จะกระทำ

บรรเจิด สิงคะเนติ (2552, น. 52) กล่าวว่า “เสรีภาพ” หมายถึง อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคล

แซลมอนด์ (Salmond) ได้ให้คำนิยามว่า “เสรีภาพ” หมายถึง ประโยชน์ซึ่งบุคคลได้มาโดยปราศจากหน้าที่ในทางกฎหมายใด ๆ ต่อตนเอง เป็นสิ่งที่คุณคนอาจทำได้โดยจะไม่ถูกป้องกันขัดขวางโดยกฎหมาย และเป็นประโยชน์ที่คุณคนจะกระทำการใด ๆ ได้ตามชอบใจ โดยข้ายแห่งเสรีภาพตามกฎหมายจะปล่อยให้บุคคลใด ๆ กระทำการไปโดยลำพัง (อ้างใน พงษ์พิลัย วรณราช, ม.ป.ป.)

จึงเห็นได้ว่า สิทธิและเสรีภาพย่อมมีความหมายแตกต่างกันที่ว่า สิทธิเป็นประโยชน์ในเรื่องที่คุณคนสามารถเรียกร้องเอาจากบุคคลอื่น โดยที่การเรียกร้องนั้นถ้าเรียกร้องเอาแก่บุคคลทั่วไปหรือปัจเจกชน ถือเป็นสิทธิในทางเอกชน เช่น สิทธิในทางแพ่ง เป็นต้น แต่ถ้าเป็นการเรียกร้องเอาจากรัฐ สิทธินั้นจึงเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชนหรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญ แต่ถ้าพิจารณาถึงวิธีการสิทธินั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้ เช่น การใช้สิทธิเรียกร้องให้คืนทรัพย์สินในทางแพ่ง หรือสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เป็นต้น

ในขณะที่เสรีภาพ คือ ประโยชน์ในลักษณะที่บุคคลจะกระทำการใด ๆ โดยไม่ถูกบังคับหรืออยู่ภายใต้อาณัติ อันเป็นสิ่งที่ไม่ต้องเรียกร้องหรือดำเนินการเพื่อใช้ แต่เสรีภาพนั้นจะส่งผลให้บุคคลผู้ทรงเสรีภาพนั้นปลอดจากการถูกบังคับให้กระทำ หรือไม่กระทำการตลอดเวลาที่ยังมีเสรีภาพนั้นคุ้มครองอยู่

อย่างไรก็ตาม เสรีภาพจะก่อให้เกิดสิทธิเช่นกันซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “สิทธิในเสรีภาพ” กล่าวคือ เสรีภาพทำให้เกิดสิทธิในการเรียกร้องต่อ “บุคคลอื่น” มิให้บุคคลอื่นหรือรัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการลิดรอนเสรีภาพ หากมีการลิดรอนเสรีภาพเกิดขึ้นผู้ทรงสิทธิในเสรีภาพ ย่อมมีสิทธิร้องขอหรือเยยวยาเพื่อให้ยุติการลิดรอนเสรีภาพนั้น อาทิ เสรีภาพในการประกอบอาชีพ บุคคลไม่จำเป็นต้องดำเนินการหรือเรียกร้องหรือกระทำการใด ๆ ก็ชอบที่จะเลือกประกอบอาชีพได้ตามความถนัดที่มีได้ เพียงเท่าที่การประกอบอาชีพนั้นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการทำหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้ เสรีภาพยังก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่นในอันที่จะต้องเคารพในเสรีภาพด้วย โดยบุคคลอื่นย่อมมีหน้าที่ในการที่จะต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่จะละเมิดเสรีภาพในการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังได้รับการเคารพและคุ้มครองจากรัฐมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการลิดรอน ขัดขวาง หรือทำให้เสียประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของผู้ทรงเสรีภาพด้วยเหตุที่ประกอบอาชีพแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ และถ้าหากเจ้าของสิทธิในเสรีภาพหรือผู้ทรงสิทธิในเสรีภาพถูกละเมิดย่อมใช้สิทธิขอรับการเยยวยาได้ ดังนั้น เมื่อสิทธิและเสรีภาพมีความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดเช่นนี้ เวลาพิจารณาหรือศึกษาสิทธิและเสรีภาพแล้ว มักจะทำไปพร้อมกันหรือเรียกรวมกันเป็นคำเดียวกันว่า “สิทธิและเสรีภาพ”

2.1.2 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพของสายประชาธิปไตย และสังคมนิยม

นักปรัชญาจาก 2 ฝ่าย ได้แก่ฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย และฝ่ายสังคมนิยมได้ให้ความหมายของสิทธิและเสรีภาพตามอุดมการณ์ของแต่ละแนวคิด ดังนี้

1) ความหมายของ “สิทธิและเสรีภาพ” ตามแนวความคิดของฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย มี 2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2553, น. 196)

(1) ทฤษฎีกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ แนวคิดนี้ยอมรับหลักการเรื่องความเป็นเหตุเป็นผล โดยธรรมชาติมีความเชื่อว่า สิทธิทั้งหลายติดตัวมาพร้อมมนุษย์ตั้งแต่เกิด แม้จะมีได้มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่สูงสุดและมีคุณค่ายิ่งกว่ากฎหมายที่ตราขึ้นโดยผู้ปกครองประเทศ ซึ่งกฎหมายที่ตราขึ้นมานั้นเป็นเพียงการรับรองสิทธิดังกล่าวว่ามีอยู่จริงและยอมรับคุ้มครองสิทธิดังกล่าว มิได้เป็นการสร้างหรือก่อให้เกิดสิทธิต่าง ๆ แต่ประการใด ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้นี้ต่อมาได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและพัฒนาเป็นสิทธิมนุษยชน (Human rights) ในเวลาต่อมา

(2) ทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง นักปรัชญาในสำนักความคิดนี้มอง “สิทธิ” ในความหมายที่แตกต่างจากสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติโดยสิ้นเชิง โดยนักปรัชญาในสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองเห็นว่า “สิทธิ” คือ ประโยชน์อันเกิดจากการคุ้มครองและรับรองโดยกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ สิทธิจึงเกิดขึ้นโดยกฎหมาย สิทธิย่อมได้มาจากการให้อำนาจโดยกฎหมาย การที่ไม่มีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองให้ก็ไม่อาจเกิดสิทธิขึ้น ๆ ขึ้นได้ เมื่อกฎหมายไม่ได้รับความคุ้มครองไว้ ปัจเจกชนก็ไม่อาจกล่าวถึงสิทธิดังกล่าวได้ (วิชฌุ เครืองาม, 2530, น. 643-644) เหตุที่ทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมีทัศนคติที่แตกต่างไปจากทฤษฎี

กฎหมายธรรมชาติคือ ทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองเห็นว่าการที่กล่าวอ้างถึงสิทธิอันเกิดจากกฎหมายธรรมชาตินั้น แท้จริงแล้วกฎหมายธรรมชาติคือศีลธรรม มโนธรรมและความรู้สึกที่ควรจะเป็น นอกจากนี้แล้วยังเป็นสิ่งที่หาหลักเกณฑ์ใด ๆ มาวัดได้ยากว่าสิทธิตามธรรมชาตินั้นมีมากน้อยเพียงใด ภายใต้ขอบเขตหรือหลักเกณฑ์อย่างไร ดังนั้น ถ้ากล่าวอ้างสิทธิโดยยึดถือธรรมชาติเป็นเกณฑ์ ย่อมเกิดปัญหาโต้แย้งติดตามมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ต่อมา นักกฎหมายฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยพยายามผสมผสานทฤษฎีกฎหมายทั้ง 2 เข้าด้วยกัน โดยได้วางหลักการสำคัญคือการให้สิทธิแก่ประชาชนในรัฐหนึ่ง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับบทบังคับของกฎหมายภายในของรัฐนั้น ๆ (Domestic law) (แนวความคิดของกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง) ซึ่งกฎหมายภายในดังกล่าวจะต้องอยู่ในบังคับของหลักสิทธิมนุษยชน (Human rights) อันเป็นหลักการสากลด้วย (แนวความคิดของทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่) โดยหลักสิทธิมนุษยชนนั้น องค์การสหประชาชาติได้จัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 เพื่อกำหนดว่าสิทธิดังกล่าวมีอยู่ในปัจเจกชนทุกคน และรัฐใดที่ลงนามในปฏิญญาดังกล่าวย่อมต้องมีพันธกรณีในการตรากฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวด้วย

2) ความหมายของ “สิทธิและเสรีภาพ” ตามแนวความคิดของฝ่ายสังคมนิยม

ฝ่ายสังคมนิยมให้ความหมายของ “สิทธิและเสรีภาพ” แตกต่างไปจากฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก โดยนักปรัชญาฝ่ายสังคมนิยมที่มีชื่อเสียงคือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ให้ความหมาย “สิทธิและเสรีภาพ” ว่าหมายถึง การที่บุคคลสามารถเลือกกระทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น เพื่อประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ นอกจากนี้ฝ่ายสังคมนิยมยังมีทัศนคติว่า สิทธิอันเป็นพื้นฐานของมนุษย์คือ สิทธิที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาทุกอย่างของรัฐ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของคนในรัฐ หาใช่ผลประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ (วิชญ์ เครืองาม, 2530, น. 645) มาร์กซ์วิจารณ์แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติว่าเป็นความคิดนามธรรมที่ขาดความสัมพันธ์กับสภาพการดำรงอยู่ที่แท้จริงในโครงสร้างทางสังคมที่มีชนชั้นระบบทุนนิยม อันเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการกดขี่และการเอารัดเอาเปรียบ มาร์กซ์จึงเสนอทฤษฎีตามแนวทางลัทธิของตนเองในการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้

(1) The Meaning of Freedom Theory มาร์กซ์เห็นว่าสิทธิเสรีภาพไม่ได้หมายถึงความเป็นอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นอิสระจากการแทรกแซงของรัฐ แต่สิทธิเสรีภาพคือความเป็นอิสระจากการแทรกแซงของนายทุนหรือการพ้นจากอำนาจเงินทุน ดังนั้น รัฐจึงมีอำนาจในการเข้าไปควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพได้ トラบไตที่รัฐมิใช่รัฐของนายทุน

(2) Collective Freedom Theory ปัจเจกสิทธิหรือสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล (Individual rights) ย่อมไม่มีอยู่ในสังคม รัฐจำเป็นต้องให้บุคคลในสังคมละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล มีการใช้สิทธิเสรีภาพร่วมกันอย่างเท่าเทียมกัน บุคคลใดจะใช้สิทธิจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งส่วนรวมทั้งสิ้น และหากบุคคลใดใช้สิทธิเพื่อประโยชน์เฉพาะของตนให้รัฐมีอำนาจลงโทษบุคคลนั้นได้

(3) Granting Theory สิทธิเสรีภาพนี้มีได้มีอยู่ในมนุษย์ทุกรูปทุกนามเหมือนอย่าง ที่เชื่อกันในทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่รัฐมอบให้เมื่อรัฐมีอำนาจมอบให้แก่ผู้ใด รัฐก็อาจมีอำนาจ เพิกถอนหรือเรียกคืนเมื่อใดก็ได้

(4) Supremacy of the Party Theory มาร์กซ์เห็นว่า ควรจะมีหน่วยงานกลางเป็น ผู้กำหนดว่า สิ่งใดเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์ส่วนตน ซึ่งต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในการปกครองในประเทศสังคมนิยม เช่น สหภาพโซเวียตได้มีการตีความหมายเพิ่มเติมให้เป็นอำนาจของพรรคที่ ครองอำนาจเพื่อกำหนดว่าสิทธิและเสรีภาพใดพึงใช้ส่วนรวมหรือส่วนตน เป็นต้น

(5) Seizing of Freedom Theory ได้มองว่า ในระยะแห่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การปกครองไปสู่ลัทธิสังคมนิยม นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องใช้โอกาสหรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ทำลายสถาบันเดิมที่มีอยู่ เพื่อยึดเอาสิทธิเสรีภาพจากระบบทุนนิยมกลับคืนมา

2.1.3 การแบ่งประเภทของสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้น สามารถแบ่งออกตามวิธีการแบ่งได้หลายวิธี โดยสามารถแบ่งจากวิธีการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนกับหน้าที่ของรัฐ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) การแบ่งประเภทของสิทธิเสรีภาพโดยพิจารณาจากเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ เป็นการพิจารณาว่าสิทธิเสรีภาพนั้นเป็นสิทธิที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายหรือไม่ หรือหากอยู่ ภายใต้เงื่อนไขกฎหมายในการจำกัดสิทธิเสรีภาพได้อยู่ในเงื่อนไขประเภทใด สามารถแยกได้เป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย (วิชญ์ เครืองาม, 2530, น. 650)

(1) สิทธิในการป้องกันตนเอง (Status negatives) หมายถึง การใช้สิทธิของปัจเจกชน จะต้องปราศจากการเข้ามาละเมิดใด ๆ ของรัฐ การใช้สิทธิประเภทนี้เป็นเรื่องปัจเจกชนสามารถดำเนินการได้ โดยรัฐไม่ต้องเข้ามาดำเนินการใด ๆ สิทธิประเภทนี้ปรากฏออกมาในรูปของสิทธิในการป้องกันไม่ให้รัฐใช้อำนาจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในกรณีที่มีการละเมิดหรือจะมีการละเมิดจากรัฐ จึงอาจใช้สิทธิเรียกร้อง ให้รัฐละเว้นจากการกระทำดังกล่าวได้ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการสื่อสาร เป็นต้น

(2) สิทธิในการเรียกร้องให้รัฐดำเนินการ (Status positives) หมายถึง สภาพการณ์ที่ การใช้สิทธิของปัจเจกบุคคลมีอาจบรรลุจุดมุ่งหมายได้ หากปราศจากการเข้ามาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งของฝ่ายรัฐ สิทธิประเภทนี้ปรากฏออกมาในรูปของสิทธิประเภทเรียกร้องให้รัฐกระทำการเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข สิทธิการคุ้มครองแรงงาน เป็นต้น

(3) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Status actives) หมายถึง สภาพการณ์ที่ปัจเจกบุคคลใช้ สิทธิของตนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างเขตอำนาจทางการเมือง หรือเข้าไปมีส่วนร่วมสร้างเขตอำนาจ กับองค์กรของรัฐ เช่น สิทธิการเลือกตั้ง สิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ สิทธิ ในการจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

2) การแบ่งประเภทของสิทธิเสรีภาพตามผู้ทรงสิทธิหรือแหล่งกำเนิดสิทธิ การแบ่งประเภทของสิทธิเสรีภาพประเภทนี้ พิจารณาจาก “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องมี ในขณะที่ “สิทธิพลเมือง” ผู้ที่จะมีสิทธิได้รับมีเพียงแต่เฉพาะพลเมืองของประเทศหรือรัฐนั้น ๆ เท่านั้น โดยแบ่งสิทธิเสรีภาพประเภทนี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ (สุรรัตน์ ประจวบจันทึก, ม.ป.ป.ก)

(1) สิทธิมนุษยชน (Human rights) เป็นสิทธิที่รัฐของแต่ละรัฐ ต้องการคุ้มครองบุคคลทุกคน โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้น ๆ จะเป็นคนชาติใดขอเพียงบุคคลนั้นเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ และอำนาจของรัฐเข้าไปถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย และเป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยไม่อาจมีใครมาทำลายหรือลบล้างลงไปได้ เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

(2) สิทธิพลเมือง (Citizen rights) เป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิที่มีได้เฉพาะของคนในชาตินั้น ๆ เท่านั้น แต่จะได้รับประโยชน์มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับว่า รัฐแต่ละรัฐจะกำหนดกรอบในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมากน้อยเพียงใด เช่น สิทธิในทางการเมือง เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

3) การแบ่งสิทธิเสรีภาพตามเนื้อหาของสิทธิเสรีภาพ จะพิจารณาการแบ่งจากหลักเกณฑ์เนื้อหาของสิทธิเสรีภาพ การจำแนกสิทธิเสรีภาพดังกล่าว ได้แก่ (สุรรัตน์ ประจวบจันทึก, ม.ป.ป.ช)

(1) สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เป็นสิทธิที่ประชาชนแต่ละคนจะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยจากการใช้อำนาจของรัฐและบุคคลที่สาม เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย คือ การที่รัฐจะใช้อำนาจบังคับลงโทษบุคคลใดได้ ต่อเมื่อกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะที่บุคคลกำลังกระทำความผิด และมีบทกำหนดโทษไว้ สำหรับการลงโทษนั้นรัฐจะลงโทษหนักกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้ สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลยังรวมถึงสิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและความเป็นอยู่ส่วนตัว เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการสื่อสารโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร

(2) สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงความคิดเห็น คือ เสรีภาพในการนับถือศาสนา นิยายหรือลัทธินิยมทางศาสนา และเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนพิธีหรือพิธีกรรมตามความเชื่อของตน โดยที่การปฏิบัตินั้นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมือง และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มีเสรีภาพทางวิชาการเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับหน้าที่พลเมืองหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เสรีภาพในการศึกษาโดยกำหนดบทบาทของรัฐที่จะต้องจัดให้มีการศึกษา และให้หลักประกันด้านคุณภาพการศึกษา รัฐมีหน้าที่ต้องให้การสนับสนุน จัดสรรทรัพยากร และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ประชาชนอย่างเท่าเทียม รวมถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ เสรีภาพการกระจายเสียงทางวิทยุกระจายเสียง และเสรีภาพการกระจายเสียงและภาพโดยทางวิทยุโทรทัศน์

(3) สิทธิเสรีภาพในทางสังคมและเศรษฐกิจ สิทธิเสรีภาพทางสังคมถือเป็นสิทธิเสรีภาพที่มีลักษณะให้รัฐต้องกระทำ หรือเป็นสิทธิในเชิงบวกที่กำหนด “หน้าที่” ให้ “รัฐ” ต้องให้บริการแก่ประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับความเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิตที่เป็นมาตรฐานสำหรับความเป็น

มนุษย์ เช่น สิทธิการประกอบอาชีพ สิทธิที่จะมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม สิทธิรับการรักษายาบาลเมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น ส่วนสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจนั้นเป็นสิทธิที่สามารถถูกจำกัดได้โดยกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองป้องกันมิให้เกิดการผูกขาด หรือเป็นการป้องกันอันตรายแก่สังคม สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจยังมีความหมายรวมถึงการห้ามรัฐเข้าไปดำเนินการแข่งขันกับกิจการของเอกชน เว้นแต่ถ้าการนั้นเป็นไปเพื่อจัดให้มีบริการสาธารณะใหม่หรือเป็นการเพิ่มเติมซึ่งเอกชนยังไม่สามารถดำเนินการเองได้ และเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะถือว่าไม่เป็นการต้องห้ามสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

(4) สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเดิมที่ให้ประชาชนมีสิทธิเพียงเลือกผู้แทนเท่านั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่สำคัญได้แก่ สิทธิเลือกตั้ง เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง สิทธิในการเสนอร่างกฎหมาย การออกเสียงประชามติ สิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ส่วนสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐให้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น สิทธิในการถอดถอนออกจากตำแหน่ง สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองที่อาจมีผลหรือกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน สิทธิในการเสนอเรื่องร้องทุกข์ เป็นต้น

โดยสรุปสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดที่มนุษย์พึงได้รับการปกป้องคุ้มครองจากสังคม สิทธิ คือ อำนาจที่บุคคลพึงมีเพื่อเรียกร้องให้คนอื่นกระทำหรือละเว้นการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิทธิจึงเป็นเหมือนอำนาจอันถูกต้องที่ใช้ระหว่างตนเองกับผู้อื่นหรือกับรัฐ ปราศจากการครอบงำหรือแทรกแซงใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนเสรีภาพในทางข้อเท็จจริงแล้วจะไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่น อาทิ เสรีภาพต่อการนับถือศาสนา แต่หากเป็นสิทธิในเสรีภาพย่อหมายความว่า บุคคลนั้นมีสิทธิในการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่มีการรับรองในความหมายดังกล่าวก่อให้เกิดความผูกพันกับบุคคลอื่น ดังนั้น บุคคลมีหน้าที่ต้องไม่ละเมิดการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคลอื่น ๆ ลักษณะของสิทธิเสรีภาพได้มีการจำแนกประเภทแตกต่างกันตามที่มาหรือเนื้อหาของสิทธิเสรีภาพ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับนักวิชาการที่ได้กำหนดแต่ละรูปแบบของสิทธิเสรีภาพ นอกจากนี้สิทธิและเสรีภาพยังได้ถูกกำหนดให้มีอยู่ในสังคมทั้งรูปแบบประชาธิปไตยและสังคมนิยม เพียงแต่การแสดงความเห็นและแนวทางปฏิบัติจะแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมนั้น ๆ อีกด้วย

2.2 แนวคิดประชาธิปไตย (Democracy)

2.2.1 ความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชน ซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่าประชาธิปไตยเริ่มมาจากสมัยยุครีกโบราณและได้มีพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองตามอุดมการณ์สากล ที่ผู้นำประเทศได้รับอำนาจและความชอบธรรมในการบริหารประเทศจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรง บนพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการ

เคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยมีการแบ่งอำนาจในการปกครองประเทศอย่างชัดเจนผ่านการกระจายอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจระหว่าง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของผู้ปกครองประเทศ การทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยจึงเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ช่วยให้บุคคลรู้จักสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ที่ตนเองพึงมี รวมถึงเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุขและช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2540, น. 66) ทั้งนี้ นักวิชาการชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้นิยามความหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้หลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับมุมมองแนวคิดและทัศนคติของนักวิชาการแต่ละท่าน สำหรับความหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตย มีดังนี้

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2540, น. 72–73) ได้ให้ทัศนะว่าประชาธิปไตยคือ การยอมรับนับถือ ความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิต

Tansey (2004, pp. 169–170) กล่าวว่า ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชน จะมีโอกาสเลือกผู้ที่จะมาปกครองโดยอิสระ และได้กล่าวถึงประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น ที่ได้กล่าวสุนทรพจน์เกี่ยวกับรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (Government of the people, by the people, for the people)

ในขณะที่ ฌ็องฌัก อุนตรงจิตร (2550, น. 105) ได้กล่าวเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้อย่างน่าสนใจว่า ประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีความแตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คำว่าประชาธิปไตยมาจากภาษาอังกฤษว่า Democracy แปลว่า การปกครองโดยประชาชน (Rule by people) หรือเรียกอีกประการหนึ่งได้ว่า Popular sovereignty คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

Ranney (อ้างใน บูฆอริ ยีหมะ, 2550, น. 110) ได้ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองและประกอบด้วยหลักพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คืออำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเป็นของประชาชนทุกคน ไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง 2) หลักความเสมอภาคทางการเมือง พลเมืองทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมหรือตัดสินใจทางการเมือง 3) หลักการฟังความคิดเห็นของประชาชน คือการตัดสินใจของรัฐบาลมาจากการรับฟังหรือคำนึงถึงความต้องการของประชาชนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งว่าต้องการสิ่งใด ไม่ต้องการสิ่งใด และ 4) หลักเสียงข้างมาก เป็นการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล หากกรณีใดความต้องการของประชาชนมีความแตกต่างกันไม่เป็นเอกฉันท์ รัฐบาลต้องตัดสินใจบนพื้นฐานของคนส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมาก

สำหรับ Smith (อ้างใน อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539, น. 29) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับประชาธิปไตยคือ การปกครองโดยประชาชน ในทางปฏิบัติ หมายถึง อำนาจในการตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะต้องขึ้นอยู่กับคนจำนวนมากในสังคม และในการตัดสินใจนั้นทุก ๆ คน สามารถออกเสียงได้เพียงเสียงเดียวไม่มีผู้ใดสามารถออกเสียงได้เกินหนึ่งเสียง ประชาชนใช้อำนาจโดยตรง เช่น การลงมติยืนยัน เป็นต้น หรือโดยอ้อมผ่านสถาบันตัวแทนซึ่งอำนาจของประชาชนจะถูกจำกัดอยู่ที่บัตรเลือกตั้งที่จะบังคับความรับผิดชอบให้เกิดแก่ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจ รวมถึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดเรื่อง ความเสมอ

ภาคทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ การเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอตามวาระที่กำหนด ศักดิ์ศรีของมนุษย์ สิทธิของเสียงส่วนน้อย รวมถึงการได้รับบริการของรัฐและสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2542, น. 13) ได้กล่าวว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นที่นิยมของประชาชนจำนวนมากในโลก และได้รับการยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด ซึ่งมีจุดเด่นคือ สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม การปกครองแบบประชาธิปไตยยึดถือหลักสำคัญในการปกครอง ได้แก่ มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มนุษย์มีเหตุผลสามารถที่จะปกครองตนเองได้ มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพ และต้องการมีหลักประกันในชีวิตโดยสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Sodaro (as cited in Campbell, 2008, pp. 5-6) กล่าวว่า ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครองได้ด้วยการเลือกตั้ง คือ การเลือกตั้งรัฐบาลหรือผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศ นอกจากนี้ ประชาชนยังสิทธิเสรีภาพและอิสระในการดำเนินชีวิต แต่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยประชาธิปไตยนั้นมีหลักพื้นฐานอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ความเสมอภาค ความมีเสรีภาพหรืออิสระ และรัฐบาลถูกจำกัดอำนาจตามกฎหมาย ส่วน Eremenko (2001, p. 2) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อยู่บนพื้นฐานของระบบที่มีผู้แทนที่ถูกเลือกโดยประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงมีสิทธิในการแสดงออกต่าง ๆ เพื่อแสดงการมีส่วนร่วม เสนอความคิดเห็น หรือเรียกร้องสิ่งที่ต้องการจากรัฐบาล ดังกรณีในแถบสหภาพยุโรปที่ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การประท้วง การคว่ำบาตร เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยมีนิยามความหมาย ดังนี้ 1) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ 2) ประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน 3) ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และ 4) ประชาชนแสดงอำนาจในการปกครองผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและอำนวยความสะดวกโดยรัฐบาล เช่น การเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมาย การชุมนุมตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อเรียกร้องบางอย่างจากรัฐบาล เป็นต้น

2.2.2 หลักการของระบอบประชาธิปไตย

แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองมาจากความเชื่อที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การปกครองตนเองของประชาชนดำเนินการโดยผ่านผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตนตามระเบียบวิธีที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงอาจสรุปลักษณะที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ดังต่อไปนี้ (อมรรักษาสัตย์ และคณะ, 2539, น. 33-34; ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2519, น. 15) มีดังต่อไปนี้

1) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน

2) การเลือกผู้แทนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ต้องเป็นการเลือกที่โปร่งใส ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

3) ให้ความสำคัญแก่แนวความคิดที่แตกต่าง รวมถึงมีการแก้ไขปัญหาด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ มีสถาบันทางการเมืองทำหน้าที่ตัดสินใจปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น คณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล เป็นต้น โดยใช้วิธีอภิปรายแสดงความเห็นเพื่อหาข้อยุติ

4) เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ เช่น การนับถือศาสนา การชุมนุมทางการเมือง การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

5) การบังคับใช้กฎหมายยึดถือความเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

6) รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด อำนาจต้องไม่อยู่ที่คน ๆ เดียวหรือกลุ่มเดียว มีการแบ่งอำนาจ และกระจายอำนาจโดยการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

7) การตัดสินใจหรือการดำเนินการต้องเป็นไปตามเสียงข้างมาก ตลอดจนถึงคำนึงถึงสิทธิของคนส่วนน้อย

8) ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคด้านกฎหมาย และควมมีโอกาสดำเนินการในด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น

9) ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานหลักการของเสรีนิยม ประชาชนต้องมีอิสระและเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การเดินทางไปได้ทุกที่ในสังคมที่อาศัยอยู่ เป็นต้น

10) ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ให้หลักประกัน และคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเบื้องต้นคือ สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สำคัญ

11) รัฐบาลใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรมที่ไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมหรือโดนลงโทษต่อเมื่อทำผิดกฎหมายที่ได้ระบุไว้ รวมถึงต้องได้รับการตัดสินคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เป็นต้น

12) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง

13) รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อรัฐบาลตลอดเวลา รวมถึงมีสิทธิ์เปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้

ส่วนสมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2542, น. 247-249) ได้สรุปสาระสำคัญจากปรัชญาระบอบประชาธิปไตย ที่ส่งผลให้การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชนอย่างแท้จริง มีหลักการ ดังนี้

1) หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular sovereignty) เป็นการใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง รวมถึงอำนาจในการถอดถอนตัวผู้ปกครอง

2) หลักเสรีภาพ (Liberty) เช่น การเลือกตั้ง ถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมือง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองทั้งการพูด การเขียน การเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง การชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งในการส่งเสริมสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายและการกระทำของผู้ปกครอง เป็นต้น

3) หลักการเสมอภาค (Equality) เป็นหลักควบคู่กับเสรีภาพ ซึ่งประชาชนจะได้รับโอกาสที่เสมอภาคและทัดเทียมกัน ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

4) หลักกฎหมาย (Rule of law) ต้องมีที่มาอันชอบธรรม คือ อำนาจมาจากอธิปไตยของปวงชน ใช้บังคับประชาชนอย่างเสมอภาคโดยไม่เลือกปฏิบัติ และต้องให้ความคุ้มครองภายใต้กระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

5) หลักเสียงข้างมาก (Majority rule) เป็นการสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่ และต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อย เพราะฝ่ายเสียงข้างน้อยอาจทำหน้าที่และมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นการควบคุม กำกับและตรวจสอบเจตนารมณ์ในการตัดสินใจของฝ่ายเสียงข้างมากว่า เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงหรือไม่ ถ้าเสียงข้างมากลมงมติดัดสินใจขัดต่อประโยชน์ของประชาชน มีสิทธิที่จะปฏิเสธมติการตัดสินใจของเสียงข้างมากนั้นได้

ทั้งนี้ ประโยชน์ของระบอบประชาธิปไตยคือ 1) ป้องกันการใช้อำนาจไม่ชอบธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐและการปกครองที่ไม่ถูกต้อง 2) ใช้เป็นกระบวนการอันชอบธรรมตามกฎหมาย เพื่อป้องกันสิทธิและผลประโยชน์ของชนหมู่น้อย และ 3) ประชาชนมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นเพื่อชักจูงให้ปฏิบัติตามความต้องการของตน โดยการถกเถียงกันอย่างสันติในทางการเมือง (บรรจบ อิศดุศล และคณะ, 2515, น. 7)

2.2.3 รูปแบบประชาธิปไตย

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือเป็นระบอบการปกครองที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ (ฉวีชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, 2550, น. 107-111) ดังนี้

1) ประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) หรือ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมจากประชาชนโดยประชาชนทุก ๆ คนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลากหลายขั้นตอน เหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน และประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ซึ่งจะเข้าสู่ขั้นตอนของระบอบการเมืองตั้งแต่ขั้นตอนการรับฟังประเด็นปัญหา การอภิปรายโต้เถียง การตัดสินใจทางการเมือง การลงคะแนนเสียง การกำหนดนโยบายหรือข้อปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในเชิงรูปธรรม รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผล (2) การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ (Majority rule) การตัดสินใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรงนั้น จะยึดถือเสียงส่วนใหญ่หรือมติเสียงข้างมากของประชาชนทั้งในกระบวนการนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ (3) ความเท่าเทียมกันทางการเมือง (Political equality) ในการตัดสินใจใด ๆ ทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน การตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญจะกระทำโดยการออกเสียงโดยพลเมืองเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ในปัจจุบันการปกครองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ไม่สามารถพบได้อย่างเต็มรูปแบบในระดับชาติอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากสภาพสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีตเป็นจำนวนมาก (สนธิเตชานันท์, 2543, น. 116; สุพจน์ บุญวิเศษ, 2549, น. 158)

2) ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) เนื่องจากในปัจจุบันขนาดและความหลากหลายของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งจำนวน เชื้อชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา สภาพทางเศรษฐกิจ รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อน จึงเกิดประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนขึ้นมา ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเป็นการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ปกครองและบริหารประเทศ มีหลักพื้นฐานที่สำคัญ คือ (1) ระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนมีหลักการที่สำคัญเหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากประชาชน การยึดและเคารพเสียงส่วนใหญ่ และมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง แต่สิ่งที่แตกต่างและเพิ่มเข้ามา คือ การเลือกตั้งและรัฐธรรมนูญ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะผ่านทาง การเลือกตั้งตามหลักรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้ อาจมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันได้ในแต่ละประเทศ ซึ่งการเลือกตั้งนี้จะทำให้ได้ผู้แทนของกลุ่มบุคคลที่เข้ามา มีหลักการสำคัญ คือ เป็นการเลือกตั้งที่มีอิสระและเสรี รวมถึงไม่ผิดกฎหมายหรือระเบียบที่วางไว้ (2) สามารถทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเลือกตั้งแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังสามารถทำได้ผ่านทาง การชุมนุม การเรียกร้องโดยสันติ การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านทางงานเขียน การอภิปราย รวมถึงการรวมตัวกันเพื่อเสนอข้อกฎหมายหรือถอดถอนผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และ (3) เป็นการปกครองภายใต้หลักการที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่สำคัญมากของรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นกรอบกติกาในการที่จะจำกัดอำนาจของรัฐบาลที่ได้มาจากเสียงข้างมากในสังคม เพราะการใช้อำนาจของเสียงข้างมากโดยปราศจากข้อจำกัด อาจจะทำให้เกิด “ทรราชเสียงข้างมากได้” (Tyranny of majority) ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงต้องบัญญัติให้มีการจำกัดอำนาจเสียงข้างมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

จากที่ได้กล่าวในข้างต้นเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานที่สำคัญของประชาธิปไตยสามารถสรุปได้ว่า ทั้ง 2 รูปแบบมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน เช่น การยึดถือเสียงส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมากของประชาชนในการดำเนินการหรือตัดสินใจใด ๆ ประชาชนในสังคมมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน เป็นต้น ส่วนที่แตกต่างกันคือ การตัดสินใจใด ๆ ของประชาชนในแบบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ประชาชนจะเลือกตั้งตัวแทนเพื่อที่จะมาทำหน้าที่ปกครองแทนตนเองผ่านทางกิจกรรมที่รัฐบาลได้จัดขึ้น เช่น การเลือกตั้ง การทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น โดยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายรวมถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นการจำกัดเสียงข้างมากของรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งทำให้ไม่สามารถใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นช่วยปกป้องหรือพิทักษ์เสียงส่วนน้อยในสังคมก็ย่อมได้

โดยสรุปประชาธิปไตยคือ การปกครองโดยประชาชนที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยอันเป็นของประชาชนโดยรวม เน้นหลักการเสียงข้างมาก สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และหลักกฎหมาย ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 ประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมที่มีจำนวนประชากรไม่มากนัก และสภาพสังคมไม่มีความสลับซับซ้อน รูปแบบที่ 2 ประชาธิปไตยทางอ้อม หรือเรียกว่าประชาธิปไตยแบบ

มีผู้แทน มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันขนาดของประชากร และความหลากหลายของประชาชนที่เพิ่มขึ้น รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม การที่จะบอกว่ารูปแบบประชาธิปไตยที่ดีที่สุด และมีความเหมาะสมกว่านั้นไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากสภาพสังคมในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมา บริบทสังคม และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอื่น ๆ นอกจากนี้ การเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของประชาธิปไตย และการแสดงออกทางอำนาจที่บุคคลพึงมีในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นสิ่งสำคัญที่ประชาชนในสังคมควรเรียนรู้และทำความเข้าใจ เนื่องจากช่วยให้บุคคลรู้จักสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ที่ตนเองพึงมีรวมถึงการกระทำต่าง ๆ ที่ตนเองสามารถกระทำได้และพึงจะได้รับ ภายใต้การดำเนินชีวิตในสังคมที่อยู่ร่วมกันตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมไปถึงเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างสันติ และช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

2.3 แนวคิดสังคมนิยม (Socialism)

การปกครองรัฐต่าง ๆ สามารถปกครองได้หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการปกครองที่ยึดประชาชนเป็นหลัก การปกครองที่ยอมให้ประชาชนมีส่วนร่วม หรือแม้กระทั่งการปกครองที่ยึดการตัดสินใจจากรัฐบาลส่วนกลางเป็นหลัก ซึ่งการปกครองระบอบนี้เรียกว่า “ระบอบสังคมนิยม”

2.3.1 ความหมายของสังคมนิยม

กฤษฎาพร วิเศษ (2558) อธิบายว่า “สังคมนิยม” คือ ระบอบการปกครองที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางของประเทศคือ คณะรัฐบาลหรือประมุขของประเทศ เป็นระบอบการปกครองที่ไม่มีกษัตริย์เป็นประมุขจึงมีลักษณะเป็นสาธารณรัฐเสมอ ทฤษฎีสันส่วนใหญ่รัฐบาลจะเป็นผู้รวบรวมและแจกจ่ายให้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางสังคม สังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและการจัดการเศรษฐกิจแบบร่วมมือ มุ่งตั้งระบบดังกล่าวให้ “สังคมเป็นเจ้าของ” หมายถึงการเป็นเจ้าของร่วมกันกับรัฐ พลเมืองเป็นเจ้าของความเสมอภาค และกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ส่วนระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเป็นการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองอุปสงค์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของมนุษย์โดยตรง และระบุคุณค่าว่าตัดสินคุณค่าการใช้ประโยชน์หรืออรรถประโยชน์ ซึ่งตรงข้ามกับการผลิตมาเพื่อสะสมทุนและเพื่อกำไร ในแนวคิดดั้งเดิมของเศรษฐกิจสังคมนิยมจะกระจายผลผลิตอยู่ 2 ข้อคือ 1) ยึดตามหลักที่ว่าให้กระจายแก่แต่ละคนตามการเข้ามีส่วนร่วม และ 2) ยึดตามหลักผลิตจากทุกคนตามความสามารถและให้แก่ทุกคนตามความจำเป็น

จินดารักษ์ โปธินอก (2556) ได้อธิบายความหมายสังคมนิยมคือ การที่สังคมรับผิดชอบต่อสมาชิกของตนอย่างถ้วนหน้า ด้วยการให้สวัสดิการขั้นมูลฐานต่าง ๆ เช่น การรักษาพยาบาล การจัดหาที่อยู่อาศัย การให้การศึกษา การช่วยเหลือผู้อื่นที่มีรายได้น้อยและผู้ที่ไม่มียานพาหนะ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังหมายถึงการที่กิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล และแต่ละกลุ่มจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสังคมส่วนรวม ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสังคม

สมพงษ์ เกษมสิน และ จรุณ สุภาพ (2520, น. 88) กล่าวว่า สังคมนิยมคือ ระบบเศรษฐกิจที่มีนโยบายมุ่งสนับสนุนและปรารถนาที่จะให้ชุมชน สังคม หรือส่วนรวมถือกรรมสิทธิ์หรือควบคุม

จนน้อยลง โดยในสังคมประเภทนี้จะมีคนร่ำรวยได้ แต่จะไม่มีคนที่จนมาก ๆ เพราะเกิดจากยอมรับในความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน

3) จุดมุ่งหมายของสังคม ได้แก่ การทำให้คนหลุดพ้นจากการเป็นทาสวัตถุที่พันธนาการมนุษย์มาตั้งแต่โบราณ สังคมนิยมมุ่งหวังถึงสภาวะเมื่อผลผลิตของสังคมเพิ่มขึ้นจนเพียงพอสำหรับทุกคน การเปลี่ยนความประพฤติ ทัศนคติและความเชื่อของมนุษย์จะทำให้เข้าถึงสภาวะดังกล่าวได้ นักสังคมนิยมโดยทั่วไปเชื่อว่าความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองคือความสัมพันธ์ทางวัตถุ เมื่อกำจัดความยากลำบากทางวัตถุได้ สังคมและการเมืองจะดีขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น การสร้างความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งแรกที่นักสังคมนิยมมุ่งหวังให้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการพัฒนาสังคมไปสู่ระบอบสังคมนิยมต่อไป

2.3.3 รูปแบบของสังคมนิยม

ระบอบสังคมนิยมที่บางประเทศนำมาเป็นรูปแบบในการปกครองประเทศนั้น ได้กำหนดระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเกี่ยวข้องกับระบบสังคมนิยม ทั้งนี้ ระบบสังคมนิยมมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ 1) สังคมนิยมสมบูรณตามแนวอุดมคติ (Utopian socialism) 2) สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ (Marxism socialism) และ 3) สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย (Democratic socialism) (กฤษฎาพร วิเศษ, 2558)

1) สังคมนิยมสมบูรณตามแนวอุดมคติ (Utopian socialism) หรือสังคมนิยมยูโทเปีย มีความเห็นว่าโครงสร้างสังคม ระเบียบประเพณีที่เป็นอยู่ทำให้คนที่แข็งแรงกว่ากดขี่คนที่อ่อนแอกว่า จึงเป็นการเสนอแนวความคิดให้จัดตั้งประชาคมขึ้นมาใหม่ คำนึงถึงสังคมส่วนรวมให้มากขึ้น ลดการแข่งขันทางเศรษฐกิจให้รัดกุม ซึ่งลักษณะของสังคมนิยมนี้หมายถึงระบบสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นไปตามแนวคิดอุดมคติ บางครั้งอาจจะเป็นชุมชนทางเศรษฐกิจที่มีหมายถึงชุมชนเล็ก ๆ หรือหมู่บ้านสหกรณ์เป็นการจัดชุมชนแบบรวมกลุ่มของหมู่บ้าน โดยตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ไขความบกพร่องต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคม ให้มีการช่วยเหลือร่วมกันในการหาเลี้ยงชีพ ไม่กดขี่ข่มเหงระหว่างสมาชิก มีการแบ่งปันประโยชน์ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และยุติธรรม ฉะนั้น รูปแบบของสังคมนิยมสมบูรณตามแนวนี้นี้จึงมีลักษณะ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ลักษณะสังคมนิยมสมบูรณตามแนวอุดมคติ

ชุมชน	ระบบการเมืองการปกครอง	ระบบเศรษฐกิจ
ชุมชนขนาดเล็ก	1. ทรัพย์สินที่สำคัญเป็นของส่วนรวม 2. ทำงานร่วมกัน 3. แบ่งปันประโยชน์ระหว่างกันด้วยความเป็นธรรม	1. ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน (Equity) 2. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร (Participation)

ที่มา: แนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยม, โดย กฤษฎาพร วิเศษ, 2558, สืบค้นจาก

<http://witikritsada54mbu.blogspot.com/2015/11/blog-post.html>

2) สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ เป็นแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) มองว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นมีการเอารัดเอาเปรียบ และผูกขาดโดยบุคคลที่ร่ำรวยหรือนายทุนที่เป็นเจ้าของการ

ผลิตทั้งหมด จนทำให้บุคคลที่ใช้แรงงานหรือชนชั้นกรรมาชีพได้รับความเดือดร้อน และขาดอำนาจในการปกครอง สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์มีรูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ลักษณะสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์

ชุมชน	ระบบการเมืองการปกครอง	ระบบเศรษฐกิจ
ประเทศหรือรัฐ	1. รูปแบบเผด็จการโดยชนชั้นแรงงานมีเพียงชนชั้นเดียว 2. ในทางปฏิบัติพรรคคอมมิวนิสต์ผูกขาดอำนาจการปกครองเพียงพรรคเดียวและเป็นใช้อำนาจสูงสุดในประเทศ	1. ชนชั้นแรงงานเป็นเจ้าของงานและควบคุมการผลิตทั้งสิ้น 2. กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์ทำหน้าที่แทนชนชั้นแรงงาน

ที่มา: แนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยม, โดย กฤษฎาพร วิเศษ, 2558, สืบค้นจาก

<http://witikritsada54mbu.blogspot.com/2015/11/blog-post.html>

3) สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย คือ รูปแบบการปกครองทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ สามารถมีบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในหลากหลายรูปแบบ ส่วนระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมคือการต่อต้านระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาทางช่องว่างในเรื่องราวได้ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน และความเป็นอยู่ที่เสื่อมโทรมของชนชั้นแรงงาน โดยให้ตั้งอยู่บนความคิดที่ต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นไปอย่างยุติธรรม ทุกคนร่วมกันทำงานเพื่อสร้างผลผลิตส่วนรวม ได้รับสวัสดิการ และพยายามกระจายรายได้โดยรัฐแก่ประชาชนให้ทั่วถึงทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สังคมนิยมประชาธิปไตยจึงพยายามสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพ โดยตระหนักถึงเสรีภาพของบุคคล (Individual freedom) ในการประกอบการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เสรีภาพของบุคคลต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดสวัสดิการและความเป็นธรรมแก่ส่วนรวม ซึ่งกระทำได้ด้วยวิธีการให้รัฐบาลเข้ามาดำเนินการด้วยตนเองในกิจกรรมเศรษฐกิจที่สำคัญ และกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพของบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ฉะนั้น รัฐบาลจึงต้อง มีบทบาทสร้างความเป็นธรรมแก่สังคม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งเสรีภาพของบุคคล ตลอดจนการลดช่องว่างทางอำนาจเพื่อเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ความสำคัญของสังคมนิยมลักษณะนี้จึงไม่ใช่การทำลายเสรีภาพของประชาชนผู้ร่ำรวยในการประกอบการทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการสร้างกรอบให้บุคคลเหล่านั้นมีเสรีภาพได้อย่างถูกต้อง และเพื่อสร้างความเป็นธรรมต่อประชาชนส่วนรวมอย่างทั่วถึง รูปแบบของสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยมีลักษณะ ดังนี้

ตารางที่ 2.3 ลักษณะสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย

ชุมชน	ระบบการเมืองการปกครอง	ระบบเศรษฐกิจ
ประเทศหรือรัฐ	1. ให้ประชาชนมีอำนาจในการปกครองตนเอง ไม่มีการผูกขาดโดยพรรคใดพรรคหนึ่ง 2. ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน	1. ภาคเอกชนมีเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ

ชุมชน	ระบบการเมืองการปกครอง	ระบบเศรษฐกิจ
	3. ประชาชนสามารถเปลี่ยนรัฐบาลได้ตามความต้องการแต่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญ	2. ผู้มีรายได้น้อยต้องเสียภาษีมาก เพราะเป็นการรับภาระตามความสามารถของบุคคล 3. รัฐบาลเข้าวางแผนและประกอบการทางเศรษฐกิจด้วยการโอนกิจการทางเศรษฐกิจที่สำคัญให้เป็นของรัฐ 4. รัฐบาลให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ประชาชน เพื่อขจัดความไม่เป็นธรรมและรักษาผลประโยชน์ชนส่วนรวม

ที่มา: แนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยม, โดย กฤษฎาพร วิเศษ, 2558, สืบค้นจาก

<http://witikritsada54mbu.blogspot.com/2015/11/blog-post.html>

2.3.4 รูปแบบการใช้ระบบสังคมนิยมในประเทศต่าง ๆ

ปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ที่ใช้นโยบายของระบบสังคมนิยมมาดำเนินการมาน้อยแตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ การจัดการศึกษาและสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ รูปแบบสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ได้มีอิทธิพลต่อหลาย ๆ ประเทศที่สำคัญมี 4 แบบคือ (กฤษฎาพร วิเศษ, 2558)

1) สังคมนิยมแบบโซเวียต (ก่อนที่สหภาพโซเวียตจะล่มสลาย) มีลักษณะเชื่อในหลักการใหญ่ ๆ ของมาร์กซิสต์-เลนิน คือ การยึดทรัพย์สินส่วนตัวมาเป็นของรัฐ รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต การรวมศูนย์อำนาจปกครองประเทศไว้ที่พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสายการบังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด ในด้านนโยบายต่างประเทศเชื่อในแนวทางของการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศที่ต่างแนวคิดการปกครอง จุดมุ่งหมายที่แท้จริง คือ สร้างความเป็นคอมมิวนิสต์ให้อำนาจสูงสุด แต่ไม่ได้หมายความว่าชนชั้นกรรมาชีพจะมีอำนาจบริหารงาน หรือควบคุมระบบเศรษฐกิจภายในประเทศของตนเกินความจำเป็นโดยเด็ดขาด เพราะยังต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์

2) สังคมนิยมแบบจีน หรือ Maoism จะเชื่อในหลักการใหญ่ ๆ ของมาร์กซิสต์-เลนินเหมือนสหภาพโซเวียต คือ มีการรวมศูนย์อำนาจการปกครองประเทศไว้ที่พรรคคอมมิวนิสต์ รัฐทำการผูกขาดด้านปัจจัยการผลิต แต่หลังทศวรรษ 1960 แล้ว จีนได้แสดงความเป็นสังคมนิยมแบบเฉพาะของตนเองอย่างเด่นชัดขึ้น ได้แก่ การรักษาเอกลักษณ์และความเป็นชาตินิยมแบบจีนอย่างเคร่งครัด โดยไม่ยอมให้ความคิดหรือแบบแผนอื่นใดมาผสม ปัจจุบันจีนได้ปกครองประเทศด้วยระบบสังคมนิยมที่มีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นสถาบันหลักของประเทศ แต่ได้เรียกรูปแบบการปกครองว่า “ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์” ซึ่งแม้จะมีการเลือกตั้งในประเทศแต่มีเพียงพรรคการเมืองเดียว คือ พรรคคอมมิวนิสต์และเศรษฐกิจยังถูกควบคุมโดยรัฐเป็นส่วนมาก

3) สังคมนิยมแบบปฏิรูป ปัจจุบันสังคมนิยมแบบปฏิรูปที่สำคัญ ได้แก่ สังคมนิยมแบบยุโรปตะวันออก ที่ต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศของตนตามวิถีทางและกลไกแบบสังคมนิยม

โดยไม่จำเป็นต้องยึดหลักการมาร์กซิสต์-เลนินเพียงอย่างเดียว แต่เป็นวิธีการที่รัฐจะสร้างความเสมอภาคให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ เช่น การปฏิรูปที่ดินเพื่อความเป็นธรรมแต่ที่ดินทุกแปลงไม่จำเป็นต้องตกเป็นของรัฐทั้งหมด ด้านนโยบายการผลิตรัฐยังคงควบคุมเฉพาะนโยบายส่วนกลางในการผลิตและให้ภาคเอกชนได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตได้ เป็นต้น สังคมนิยมแบบปฏิรูปต้องการมีวิถีทางสังคมนิยมของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องยอมรับตามแบบอย่างหรือประสบการณ์ของโซเวียตเป็นเครื่องชี้นำ และไม่ต้องการจะเป็นกลุ่มการเมืองเดียวที่มีอำนาจในประเทศ โดยไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องมีเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ มีความเชื่อในการก้าวขึ้นสู่อำนาจตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย และสามารถเป็นรัฐบาลผสมร่วมกับพรรคอื่นที่ไม่ใช่พรรคคอมมิวนิสต์ได้ มีความมุ่งหวังที่จะลดสภาพความไม่เป็นธรรมในสังคมทุกรูปแบบ โดยที่ประชาชนไม่จำเป็นต้องมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอย่างเท่าเทียมกัน แต่ผู้ใช้แรงงานทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจการที่ตนกระทำอยู่ตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย อันได้แก่ การมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากปัจจัยการผลิตเท่าเทียมกัน ไม่ใช่เป็นการผูกขาดอยู่กับนายทุนกลุ่มเดียว หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการปกครองเพียง 2-3 คนที่เรียกตนเองว่าเป็นรัฐ ขณะเดียวกันผู้ใช้แรงงานจะได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมแก่การครองชีพ และมีสิทธิหยุดงานเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากนายจ้าง

4) สังคมนิยมในประเทศด้อยพัฒนา ได้แก่ สังคมนิยมที่ปกครองในกลุ่มประเทศอาหรับ อาทิ อียิปต์ อัลจีเรีย ลิเบีย อิรัก ซีเรีย เยเมน ประเทศในทวีปแอฟริกาและเอเชียที่เคยเป็นอาณานิคม เช่น แทนซาเนีย แคมเบีย เอธิโอเปีย มาดากัสการ์ มาลี แองโกลา โมซัมบิก เมียนมา กัมพูชา เป็นต้น ประเทศเหล่านี้จากกล่าวถึงอุดมการณ์มาร์กซิสต์-เลนิน แต่การเป็นสังคมนิยมของประเทศเหล่านี้เกิดจากเคยตกเป็นอาณานิคมมาก่อน จึงเห็นว่าประเทศมหาอำนาจฝ่ายตะวันตกเป็นจักรวรรดินิยม ดังนั้น ผู้นำของประเทศจึงต่อต้านระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเพราะเชื่อว่าระบบนี้เป็นเครื่องมือของลัทธิจักรวรรดินิยม อีกทั้งสภาพเศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้นไม่เอื้อต่อระบบทุนนิยม เช่น ขาดแคลนเงินทุน ขาดผู้เชี่ยวชาญทางการจัดการ ขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยี มีการยึดครองที่ดินและการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม เป็นต้น รัฐจึงเข้ามามีบทบาทบริหารกิจการต่าง ๆ ภายในประเทศ ระบบการปกครองภายในประเทศจึงมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจเช่นเดียวกับระบบเศรษฐกิจ

โดยสรุปแนวคิดสังคมนิยม (Socialism) เป็นอุดมการณ์ต่อสู้ทางชนชั้นของประชาชนที่สนับสนุนความเป็นธรรม โดยเอาผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก เน้นเรื่องคุณค่าของมนุษย์ที่ควรได้รับการจัดการของรัฐ ในอดีตความใฝ่ฝันถึงสังคมนิยมโซเวียต หรือสังคมนิยมแบบมาร์กซ์เป็นรูปแบบสังคมนิยมพื้นฐานเดียวกันกับพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เท่าเทียมและเป็นธรรม แต่ในปัจจุบันระบบทุนนิยมได้สร้างสถานะให้สังคมต่างไปจากความคิดอุดมคติ ประชาชนมุ่งนึกถึงแต่เรื่องของตนเองเพื่อความอยู่รอดในระบบทุนนิยมภายหลังจากที่รัฐสังคมนิยมในหลายประเทศได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองไป ส่งผลให้ความเชื่อและอุดมการณ์สังคมนิยมได้ลดลงในหมู่นักสังคมนิยม แต่บางส่วนยังเชื่อมั่นตามทฤษฎีวิวัฒนาการสังคมนิยมที่คาร์ล มาร์กซ์ ได้ยืนยันผ่านทฤษฎีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เน้นมุมมองมนุษย์และสังคมผ่านความสัมพันธ์ทางการผลิต ซึ่งนักสังคมนิยมย่อมคาดหวังให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ในสิ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม ได้มีการพูดถึงการจัดวางโครงสร้างทางสังคมใหม่ที่เปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการผลิตให้เป็นธรรมมากขึ้น เพราะ

แนวความคิดเสรีนิยมและวิถีของระบบทุนนิยมที่มุ่งกำไรเป็นตัวตั้งส่งผลให้ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง เกิดการแบ่งชนชั้นตามการถือครองปัจจัยการผลิตซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรม การกดขี่ขูดรีดและเอาเปรียบทางโครงสร้างสังคมอย่างมาก ดังนั้น จึงได้มีการนำเสนอทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อกำหนดสังคมที่ยุติธรรมและเอาประโยชน์สังคมส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยมอบหมายให้รัฐเป็นผู้ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดำเนินไปสู่ความเป็นสังคมนิยม (สังคมนิยม-ประชาธิปไตยในประเทศไทย, 2550) ในปัจจุบันอุดมการณ์สังคมนิยมจะเน้นการเคลื่อนไหวโดยการปฏิรูปโครงสร้างทางสังคมด้านการเมือง หรือการจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในรัฐสภา อาทิ ประเทศในแถบสแกนดิเนเวียเป็นแบบการปกครองประเทศรัฐสวัสดิการ ขณะเดียวกันอุดมการณ์สังคมนิยมได้มีการปรับตัวเข้าหาสถานการณ์ทางสังคมตามบริบทที่เป็นจริงมากขึ้น มิใช่มุ่งแต่ต่อสู้ทางการเมืองอย่างเดียว เพราะอุดมคติแท้จริงของสังคมนิยมคือ “ทุกอย่างที่เอาผลประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้ง”

2.4 แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)

2.4.1 ความหมายรัฐธรรมนูญนิยม

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายที่มีสถานะสูงสุดในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และระหว่างองค์กรของรัฐด้วยกันเอง แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ถือเป็นหลักการสำคัญในการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐสมัยใหม่ที่ต้องการความชอบธรรม และควรมีประสิทธิภาพในการบริหารประเทศของผู้ปกครอง เนื่องจากในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้ใช้รัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศเกือบทั้งสิ้น แต่การที่รัฐธรรมนูญจะตอบสนองความต้องการ และสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้หรือไม่ นั่น แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจะเป็นตัวบ่งชี้สำคัญประการหนึ่งกล่าวคือ หากรัฐธรรมนูญฉบับใดปรากฏแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมแสดงว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นมีเนื้อหาที่มีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมีการวางหลักเกณฑ์ในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง แต่ในทางกลับกันหากปรากฏว่ารัฐธรรมนูญใดปราศจากหลักรัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวคิดเบื้องหลังของรัฐธรรมนูญแล้ว จะเกิดภาวะที่ผู้ปกครองใช้อำนาจโดยอำเภอใจ เกิดการรुकล้ำหรือแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพที่มักปรากฏเสมอ โดยอาจปรากฏว่าบางรัฐธรรมนูญมีเนื้อหาเพียงการวางโครงสร้างและระบบการปกครองทั่วไป แต่ไม่มีเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือวางกลไกในการจำกัดอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตามในการจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรของรัฐสมัยใหม่ นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้กลายเป็นหลักการสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางในการร่างรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น เพราะการใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรถือเป็นเครื่องมือในการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง และในขณะเดียวกันก็ใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย (วลัยมาศ แก้วศรีชัย, 2541, น. 10-11)

รัฐธรรมนูญจึงเปรียบเสมือนประดิษฐกรรมของมนุษย์เกิดจากพัฒนาการทางสังคมและการเมืองที่ต่อเนื่องยาวนาน โดยรัฐธรรมนูญมีความสัมพันธ์กับบทบาท อำนาจของสถาบันการเมืองภายในรัฐหนึ่ง ๆ และเป็นสิ่งที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐ รัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่มีความร่วมสมัย

และมีพลวัต สะท้อนคุณค่าเชิงศีลธรรมและการเมืองของประชาชน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ดังนี้ (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, 2558, น. 4)

Carl J. Friedrich กล่าวว่าแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมีวัตถุประสงค์คือ การปกป้องปัจเจกชนซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองจากการแทรกเข้าไปในขอบเขตของบุคคล วัตถุประสงค์พื้นฐานที่ต้องการจะปกป้องปัจเจกชนคือ การจัดให้มีการคุ้มครองโดยการแบ่งแยกอำนาจทางการเมือง เพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพในการจำกัดอำนาจรัฐ (อ้างใน ปวริศา ปัดแสน, 2550, น. 9)

William Andrews ให้ความหมายรัฐธรรมนูญนิยมไว้ว่า รัฐธรรมนูญนิยมอยู่บนพื้นฐานของความยินยอมร่วมกันของประชาชน หรืออาจเรียกว่าการพยายามจำกัดอำนาจของรัฐบาลโดยประชาชน ทั้งนี้ภายใต้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมีการจำกัดอำนาจ 2 ชนิดที่กระทบรัฐบาล ในกรณีแรกคือ การจำกัดการใช้อำนาจหมายรวมถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนแน่นอน และรัฐถูกห้ามมิให้รุกร้าในสิ่งที่เป็นส่วนตัวของประชาชน ในกรณีที่สองคือ การกำหนดกฎเกณฑ์ในทางปฏิบัติ โดยวางโครงสร้าง การจัดตั้งสถาบัน การกำหนดอำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันด้วยกัน (อ้างใน วลัยมาศ แก้วศรชัย, 2541, น. 12)

Ray Samirendra (2004, p. 109) อธิบายรัฐธรรมนูญนิยมคือ หลักการของการใช้อำนาจทางการเมืองภายใต้การถูกจำกัดโดยมีกฎหมายซึ่งระบุถึงขั้นตอน กำหนดถึงการกระทำที่ถูกต้องของการใช้อำนาจทางนิติบัญญัติและการบริหารเพื่อไม่ให้มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจ รัฐธรรมนูญนิยมจึงวางอยู่บนหลักการที่เชื่อในเรื่องของรัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด รัฐธรรมนูญนิยมได้กำหนดเรื่องของความสัมพันธ์ของการปกครองใน 2 ลักษณะคือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐด้วยกัน

Moses Adagbabiri (2015, p. 109) อธิบายความหมายของรัฐธรรมนูญนิยมคือ อำนาจของผู้นำและหน่วยงานของรัฐถูกจำกัดจากมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นหลักประกันให้เกิดผลดีต่อสังคมโดยรวมและธำรงรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน รัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวคิดทางทฤษฎีการเมืองที่อธิบายว่า รัฐบาลไม่ได้มีอำนาจจากตัวเอง แต่อำนาจมาจากรัฐธรรมนูญที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรระบุชัดเจนถึงการให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐ รัฐธรรมนูญนิยมจึงแสดงให้เห็นถึงระบบการเมืองที่อำนาจของรัฐบาลถูกจำกัดและไม่สามารถใช้อำนาจใดที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญได้

อมร จันทรสมบุรณ์ (2539, น. 39) ให้ความหมายรัฐธรรมนูญนิยมว่า เป็นการเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อจัดให้มีองค์กรทางการเมืองด้วยจุดมุ่งหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ โดยมีการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ผู้ที่จะเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองในองค์กรทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย แต่ในขณะเดียวกัน หลักรัฐธรรมนูญนิยม คือ การเขียนรัฐธรรมนูญที่กำหนดวิธีการจัดองค์กรขององค์กรทางการเมือง เพื่อให้องค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรที่บริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และป้องกันการบิดเบือนการใช้อำนาจจากพฤติกรรมของนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง

เชาวนะ ไตรมาศ (2546, น. 3-4) กล่าวว่า รัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวคิดของกฎหมายลายลักษณ์อักษรเพื่อกำหนดรูปแบบการปกครอง และจัดตั้งองค์กรการบริหารของรัฐที่ให้การรับรองสิทธิ

เสรีภาพของประชาชน และจำกัดควบคุมอำนาจผู้ปกครอง โดยหลักการของรัฐธรรมนูญจึงเป็นเครื่องมือซึ่งเน้นการนำรัฐธรรมนูญไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองตามที่ออกแบบไว้ ความสำคัญของรัฐธรรมนูญคือ 1) เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของระบบการเมืองการปกครองระหว่างรัฐต่าง ๆ 2) ใช้เป็นฐานอ้างอิงอำนาจอธิปไตยในประเทศ และกำหนดสถานะความเป็นเอกราชของรัฐระหว่างประเทศ 3) ใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาประเทศ ปฏิรูปการเมืองและจัดระบอบการปกครอง และ 4) ใช้เป็นเครื่องมือจำกัดควบคุมอำนาจของผู้ปกครอง และประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ชรินทร์ สันประเสริฐ (2547, น. 10) อธิบายว่ารัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญเรื่องการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การขึ้นสู่อำนาจของผู้ปกครองจะต้องเป็นไปด้วยความเหมาะสม ถูกต้องและชอบธรรม การใช้อำนาจและการดำเนินงานของผู้ปกครองต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและสามารถถูกตรวจสอบได้ด้วยกลไกของรัฐและประชาชน

ณัฐกร วิทิตานนท์ (2553, น. 84) กล่าวว่ารัฐธรรมนูญนิยมเป็นกระแสความคิดเห็นที่ให้ความสำคัญกับการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรในฐานะกฎหมายสูงสุดของรัฐในลักษณะที่เป็นสัญญาประชาคม การยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองอย่างแท้จริง มีกลไกควบคุมหรือระบบดุลและคานอำนาจที่ไม่ให้รัฐใช้อำนาจเกินขอบเขต ตลอดจนการยอมรับและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

โดยสรุปความหมายของรัฐธรรมนูญนิยมที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแล้วสามารถอธิบายได้ว่า รัฐธรรมนูญนิยมหมายถึง แนวคิดที่ใช้รัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการเมืองการปกครอง กำหนดกฎเกณฑ์ในทางปฏิบัติ โดยการวางโครงสร้างองค์กร จัดตั้งสถาบัน กำหนดอำนาจหน้าที่ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุด และเป็นสัญญาประชาคมที่จะต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง มีกลไกในการควบคุม หรือสร้างดุลและคานอำนาจไม่ให้เกินขอบเขต ยอมรับและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จำแนกองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 องค์กร คือ นิติบัญญัติ (รัฐสภา) บริหาร (คณะรัฐมนตรี) และตุลาการ (ศาล) มิให้รวมศูนย์อำนาจอยู่ในที่เดียวกัน เพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพในการจำกัดอำนาจรัฐ และในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

2.4.2 เนื้อหาหลักของรัฐธรรมนูญ

เนื้อหาของรัฐธรรมนูญแต่ละประเทศย่อมมีเนื้อหาแตกต่างกันในรายละเอียด แต่เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญเหล่านั้นแล้ว จะพบว่ารัฐธรรมนูญมีเนื้อหาในเรื่องต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ อ้างถึงใน ปรานค์ทิพย์ พรวิวัฒน์กิจ, 2556, น. 9-15)

1) แสดงอุดมการณ์ของรัฐ รัฐธรรมนูญของทุกประเทศจะต้องแสดงว่าประเทศเป็นการปกครองรูปแบบใด เนื้อหาของรัฐธรรมนูญในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีเนื้อหาของรัฐธรรมนูญที่แสดงอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย คือ มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ ในทางตรงกันข้ามประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม เนื้อหาของรัฐธรรมนูญจะแสดงอุดมการณ์สังคมนิยมเป็นระบบที่มีการกระจายรายได้และการแบ่งงาน การให้สวัสดิการอย่างทั่วถึงและประชาชนมีสิทธิ

เสรีภาพบางส่วน โดยระบบนี้มักจะแสดงออกมาในรูปแบบของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการพิจารณาว่าเนื้อหา รัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องอุดมการณ์ของรัฐอย่างไร ควรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ประเทศในช่วงนั้น ๆ ร่วมประกอบด้วย

2) แสดงการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ภายใต้หลักรัฐธรรมนูญนิยมสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ และสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนต้องได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนกำหนดให้ประชาชนในฐานะผู้ทรงสิทธิในอำนาจอธิปไตยมีส่วนร่วมในการปกครองอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้สิทธิเสรีภาพทั้งตามธรรมชาติ และทางการเมืองนอกจากต้องบัญญัติเป็นรูปธรรมแล้ว รัฐธรรมนูญต้องสร้างหลักประกันให้กับสิทธิเสรีภาพดังกล่าวให้มีผลบังคับใช้ได้จริง และได้รับความคุ้มครอง ในกรณีที่สิทธิเสรีภาพนั้นถูกละเมิดสามารถได้รับการเยียวยาจากองค์กรของรัฐได้อย่างไรก็ตามรัฐสามารถใช้อำนาจเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญได้หากเป็นเหตุผลที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของชาติ แต่ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นต้องคำนึงถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิเสรีภาพเสมอ และจะใช้อำนาจเกินบทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้ ที่สำคัญต้องคำนึงว่าภารกิจของรัฐไม่ใช่การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากแต่เป็นการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน

3) แสดงหลักการแบ่งแยกอำนาจ ภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ โดยหลักการแล้วต้องสามารถควบคุม ตรวจสอบและยับยั้งซึ่งกันและกันได้ เพราะอำนาจทั้งสามฝ่ายมิได้แบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด หากแต่มีการถ่วงดุลกัน (Check and balance) เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง ด้วยเหตุนี้จะต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกอำนาจหนึ่งอย่างเด็ดขาด หรือจะต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งที่รับภาระหน้าที่ของรัฐทั้งหมด และดำเนินการเพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าวแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น หลักการแบ่งแยกอำนาจจึงเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจ การตรวจสอบอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจต่าง ๆ ในการยับยั้งซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างอำนาจไม่ทำให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจโดยเบ็ดเสร็จ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ทำให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งอยู่ภายใต้อำนาจอื่นโดยสิ้นเชิง ด้วยสภาพการณ์เช่นนี้จะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองอันเป็นความมุ่งหมายประการสำคัญของหลักรัฐธรรมนูญนิยม

4) การวางโครงสร้างการเมืองการปกครอง ทฤษฎีทางกฎหมายที่มอบอำนาจให้แก่รัฐธรรมนูญ เพื่อวางโครงสร้างการเมืองการปกครอง คือทฤษฎีอำนาจในการร่างรัฐธรรมนูญ (Pouvoir constituent) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และมีหน้าที่กำหนดโครงสร้างสำคัญ ๆ ไว้ รวมถึงการวางโครงสร้างการเมืองการปกครอง เช่น การกำหนดให้มีการก่อตั้งองค์กรที่สำคัญทางการเมือง เป็นต้น องค์กรเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐธรรมนูญและได้รับมอบอำนาจมาจากรัฐธรรมนูญ ซึ่งองค์กรจะสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาที่ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จะบัญญัติกฎหมายให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ เมื่อรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นเนื้อหาของรัฐธรรมนูญจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดวางโครงสร้างองค์กรทางการเมือง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปกครองประเทศ สร้างองค์กรผู้ใช้อำนาจทางการเมือง และระบบกฎหมายทั้งระบบ เป็นผลให้

รัฐธรรมนูญมีสถานะอยู่เหนือองค์กรทางการเมือง และกฎหมายต่าง ๆ ที่ถูกรัฐธรรมนูญสร้างขึ้น นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ แต่เดิมถือเป็นอำนาจของผู้ปกครองที่สามารถใช้อำนาจนี้ได้ตามอำเภอใจและยึดติดกับตัวบุคคลมาตลอด เป็นอำนาจที่มีอยู่และสืบสภาพไปตามตัวผู้ปกครองนั้น ๆ แต่เมื่อมีรัฐธรรมนูญเกิดขึ้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้อำนาจสูงสุดที่ใช้ปกครองประเทศเป็นของสถาบันแทน ทำให้มีสถานะทางกฎหมายอย่างต่อเนื่องไม่ยึดติดอยู่ที่ตัวบุคคลอีกต่อไป ก่อให้เกิดเอกภาพและความต่อเนื่องในการปกครองประเทศ โดยเรียกสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศและมีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลนี้เรียกว่า “รัฐ”

5) แสดงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รัฐธรรมนูญตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวความคิดในการเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อแสวงหาการจัดรูปแบบองค์กรทางการเมืองและกลไกบริหารบ้านเมือง โดยกำหนดวิธีการที่มีความมุ่งหมายจะขจัดหรือลดข้อเสียที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมและการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบของนักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้มากที่สุด ดังนั้น การเขียนรัฐธรรมนูญตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญจึงมิใช่เพียงเพื่อให้มีองค์กรทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งและการบัญญัติให้มีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมาเท่านั้น แต่ต้องเป็นการแสวงหาการกำหนดรูปแบบองค์กรทางการเมืองเพื่อให้สามารถมีแนวนโยบายที่แน่ชัดและมีการบริหารนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังต้องเป็นองค์กรที่มีวิธีการกำกับ และถ่วงดุลการทำหน้าที่ขององค์กรทางการเมืองเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบตามหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอีกด้วย

2.4.3 องค์ประกอบสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวคิดที่มีการรับรอง ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และจำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ทั้งนี้กลไกในการจำกัดอำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญจะมีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การจำกัดอำนาจรัฐโดยการเลือกตั้งผู้แทนประชาชนเข้าไปใช้อำนาจสูงสุด เพื่อให้เกิดการคานอำนาจในระหว่างผู้แทนประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนการควบคุมโดยสื่อมวลชนและประชาชนซึ่งอาจจะไม่เพียงพอ ดังนั้น การจัดทำรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับรัฐสมัยใหม่ที่ต้องมีการคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน สำหรับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมีองค์ประกอบสำคัญอันเป็นลักษณะร่วมของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมในทุกยุคสมัยดังนี้คือ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2548ก)

1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม แนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดแนวคิดสัญญาประชาคม โดยแนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อความคิดของนักปรัชญาหลายคน ดังนี้

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ฮอบส์มองสถานะตามธรรมชาติว่าสังคมโหดร้าย ทุกคนได้แก่งแย่งซึ่งกันและกันทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม เนื่องจากทุกคนใช้สิทธิและเสรีภาพของตนอย่างเต็มที่ ทว่าสิทธิเสรีภาพของแต่ละคนมิไม่เท่ากันคนเข้มแข็งย่อมมีมากกว่าคนอ่อนแอ ดังนั้น คนในสังคมจึงหลีกเลี่ยงสถานะนี้โดยที่ทุกคนต้องทำพันธะสัญญาซึ่งกันและกัน แล้วมอบอำนาจสิทธิขาดให้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการปกครองคนในสังคมเพื่อให้สังคมสงบสุข

จอห์น ล็อก (John Locke) ได้มีความเห็นที่สนับสนุนแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ โดยได้ให้ความเห็นว่า รัฐทั้งหลายโดยธรรมชาติย่อมมีกฎแห่งธรรมชาติปกครองอยู่ซึ่งผูกพันบุคคลทุกคนด้วยเหตุผล อันได้แก่กฎหมายที่ทำให้มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มีอิสรภาพที่จะไม่มีใครได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต แก่เสรีภาพ และแก่ทรัพย์สินจากบุคคลอื่น โดยมีแนวคิดที่ว่ามนุษย์และสังคมแยกจากกันไม่ได้ และการที่มนุษย์มารวมตัวกันเนื่องจากการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น มนุษย์จึงตกลงรวมตัวกันเป็นสังคมทำให้เกิดสัญญาสังคมขึ้นมา (Social contract) โดยยินดีที่จะสละสิทธิเสรีภาพในการที่จะบังคับตนเองมาเป็นการบังคับโดยกฎหมาย หากมีการละเมิดสิทธิขึ้น ทั้งนี้ไม่ได้เป็นการสละสิทธิเสรีภาพทั้งหมดให้สังคมแต่คงให้เฉพาะสิทธิเสรีภาพบางประการเพื่อความผาสุกร่วมกันของสังคม

ฌอง ฌาค รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดกฎหมายธรรมชาติไว้ใน "ทฤษฎีสัญญาประชาคม" ว่าสัญญาประชาคมมนุษย์ได้ดำรงอยู่ในทางการเมืองไปตลอด มนุษย์สามารถเคลื่อนไหวและมีเจตจำนงเสรีโดยมีกฎหมายบัญญัติไว้ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติ แนวคิดดังกล่าวรูสโซได้แสดงให้เห็นว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่เมื่อเกิดการรบกวนอันนำมาซึ่งความไม่เสมอภาคของมนุษย์ จึงต้องหารูปแบบการปกครองใหม่โดยให้แต่ละคนทำสัญญาซึ่งเป็นเจตนาร่วมกัน (General will) ของสังคมไม่ใช่ของปัจเจกบุคคลแต่ละคน เพื่อกำหนดหลักประกันให้เพียงพอแก่สิทธิเสรีภาพอันเป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติ ส่งผลให้ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินได้รับการคุ้มครองจากสังคม

จากแนวคิดข้างต้นถือได้ว่าแนวคิดของสิทธิตามธรรมชาตินั้นมีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิและเสรีภาพตามสัญญาประชาคม กล่าวคืออำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่ปัจเจกชนพึงมีต้องเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นจากเจตนารมณ์ร่วมกันของคนในสังคมนั้น ๆ ที่ยอมสละสิทธิตามธรรมชาติบางประการให้ผู้ปกครองออกกฎเกณฑ์มาจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคมได้ ทั้งนี้ กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นนั้นจะใช้บังคับได้ต่อเมื่อมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ตามสัญญาอันเกิดจากแนวคิดสัญญาประชาคม ที่ได้กลายเป็นรากฐานประการสำคัญในระบอบการปกครองยุคปัจจุบันที่สมาชิกทุกคนร่วมตกลงกันสร้างกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองสังคมนั้น ๆ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะกำหนดเจตจำนงในการปกครองตนเองขึ้น เมื่อรัฐธรรมนูญเกิดจากสัญญาประชาคมที่ก่อตั้งสังคมและระบบการเมืองการปกครองของสังคม รัฐธรรมนูญจึงต้องอยู่เหนือทุกส่วนของสังคมการเมือง โดยสมาชิกในสังคมนยินยอมอยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคม ดังนั้น ประชาชนย่อมจะได้รับความคุ้มครองในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินจากสังคมร่วมกัน สะท้อนถึงเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนที่มุ่งหมายให้รัฐทำหน้าที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ขณะเดียวกันประชาชนก็อาจถูกรัฐจำกัดขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้เช่นกัน

2) หลักความเป็นสูงสุดของกฎหมายรัฐธรรมนูญ (Supremacy of the constitutional) เป็นผลของรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นกฎเกณฑ์สูงสุดในการปกครองประเทศ โดยทฤษฎีบริสุทธิ์แห่งกฎหมายที่ว่ากฎเกณฑ์ที่ให้อำนาจออกกฎเกณฑ์อื่นย่อมสูงกว่ากฎเกณฑ์ที่ออกมา รัฐธรรมนูญกลายเป็นลักษณะอักษรถือเป็นกฎเกณฑ์ที่มีที่มาจากอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์การทางการเมือง (Pouvoir

constituant) และเป็นกฎเกณฑ์ที่ก่อตั้งระบบกฎหมายขึ้นทั้งระบบ รัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงองค์กรที่ใช้อำนาจทางการเมืองในการปกครองรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงส่งผลให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎเกณฑ์ที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญสร้างขึ้น กล่าวคือรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายที่ออกตามอำนาจแห่งรัฐธรรมนูญหรือมีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ เพื่อเป็นหลักประกันให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีความเป็นสูงสุดโดยมิให้มีการออกกฎหมายใดมาล่วงละเมิดอำนาจนี้ได้ รัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจสมกับที่มีการบัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นหลักประกันสูงสุด และจากนัยของทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยมที่ต้องกำหนดกลไกในการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างชอบธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ ผนวกกับผลของความเป็นสูงสุดของรัฐธรรมนูญจึงทำให้การใช้อำนาจขององค์กรทางการเมืองต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้รับหลักประกันที่จะไม่ถูกลบล้างโดยกฎเกณฑ์ที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญได้ ทำให้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมบรรลุผลสำเร็จในที่สุด

3) ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย หลักการแบ่งแยกอำนาจสืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ไม่ต้องการให้อำนาจรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียวหรือองค์กรเดียวกัน เพราะบุคคลหรือองค์กรเดียวผูกขาดการใช้อำนาจไว้โดยไม่มีองค์กรใดมาตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจจึงอาจทำให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ดังนั้น หากมีการใช้อำนาจโดยมิชอบเกิดขึ้นแล้วจะส่งผลให้เสรีภาพของผู้ใต้ปกครองมีอาจเกิดขึ้นได้ และทำให้ประชาชนขาดหลักประกันในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการผูกขาดการใช้อำนาจโดยวิธีที่มิชอบ จึงเกิดแนวคิดการแบ่งแยกอำนาจขึ้นมาโดยมองเตสกีเออ (Montesquieu) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ที่ได้เสนอแนวคิดในการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการเพื่อให้เกิดดุลยภาพทางอำนาจไม่ให้มีการผูกขาดอยู่ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจนี้ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการต้องสามารถควบคุมตรวจสอบและยับยั้งการใช้อำนาจซึ่งกันและกันได้ เพราะทั้ง 3 อำนาจมิได้มีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาด หากแต่มีการถ่วงดุลและคานอำนาจระหว่างกัน (Checks and balances) ซึ่งหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการแบ่งแยกอำนาจเพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองจากการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ ด้วยเหตุนี้จึงต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งอยู่เหนืออำนาจหนึ่งอย่างเด็ดขาด และเป็นฝ่ายดำเนินการเพื่อให้บรรลุภารกิจจากการใช้อำนาจทั้งปวงแต่เพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้มองเตสกีเออได้เสนอแนวคิดในการแยกบุคคลผู้ใช้อำนาจแต่ละอำนาจให้เป็นอิสระจากกัน ถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญของรัฐธรรมนูญสมัยใหม่เนื่องจากการเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยการกำหนดองค์กรผู้ใช้อำนาจให้แตกต่างกันนั้น ถือว่าเป็นการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐมิให้อำนาจมากเกินไปจนสามารถใช้อำนาจมากระทบสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลได้

4) หลักนิติรัฐเป็นหลักการสำคัญในการปกครองประเทศโดยที่ทุกบุคคลชนชั้นรวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐยอมอยู่ภายใต้กฎหมายที่กำหนดขึ้นไว้ที่ต้องมีความชอบธรรม ถือเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐ กล่าวคือ หลักนิติรัฐเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษย์ที่รัฐต้องให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ให้พ้นจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง ทั้งนี้ภายใต้หลักการที่ว่าการกระทำใดอันเป็นการรุกรานสิทธิของประชาชน จะกระทำได้อต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้นโดยรัฐและหน่วยงานกระทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและอยู่ในฐานะที่อยู่เหนือกว่าเอกชน แต่ในขณะที่เดียวกันกฎหมายเองได้จำกัดอำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายให้ไว้ หรือที่เรียกว่า “การกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย” หลักนิติรัฐจึงเป็นการดำเนินการตามหลักความชอบด้วยกฎหมายที่เป็นหลักประกันแก่ปัจเจกชนผู้อยู่ใต้ปกครอง หากฝ่ายปกครองละเมิดหลักนี้ปัจเจกชนสามารถนำคดีไปสู่ผู้วินิจฉัยให้เพิกถอนการกระทำที่ละเมิดกฎหมายได้จึงเป็นการป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายปกครองนั่นเอง จากหลักนิติรัฐแสดงถึงการจำกัดอำนาจขององค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐมิให้ใช้อำนาจโดยมิชอบซึ่งเท่ากับเป็นการคุ้มครองป้องกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลที่ปกครองด้วยรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดเพื่อค้ำประกัน และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นประการสำคัญ นับได้ว่าหลักนิติรัฐเป็นหลักการขั้นพื้นฐานอันสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่ประชาชนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพอย่างบริบูรณ์ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด

จากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมดังกล่าว ทำให้เห็นถึงความสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่ปัจเจกชนยอมรับและให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรในฐานะกฎหมายสูงสุด เพื่อกำหนดรูปแบบการปกครอง จัดตั้งองค์กรการบริหารของรัฐที่ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และจำกัดควบคุมอำนาจผู้ปกครอง โดยหลักการรัฐธรรมนูญจึงเป็นเครื่องมือที่นำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองตามที่ออกแบบไว้ (เชาวนะ ไตรมาส, 2546, น. 3-4) และการจะบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่สำคัญวิธีการหนึ่งคือ หลักการแบ่งแยกอำนาจที่เรียกร่องให้รัฐธรรมนูญในฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดมีการแบ่งเนื้อหาหรือภารกิจของการใช้อำนาจรัฐอย่างชัดเจนทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ การแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวนี้ย่อมทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ การควบคุมการใช้อำนาจรัฐโดยอาศัยหลักการถ่วงดุลอำนาจ (Checks and balances) รวมถึงการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายตามหลักนิติรัฐ จึงทำให้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมเป็นหลักการพื้นฐานของการจัดทำรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรที่แต่ละประเทศให้การยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน

2.5 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นข้อตกลงขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการคุ้มครองดูแลสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองประเทศตน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวนำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประเทศคู่สงครามอย่างมหาศาล ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการกระทำของฝ่ายอักษะนำโดยอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำประเทศเยอรมนี และเบนิโต มุสโสลินี ผู้นำประเทศอิตาลี ทำให้ประเทศทั่วโลกเกรงว่าเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นภายหลังจากจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ใน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) มีการผลักดันให้องค์การสหประชาชาติเร่งกำหนดแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นมาเพื่อคุ้มครองมนุษยชาติ จึงจำเป็นต้องสร้างระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เป็นสากลขึ้นมาจัดระเบียบโลกใหม่ โดยในระหว่างการจัดทำนั้นเกิดปัญหาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์และแนวคิดของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี หรือวิถีชีวิตทำให้เกิดข้อถกเถียงว่า

พื้นฐานของสิทธิมนุษยชนคืออะไร ควรที่จะรับรองอะไรบ้าง รวมถึงความแตกต่างด้านความคิดเห็นของประเทศมหาอำนาจที่ไม่ตรงกัน ทั้งนี้ปัญหาเกี่ยวกับรายละเอียดของสิทธิมนุษยชนที่ควรให้ความคุ้มครองเกิดจากผู้แทนกลุ่มประเทศสังคมนิยมกับผู้แทนกลุ่มประเทศโลกเสรีประชาธิปไตยมีความเห็นต่างกัน ฝ่ายแรกเห็นว่าสิทธิที่ควรได้รับความคุ้มครองไม่ใช่สิทธิของปัจเจกชน แต่ควรเป็นสิทธิของรัฐตามแนวคิดแบบสังคมนิยม ส่วนฝ่ายหลังมีความเห็นตรงกันข้ามคือให้ความสำคัญกับสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นอย่างมาก กระทั่งเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติยอมรับและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นทางการครั้งแรก และตามด้วยกติการะหว่างประเทศอีก 2 ฉบับที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) ต่อมาในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2536 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติจัดตั้งตำแหน่งข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติขึ้น มีหน้าที่เพื่อดูแลและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนรวมทั้งตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่าง ๆ (เทอดเกียรติ เอี่ยมรอด, 2560, น. 32-34)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน มีทั้งหมด 30 ข้อ ครอบคลุมทั้งสิทธิทางการเมือง สิทธิพลเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับในปัจจุบันล้วนมีพื้นฐานและได้รับการพัฒนาจากปฏิญญาสากลฉบับดังกล่าวทั้งสิ้น รวมถึงรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ที่มีการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามแนวปฏิญญาสากลฉบับนี้ จึงกลายเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนากฎหมายภายในประเทศเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศตน เพราะตระหนักถึงความสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในฐานะแผนแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน อีกทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากที่สุดในโลกถึง 335 ภาษา (กระทรวงการต่างประเทศ กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2554, น. 42-46)

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้แบ่งประเภทสิทธิมนุษยชน ออกเป็น 5 ด้าน คือ (Vichyapoo Kittikunpakorn, 2562)

1) สิทธิพลเมือง เป็นสิทธิส่วนบุคคลที่บุคคลทุกคนต้องมีโดยถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน การได้มาซึ่งสิทธิพลเมืองคือการเป็นพลเมืองหรือการเป็นผู้อยู่อาศัยจะมีการรับรองจากกฎหมายหรือจารีตประเพณี สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต การไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้าย หรือถูกฆ่า สิทธิในการได้รับสัญชาติ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรมโดยผู้พิพากษาอย่างอิสระ เป็นต้น

2) สิทธิทางการเมือง เป็นสิทธิการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และถือเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิต

ของถนนทางการเมือง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี

3) สิทธิทางสังคม เป็นสิทธิที่ทำให้การดำรงชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้น โดยสิทธินี้จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและครอบครัว สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ โดยเฉพาะแม่และเด็กที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ สิทธิได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพและการได้รับความมั่นคงทางสังคม เสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

4) สิทธิทางเศรษฐกิจ เป็นสิทธิในการได้มาซึ่งทรัพย์สินและครอบครองทรัพย์สินที่ได้เป็นของตนเองอย่างชอบธรรม สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการทำงานสามารถเลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิในการได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างเพียงพอ

5) สิทธิทางวัฒนธรรม เป็นสิทธิในการเข้าร่วมทางวัฒนธรรมอย่างอิสระอันเป็นสิ่งบันเทิงใจ และเสรีภาพในการเชื่อหรือนับถือต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ เสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่น เสรีภาพในการแต่งกายและปฏิบัติตามวัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่น เสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา สิทธิในการพักผ่อนหย่อนใจ และแสดงศิลปวัฒนธรรมบันเทิงได้โดยไม่มีสิ่งใดมาบังคับ

สำหรับสาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีวัตถุประสงค์และหลักการทั่วไปเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน แต่ไม่มีพันธะผูกพันในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศกับรัฐสมาชิกของสหประชาชาติ ทั้งนี้เพราะปฏิญญาไม่ใช่สนธิสัญญาและจุดมุ่งหมายของสหประชาชาติเพียงต้องการให้ปฏิญญาเป็นเอกสารชี้แนะแก่รัฐสมาชิกเพื่อจัดให้มีการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ แต่กระนั้นก็ดี ศาสตราจารย์เรอเน่ กาสแซง (René Cassin) นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ร่างปฏิญญายืนยันว่าปฏิญญาดังกล่าวมีค่าบังคับมากกว่าเป็นเอกสารชี้แนะ เพราะในมาตรา 56 ของกฎบัตรสหประชาชาติได้กำหนดให้รัฐสมาชิกทั้งปวงให้คำมั่นว่าจะดำเนินการร่วมกันและแยกกัน ในการร่วมมือกับองค์การเพื่อให้บรรลุผลแห่งความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในมาตรา 55 โดยสาระสำคัญของมาตรา 55 คือการส่งเสริมให้มีการเคารพในสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพทุกคนโดยปราศจากความแตกต่างในทางเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา ซึ่งประเทศสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติต่างมีความเห็นพ้องกันแบบกึ่งเอกฉันท์ ในประเด็นดังกล่าว (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2548) บทบัญญัติของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงประกอบด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ จำนวน 30 ข้อ สามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อที่ 1-3) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อที่ 4-21) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ข้อที่ 22-27) หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อที่ 28-30) โดยสรุปเนื้อหาสาระ ดังนี้ (พีระศักดิ์ พอจิต, ม.ป.ป.)

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่าง ๆ

ข้อ 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลนี้โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ

ข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล

ข้อ 4 บุคคลจะตกอยู่ในความเป็นทาส หรือสภาวะจำยอมไม่ได้ ทั้งนี้ห้ามค้าทาสทุกรูปแบบ

ข้อ 5 บุคคลจะถูกกระทำการทรมาน หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้

ข้อ 6 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย

ข้อ 7 ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

ข้อ 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตนตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ข้อ 9 บุคคลจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้

ข้อ 10 ทุกคนมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระอย่างไม่ลำเอียง

ข้อ 11 ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

ข้อ 12 บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย การสื่อสาร หรือจะลบลู่เกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้

ข้อ 13 ทุกคนมีสิทธิอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัยภายในพรมแดนของแต่ละรัฐ และมีสิทธิที่จะออกนอกประเทศตนเองหรือกลับสู่ประเทศของตนได้

ข้อ 14 ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาที่ลี้ภัยในประเทศอื่นจากการประหัตประหารได้ แต่สิทธินี้จะยกขึ้นกล่าวอ้างจากความผิดในประเด็นการเมือง หรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการขององค์การสหประชาชาติไม่ได้

ข้อ 15 ทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติ และสามารถเปลี่ยนแปลงสัญชาติของตนเองได้

ข้อ 16 ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติทางพื้นฐานสังคม เพราะฉะนั้นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ และชายหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์ตามกฎหมายย่อมมีสิทธิที่จะสมรสและสร้างครอบครัวของตนเองได้

ข้อ 17 ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินของตนเอง หรือทรัพย์สินที่อยู่ร่วมกับผู้อื่น บุคคลใดจะถูกเอาทรัพย์สินไปจากตนตามอำเภอใจไม่ได้

ข้อ 18 ทุกคนมีสิทธิในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และมีอิสรภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อของตนในชุมชน หรือในพื้นที่สาธารณะ

ข้อ 19 ทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น แสวงหาข้อมูลข่าวสาร และสามารถรับส่งข้อคิดเห็นผ่านสื่อใด ๆ ได้โดยปราศจากการแทรกแซง

ข้อ 20 ทุกคนมีสิทธิในการชุมนุมและการสมาคมโดยสันติ

ข้อ 21 ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศของตน ทั้งโดยตรงหรือทางผู้แทน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง รวมทั้งทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณสุขในประเทศของตนโดยเสมอภาค

ข้อ 22 ทุกคนของสังคมมีสิทธิในการเข้าถึงหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ 23 ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน สามารถเลือกงานได้โดยอิสระ และมีการคุ้มครองเมื่อเกิดการว่างงาน รวมทั้งทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่เท่าเทียมกันสำหรับงานที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งหรือเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ตน

ข้อ 24 ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและผ่อนคลายยามว่าง รวมทั้งจำกัดเวลาทำงานตามสมควร และวันหยุดเป็นครั้งคราวโดยได้รับค่าจ้าง

ข้อ 25 ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพทางการแพทย์ และบริการทางสังคมที่จำเป็นเพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนเองและครอบครัว

ข้อ 26 ทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้นอย่างเสมอภาค

ข้อ 27 ทุกคนมีสิทธิที่เข้าร่วมในวัฒนธรรมของชุมชนอย่างอิสระ และทุกคนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์อันเกิดจากการประดิษฐ์กรรมทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรมซึ่งตนเป็นผู้สร้างขึ้น

ข้อ 28 ทุกคนมีสิทธิการจัดระเบียบทางสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นกรอบให้บรรลุนิติสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญยานี้เพิ่มเติมที่

ข้อ 29 การใช้สิทธิและอิสรภาพของทุกคนต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด เพียงเท่าที่ได้กำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น ตลอดจนสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้จะต้องไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการขององค์การสหประชาชาติไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 30 ไม่มีบทใดในปฏิญยานี้ ที่อาจตีความได้ว่าเป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใด ในการดำเนินกิจกรรมใด หรือกระทำการใดอันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพใดที่กำหนดไว้ ณ ที่นี้

แม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่ใช่บทบัญญัติที่มีสภาพบังคับทางกฎหมายระหว่างประเทศ ปฏิญญาดังกล่าวจึงเป็นรูปแบบของการประนีประนอมร่วมกันมากกว่า เพราะ 1) ความเป็นสากลของตัวปฏิญญา 2) ระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันตามสภาพวัฒนธรรมและการเมืองของแต่ละประเทศ 3) การจัดทำเป็นปฏิญยานั้นเป็นการง่ายกว่าการจัดทำตราสารเพราะการจัดทำตราสารต้องการความละเอียดและพิถีพิถัน และ 4) ปฏิญญาไม่ได้แยกสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองออกจากกัน หากแต่กล่าวถึงสิทธิทั้งสองประการรวมกันไป ปฏิญญาจึงมีลักษณะเป็นเอกสารชี้แนะถึงกรอบหรือสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่รัฐสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติได้รับไปเป็นกรอบแนวทางการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายในประเทศ โดยบางรัฐมีรัฐธรรมนูญที่อ้างถึงปฏิญญาโดยตรง หรือบางรัฐได้นำเอาหลักการบางประการไปกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ปฏิญญาสากลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในประวัติศาสตร์ของการรับรองสิทธิมนุษยชน กล่าวคือปฏิญญาได้ยืนยันถึงสิทธิของทุกคนที่จะได้รับการรับรองสิทธิมนุษยชนปรากฏในเอกสารระดับชาติ และในมิติระหว่างประเทศด้วย สิทธิที่ได้รับการรับรองในปฏิญยานี้เป็นสิทธิที่ทุกรัฐต้องยอมรับและให้ถือว่าปฏิญญาดังกล่าวเป็นนิติกรรมระหว่างประเทศที่วางหลักการต่าง ๆ เอาไว้ เช่น ข้อ 6 ข้อ 13 ข้อ 15 เป็นต้น

นับว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่รูปแบบการตกลงของปฏิญญาได้เป็นรูปธรรมในระดับโลก แม้ว่าแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ทางการเมือง วัฒนธรรมและจารีตประเพณีก็ตาม ทว่าปฏิญญาดังกล่าวกลับได้สร้างคุณค่าทางด้านจริยธรรมและสิทธิมนุษยชนร่วมกันในระหว่างประเทศ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดการทบทวนงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) การเป็นรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญ และ 2) สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้

2.6.1 การเป็นรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญ

อรพรรณ สีนะเปสนันท์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ผลการศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ยังคงมีหลักการหรือรูปแบบของโครงสร้างการปกครองประเทศที่คล้ายคลึงกับรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวในอดีตซึ่งขาดความเป็นรัฐธรรมนูญนิยม คือ 1) ขาดซึ่งแนวคิดพื้นฐานของสัญญาประชาคมแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะบัญญัติรับรองอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญกลับไม่มีส่วนใดที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งในส่วนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งในฝ่ายนิติบัญญัติและบริหาร การเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจ การเคารพในสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการคุ้มครองหรือสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย 2) ขาดซึ่งหลักการของความเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ภายหลังการรัฐประหารทำให้อำนาจในการปกครองประเทศอยู่กับคณะรัฐประหาร ทางคณะรัฐประหารเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญและให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ลงพระปรมาภิไธยทำให้รัฐธรรมนูญชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่สอดคล้องต่อหลักการความเป็นกฎหมายสูงสุดในแง่ที่มาของอำนาจในการจัดทำรัฐธรรมนูญ 3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ได้ให้อำนาจแก่คณะรัฐประหารภายหลังได้เปลี่ยนเป็นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติกลายเป็นผู้ใช้อำนาจอย่างแท้จริง ใช้หลักการสรรหาเสนอรายชื่อบุคคลให้เข้าดำรงตำแหน่งในองค์กรนิติบัญญัติและบริหาร ไม่มีการจำกัดการใช้อำนาจ จึงทำให้ขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจและกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง 4) ขาดซึ่งการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนแม้จะมีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ แต่เห็นว่ายังขาดเนื้อหาการคุ้มครองประชาชนในกรณีที่น่าจะถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพได้ เนื่องจากผลของการทำรัฐประหาร คำสั่ง หรือประกาศของคณะรัฐประหารยังคงชอบด้วยกฎหมาย โดยข้อเสนอแนะของการศึกษางานวิจัยดังกล่าว คือ การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้นมาเพื่อทดแทนรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว และต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามหลักของรัฐธรรมนูญนิยม

จักรกฤษณ์ สถาปนศิริ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รัฐธรรมนูญนิยมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน 2) เพื่อควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมิให้เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และ 3) เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาล โดยการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เห็นว่าด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้มีการนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาเป็นหลักประกอบการพิจารณาโดยแก้ไขจุดอ่อนของรัฐธรรมนูญที่เคยใช้มาแล้วในทางปฏิบัติ ปรับปรุงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้สามารถมีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติที่ดีขึ้น ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพและเสรีภาพมากขึ้น การทำให้สิทธิเสรีภาพสามารถได้รับความคุ้มครองเพิ่มขึ้นในทางปฏิบัติ มีการแบ่งหมวดสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนได้เข้าใจง่ายขึ้น ส่วนด้านการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้มีการปรับปรุงกลไกในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหลายประการ เช่น การจัดทำประมวลจริยธรรมเพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การปรับปรุงระบบการสรรหาองค์กรอิสระ การปรับหน้าที่ขององค์กรอิสระ เป็นต้น สำหรับการเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไม่ได้พยายามสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม ในทางตรงข้ามได้พยายามลดเสถียรภาพของรัฐบาลลง เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติ การเพิ่มอำนาจในการควบคุมตรวจสอบรัฐบาล เป็นต้น โดยสรุปแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้มีการบรรจุลงในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้มีการขยายประเภทของสิทธิเสรีภาพออกไปอย่างกว้างขวาง มีความพยายามให้เกิดผลในทางปฏิบัติมากขึ้น ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้กำหนดกลไกในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่เพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลต่อการลดเสถียรภาพของรัฐบาลตามไปด้วยทำให้การบริหารประเทศเป็นไปได้ยากและเปิดโอกาสให้มีความขัดแย้งเชิงอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติโดยง่าย

สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย คือ การร่างรัฐธรรมนูญฉบับต่อไปในอนาคตควรมีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลไกในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และกลไกในการสร้างเสถียรภาพให้แก่รัฐบาลให้เท่าเทียมกัน จะทำให้ออกาสที่จะเกิดความขัดแย้งทางการเมืองได้น้อยลง

2.6.2 สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ไพโรจน์ พลเพชร และณัฐกร ศรีแก้ว (2549) ได้ศึกษาเรื่อง สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกรอบรัฐธรรมนูญในบริบทของสังคมไทยและมาตรฐานสากลระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ประเทศไทยเป็นภาคีในเอกสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจำนวน 5 ฉบับ คือ 1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 3) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ 4) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และ 5) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ผลการศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้รับรองหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ในกติกาและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นรากฐานของสิทธิของมนุษย์ หลักความเสมอภาค ห้ามการเลือกปฏิบัติและการใช้มาตรการเชิงบวก ซึ่งเป็นหลักการที่ทำให้บุคคลได้รับและได้ใช้สิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง มีการรับรองสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรม สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ส่วนสิทธิในมาตรฐานการดำรงชีวิตยังรับรองไม่ครบถ้วนและไม่ครอบคลุม

โดยประชาชนยังไม่ได้ใช้และไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพตามที่รับรองไว้ เนื่องจากยังไม่มีกรอบกฎหมาย นโยบาย หรือมาตรการในทางปฏิบัติ เพื่อประกันสิทธิให้ประชาชนได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริง รวมทั้งความรู้หรือทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐยังเป็นอุปสรรคอย่างมาก ตลอดจนโอกาสของประชาชนในการที่จะเรียนรู้และเข้าใจในสิทธิมนุษยชนยังไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาเพื่อให้หลักการสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติจริง ต้องกำหนดมาตรการหลายด้านพร้อม ๆ กัน คือ การจัดทำแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนระดับชาติในทุกห้าปีควบคู่กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การกำหนดเป็นมาตรการทางกฎหมายหรือนโยบายในการนำหลักการห้ามการเลือกปฏิบัติและการใช้มาตรการเชิงบวกมาดำเนินการให้ประชาชนได้รับสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียม รวมทั้งการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาคดีในศาล การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติมจากที่เป็นภาคีอยู่แล้ว การกำหนดแผนปฏิบัติการในการบังคับใช้สิทธิที่ได้รับการรับรองรับตามรัฐธรรมนูญภายในระยะเวลาที่แน่นอน การเสริมสร้างการเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดความหวงแหนในสิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบร่วมกันของสังคม

วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ (2552) ทำการศึกษาเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของคณพิการทางการศึกษาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ผลการศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคทางการศึกษาแก่คณพิการมากที่สุดฉบับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่เคยมีมา นอกจากนี้ยังได้มีกฎหมายระดับรอง อาทิ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง เพื่อให้สิ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ กฎหมายเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคณพิการที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคณพิการ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาโดยวิธี SWOT พบว่า จุดแข็งที่สำคัญคือ มีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคหรือจำกัดสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคทางการศึกษาของคณพิการ ส่วนจุดอ่อน คือ การเข้าสู่ระบบการศึกษา งบประมาณ บุคลากร ระบบคัดกรอง ส่วนโอกาสนั้นมีกฎหมายหลายระดับชั้นที่กำหนดสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับคณพิการ ส่วนข้อจำกัดประกอบด้วยการบริหารจัดการ การให้บริการและคุณลักษณะของคณพิการ วัสดุอุปกรณ์ ผู้ปกครอง โครงสร้างและนโยบาย สังคมและวัฒนธรรม และเทคโนโลยี ซึ่งข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ อาทิ ควรเผยแพร่ความรู้ในสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาของคณพิการ ส่งเสริมให้มีการเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาทั้งโรงเรียนและครอบครัวเด็กพิการ ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำเครือข่ายระหว่างกัน สนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ สร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เร่งรัดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกกฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับคณพิการ และการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับคณพิการ

ชยกร แก้วมาก (2552) ทำการศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ภายใต้วัฒนธรรมทางการเมืองไทย ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยและ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีความแตกต่างกันไปตามระบอบการปกครองที่เป็นอยู่ในสังคมการเมืองไทย ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ประเทศไทยถูกปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม แบบศักดินานิยมและแบบอุปถัมภ์ ในทางการเมืองการปกครองพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ส่วนในทางสังคมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบศักดินานิยมและแบบอุปถัมภ์เป็นพื้นฐานที่กำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองไทยให้ยอมรับอำนาจที่เหนือกว่าของบุคคล ความแตกต่างของความเป็นคน ฐานะทางสังคมตามลำดับแห่งศักดินา และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองไทยในช่วงดังกล่าวจึงมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบที่ผู้อยู่ใต้การปกครองไม่สนใจรับรู้ หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง ส่วนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีอยู่อย่างจำกัดเพื่อประโยชน์ในการปกครองบ้านเมืองและความมั่นคงของราชอาณาจักรเท่านั้น

กระทั่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในหมู่มวลชนชั้นนำของสังคม ส่งผลให้พัฒนาการทางการเมืองของไทยตกอยู่ภายใต้วังจรรูปาทวิ คือ เมื่อมีรัฐธรรมนูญและรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ต่อมาเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองนำไปสู่รัฐประหาร และกลับไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กลายเป็นวังจรรูปาทวิตลอดมา แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของพัฒนาการทางการเมืองและพัฒนาการทางรัฐธรรมนูญของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม แบบศักดินานิยม และแบบอุปถัมภ์ที่ฝังอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน วัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวมิได้เสื่อมสลายไปเนื่องจากการรับวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยแบบตะวันตกเข้ามา แต่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบตามสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมปรากฏให้เห็นผ่านการใช้อำนาจของกลุ่มผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะฝ่ายทหาร วัฒนธรรมทางการเมืองแบบศักดินาเปลี่ยนจากการกำหนดชนชั้นทางสังคมตามศักดิ์ที่มีอยู่เป็นการกำหนดชนชั้นด้วยชาติกำเนิด เกียรติยศ ตำแหน่งหน้าที่ ฐานะ ความอาวุโส และการศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์เปลี่ยนจากการอุปถัมภ์ด้วยโครงสร้างฐานันดรทางสังคมมาเป็นอุปถัมภ์ด้วยเงินตรา ส่งผลให้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรในฐานะที่เป็นกฎหมายหรือระเบียบกติกาทางการเมืองสูงสุด ตามหลักการที่ยากจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขกลับถูกเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง

แม้ว่ารัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจะเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะสามารถทำลายความชอบธรรมของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปได้ แต่มิได้หมายความว่ารัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจะสามารถเปลี่ยนแปลง หรือสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขึ้นมา กล่าวคือ แนวคิดหรืออุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร อาจมีผลเพียงพอที่จะทำลายระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ลง แต่ไม่มากพอที่จะสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองขึ้นมา แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดหรืออุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญย่อมไม่เพียงพอที่จะแตกต่างกันไปตามสภาพวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละสังคม และต้องยอมรับ

ว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นเพียงบทบัญญัติลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังเป็นบทสะท้อนเจตจำนงร่วมกันของประชาชนในความเป็นจริง หากสังคมไทยยังคงยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ระบบศักดินานิยม และระบบอุปถัมภ์ให้คงอยู่ โดยไม่ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพที่ตนมีและไม่พยายามสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองให้เกิดขึ้น สังคมไทยย่อมไม่อาจหนีจากวัฏจักรทางการเมืองแบบเดิมไปได้ ส่งผลให้สัมพันธภาพทางการเมืองในสังคมไทยยังคงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครองอยู่เช่นเดิม ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย คือ

- 1) การเสริมสร้างแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมให้มากขึ้น
- 2) การจัดทำรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามแนวทางสากล และ
- 3) การจัดทำกฎหมายฉบับอื่นให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

สมฤทัย โทณสูงเนิน (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชาวไทย กรณีศึกษา: ประชาชนเขตบางเขน แขวงอนุสาวรีย์ กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพอยู่ในระดับมากเพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในสังคมเมือง มีความรู้พื้นฐานในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ แบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านสิทธิ พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับบุคคลซึ่งมีอายุ 60 ปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐมากที่สุด รองลงมาคือเด็กและเยาวชนที่ไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการอบรมศึกษาจากรัฐ ส่วนลำดับสุดท้ายคือ บุคคลมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานราชการองค์กรของรัฐที่เป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบ เนื่องจาก การกระทำหรือการละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐและบุคคลมีสิทธิแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยราชการ ก่อนการอนุญาต หรือดำเนินการใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้ 2) ด้านเสรีภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาไม่ว่าศาสนาใด และบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางภายในราชอาณาจักรไทยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การโฆษณา หรือการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น ๆ ส่วนลำดับสุดท้าย คือ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ และอายุไม่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ การศึกษา สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์ต่อระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ เนื่องจากการศึกษาที่ต่างระดับกันส่งผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ตามมา เพราะการประกอบอาชีพบางอย่างมักมีข้อจำกัดและไม่ค่อยได้รับความเป็นธรรมที่ส่งผลต่อการได้รับค่าตอบแทนตามไปด้วย

ดังนั้น ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ 1) องค์กรของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน่วยงานองค์กรท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นพร้อมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพที่พึงได้รับอย่างแท้จริง ตลอดจนการปรับปรุงสิทธิและเสรีภาพในด้าน

ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของสังคมไทยให้ได้มากที่สุด เพื่อประชาชนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีพ หรืออยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างไม่มีข้อขัดแย้งหรือละเมิดสิทธิและเสรีภาพกันไม่ว่าจะเป็นประชาชนกับประชาชน หรือหน่วยงานของรัฐกับประชาชน 2) องค์กรของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน โดยเริ่มจากการปลูกฝังเยาวชนให้มีความเข้าใจในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง และการเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น อาจสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาการเรียนการสอน เนื่องจากปัจจัยทางด้านการศึกษามีผลต่อระดับความคิดเห็นด้านสิทธิเสรีภาพ และรัฐต้องมีกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยอาศัยช่องทางด้านกฎหมาย มีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจอย่างถูกต้อง และ 3) ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองอย่างถูกต้องโดยไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือประเพณีอันดีงาม โดยเจ้าหน้าที่รัฐต้องเป็นตัวอย่างให้กับประชาชน ด้วยการไม่ใช้อำนาจหน้าที่ของตนไปในทางที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย อาจเริ่มด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิขั้นพื้นฐานให้เป็นบรรทัดฐานโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อสร้างสังคมให้เกิดความเท่าเทียมอย่างแท้จริง

กมลมาศ ฤทธิศักดิ์วรกุล (2554) ศึกษาเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ ผลการศึกษาพบว่านักวิชาการเป็นบุคคลที่สามารถพูด เขียน พิมพ์ ได้กว้างขวาง ยกเว้นเพียงเรื่องพระมหากษัตริย์ ศาสนา และการเมืองที่จะถูกจำกัด หลีกเลี่ยงไม่ให้พาดพิง เนื่องจากอาจมีโทษจากการถูกจำกัดสิทธิในการแสดงออกตามกฎหมายของรัฐ เช่น พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เป็นต้น ทั้งนี้การแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางการเมือง สื่อมวลชนหรือทางวิชาการ ล้วนแต่เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐในฐานะผู้ปกครองประเทศจะให้ความเคารพและรับรองไม่ว่าเป็นการรับรองโดยกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ของสังคมที่ได้มีการบัญญัติรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นักวิชาการถือว่าเป็นบทบาทสำคัญที่จะช่วยสะท้อนมุมมองการพัฒนาสังคมให้มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น ช่วยให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นกลางแก่ประชาชน ซึ่งการจำกัดสิทธิการให้ความรู้ทางวิชาการของผู้เป็นนักวิชาการนั้น จึงการเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ให้ความรู้เนื่องจากผู้ให้ความรู้ทางวิชาการมีหน้าที่จกต้องให้ความคิดเห็นต่อสาธารณชนในการได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็น แต่กลับถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวจึงถือเป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ว่าสถานการณ์ใดเกิดขึ้นประชาชนควรที่จะได้รับข้อมูลความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงหรือได้รับรู้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ข่าวสารจากนักวิชาการ และผู้เป็นนักวิชาการมีสิทธิที่จะทำหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นของตนโดยไม่ถูกปิดกั้นหรือจำกัดโดยกฎหมายเฉพาะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย คือ 1) รัฐบาลไม่ควรปฏิรูปสื่อด้วยวิธีการนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นที่บิดเบือนข้อเท็จจริง หรือปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดของนักวิชาการ ซึ่งบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นหรือรับรู้ข่าวสารใด ๆ โดยปราศจากการแทรกแซง ควรปรับปรุงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้บัญญัติยกเว้นการจำกัดการแสดงความคิดเห็นของผู้เป็นนักวิชาการโดยชัดเจน กำหนดเสรีภาพแก่นักวิชาการในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และประชาชนได้รับรู้ข่าวสารข้อเท็จจริงโดยไม่มี

ข้อจำกัด ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องไม่แสดงวิธีการและเนื้อหาของความคิดหรือความเห็นที่เป็นการละเมิดของกฎหมายและประเพณีใด โดยมีขอบเขตที่ยุติธรรมและเป็นกลาง 2) สำหรับกฎหมายอาญาในกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาท ควรบัญญัติต่อย่อยเพิ่มเติมให้ชัดเจน ว่าการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการนั้นการกระทำหรือแสดงความคิดเห็นเพียงใดจึงเป็นหมิ่นประมาท 3) กรณีพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน การแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการนั้นเป็นหน้าที่ที่ต้องแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาบ้านเมืองหรือสังคมให้ประชาชนได้รับรู้ ซึ่งหากมีการจำกัดสิทธิในการทำหน้าที่ดังกล่าวเห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิขอบเขต ควรยกเลิกหรือยกเว้นในเรื่องการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการให้มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้ชัดเจน และ 4) ข้อเสนอแนะความสอดคล้องของการตีความรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 45 เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลไว้อย่างกว้าง ๆ แต่ในฐานะนักวิชาการ มิได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าให้ความเห็นได้เพียงใด ควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 45 วรรคสุดท้าย ดังนี้ “ผู้แสดงความคิดเห็นในฐานะนักวิชาการชอบที่จะแสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ トラบเท่าที่ไม่ขัดต่อประโยชน์สาธารณะและโดยสุจริต” จากบทบัญญัติที่ผู้ศึกษาให้เพิ่มเติมถ้อยคำสามารถตีความหมาย คือการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการควรให้แสดงออกที่ต้องมีข้อจำกัดว่า (1) เสนอแนะอย่างสุจริต ไม่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ และความสำคัญของประเทศชาติ (2) การให้ความเห็นนั้นต้องอยู่ภายใต้ความถูกต้อง ห้ามแสดงความคิดเห็นที่ก่อให้เกิดเรื่องเสื่อมเสีย (3) การวิพากษ์วิจารณ์ต้องไม่ไปถึงปัจเจกชน มาร่วมกับความคิดของตนโดยมิชอบ และ (4) ควรมีจริยธรรมของนักวิชาการในการแสดงความคิดเห็นไม่ใส่ร้ายป้ายสี ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือกล่าวความเท็จ โดยเฉพาะในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือสถานการณ์ที่ล่อแหลมต่อความมั่นคงของบ้านเมืองต้องไม่แสดงความคิดเห็นทั้ง 4 ข้อดังกล่าว และหากวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับผู้นำประเทศสามารถทำได้ในเรื่องเฉพาะนโยบายมิใช่ตัวบุคคล

อมรัน ระเด่นอาหมัด (2556) ทำการศึกษาเรื่อง การใช้สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย พุทธศักราช 2550 ผลการศึกษา พบว่าปัญหาที่เป็นประเด็นอันนำไปสู่การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในการแสดงออกต่อภาครัฐภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คือ ปัญหาด้านความคิดเห็นทางการเมือง ในขณะที่ปัญหาด้านค่าแรงและค่าครองชีพเป็นประเด็นที่รองลงมา ส่วนปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำถูกนำมาเป็นประเด็นน้อยที่สุดในการนำไปสู่การเคลื่อนไหว สำหรับทิศทางในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ได้มีการเคลื่อนไหวแสดงออกไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้สิทธิและเสรีภาพไว้มากถึง 1,021 ครั้ง ในขณะที่ทิศทางเคลื่อนไหวที่ไม่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมีเพียง 174 ครั้ง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2550–2553 รูปแบบของพฤติกรรมในการเคลื่อนไหวแสดงออกของภาคประชาชนที่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามความในมาตรา 59 มากที่สุด รองลงมาตามความในมาตรา 61 และ 56 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในการเคลื่อนไหวแสดงออกของภาคประชาชน คือ 1) กลุ่มการเคลื่อนไหวควรผนึกเข้าหากัน มีการรวมกลุ่มเข้าเป็นพรรคการเมือง หรือมีการปฏิสัมพันธ์กับพรรคการเมืองให้มากขึ้น เพื่อผลักดันนโยบายในลักษณะของการพึ่งพิงซึ่งกันและกันระหว่างพรรคการเมืองกับกลุ่มของภาคประชาชน 2) การเคลื่อนไหวโดยพึ่งพิงกระบวนการทางกฎหมายต้องเปิดช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นด้วย 3) การเคลื่อนไหวควรใช้ช่องทางในการสื่อสารกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจหรือภาครัฐ โดยไม่จำเป็นต้องใช้รูปแบบของการประท้วงหรือการชุมนุมในการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อภาครัฐเสมอ 4) การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนควรตระหนักบนหลัก 2 ประการ คือ (1) ถ้าเป้าหมายถูกต้องยอมนำไปสู่วิธีการที่ถูกต้อง และ (2) ความยุติธรรมนั้นอยู่ที่โครงสร้างของอำนาจที่มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่อยู่บนหลักการดังกล่าว ย่อมเป็นแนวทางนำไปสู่การใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย

วชิราภรณ์ พวงจินดา (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผลการศึกษาพบว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเกิดปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพด้านการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข่าวของสื่อสิ่งพิมพ์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังนี้ 1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้รัฐธรรมนูญที่มีผลต่อเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งรัฐธรรมนูญมิได้กำหนดขอบเขตควบคุมการบังคับใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ให้ชัดเจนแน่นอน ส่งผลทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมาย (Loop hole) เปิดโอกาสให้รัฐบาลสามารถอาศัยช่องว่างทางกฎหมายเข้าไปควบคุมการทำหน้าที่และความเป็นอิสระของสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเพิกถอนใบอนุญาต การสั่งห้ามสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนในบางกรณีเมื่อรัฐบาลไม่สามารถที่จะเข้าไปควบคุมสถานการณ์ความไม่สงบภายในรัฐได้ รัฐบาลจะใช้อำนาจทางกฎหมายเข้าไปคุกคาม โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการสั่งปิดกิจการ สั่งระงับการนำเข้าหรือส่งออกสื่อสิ่งพิมพ์ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามของรัฐ กฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่มีผลกระทบต่อสื่อ โดยการควบคุมการทำหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้สื่อเสนอข่าวที่อาจเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงที่ประชาชนควรทราบ เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบจากประชาชนโดยการออกกฎหมายบังคับใช้ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ นอกจากนี้ในบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ในบางมาตราและบางฉบับมิได้ระบุชัดเจนว่าจะควบคุมหรือให้การคุ้มครองแก่สื่อสิ่งพิมพ์ หากแต่ใช้ถ้อยคำไม่ชัดเจนทำให้ผู้ปฏิบัติหรือมีหน้าที่ใช้กฎหมายเหล่านั้นเกิดความสับสน ส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนในการวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้องตามเกณฑ์มาตรฐานหรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัติที่ให้ไว้ จึงทำให้เสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อสิ่งพิมพ์ไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง 2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการทำหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าปัจจุบันกฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีกฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญาโดยไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดขอบเขตการทำหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะหนึ่งลักษณะใดเป็นความผิดไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งไม่ครอบคลุมถึงปัญหาเกี่ยวกับ Hate speech คือ การแสดงออกซึ่งมุ่งสร้างความเกลียดชังต่อปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน โดยมีฐานจากความอคติเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ ชนชั้น อุดมการณ์ทางการเมืองนำไปสู่การแสดงออก

ซึ่งกระทำให้เกิดความรุนแรงต่อตัวบุคคลหรือกลุ่มคนที่ถูกเกลียดชังนั้น ๆ ในหลายกรณีการกล่าววาจาที่สร้างความเกลียดชังทางการเมืองต่อผู้อื่นหรือบุคคลที่สามไม่เข้าองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา กระบวนการทางยุติธรรมก็ไม่อาจดำเนินคดีต่อผู้กล่าววาจาที่สร้างความเกลียดชังทางการเมืองได้ หากเป็นการนำเสนอหรือเผยแพร่วาจาที่สร้างความเกลียดชังทางการเมืองในสื่อสิ่งพิมพ์ (Hate speech in the print media) จนนำไปสู่วิกฤติทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างประชาชนหรือกลุ่มทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ที่อาจพัฒนาไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างประชาชนด้วยตนเองหรือการใช้ความรุนแรงระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ย่อมส่งผลให้สื่อสิ่งพิมพ์ต้องรับผิดชอบในลักษณะเดียวกัน สำหรับกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อสิ่งพิมพ์ 3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์การวิชาชีพและการกำหนดมาตรฐานจรรยาบรรณของสื่อสิ่งพิมพ์ เห็นได้ว่าการจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้นมาทำหน้าที่ในการควบคุมกันเองของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ ไม่มีสถานะในทางกฎหมายและไม่มีอำนาจในการลงโทษผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ เพราะมิใช่สภาวิชาชีพหรือคณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพที่ได้รับอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดมาตรฐานจรรยาบรรณของสื่อสิ่งพิมพ์ 4) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันเพื่อป้องกันการแทรกแซงเสรีภาพสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่ากฎหมายเกี่ยวกับการแทรกแซงเสรีภาพสื่อสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขทั้งหมด 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 97 พ.ศ. 2557 กฎหมายดังกล่าวมีผลกระทบต่อเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ สะท้อนถึงปัญหาของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่สามารถทำหน้าที่นำเสนอข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สาเหตุหลักเนื่องจากการเข้าแทรกแซงสื่อสิ่งพิมพ์ของรัฐบาลและใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นเครื่องมือในการรายงานข่าวสารที่เอื้อประโยชน์ต่อรัฐ นอกจากนี้ผลจากการแทรกแซงสื่อสิ่งพิมพ์ทำให้สื่อไม่ได้ใช้เสรีภาพที่ประชาชนมอบให้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อนำเสนอแก่ประชาชนผู้ให้เสรีภาพได้อย่างเต็มที่ ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวที่ไม่เป็นกลาง และเอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม ดังนั้นสื่อสิ่งพิมพ์ของรัฐจึงมีเสรีภาพที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องเสนอแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมภาพลักษณ์ของรัฐบาลเท่านั้น หากการกระทำใดก่อให้เกิดผลลบต่อรัฐบาล รัฐบาลจำเป็นต้องมีการเข้าไปจำกัดเสรีภาพสื่อสิ่งพิมพ์ ทำให้เสรีภาพสื่อสิ่งพิมพ์จึงยังไม่มีหลักประกันเสรีภาพและไม่เป็นอิสระจากรัฐบาลไม่ก่อให้เกิดการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อที่เป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย คือ 1) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยบัญญัติเนื้อหาการรับรองเสรีภาพสื่อสิ่งพิมพ์ให้มีอิสระ ปราศจากการแทรกแซงและการลงโทษใด ๆ ในกรณีที่สื่อสิ่งพิมพ์ได้นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นเรื่องจริงและเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ 2) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาให้เพิ่มฐานความผิดเกี่ยวกับการควบคุมจำกัดการนำเสนอหรือเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ที่สร้างให้เกิดความเกลียดชังทางการเมือง 3) ควรมีพระราชบัญญัติสภาการสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ โดยให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยมาตรการต่าง ๆ และให้จัดตั้งสภาวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลเพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพ

สื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงการกำหนดให้มีคณะกรรมการสภาวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติทำหน้าที่บริหารกิจการของสภาวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติเพื่อปกป้องเสรีภาพและความเป็นอิสระของสื่อสิ่งพิมพ์ ส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรมความรับผิดชอบแห่งวิชาชีพของสื่อสิ่งพิมพ์ และคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคล และ 4) กำหนดขอบเขตการจำกัดการใช้อำนาจรัฐที่แทรกแซงการทำหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ การที่รัฐใช้อำนาจทางอ้อมในการใช้เงินสนับสนุนสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณาผลประโยชน์นั้น เห็นว่าควรจะกำหนดให้สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำดังกล่าวโดยศาลปกครองที่มีความเชี่ยวชาญในคดีปกครองเป็นการเฉพาะ เพื่อให้ศาลปกครองสามารถตรวจสอบมาตรการของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครองว่าได้กระทำลงไปพอสมควรแก่เหตุตามความจำเป็นแห่งสถานการณ์หรือไม่

อัครพล พูลผล (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2560 ในประเด็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พบว่าการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ถูกบัญญัติในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25-49 ของรัฐธรรมนูญเป็นหลัก และสิทธิบางประการส่วนอื่นถูกกำกับไว้ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ เพราะเป็นหนึ่งในประเด็นหลักของเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติถึงการให้สิทธิและเสรีภาพมีความครอบคลุมและชัดเจนในหลายประเด็น อาทิ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิของสตรีตั้งครรภ์หรือเสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมืองได้ถูกบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว นอกจากนี้เนื้อหาของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้รองรับตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นผลมาจากที่ประเทศไทยได้ลงนามในปฏิญญาไว้ พบว่า ล้วนเป็นไปตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเกือบทั้งสิ้น เช่น สิทธิแห่งความเสมอภาค สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพการประกอบอาชีพ เสรีภาพในข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการชุมนุม สิทธิการโยกย้ายที่อยู่โดยเสรี เป็นต้น นับว่าเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีความสมบูรณ์และเป็นสากลที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าด้านสิทธิเสรีภาพ อีกทั้งรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมามีสิทธิและเสรีภาพในหลายประการที่ไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติจริง ดังนั้น การย้ายเนื้อหาสิทธิเสรีภาพบางส่วนมาบัญญัติไว้ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ เพื่อเป็นหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนตลอดจนการรวมมาตราที่ทับซ้อนได้ปรับการเขียนให้กระชับครอบคลุมและตอบวัตถุประสงค์ของเจตนารมณ์ ดังกรณีการรวมมาตรา 26-28 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เป็นมาตรา 25 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 วิเคราะห์ได้ว่าตัวบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนั้นมีความสมบูรณ์ ครอบคลุมในความหลากหลาย และเป็นการตอบจุดประสงค์ในเจตนารมณ์แล้ว แต่ปัญหาเกิดจากการบังคับใช้และความรู้ความเข้าใจของประชาชน จำเป็นต้องมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาสนับสนุนให้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้เกิดผลในทางปฏิบัติดังข้อเสนอแนะ คือ 1) กำหนดให้มีกฎหมายลำดับรองเพื่อให้เกิดการประกันสิทธิเสรีภาพได้จริง สามารถรองรับในรายละเอียดและวิธีการให้เกิดเป็นกลไกอย่างชัดเจนมากกว่าแค่หลักการที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ 2) กำหนดให้มีองค์กรมาบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการติดตามและเร่งรัดให้เกิดการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพที่เป็นจริงตามรัฐธรรมนูญ และ 3) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความ

เข้าใจสิทธิเสรีภาพในฐานะผู้ทรงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดการรักษาและป้องกันมิให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของตนเอง

Pisano, A. (2018) ทำการศึกษาเรื่อง สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาสังคมในจีนจากสมุดปกขาว ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (SCIO) จัดทำสมุดปกขาวที่เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจีนฉบับแรก ค.ศ. 1991 การศึกษาได้อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของจีนกับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและบริบทของสังคมตั้งแต่ ค.ศ. 1991–2018 พบว่า 1) สิทธิมนุษยชนกับเหตุการณ์จัตุรัสเทียนอันเหมิน ค.ศ. 1989 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาสิทธิมนุษยชนในจีน เหตุการณ์การใช้กำลังทางทหารเข้าสลายการชุมนุมทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ทำให้องค์การสหประชาชาติเรียกร้องรัฐบาลจีนรับผิดชอบและชดใช้ความเสียหายต่อประชาชนจากเหตุการณ์ดังกล่าว รวมถึงการยอมให้ตัวแทนจากประเทศตะวันตกเข้าตรวจสอบสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศจีน ต่อมาใน ค.ศ. 1990 รัฐบาลจีนได้ตัดสินใจเข้าร่วมประชุมในระดับนานาชาติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน 2) การออกสมุดปกขาวใน ค.ศ. 1991 เป็นการรายงานสิทธิมนุษยชนของจีนฉบับแรกโดยมีฐานคิดมาจากระบอบสังคมนิยมและสังคมศักดินา แม้ประเทศจีนไม่มีท่าทีปฏิเสธสิทธิมนุษยชนในกระแสหลักของโลก แต่ได้วางหลักการในรายงานสมุดปกขาวคือการอ้างอิงอธิปไตยและการไม่แทรกแซงระหว่างประเทศเพื่อให้ต่างประเทศรับรู้ถึงขอบเขตการกำหนดสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปตามวิถีจารีตของจีน การกำหนดสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองถูกมองว่าเป็นสิทธิส่วนรวมที่ได้รับมาจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนมิใช่สิทธิส่วนบุคคล โดยอ้างว่าเป็นการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพที่แท้จริงของประชาชน มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของฝ่ายตุลาการเพื่อทำหน้าที่ปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานรวมถึงการคุ้มครองทรัพย์สินต่าง ๆ ของประชาชน ตลอดจนกำหนดให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องไม่ละเมิดหรือกระทบผลประโยชน์ของรัฐได้ 3) ความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนจากรายงานสมุดปกขาว ค.ศ. 1995 และ 1997 รายงานสิทธิมนุษยชนของจีนในช่วงเวลาดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศ จึงกำหนดสิทธิมนุษยชนตามหลักการของสังคมนิยมว่าสิทธิของประชาชนคือการดำรงอยู่และการพัฒนา ส่วนสิทธิทางการเมืองถูกกำหนดให้เป็นไปตามแนวคิดประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นหลัก มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุม การนับถือศาสนา แต่ให้อยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายตุลาการและสำนักงานตำรวจเป็นหลัก 4) 50 ปีของสิทธิมนุษยชนในจีน (ค.ศ. 1999) เป็นการครบรอบ 50 ปีของการปฏิวัติพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ยังคงให้ความสำคัญในสิทธิการยังชีพและสิทธิทางเศรษฐกิจเป็นหลักมากกว่าสิทธิทางการเมือง แต่ได้เพิ่มสิทธิเด็ก สตรี และชนกลุ่มน้อยเพิ่มขึ้นมาเกิดการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของประเทศจีนจากยุคเก่าไปสู่ยุคใหม่เพื่อให้ก้าวผ่านการเป็นประเทศกำลังพัฒนา ทำให้สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจีนมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเป็นดำเนินการปกครองรัฐและสร้างประเทศสังคมนิยมด้วยหลักนิติธรรม 5) ความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนจากรายงานสมุดปกขาว ค.ศ. 2001, 2004 และ 2005 ใน ค.ศ. 2001 จีนเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กำหนดให้ฝ่ายตุลาการเพิ่มความคุ้มครองสิทธิประชาชน แต่ยังคงให้ความสำคัญสิทธิส่วนรวมมากกว่าสิทธิส่วนบุคคล สิทธิส่วนบุคคลที่กำหนดไว้ คือ สิทธิในการดำรงชีวิตเป็นหลัก จีนยังกำหนดให้การเมืองและการบริหารประเทศอยู่

ภายใต้การนำและให้คำปรึกษาโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนส่งผลให้เสริมสร้างบทบาทการเป็นประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น มีการรับประกันความยุติธรรมของสิทธิมนุษยชนมาจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ใน ค.ศ. 2004 คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยการเพิ่มบทบัญญัติ “รัฐต้องเคารพและให้หลักประกันในสิทธิมนุษยชนของประชาชน” นับเป็นครั้งแรกที่มีการอ้างอิงสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญจีน เกิดการขยายสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพิ่มขึ้นทั้งในด้านสิทธิทางการเมือง สิทธิพลเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและวัฒนธรรม แต่ยังคงเน้นย้ำการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายในประเทศให้เป็นไปตามแนววิถีประชาธิปไตยแบบจีน มีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นกลไกหลัก และกำหนดสิทธิภายใต้รัฐธรรมนูญ อาทิ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิแรงงาน เสรีภาพการชุมนุม เสรีภาพการนับถือศาสนา สำหรับรายงานสิทธิมนุษยชนใน ค.ศ. 2005 มีความคล้ายคลึงกับรายงาน ค.ศ. 2004 แต่ได้รายงานความก้าวหน้าและการพัฒนาสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติมผ่านตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ในสมุดปกขาวมีการรายงานสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมากกว่าสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมาย ได้ขยายสิทธิเด็กสตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสรวมถึงการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามแนวคิดสิทธิมนุษยชนยังคงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดประชาธิปไตยในสังคมนิยมแบบจีน ที่มีจุดมุ่งหมายเสริมสร้างสิทธิของรัฐหรือสิทธิส่วนรวมมากกว่าสิทธิส่วนบุคคลอันเป็นจุดยืนหลักของจีน 6) สิทธิมนุษยชนจีนในปี ค.ศ. 2010–2018 มีการกล่าวถึงเสรีภาพของสื่อออนไลน์เป็นครั้งแรก เพื่อคุ้มครองการเข้าถึงสื่อทางอินเทอร์เน็ตและแอปพลิเคชันต่าง ๆ ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมใน ค.ศ. 2012 เกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อการเคารพและปกป้องสิทธิมนุษยชนตามการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2004 ได้คุ้มครองเสรีภาพทางศาสนาและชนกลุ่มน้อยในเขตพัฒนาพื้นที่ซินเจียงซึ่งเป็นไปตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (ค.ศ. 2012–2015) และฉบับที่ 3 (ค.ศ. 2016–2020)

โดยภาพรวมของสิทธิมนุษยชนในจีนกับการพัฒนาสังคม พบว่ารัฐบาลจีนได้ออกสมุดปกขาวหรือรายงานสิทธิมนุษยชนมากกว่า 100 ฉบับ นับตั้งแต่การจัดทำสมุดปกขาวเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1991 จีนได้แสดงจุดยืนด้านสิทธิมนุษยชนที่ชัดเจนให้สอดคล้องตามแนวคิดสังคมนิยม ซึ่งต่างจากทัศนะของประเทศแถบตะวันตก การให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนที่มุ่งเน้นการเข้าถึงสิทธิการยังชีพ เช่น การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น และสิทธิทางเศรษฐกิจมากกว่าสิทธิทางการเมือง สิทธิส่วนรวมมากกว่าสิทธิส่วนตน ที่ยึดระบบกฎหมายสังคมนิยมแบบจีนเป็นกรอบการบริหารเพื่อพัฒนาประเทศให้พ้นจากความเป็นประเทศด้อยพัฒนาเนื่องจากความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน ทำให้จีนมีอัตลักษณ์เรื่องสิทธิมนุษยชนต่างจากประเทศอื่นทั่วโลก ซึ่งจีนเชื่อว่าสิทธิมนุษยชนและสังคมจะพัฒนาได้ต้องเริ่มต้นจากการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก

Yang, S. (n.d.) ได้ศึกษาเรื่อง สิทธิมนุษยชนศึกษาในจีน: แรงจูงใจและอุปสรรค พบว่าสิทธิมนุษยชนศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสิทธิมนุษยชน โดยยึดจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) กฎกติการะหว่างประเทศ และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ผู้ที่ศึกษาเข้าใจบริบทและปัญหาในสังคมผ่านมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนศึกษา ยังรวมถึงการถ่ายทอดและฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ ให้กับผู้ที่สนใจ เพื่อให้สามารถนำไปเผยแพร่และต่อยอดสำหรับ

การรณรงค์เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงแบบองค์รวมได้อีกด้วย ในหลายประเทศทั่วโลกสิทธิมนุษยชนศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียม แต่สำหรับประเทศจีนพบว่าสิทธิมนุษยชนศึกษาที่มีความแตกต่างจากประเทศอื่น เนื่องจากบริบทภายในประเทศที่เป็นลักษณะสังคมศักดินามายาวนานส่งผลต่อการสร้างแนวคิดสิทธิมนุษยชนในสังคมจีน สำหรับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการพัฒนาสิทธิมนุษยชนศึกษา มี 6 ประเด็น คือ 1) การจัดทำสมุดปกขาวซึ่งเป็นเอกสารด้านสิทธิมนุษยชนในมุมมองตามแนวคิดทางสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ มิใช่แนวคิดตามแบบตะวันตกหรือทุนนิยม โดยจีนได้ยกย่องสิทธิมนุษยชนว่าเป็นอุดมคติที่ยึดถือมายาวนาน การออกสมุดปกขาวเป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศและเป็นการปรับตัวเข้าหาสังคมโลก จีนเชื่อว่าการพัฒนาสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความก้าวหน้าด้านสันติภาพและการสร้างสังคมที่ดีในทุกด้าน 2) บทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์จีน นับแต่การประชุมสภาประชาชนแห่งชาติจีน ครั้งที่ 15 (ค.ศ. 1997) เป็นต้นมา พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีการพิจารณาหรือด้านสิทธิมนุษยชนในประเด็นที่หลากหลาย เช่น การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม แนวทางในการพัฒนาสิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิของบุคคลในศาล เป็นต้น ซึ่งการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าวส่งผลให้สิทธิมนุษยชนศึกษาในจีนเป็นที่ยอมรับมากขึ้น 3) การปฏิรูปกฎหมาย ใน ค.ศ. 2004 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ บัญญัติหน้าที่ของรัฐให้เคารพและปกป้องสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศอันเป็นเป้าหมายพื้นฐานและหลักการสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนในประเทศพึงมี มีการพิจารณากฎหมายลำดับรองที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนเพื่อแก้ไขเนื้อหาให้มีความสอดคล้องและเหมาะสม ได้กำหนดสิทธิมนุษยชนศึกษาบรรจุเป็นหลักสูตรของการเรียนการสอนภายในประเทศ ทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิมนุษยชนมากขึ้น 4) บทบาทขบวนการสิทธิมนุษยชนศึกษา หลังการประชุมระดับโลกด้านสิทธิมนุษยชน ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ใน ค.ศ. 1993 ได้ประกาศเจตนารมณ์ถึงความสำคัญการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน ขบวนการสิทธิมนุษยชนศึกษาระหว่างประเทศกลายเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลจีนเข้าใจและเห็นความสำคัญของสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้ประเทศจีนสนับสนุนโครงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและสันติภาพในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งในระยะแรก (ค.ศ. 2005–2009) และระยะสอง (ค.ศ. 2010–2014) อย่างเป็นรูปธรรม 5) การจัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนศึกษา จีนได้ก่อตั้งศูนย์วิจัยเพื่อสิทธิมนุษยชนใน ค.ศ. 1991 ตามคำริของประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมิง มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่หนังสือแปลเอกสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จัดทำรายงานประจำปี รวมถึงดำเนินการศึกษาวิจัยสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ ในจีน ต่อมาได้จัดตั้งศูนย์สิทธิมนุษยชนศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยปักกิ่ง มหาวิทยาลัยซัวเถา มหาวิทยาลัยซันตง เป็นต้น เพื่อส่งเสริมและแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงดำเนินการวิจัยและจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนสิทธิมนุษยชนศึกษาอย่างแพร่หลาย และ 6) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การตระหนักความสำคัญของสิทธิมนุษยชนทำให้จีนประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 1 (ค.ศ. 2009–2010) และฉบับที่ 2 (ค.ศ. 2012–2015) แผนดังกล่าวเป็นแผนปฏิบัติการที่มุ่งส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายและสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน การฝึกอบรมและให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่รัฐ และแนวทางพัฒนาการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในจีน

จากรายงานผลการปฏิบัติการตามแผนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในจีนอย่างไรก็ตามรายงานดังกล่าวถูกจัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐทำให้หน่วยงานภายนอกเห็นว่าข้อมูลที่ได้รับส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในที่สาธารณะ จึงควรมีหน่วยงานกลางเป็นผู้ทำการประเมินแทน

สำหรับด้านอุปสรรคที่มีผลต่อสิทธิมนุษยชนศึกษาในจีนมี 5 ประเด็น คือ 1) อิทธิพลของอุดมการณ์สังคมนิยม ค่านิยมเอเชียและอัตลักษณ์จีน จีนเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมนับแต่การเปลี่ยนประเทศเป็นสาธารณรัฐที่มุ่งเน้นการบริหารประเทศแบบรวมศูนย์จึงเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังกรณีเหตุการณ์ปราบปรามผู้สนับสนุนสิทธิฝ่าหลุนกงถูกมองว่ารัฐบาลจีนยังมีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำให้ประเทศตะวันตกมักยกเป็นข้ออ้างในการขัดขวางไม่ให้จีนมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ 2) ความไม่ชัดเจนของนโยบาย แม้รัฐบาลจีนจะมีแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติโดยมีเจตนารมณ์เพื่อพัฒนาการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม กำหนดให้มีการบรรจุเป็นหลักสูตรเรื่องสิทธิมนุษยชนอยู่ในแผนปฏิรูปการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตามเมื่อแผนปฏิรูปการศึกษาได้ถูกประกาศใช้กลับไม่มีหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาปรากฏอยู่ในแผนดังกล่าว สะท้อนถึงการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างจริงจัง 3) การขาดผู้ดำเนินการหลัก แม้รัฐบาลจีนมีหน้าที่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงกลไกสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ ตามที่ได้ลงนามเพื่อรับรองว่าจะเสริมสร้างคุ้มครอง เคารพต่อสิทธิมนุษยชน เสรีภาพพื้นฐานในประเทศ อีกทั้งยังให้คำมั่นที่จะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผ่านระบบการศึกษาและแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงการบัญญัติเนื้อหาในรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับปฏิญญาและกติการะหว่างประเทศ แต่ในทางปฏิบัติแล้วรัฐบาลยังไม่สามารถจัดทำหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาในแผนการจัดการศึกษาของชาติและไม่มีงบประมาณที่เพียงพอ มีการดำเนินงานในลักษณะที่ขาดการบูรณาการ โดยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนต้องผ่านการพิจารณาจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน ส่วนกระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย และสำนักสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนจัดทำรายงานสิทธิมนุษยชนประจำปีและแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 4) การกำหนดหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาในระดับการศึกษาปัจจุบันยังไม่มีกำหนดหลักสูตรเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในระดับการศึกษาทุกระดับอย่างเป็นระบบ การศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนถูกแยกส่วนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนศึกษาไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นวิชาภาคบังคับ ทำให้แต่ละสถาบันการศึกษาจะบรรจุเนื้อหาเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนหรือไม่เป็นก็ได้ 5) ความไม่พร้อมของบุคลากรและทรัพยากร การขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัญหาสำคัญสำหรับการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทุกระดับชั้น บุคลากรทางการศึกษาจะต้องเป็นผู้มีองค์ความรู้ครอบคลุมทั้งสาขาสิทธิมนุษยชน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อื่น ๆ เนื่องจากรัฐบาลจีนไม่ได้มีการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่จะจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้กับบุคลากรครูเพราะข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้การฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันระหว่างประเทศแทน ใน ค.ศ. 2008 มีรายงานว่าจำนวนบุคลากรครูที่เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษามีเพียง 500 คนทั้งประเทศ หากเทียบกับจำนวนสถาบันการศึกษาในประเทศจีนถือว่า

สัดส่วนน้อยมาก ส่วนหนังสือและตำราเรียนแม้จะมีการตีพิมพ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจำนวนมาก แต่พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ไม่เหมาะสำหรับจัดทำเป็นตำราเรียนเนื่องจากเนื้อหาไม่เหมาะสมเชิงลึก หากผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อนอาจทำให้เข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ยาก จึงยังไม่มีตำราสิทธิมนุษยชนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น จากความไม่เพียงพอและข้อจำกัดของตำราสิทธิมนุษยชนได้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนศึกษาภายในประเทศ สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา คือ ควรส่งเสริมเรื่องสิทธิมนุษยชนศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม แม้จะมีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ควรกำหนดให้มีเครื่องมือหรือกลไกในการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่เพียงเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในจีนต่อสายตาประชาคมโลกเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการได้พัฒนากฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศมากขึ้น

2.7 ข้อเสนอจากการทบทวนวรรณกรรม

พัฒนาการของสิทธิเสรีภาพได้ถือกำเนิดมาจากธรรมชาติตามทฤษฎีฝ่ายกฎหมายธรรมชาติ ที่เชื่อว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยไม่อาจมีผู้ใดละเมิดได้ ส่วนกฎหมายที่ตราเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นเป็นเพียงการยอมรับหรือรับรองสิทธิเสรีภาพที่อยู่แล้วว่ามีอยู่จริง และรัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายให้เท่านั้น อาทิ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน และความเสมอภาค โดยสิทธิเป็นสิ่งที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันหรือละเมิดได้ ต่อมาได้ขยายความหมายครอบคลุมไปถึงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองป้องกันไม่ให้ถูกจับกุมคุมขังโดยอำเภอใจ สิทธิที่จะไม่ถูกล่วงละเมิดในเคหสถาน สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา รวมถึงสิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดที่มนุษย์พึงได้รับการปกป้องคุ้มครองจากสังคม สิทธิเป็นอำนาจของบุคคลที่มีอยู่เพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นหรือองค์กรของรัฐกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจงเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่องค์กรของรัฐหรือบุคคลอื่นในการที่จะต้องกระทำการ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ทรงสิทธิ ส่วนเสรีภาพคืออำนาจของบุคคลที่มีอยู่เหนือตนในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยอำเภอใจตน ผู้หนึ่งผู้ใดมิอาจเข้ามามีอิทธิพลโน้มน้าวหรือบังคับให้บุคคลกระทำการเยี่ยงนั้นไม่ และแม้ว่าการมีเสรีภาพจะมีผลให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นหรือองค์กรของรัฐก็ตาม แต่เป็นหน้าที่ที่จะต้องละเว้นจากการกระทำใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการใช้เสรีภาพของผู้ทรงเสรีภาพเท่านั้น โดยไม่ได้มีอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือองค์กรของรัฐกระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการส่งเสริมการใช้เสรีภาพของตนหรือเอื้ออำนวยให้ตนใช้เสรีภาพได้สะดวกขึ้น

ดังนั้น อธิบายได้ว่าที่มาของสิทธิเสรีภาพนั้นเกิดจากแนวความคิดของกฎหมายธรรมชาติ แต่เมื่อสภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดรัฐชาติทำให้องค์ประกอบของรัฐได้แก่ ดินแดน อำนาจอธิปไตย รัฐบาล และประชาชน ส่งผลให้สิทธิเสรีภาพอันสมบูรณ์ถูกแปรสภาพไปเป็นสิทธิเสรีภาพอันจำกัดและต้องผูกพันกับอำนาจแห่งรัฐ ขณะเดียวกันกฎหมายของธรรมชาติกลายเป็นกฎหมายแห่งรัฐหรือกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองรัฐ เรียกว่า “รัฐธรรมนูญ” รัฐธรรมนูญจึงเปรียบเสมือนกลไกหรือกรอบในการบริหารจัดการประเทศ

การศึกษาลักษณะรูปแบบการปกครองของสังคมใดสังคมหนึ่งสามารถศึกษาได้จากรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ ในหลักการรัฐธรรมนูญนิยมเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญจะมีการบัญญัติที่แสดงอุดมการณ์ของรัฐ การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักการแบ่งแยกอำนาจ การวางโครงสร้างการเมืองการปกครอง และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ปัจจุบันรูปแบบการปกครองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ คือ 1) ระบอบประชาธิปไตย และ 2) ระบอบสังคมนิยม ในแต่ละรูปแบบจะกำหนดอุดมการณ์ทางการเมืองและหลักการปกครองที่แตกต่างกัน รวมถึงการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศนั้น ๆ แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งจะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญกล่าวคือในระบอบประชาธิปไตยเห็นว่าสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการปกครอง รัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยไม่มีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพตราบใดที่สิทธิเสรีภาพนั้น ๆ ไม่ขัดหรือกระทบต่อบุคคลอื่น ในขณะที่ระบอบสังคมนิยมมองว่าสิทธิเสรีภาพไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่สิทธิเสรีภาพถูกกำหนดให้เกิดขึ้นจากรัฐ และรัฐสามารถจำกัดหรือเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเมื่อใดก็ได้ หากเห็นว่าสังคมเกิดความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมกัน รัฐจึงมีอำนาจในการเข้าไปควบคุมสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชนในสังคมได้

จากการศึกษาแนวคิดสิทธิและเสรีภาพ แนวคิดประชาธิปไตย แนวคิดสังคมนิยม และแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ผู้วิจัยได้นำเอาสาระสำคัญของแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาทั้งด้านความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร การศึกษาเชิงเปรียบเทียบด้านสิทธิเสรีภาพระหว่างรัฐธรรมนูญภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปกครองระบอบสังคมนิยม และได้้นำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาศึกษาควบคู่กับรัฐธรรมนูญในประเด็นสิทธิเสรีภาพ ทั้งนี้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นเสมือนเอกสารชี้แนะ หรือกรอบเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ ปฏิญญาดังกล่าวมีผลผูกพันกับประเทศที่ลงนามรับรองและให้สัตยาบันไว้ ดังนั้น ประเทศเหล่านี้จึงควรนำเนื้อหาของปฏิญญามาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุด จึงส่งผลให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญสร้างขึ้น กล่าวคือกฎหมายที่ออกตามอำนาจแห่งรัฐธรรมนูญมีลำดับศักดิ์ที่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ ทำให้ไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ จึงกลายเป็นหลักประกันให้สิทธิเสรีภาพที่ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีความเป็นสูงสุดตามไปด้วย

สำหรับการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อคือ 1) การเป็นรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญ และ 2) สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ได้ขอค้นพบว่ารัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีการบรรจุแนวคิดความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมลงในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในหลักการใหญ่คือ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุด การรับรองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน การวางโครงสร้างการเมืองการปกครอง การแบ่งแยกและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาล แต่หลักการความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจะมีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อม และสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ กล่าวคือหากประเทศอยู่ภายใต้สถานการณ์การเมืองที่ปกติ ที่มาและเนื้อหาของรัฐธรรมนูญจะมีความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมมากกว่าการตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นสถานการณ์ไร้เสถียรภาพทางการเมืองดังกรณีภายหลังการรัฐประหาร ที่มาและเนื้อหาของรัฐธรรมนูญถูกบัญญัติเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับคณะรัฐประหารที่ทำการรัฐประหาร ส่งผลให้รัฐธรรมนูญในบริบทเช่นนี้ขาดความเป็น

รัฐธรรมนูญนิยม ทำให้รัฐธรรมนูญถูกใช้บังคับเพื่อเอื้อต่อกลุ่มคนที่มีอำนาจในขณะนั้น ๆ และขาดหลักประกันการรับรองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ แสดงให้เห็นว่าสิทธิเสรีภาพภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในไทยถูกบัญญัติในรัฐธรรมนูญนับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา เมื่อประเทศไทยลงนามรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนใน พ.ศ. 2491 จึงบัญญัติเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนขึ้นพื้นฐานซึ่งเป็นไปตามปฏิญญาสากลดังกล่าวมากขึ้น แต่ด้วยสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อาจส่งผลต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในทางปฏิบัติที่รัฐยังไม่สามารถดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรมได้ในทุกมาตรา ทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ควรจะเป็นหรือพึงมีไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่ดังปรากฏอยู่ในข้อเสนอแนะของการทบทวนวรรณกรรมว่า ควรมีการบัญญัติกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพเพิ่มเติม สร้างหน่วยงานหรือพัฒนาองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองประชาชน หรือต่อกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยตรงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชน โดยการยกร่างรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับก่อน พ.ศ. 2540 นั้น ถูกดำเนินการยกร่างโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐเท่านั้น ทำให้การบัญญัติสิทธิเสรีภาพมีเพียงการรับรองเพียงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั่วไป กระทั่งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ ทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครองหลากหลายประเด็นยิ่งขึ้น กลายเป็นแนวปฏิบัติในการร่างรัฐธรรมนูญที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมหรือรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชน

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการกำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น และแบ่งเนื้อหาสิทธิเสรีภาพเป็นรายด้านแต่ยังคงพบปัญหาที่สะท้อนจากข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย โดยเฉพาะเรื่องสิทธิเสรีภาพทางวิชาการ การแสดงออกทางความคิดเห็นของประชาชน และสื่อต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน หรือการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบที่รัฐจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น ผลของการศึกษาดังกล่าวได้มีความเห็นในแนวทางเดียวกันคือ ต้องการให้รัฐดำเนินการคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การร่างกฎหมายลำดับรองให้เป็นกลไกที่เกิดผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิของประชาชนอันอาจนำไปสู่เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและประชาชนได้ และภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า ได้ร่างรัฐธรรมนูญให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เนื้อหา มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมในหลากหลาย และเป็นการตอบจุดประสงค์ตามเจตนารมณ์กฎหมาย ซึ่งปรากฏการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25-49 ของรัฐธรรมนูญเป็นหลัก และบางส่วนถูกกำกับไว้ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา สิทธิเสรีภาพในหลายประเด็นที่ไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติจริง ดังนั้นการย้ายเนื้อหาสิทธิเสรีภาพบางข้อมาบัญญัติไว้ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ เพื่อเป็นหลักประกันให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการดูแลและจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชน โดยเฉพาะ

ในหมวด 5 หากรัฐไม่ดำเนินการประชาชนสามารถฟ้องร้องให้รัฐดำเนินการได้ ส่งผลให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะได้รับประโยชน์จากรัฐเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ดังนั้น สถานการณ์สิทธิเสรีภาพในไทยแสดงให้เห็นถึงการมีบทบัญญัติทางกฎหมายคุ้มครองในประเด็นต่าง ๆ อย่างรอบด้าน แต่ยังขาดการบังคับใช้และไม่มีกฎหมายลำดับรองเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในทางปฏิบัติ รวมถึงประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิเสรีภาพตามที่พึงมี

ส่วนสิทธิเสรีภาพตามระบอบสังคมนิยมในสาธารณรัฐประชาชนจีนจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า จีนมีพัฒนาการเรื่องสิทธิเสรีภาพที่แสดงอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังจากเหตุการณ์ขุมถู่ที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ใน ค.ศ. 1989 ข้อเรียกร้องและกระแสกดดันจากต่างประเทศส่งผลต่อจีนที่เริ่มให้ความสนใจต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนและแสดงบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ จีนได้แก้ไขรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 2004 เพื่อบัญญัติเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวด 1 หลักการทั่วไป และหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง อย่างไรก็ตาม การปกครองด้วยรูปแบบและหลักการสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีผลต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ กล่าวคือ การให้ความสำคัญต่อสิทธิส่วนรวมมากกว่าสิทธิส่วนบุคคล พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้การวางหลักการ ขอบเขต และกรอบเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศทั้งหมด การจัดตั้งองค์กรรัฐให้มีหน้าที่ติดตามและตรวจสอบเสรีภาพการแสดงออกและความคิดเห็นของประชาชนอย่างเข้มงวด การออกเจตนารมณ์เรื่องการเคารพอธิปไตยแห่งรัฐ และการมิให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซงกิจการภายใน ทำให้จีนแสดงจุดยืนด้านสิทธิเสรีภาพว่าไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกระแสหลักของโลก แต่ควรเลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีจารีต ค่านิยมความเชื่อ และลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศจีนเป็นสำคัญ จากรายงานสมุดปกขาวรายงานว่จีนได้บัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและวัฒนธรรม แต่ในทางปฏิบัติจีนได้ตีความของสิทธิเสรีภาพดังกล่าวต่างออกไปจากหลักสิทธิมนุษยชนสากลโดยให้ความหมายที่แคบกว่า และมุ่งการรับรองเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิในการยังชีพของประชาชนเท่านั้น สะท้อนได้จากผลการศึกษาวิจัยที่ได้ คือ จีนมีความเชื่อว่าสิทธิเสรีภาพจะพัฒนาได้ต้องทำให้ประชาชนพ้นจากความยากจนเป็นลำดับแรก หลักการดังกล่าวเกิดจากแนวคิดสังคมนิยมในเรื่องความสัมพันธ์ทางวัตถุจึงส่งผลให้การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพยังไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่าที่ควร สิทธิเสรีภาพในสังคมจึงมีอยู่อย่างจำกัดภายใต้การควบคุมโดยรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีน สอดคล้องกับระบบการเรียนการสอนหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาที่ได้รับความสนใจน้อย เพราะขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง ขาดบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณดำเนินการที่จำกัด และไม่มีการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับชั้น เนื่องจากการบรรจุเนื้อหาการเรียนการสอนด้านสิทธิมนุษยชนศึกษาต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้ความเห็นชอบเท่านั้น จึงเป็นการได้รับความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้ความเป็นสังคมนิยมแบบจีนที่ถูกกำหนดโดยรัฐเพียงฝ่ายเดียว

สรุปได้ว่า แม้แต่ละรัฐจะมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่รัฐต้องให้การคุ้มครองและสร้างหลักประกันให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ดังนั้น การศึกษาวิจัย

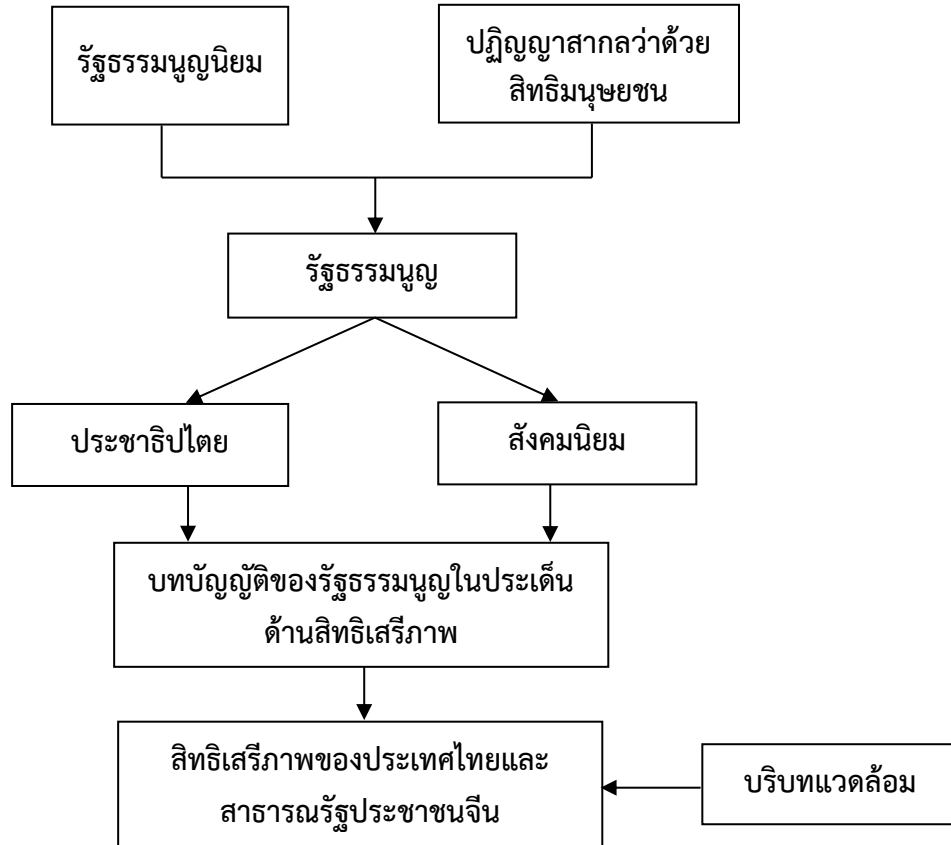
เรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย และสังคมนิยม เป็นการศึกษาที่นำแนวคิดสิทธิและเสรีภาพ แนวคิดระบอบประชาธิปไตย แนวคิดสังคมนิยม แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของรัฐธรรมนูญนิยม ได้นำประเด็นสิทธิเสรีภาพมาศึกษาภายใต้ลักษณะการปกครอง 2 รูปแบบคือ ระบอบประชาธิปไตยและระบอบสังคมนิยม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญที่มีรูปแบบการปกครองต่างกัน ตลอดจนการวิเคราะห์ประเด็นสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญตามปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นกรอบแนวทางการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่ประเทศลงนามให้สัตยาบันควรรักษาสาระสำคัญของปฎิญาสาฉบับดังกล่าวมาบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้การปกครองทั้งระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมต่างได้บัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญ แต่ปัญหาคือการนำบทบัญญัติด้านสิทธิเสรีภาพของรัฐธรรมนูญไปใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมทุกมาตรา ซึ่งนอกจากการศึกษาสิทธิเสรีภาพจากมาตราที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิเสรีภาพของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งจากมุมมองหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะให้เกิดเป็นนโยบายหรือแนวทางการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมที่แท้จริง

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม เป็นการศึกษาที่มาของรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และการศึกษาสิทธิเสรีภาพที่ถูกกำหนดในรัฐธรรมนูญกับความสัมพันธ์ตามปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน งานวิจัยเรื่องดังกล่าวเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบด้านสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญระหว่างระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ ประเทศไทย และประเทศที่ปกครองในระบอบสังคมนิยมคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน ทำการศึกษาแนวคิดระบอบประชาธิปไตย และระบอบสังคมนิยมตามหลักวิชาการต่อประเด็นสิทธิเสรีภาพรวมทั้งศึกษาจากบริบทแวดล้อม สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพภายในประเทศ กำหนดการศึกษาวิเคราะห์ 3 ประเด็นคือ 1) การศึกษาที่มาของรัฐธรรมนูญที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม 2) การศึกษาเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมกับความสอดคล้องตามปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน และ 3) การศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพภายในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนตามผลการประเมินสำรวจที่เป็นข้อเท็จจริงกับความสอดคล้องในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยเพื่อแสดงข้อมูลเชิงเปรียบเทียบของการปกครองทั้ง 2 ระบอบในเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญกับสถานการณ์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในเชิงข้อเท็จจริงรวมถึงการวิเคราะห์บริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การได้องค์ความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพภายใต้รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและระบอบสังคมนิยม มีข้อเสนอแนะเชิงกว้างต่อการ

ส่งเสริม สนับสนุน ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศ ทั้งในด้านกฎหมาย นโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างความเสมอภาค การได้รับปฏิบัติอย่างเท่าเทียมตามความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญอันเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญของสังคม โดยสามารถอธิบายด้วยกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม เป็นการกำหนดวิธีวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ได้กำหนดกรอบและขอบเขตของวิธีดำเนินการวิจัยมาใช้ในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การรวบรวมข้อมูล ทฤษฎีที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ บทความ งานวิจัย และสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว

3.2 กลุ่มเป้าหมายการศึกษาหลัก

เป้าหมายของการศึกษาคือการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบด้านสิทธิเสรีภาพระหว่างการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยม ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายการศึกษาหลักคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง ตลอดจนมาตราที่เกี่ยวข้องในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญ โดยมีการศึกษาร่วมกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม แนวคิดประชาธิปไตย แนวคิดสังคมนิยม ปญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสถานการณ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

3.3 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในรายงานการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวได้กำหนดขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) เลือกหัวข้อวิจัยที่มีความน่าสนใจ โดยผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม เพื่อศึกษาว่ารูปแบบการปกครองที่ต่างกันมีผลต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศ และสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพกับการบัญญัติสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญมีความสัมพันธ์หรือมีทิศทางต่างอย่างไรใด เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศที่ปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยและสังคมนิยม

2) ออกแบบวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยแบบเอกสาร กลุ่มเป้าหมายการศึกษาหลักคือเนื้อหารัฐธรรมนูญด้านสิทธิเสรีภาพ ใช้วิธีการกำหนดแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย คือประเทศไทย และประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม คือสาธารณรัฐประชาชนจีนให้เหมาะสมกับการได้มาซึ่งผลการศึกษาวิจัย

3) สํารวจเอกสารและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) แนวคิดระบอบประชาธิปไตย ระบอบสังคมนิยม สิทธิเสรีภาพ แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ปฎิญาสากล่าวด้วย สิทธิมนุษยชน และสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพภายในประเทศจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ และข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ออนไลน์

4) กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาจำนวน 2 ข้อ โดยเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ความสัมพันธ์ของเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญกับปฎิญาสา กล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน และศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนให้นำไปสู่ การคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและปฎิญาสา กล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน

5) รวบรวมข้อมูล ได้มาจากการศึกษาเอกสารที่ค้นคว้าจากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร และสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง

6) วิเคราะห์ข้อมูล สร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้โดยนำมาจำแนก จัดกลุ่มประเด็นให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยทำการจัดประเด็นที่คล้ายคลึงกันเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของ แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับเนื้อหารัฐธรรมนูญ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบหาความสอดคล้องด้านสิทธิ เสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญระหว่างการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและระบอบสังคมนิยม กับปฎิญาสา กล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะนำเสนอในรูปแบบตารางเปรียบเทียบ รวมถึงศึกษาสถานการณ์ ด้านสิทธิเสรีภาพภายในประเทศทั้งจากหน่วยงานภายในของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศกับการคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และทำการสรุปผลการศึกษาพร้อมทั้งอภิปรายผลการศึกษาตามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Content analysis)

7) จัดทำรายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์โดยให้เป็นไปตามคู่มือการจัดทำเอกสารวิชาการ

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการวิจัยแบบเอกสาร โดยเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงทุติยภูมิ (Secondary data) โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตย สังคมนิยม สิทธิเสรีภาพ รัฐธรรมนูญนิยม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง ตลอดจนเนื้อหารัฐธรรมนูญในหมวดอื่นที่เกี่ยวข้อง ปฎิญาสา กล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน และรายงานสถานการณ์สิทธิเสรีภาพภายในประเทศทั้งจากหน่วยงาน ภายในของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศที่มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารวิชาการ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ ตำรา วารสาร และข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสร้างข้อสรุปจากข้อมูลในเอกสารที่รวบรวมได้ นำมาจำแนกและจัดกลุ่มประเด็นให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ทำการจัดกลุ่มประเด็นที่คล้ายคลึงกันเพื่อศึกษาความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมกับรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร หาความสัมพันธ์ในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญด้านสิทธิเสรีภาพที่สอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และศึกษาข้อมูลเชิงเปรียบเทียบประเด็นด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญระหว่างการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยและสังคมนิยมด้วยการวิเคราะห์และประมวลผลให้เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับข้อมูลตามข้อเท็จจริงในเชิงเหตุและผลจากรายงานสถานการณ์สิทธิเสรีภาพภายในประเทศทั้งหน่วยงานภายในของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์เนื้อหาในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ (Content analysis) นำไปสู่การได้คำตอบต่อสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ และสรุปตามหลักวิชาการเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมและปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และความแตกต่างด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยมเป็นรายงานการศึกษาด้วยวิธีแบบเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2 ข้อ ผลของการศึกษาได้นำเสนอเนื้อหา รายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย และสิ่งพิมพ์ออนไลน์ มีดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และความสัมพันธ์ของเนื้อหา ด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิเสรีภาพถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่ต้องบัญญัติการรับรองสิทธิเสรีภาพ ในรัฐธรรมนูญอันถือเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ เกือบทั้งหมดทั่วโลกใช้รัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรไม่ว่าประเทศนั้นจะเป็นการปกครองด้วยรูปแบบ ประชาธิปไตยหรือสังคมนิยม เนื่องจากรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรจะบัญญัติเป็นตัวหนังสือไว้อย่าง ชัดเจนถือเป็นการป้องกันปัญหาการขัดแย้งระหว่างอำนาจต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญ มีความมั่นคงกว่า รัฐธรรมนูญจารีตประเพณีเพราะสามารถบังคับใช้ไปจนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติม หากมีการละเมิดหรือฝ่าฝืน รัฐธรรมนูญย่อมทราบได้ง่ายเพราะมีบทบัญญัติที่แน่นอน มีการกำหนดรายละเอียดหรือประเด็นสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนตามบทบัญญัติไว้อย่างชัดเจนจึงเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้ดีกว่ารัฐธรรมนูญจารีตประเพณี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชน จีน ค.ศ. 1982 ต่างเป็นรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษร มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ได้กำหนดเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจนปรากฏในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองของรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 รวมถึงมาตราที่เกี่ยวข้องในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างเป็นประเทศให้การลงนามสนับสนุนรับรองปฏิญญาสากลว่า ด้วยสิทธิมนุษยชนใน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และ 1971 (พ.ศ. 2514) ตามลำดับ การศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมและเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน สามารถแสดงผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นคือ 1) ความสัมพันธ์แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับ รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร และ 2) การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 ความสัมพันธ์แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกับรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร

รัฐธรรมนูญนิยมคือ แนวคิดที่ใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือในการกำหนด รูปแบบการเมืองการปกครอง โดยการวางโครงสร้าง จัดตั้งสถาบัน กำหนดอำนาจหน้าที่ สร้างความสัมพันธ์

ระหว่างองค์กรตามกฎหมาย และเป็นสัญญาประชาคมที่จะต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง มีกลไกในการควบคุม หรือสร้างดุลและคานอำนาจไม่ให้เกินขอบเขต ยอมรับและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ได้จำแนกองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการมิให้รวมศูนย์อำนาจอยู่ในที่เดียวกัน เพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพในการจำกัดอำนาจรัฐ และในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุดวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญจึงเน้นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างรัฐในฐานะผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจสูงสุดกับประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง โดยรัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ใต้ปกครองและประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการปกครองผ่านอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเช่นกัน โดยการสร้างระบบควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจและปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ จากการศึกษาแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยามที่กำหนดองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยาม 4 ข้อ คือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ โดยผลของการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ตามองค์ประกอบของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยามสามารถจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

1) ทฤษฎีสัญญาประชาคมเป็นแนวคิดในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างรัฐและประชาชน โดยรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศจะต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชน เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน รัฐบาลหรือผู้ปกครองเกิดจากความยินยอมของประชาชนที่ยกอำนาจการปกครองให้บริหารประเทศ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เกิดขึ้นจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) มีนายมีชัย ฤชุพันธ์ เป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีก 20 คน ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากภาครัฐและประชาชนให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน และให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ดำเนินการให้มีการออกเสียงประชามติ ได้กำหนดให้วันที่ 7 สิงหาคม 2559 เป็นวันออกเสียงประชามติ ซึ่งจำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนน 50,071,589 คน มีผู้มาลงคะแนน 29,740,677 คน คิดเป็นร้อยละ 59.40 โดยผลการลงประชามติในประเด็นที่ 1 (การแสดงความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ) มีคะแนนเสียงเห็นชอบ 16,820,402 เสียง คิดเป็นร้อยละ 61.35 ไม่เห็นชอบ 10,598,037 เสียง คิดเป็นร้อยละ 38.65 และในประเด็นที่ 2 (คำถามพ่วงที่ให้สมาชิกวุฒิสภาสรรหาร่วมเลือกนายกรัฐมนตรีกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเลือกตั้ง ในช่วง 5 ปีแรก) มีคะแนนเสียงเห็นชอบ 15,132,050 เสียง คิดเป็นร้อยละ 58.07 ไม่เห็นชอบ 10,926,648 เสียง คิดเป็นร้อยละ 41.93 (กกต. แลงผลประชามติเป็นทางการ, 2559) ส่งผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับการประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 ของประเทศ จากผลการลงประชามติแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเกิดจากความยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่เห็นชอบต่อรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ สะท้อนว่าประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมแสดงความเห็น เกิดการสร้างพันธะร่วมระหว่างรัฐที่ยอมรับในกติกาสังคมร่วมกันในการปกครองประเทศคือรัฐธรรมนูญ

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 เป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับที่ 4 จัดทำขึ้นในยุคปฏิรูปและเปิดประเทศภายใต้การนำของประธานาธิบดีเติ้ง เสี่ยวผิง เป็นยุคที่มุ่งพัฒนา

ประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยรัฐจัดให้มีมาตรการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และนำกลไกการตลาดมาประยุกต์ใช้ร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมของจีน เมื่อพิจารณาในแง่อุดมการณ์ของรัฐธรรมนูญพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 เป็นรัฐธรรมนูญที่เขียนขึ้นตามรูปแบบประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ เน้นเอกภาพการปกครองและประสิทธิภาพด้านการบริหารที่ผูกขาดการนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วม มีสิทธิเสรีภาพอันจำกัดอยู่ภายใต้กรอบที่รัฐบาลกำหนด รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาอีก 5 ครั้ง คือ ค.ศ. 1988, 1993, 1999, 2004 และ 2018 ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำหน้าที่หลักในการจัดทำหรือเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อเสนอให้สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติได้พิจารณา โดยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 2018 ได้ผ่านการเห็นชอบจากที่ประชุมสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติชุดที่ 13 สมัยประชุมที่ 1 จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ ทั้งหมด 2,980 คน มีผู้ลงคะแนน 2,964 คน ใช้หลักการลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมาก 2 ใน 3 ผลการลงมติในคราวประชุมวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 2018 มีผู้เห็นชอบ 2,958 คน ไม่เห็นชอบ 2 คน งดออกเสียง 3 คน และโมฆะ 1 คน (สภาประชาชนแห่งชาติจีน ยกเลิกข้อจำกัดการดำรงตำแหน่ง ปธน., 2561) ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ถูกประกาศใช้อย่างเป็นทางการในวันดังกล่าว การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงที่มาของการจัดทำรัฐธรรมนูญเกิดจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มีบทบาทหลักทั้งการจัดทำและการแก้ไขเพิ่มเติม โดยขาดการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือการจัดทำประชามติต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักทฤษฎีสัญญาประชาคม รัฐธรรมนูญจึงถือเป็นเครื่องมือทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดที่สร้างรัฐธรรมนูญขึ้นสำหรับรองรับอำนาจทางการเมืองเพื่อก่อให้เกิดความชอบธรรม เพราะอำนาจอธิปไตยที่เป็นอำนาจสูงสุดของประเทศได้อยู่ที่ผู้นำและพรรคคอมมิวนิสต์จีนมิใช่ประชาชน

2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุด รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์ การจัดระเบียบการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐ ตลอดจนข้อจำกัดการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ ดังนั้นเพื่อให้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ยังคงอยู่จึงต้องมีการยอมรับสถานะของรัฐธรรมนูญให้มีความเป็นกฎหมายสูงสุดประกอบกับแนวคิดเรื่องลำดับศักดิ์ของกฎหมายเป็นผลให้กฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ มีผลทำให้กฎหมายที่ขัดกับรัฐธรรมนูญตกเป็นโมฆะไม่อาจใช้บังคับได้เช่นกัน

ประเทศไทยมีการยอมรับรัฐธรรมนูญในฐานะความเป็นกฎหมายสูงสุดมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ดังเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้บัญญัติในมาตรา 61 บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ มีข้อความแย้งหรือขัดกับรัฐธรรมนูญนี้ ท่านว่าบทบัญญัตินั้น ๆ เป็นโมฆะ และบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวได้บัญญัติต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังปรากฏในมาตรา 5 วรรคแรกว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้...” นอกจากนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้บทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งกับ

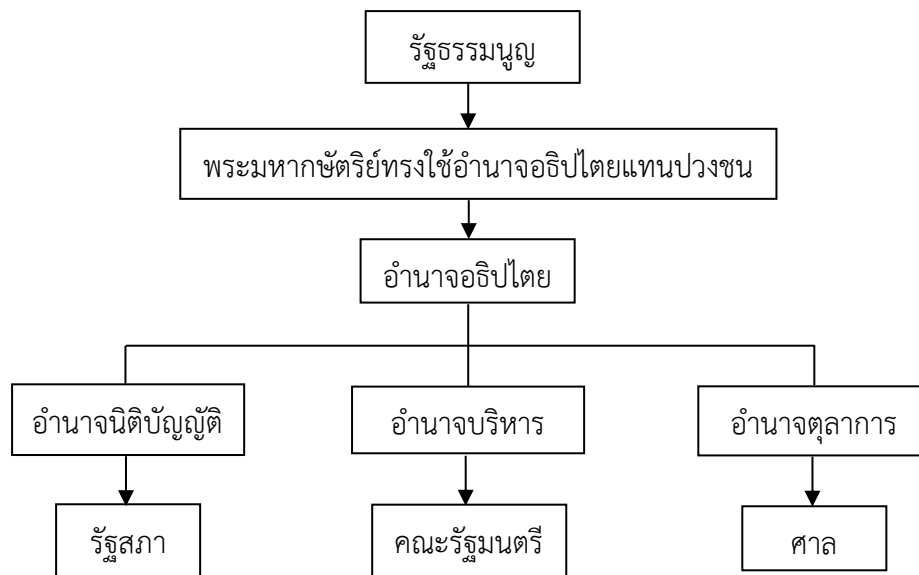
รัฐธรรมนูญ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจึงกำหนดมาตรการหรือวิธีการตรวจสอบกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับต่าง ๆ ว่าจะต้องไม่มีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญด้วย โดยสามารถตรวจสอบได้ทั้งก่อนที่กฎหมายเหล่านั้นจะประกาศใช้บังคับ หรือภายหลังจากที่กฎหมายเหล่านั้นได้ประกาศใช้บังคับแล้ว ทั้งนี้ หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการตรวจสอบย่อมเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และสิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันถึงการยอมรับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญอีกประการหนึ่งนอกจากการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยห้ามมิให้บทบัญญัติใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ คือ กระบวนการหรือวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องมีความแตกต่างจากกระบวนการหรือวิธีการแก้ไขกฎหมายทั่วไประดับพระราชบัญญัติ กล่าวคือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องกระทำได้โดยยากกว่าการแก้ไขกฎหมายทั่วไประดับพระราชบัญญัติ ซึ่งรัฐธรรมนูญของประเทศไทยมีการยอมรับหลักการดังกล่าวเช่นกัน ดังเห็นได้จากการบัญญัติในหมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้มีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนหรือกระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีความยุ่งยากและซับซ้อนกว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายทั่วไป ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ฉะนั้น การที่จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่สำคัญในรัฐธรรมนูญจึงต้องมีความแตกต่างและยุ่งยากกว่า ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในตัวรัฐธรรมนูญ

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ซึ่งเป็นการปกครองประเทศภายใต้ระบอบสังคมนิยม รัฐธรรมนูญถือเป็นเครื่องมือที่ชอบธรรมให้ผู้ปกครองมีอำนาจในการปกครองประเทศ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดจึงปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นหลักประกันของการกำหนดกรอบกติกาปกครองประเทศ โดยมีการบัญญัติไว้ในมาตรา 5 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้าว่า “...กฎหมาย ระเบียบการบริหาร และข้อกำหนดของท้องถิ่นทั้งปวงจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้... หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานทหาร พรรคการเมืองและองค์กรทางสังคม องค์กรทางธุรกิจและองค์กรทางวิชาชีพทั้งปวงจะต้องเคารพต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมาย การละเมิดต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายทั้งหลายจะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมาย...องค์กรหรือบุคคลใด ๆ ไม่มีสิทธิพิเศษเหนือรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” นอกจากนี้ในประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ได้กำหนดให้สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติม และติดตามตรวจสอบการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 62 และมาตรา 64 บัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่าต้องได้รับอนุมัติด้วยการเห็นชอบไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของสมาชิกทั้งหมด ในขณะที่การอนุมัติร่างกฎหมายทั่วไปใช้การเห็นชอบไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงความยากในการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ต่างจากกฎหมายอื่นตามหลักของความเป็นกฎหมายสูงสุด

3) หลักการแบ่งแยกอำนาจ การใช้อำนาจอธิปไตยถือเป็นหลักการสำคัญของการปกครองที่ประสงค์ให้อำนาจอธิปไตยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เพื่อให้สามารถควบคุม ตรวจสอบ และยับยั้งซึ่งกันและกันได้ เพราะอำนาจทั้งสามไม่สามารถแยกจากกันอย่างเด็ดขาด หากแต่มีการถ่วงดุลกัน (Check and balance) เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองจากการใช้อำนาจขององค์กรแห่งรัฐ และเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการกำหนด

ขอบเขตการใช้อำนาจขององค์กรแห่งรัฐมิให้อำนาจมากเกินไปจนสามารถใช้อำนาจกระทบสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยในมาตรา 3 ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” และกำหนดองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตย สร้างหลักการถ่วงดุลทางอำนาจและการตรวจสอบระหว่างกันอย่างชัดเจน ปรากฏอยู่ในหมวด 7 รัฐสภา หมวด 8 คณะรัฐมนตรี หมวด 10 ศาล และหมวด 11 ศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีโครงสร้างทางการเมืองการปกครองที่แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังนี้

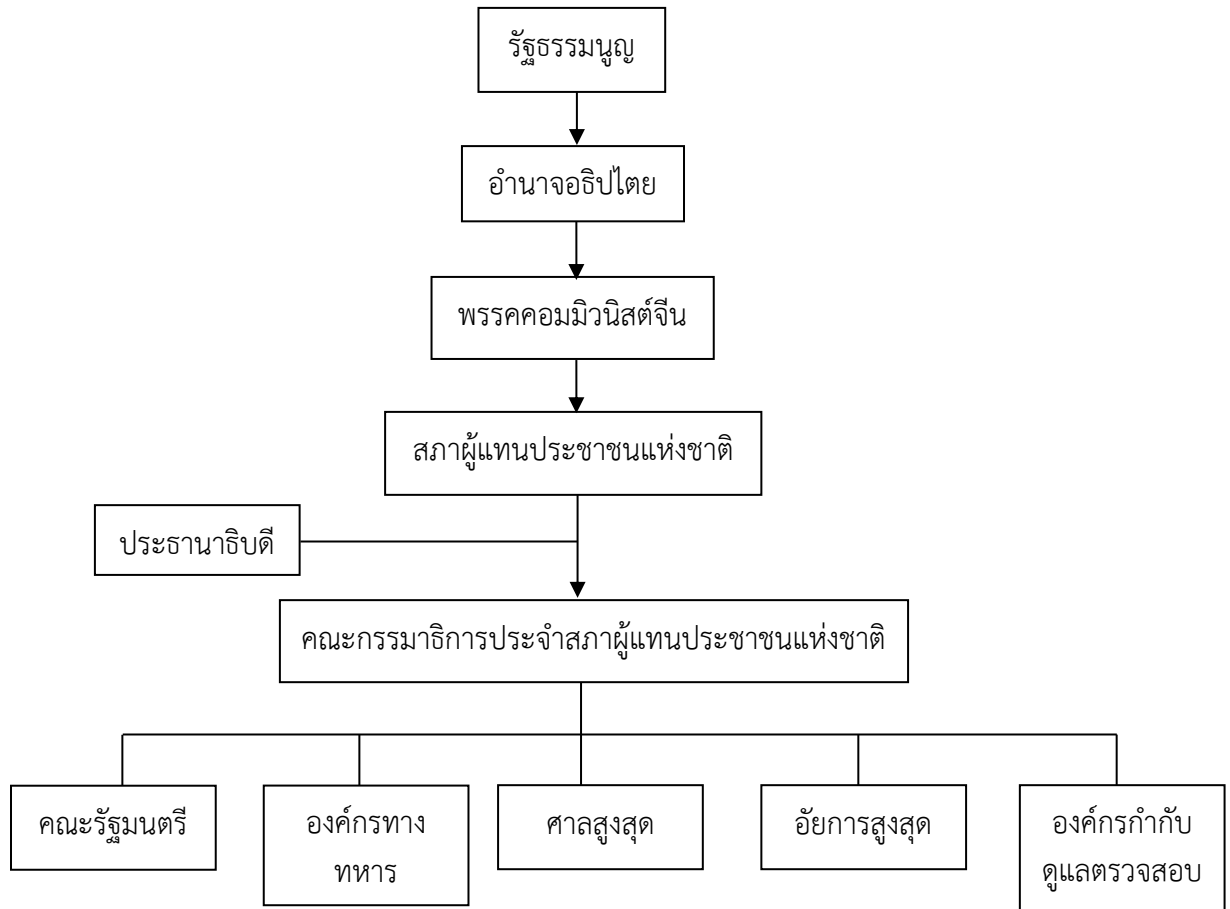

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ที่มา: “แผนภูมิโครงสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย”, 2555, สืบค้นจาก http://dna-thailand.blogspot.com/2012/01/blog-post_8316.html

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ได้กล่าวถึงอำนาจอธิปไตยในมาตรา 2 ว่า “อำนาจอธิปไตยทั้งปวงเป็นของประชาชนแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ประชาชนใช้อำนาจรัฐผ่านทางสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ และสภาผู้แทนประชาชนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ในการควบคุมการบริหารประเทศ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกิจกรรมทางสังคม ประชาชนต้องปฏิบัติโดยวิถีทางและรูปแบบต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ได้มีการจำแนกอำนาจออกเป็น 3 ด้านตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยอธิบายเป็นความหมายเชิงกว้างว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและให้ประชาชนใช้อำนาจผ่านสภาผู้แทน

ประชาชนแห่งชาติอีกทั้งยังต้องปฏิบัติตามวิถีทางที่กฎหมายบัญญัติ และในมาตรา 3 วรรคสาม ได้กำหนดสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (National People Congress: NPC) เป็นผู้จัดตั้งองค์กรบริหาร องค์กรศาล องค์กรอัยการ และองค์กรกำกับดูแลตรวจสอบ โดยให้อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ กล่าวได้ว่า สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติถือเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดของประเทศ (เทียบได้กับฝ่ายนิติบัญญัติ) มีหน้าที่ตรากฎหมายและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนกำหนดไว้ ตรวจสอบและให้ความเห็นชอบงบประมาณแผ่นดิน โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสำคัญที่ให้อำนาจในการกำกับ ควบคุม และบริหารประเทศ อีกทั้งยังมีอำนาจเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างองค์กรและแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ (ทั้งฝ่ายตุลาการและฝ่ายบริหาร) คือ อัยการสูงสุด ศาลสูงสุด ผู้นำทางทหาร ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี โดยมีคณะกรรมการประจำสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเป็นหน่วยงานทำหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนให้กับสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ ทั้งนี้ สารสำคัญหลักของเนื้อหารัฐธรรมนูญภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมใน ค.ศ. 2018 ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางการเมือง และหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย คือ การดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีโดยไม่จำกัดวาระ จากเดิมให้ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปีไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน การยกระดับบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้อำนาจและสร้างสัมพันธ์กับองค์กรของรัฐให้มากขึ้น จัดตั้งองค์กรกำกับดูแลตรวจสอบด้านการปราบปรามคอร์รัปชันให้มีสถานะเทียบเท่าอัยการสูงสุด ศาลสูงสุด องค์กรทางทหาร และคณะรัฐมนตรี สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งหมายในการรวมอำนาจของประเทศทั้งหมดไว้ที่ผู้ปกครองเพียงกลุ่มเดียวตามแนวคิดสังคมนิยม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะกำหนดให้อำนาจเป็นของประชาชน แต่ต้องเป็นการใช้อำนาจผ่านสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาตินั้นตามที่ถูกกฎหมายกำหนด แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างความชอบธรรมทางอำนาจของผู้ปกครอง ดังโครงสร้างการปกครองระบอบสังคมนิยมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 โครงสร้างการปกครองระบอบสังคมนิยมของสาธารณรัฐประชาชนจีน

หมายเหตุ: ดัดแปลงจากบทความเรื่อง “Political System in China”, 2013, Retrieved from <https://www.chinaabout.net/political-system-china/>

4) หลักนิติรัฐเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่รับรองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษย์ โดยรัฐต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้พ้นจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง ทั้งนี้ ภายใต้หลักการที่ว่า การกระทำใดอันเป็นการรุกรานสิทธิของประชาชน จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น โดยรัฐและหน่วยงานกระทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและอยู่ในฐานะที่อยู่เหนือกว่าเอกชน แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายเองได้จำกัดอำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกรอบที่กฎหมายให้ไว้ หรือที่เรียกว่า “การกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย” หลักนิติรัฐจึงเป็นการดำเนินการตามหลักความชอบด้วยกฎหมายที่เป็นหลักประกันแก่ปัจเจกชนผู้อยู่ใต้ปกครอง หากฝ่ายปกครองละเมิดหลักนี้ปัจเจกชนสามารถนำคดีไปสู่ผู้วินิจฉัย (ฝ่ายตุลาการ) ให้เพิกถอนการกระทำที่ละเมิดกฎหมายได้ จึงเป็นการป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ รัฐที่ใช้อำนาจปกครองโดยกฎหมาย จะต้องมียุทธศาสตร์หรือกฎหมายที่ออกโดยอาศัยอำนาจที่มีอยู่เพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน และหากมีความจำเป็นที่จะต้องลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ต้องมีกฎหมายกำหนดขึ้น และใช้บังคับเพื่อ

ประโยชน์แก่สาธารณชนเท่านั้น หากมีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐ ประชาชนสามารถใช้วิธีที่กฎหมายรองรับไว้เยียวยาได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติหลักนิติรัฐในมาตรา 3 วรรคสอง คือ “...รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” โดยให้เป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงการกล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามมาตรา 4 ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

นอกจากนี้ หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญยังได้มีการอธิบายถึงความสัมพันธ์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับนิติรัฐ ดังมาตรา 25-27 ว่า สิทธิเสรีภาพได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญกำหนด หากถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นข้อต่อสู้ทางศาลได้ หากได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นย่อมได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ การตรากฎหมายที่มีผลจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หากรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ และบุคคลย่อมมีความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ส่วนรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มีการอ้างถึงการปกครองโดยหลักนิติรัฐในมาตรา 5 วรรคหนึ่งและวรรคสองว่า “สาธารณรัฐประชาชนจีนยึดถือกฎหมายในการปกครองประเทศ สถาปนาระบบการปกครองสังคมนิยมที่ปกครองโดยกฎหมาย...รัฐจะรักษาไว้ซึ่งระบอบการปกครองสังคมนิยมและการปกครองโดยกฎหมายที่มีเอกภาพและเคร่งครัด...” ส่วนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้ปรากฏในมาตรา 4 วรรคหนึ่งว่า “ชนชาติในสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่ละชนชาติล้วนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รัฐให้การคุ้มครองในสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่ม รักษาและพัฒนาความเสมอภาคเท่าเทียม เอกภาพ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความสามัคคีของแต่ละชนชาติ ห้ามการเลือกปฏิบัติและกดขี่ต่อชนชาติใด ๆ ห้ามพฤติกรรมที่เป็นการทำลายความสามัคคีและสร้างความแตกแยกในหมู่ชนชาติต่าง ๆ ...” และในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง มาตรา 33 ว่า “บุคคลใดที่มีสัญชาติจีนถือว่าเป็นพลเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน พลเมืองมีสิทธิเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย รัฐต้องเคารพและให้หลักประกันในสิทธิมนุษยชน พลเมืองทุกคนได้รับสิทธิโดยสมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญและตามที่กฎหมายบัญญัติ ในขณะที่เดียวกันมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติ” และมาตรา 41 วรรคสาม “...บุคคลที่ถูกหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการละเมิด ย่อมมีสิทธิได้รับค่าชดเชยตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นการแสดงถึงหลักนิติรัฐกับการคุ้มครองประชาชนภายใต้หลักกฎหมายที่รับรองด้านสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค รวมถึงให้ประชาชนได้รับการเยียวยาหากถูกระทำการละเมิดจากรัฐ

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่มีองค์ประกอบ 4 ข้อ คือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุด 3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้นำองค์ประกอบของรัฐธรรมนูญนิยมมาบรรจุในรัฐธรรมนูญทั้ง 4 ข้อ คือ การให้ประชาชนได้ลงประชามติให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบต่อรัฐธรรมนูญทั้งฉบับตามทฤษฎีสัญญาประชาคม แสดงถึงเจตจำนงของประชาชนที่มอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครอง การกำหนดหลักความเป็นสูงสุดของกฎหมายที่บัญญัติโดยกฎหมายอื่นหรือการกระทำใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ มีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ด้านอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการเพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการใช้อำนาจเกินขอบเขต ได้กำหนดวิธีการตรวจสอบอำนาจ 3 ฝ่าย เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญไม่ให้ถูกจำกัดหรือถูกละเมิดโดยรัฐ และใช้หลักกฎหมายหรือนิติรัฐเป็นหลักการปกครองประเทศที่ถือกฎหมายเป็นบรรทัดฐาน หรือเป็นกติกาสำคัญให้ประชาชนยึดถือร่วมกัน และปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) พบว่า รัฐธรรมนูญถูกกำหนดให้เป็นกฎหมายสูงสุดเพื่อเป็นเครื่องมือทางปกครองที่ชอบธรรมของผู้มีอำนาจ สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเป็นองค์กรสำคัญที่มีอำนาจสูงสุดของประเทศในการร่างและแก้ไขรัฐธรรมนูญได้เอง โดยไม่ได้ผ่านการมีส่วนร่วมหรือการรับฟังความเห็นของประชาชนตามทฤษฎีสัญญาประชาคม มีบทบาทในการจัดตั้งองค์กรและแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามองค์กรทางการเมืองที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งประธานาธิบดีมักมาจากตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน และการไม่แบ่งแยกอำนาจอธิปไตยอย่างชัดเจน ทำให้สถานะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและผู้นำประเทศมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยถูกกำหนดให้ใช้อำนาจผ่านสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญยังให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยได้กำหนดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักการของสิทธิมนุษยชน และการยึดถือกฎหมาย (นิติรัฐ) เป็นหลักในการปกครองประเทศ

เห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) จะมีความแตกต่างทางองค์ประกอบตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม คือ ด้านทฤษฎีสัญญาประชาคมและหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจ แต่องค์ประกอบที่คล้ายกัน คือ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดและหลักนิติรัฐ ซึ่งอธิบายถึงการให้รัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุดเป็นกรอบการบริหารประเทศและการรับรอง คุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันเป็นเอกสารที่นานาชาติต่างยอมรับและตกลงใช้ร่วมกัน ให้เป็นแนวทางไปสู่เสรีภาพและความเท่าเทียมโดยการปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปกป้องเพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเสรีเท่าเทียม และมีศักดิ์ศรีโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ สีผิว ศาสนา บริบทสังคม หรือเอกลักษณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น

4.1.2 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถูกรับรองอย่างเป็นทางการในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และมีผลบังคับใช้ถึงปัจจุบัน โดยประเทศไทยถือเป็น 1 ใน 48 ประเทศแรกที่ทำให้การรับรองปฏิญญาดังกล่าว ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ร่วมลงนามรับรองปฏิญญานี้ใน ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) แม้ว่าปฏิญญาดังกล่าวจะไม่ใช่นิติสัญญาระหว่างประเทศ ไม่มีพันธผูกพันในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศ แต่จัดเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศต่าง ๆ ต้องเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้ตราไว้ในปฏิญญาดังกล่าว ปฏิญญาดังกล่าวยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการตรากฎหมายหรือจัดทำรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ ที่มีนำหลักการของปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาวางเป็นฐานคิดเสมอ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศ สำหรับเนื้อหาของปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีทั้งหมด 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อที่ 1-3) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อที่ 4-21) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ข้อที่ 22-27) และหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อที่ 28-30) ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของรัฐธรรมนูญด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา 25-49 จำนวน 25 ข้อ) และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง (มาตรา 33-56 จำนวน 24 ข้อ) ตลอดจนมาตราที่เกี่ยวข้องในหมวดอื่นกับปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นการแสดงถึงการนำเนื้อหาของปฏิญาสากลฉบับดังกล่าวมาเป็นกรอบในการตรารัฐธรรมนูญเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศสามารถจำแนกเป็นตารางเปรียบเทียบแบ่งตามเนื้อหาของปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.1 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตามปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น

ปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
ข้อ 1 มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างในตน มีเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ	-	-	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติในมาตรา 4 หมวด 1 บททั่วไป

ตารางที่ 4.1 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
			รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) บัญญัติในมาตรา 4 วรรคแรก หมวด 1 หลักการทั่วไป
<p>ข้อ 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวง ตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิดใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่น นอกเหนือจากนี้จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมาย หรือทางทหารระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด</p>	<p>มาตรา 27 วรรคสาม การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้</p> <p>มาตรา 27 วรรคสี่ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส</p>	<p>มาตรา 48 สิทธิของหญิงในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการดำรงชีพในครัวเรือน และด้านอื่น ๆ ย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกับชาย</p> <p>รัฐคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของหญิง ชาย และหญิงย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกันในโอกาสการทำงานและการได้รับค่าตอบแทน ให้การศึกษา อบรมและการส่งเสริมความก้าวหน้าแก่คนทำงานที่เป็นหญิง</p>	

ตารางที่ 4.1 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น

ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
	ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม		
ข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงแห่งบุคคล	มาตรา 28 วรรคหนึ่งบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย	มาตรา 37 วรรคหนึ่งเสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชนไม่อาจถูกละเมิด	

สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น คือ การรับรองสิทธิพื้นฐานด้านอิสรภาพ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคที่ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด โดยไม่มีการแบ่งแยกจากสถานะการถือกำเนิด หรือสถานะทางสังคมเพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ ให้รับการคุ้มครองอย่างปลอดภัย และได้รับการตอบสนองตามความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต จากตารางที่ 4.1 พบว่ารัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยและระบอบสังคมนิยมต่างให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนเบื้องต้นโดยบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ครบทั้ง 3 ข้อ ทั้งในหมวดที่เกี่ยวข้องกับด้านสิทธิเสรีภาพและหมวดทั่วไป สังเกตได้ว่าสิทธิเสรีภาพ อิสรภาพ และความเสมอภาคในข้อ 1 ของปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนถูกบัญญัติเป็นมาตราลำดับต้น ๆ ของรัฐธรรมนูญทั้งในระบอบประชาธิปไตยและระบอบสังคมนิยม แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐที่มุ่งสนับสนุน ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพตามหลักนิติรัฐที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมอีกด้วย

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
ข้อ 4 บุคคลใดจะตกอยู่ในความเป็นทาส หรือสภาวะจำยอมไม่ได้ ทั้งนี้ ห้ามความ	มาตรา 30 การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่	-	ไม่ปรากฏเนื้อหาในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
เป็นทาสและการค้าทาสทุกรูปแบบ	ตราขึ้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ	-	ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018)
ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือ การปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้	มาตรา 28 วรรคสี่ การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้	-	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) บัญญัติในมาตรา 4 วรรคแรก หมวด 1 หลักการทั่วไป
ข้อ 6 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย	มาตรา 25 วรรคสอง สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ	มาตรา 33 วรรคสี่ ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติ ขณะเดียวกันมีหน้าที่ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติด้วย	
ข้อ 7 ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความ	มาตรา 25 วรรคหนึ่ง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่ไม่ได้ห้ามหรือจำกัดไว้ใน	มาตรา 33 วรรคสอง ประชาชนมีสิทธิเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย มาตรา 33 วรรคสาม รัฐต้องเคารพและให้	

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
คุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการยุ้งให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว	รัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น มาตรา 27 วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน	หลักประกันในสิทธิมนุษยชนของประชาชน	
ข้อ 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย	มาตรา 25 วรรคสี่ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำ ความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ	มาตรา 41 วรรคสาม บุคคลใดที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการถูกละเมิดสิทธิพลเมืองจากองค์กรของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีสิทธิได้รับการชดเชยตามที่กฎหมายบัญญัติ	
ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้	มาตรา 28 วรรคสอง การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุ	มาตรา 37 วรรคสอง ประชาชนคนใดก็ตาม ย่อมไม่อาจถูกจับกุมคุมขัง หากไม่ผ่านการอนุมัติของอัยการ	

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
	<p>อย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>ประชาชนหรือการพิพากษาตัดสินของศาลประชาชน และมีได้ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ</p> <p>มาตรา 37 วรรคสาม ห้ามคุมขังบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมายและรวมถึงการใช้อำนาจขัดขวางอย่างอื่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล ห้ามการตรวจค้นบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย</p>	
<p>ข้อ 10 ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและ</p> <p>ข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน</p>	-	-	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติในมาตรา 68 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ</p> <p>รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) บัญญัติในมาตรา 125 หมวด 3 องค์กรแห่งรัฐ ส่วนที่ 7 ศาลประชาชนและอัยการประชาชน</p>

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปณิญาสาภกถว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปณิญาสาภกถว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
<p>ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความรับผิดชอบตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี (2) บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาได้อันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใดอันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายกลางของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้รับการพิจารณาคดีอยู่นั้น จะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้</p>	<p>มาตรา 29 วรรคสอง ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้</p>	<p>-</p>	<p>ไม่ปรากฏเนื้อหาในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018)</p>
<p>ข้อ 12 บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกลบลู่เกียรติยศ และชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการลบลู่ดังกล่าว</p>	<p>มาตรา 32 วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว</p> <p>มาตรา 33 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือ การค้นเคหสถานหรือที่</p>	<p>มาตรา 38 คักดิ์ศรีของประชาชนไม่อาจถูกละเมิด ห้ามการใช้วิธีการใด ๆ กระทำ การดูหมิ่นเหยียดหยามปรักปรำใส่ร้ายป้ายสีประชาชน</p> <p>มาตรา 39 ที่อยู่อาศัยของประชาชนจะต้องไม่ถูกละเมิด ห้ามการตรวจค้น บุกรุกที่อยู่อาศัยของ</p>	

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
	<p>รัฐทนายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ</p> <p>การตรวจ การกัก หรือ การเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>ประชาชนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย</p> <p>มาตรา 40 เสรีภาพของประชาชนในการสื่อสารและความลับในการสื่อสารย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เว้นแต่เพื่อความปลอดภัยของรัฐ หรือเพื่อความจำเป็นในการตรวจสอบการกระทำละเมิดทางอาญา ทั้งนี้ ต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการ และต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการตรวจสอบที่กำหนดโดยกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นไม่อาจอ้างเหตุที่จะทำการละเมิดเสรีภาพในการสื่อสารและความลับในการสื่อสารของประชาชนได้</p>	
<p>ข้อ 13 (1) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัยในพรมแดนของแต่ละรัฐ</p> <p>(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะออกนอกประเทศใด รวมทั้งประเทศของตนเองและสิทธิที่จะกลับสู่ประเทศตน</p>	<p>มาตรา 38 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่</p> <p>การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของ</p>	-	<p>ไม่ปรากฏเนื้อหาในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018)</p>

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปกัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปกัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
	ประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์		
ข้อ 14 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและที่จะได้ที่ลี้ภัยในประเทศอื่นจากการประหัตประหาร (2) สิทธินี้จะยกขึ้นกล่าวอ้างกับกรณีที่มีการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นโดยแท้จากความผิดที่มีใช้ทางการเมืองหรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้	-	-	ไม่มีปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่อาจให้มาตรา 66 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ เป็นทางอ้อม รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) มาตรา 32 หมวด 1 หลักการทั่วไป
ข้อ 15 (1) ทุกคนมีสิทธิในสัญชาติหนึ่ง (2) บุคคลใดจะถูกเพิกถอนสัญชาติของตนตามอำเภอใจหรือถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของตนไม่ได้	มาตรา 39 การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำการถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้	มาตรา 33 วรรคหนึ่ง บุคคลใดที่มีสัญชาติจีนถือว่าเป็นประชาชนของสาธารณรัฐประชาชนจีน	
ข้อ 16 (1) บรรดาชายและหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและก่อร่างสร้างครอบครัวโดยปราศจากการจำกัดใด	-	มาตรา 49 วรรคหนึ่ง การสมรส ครอบครัว มารดา และเด็กได้รับความคุ้มครองของรัฐ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติในมาตรา 71

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
<p>อันเนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา ต่างย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส ระหว่างการสมรส และในการขาดจากการสมรส</p> <p>(2) การสมรสจะกระทำโดยความยินยอมอย่างอิสระและเต็มใจของผู้ที่จะเป็นคู่สมรสเท่านั้น</p> <p>(3) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ</p>		<p>มาตรา 49 วรรคสี่ ห้ามทำลายหรือขัดขวางเสรีภาพในการสมรส ห้ามทอดทิ้งผู้สูงอายุ สตรี และเด็ก</p>	<p>ในหมวด 6 แผนนโยบายแห่งรัฐ</p>
<p>ข้อ 17 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยตนเองและโดยร่วมกับผู้อื่น</p> <p>(2) บุคคลใดจะถูกเอาทรัพย์สินไปจากตนตามอำเภอใจไม่ได้</p>	<p>มาตรา 37 วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก</p> <p>มาตรา 37 วรรคสาม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรม ภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการ</p>	<p>-</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มาตรา 13 หมวด 1 หลักการทั่วไป</p>

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
	เวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น		
ข้อ 18 ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดโนธรรมและศาสนา ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อถือของตนในการสอนการปฏิบัติ การสักการบูชาและการประกอบพิธีกรรมไม่ว่าจะโดยลำพังหรือในชุมชนร่วมกับผู้อื่นและในที่สาธารณะหรือส่วนบุคคล	มาตรา 31 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน	มาตรา 36 ประชาชนย่อมมีสิทธิในการนับถือศาสนา องค์กรของรัฐ สมาคมหรือปัจเจกบุคคลใด ๆ ไม่มีสิทธิบังคับให้ประชาชนถือหรือไม่ถือศาสนา และไม่มีสิทธิถูกเหยียดหยามบุคคลที่ถือศาสนาหรือไม่ถือศาสนา รัฐคุ้มครองการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ชอบด้วยจารีตประเพณี บุคคลใด ๆ ไม่อาจใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการทำลายความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ทำลายสุขภาพของประชาชน หรือขัดขวางกิจกรรมด้านการศึกษาของประเทศ องค์กรและกิจการทางศาสนาไม่อาจถูกแทรกแซงโดยอิทธิพลของต่างชาติ	

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
<p>ข้อ 19 ทุกคนมีสิทธิในการแสดงอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงและที่จะแสวงหา รับและส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใดและโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน</p>	<p>มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน</p> <p>เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น</p>	<p>มาตรา 35 ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น การตีพิมพ์ การรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การชุมนุมในที่สาธารณะ และการประท้วง</p> <p>มาตรา 41 วรรคหนึ่ง ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะวิพากษ์วิจารณ์และเสนอความคิดเห็นต่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำการละเมิดกฎหมายหรือละทิ้งหน้าที่ บุคคลย่อมมีสิทธิในการยื่นอุทธรณ์ กล่าวหา หรือรายงานการกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ แต่ไม่อาจสร้างเรื่องหรือกล่าวหาโดยไม่มีมูลความจริง</p>	
<p>ข้อ 20 (1) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการชุมนุมและการสมาคม โดยสันติ (2) บุคคลใดไม่อาจถูกบังคับให้สังกัดสมาคมหนึ่งได้</p>	<p>มาตรา 42 วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชนหรือหมู่คณะอื่น</p>	<p>มาตรา 35 ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น การตีพิมพ์ การรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การชุมนุมในที่สาธารณะ และการประท้วง</p>	

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
	มาตรา 44 วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ		
ข้อ 21 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการ ปกครองประเทศตนโดยตรงหรือผ่านผู้แทนซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยอิสระ (2) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศตนโดยเสมอภาค (3) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจการปกครอง ทั้งนี้เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง ซึ่งต้องเป็นการออกเสียงอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และต้องเป็นการลงคะแนนลับหรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระในทำนองเดียวกัน	-	มาตรา 34 ประชาชนที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ โดยไม่แยกเผ่าพันธุ์ เพศ อาชีพ การถือกำเนิด ความเชื่อทางศาสนา ระดับการศึกษา ฐานะทางทรัพย์สินระยะเวลา การอยู่อาศัย ล้วนมีสิทธิในการเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น เว้นแต่บุคคลที่ถูกเพิกถอนสิทธิทางการเมืองตามกฎหมาย	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติในมาตรา 50 (7) หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย และมาตรา 56 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ

สิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองคือความคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ที่ให้พลเมืองทุกคนตามกฎหมาย ถือเป็นสิทธิที่รัฐได้มอบให้แก่ประชาชนและมีอยู่ภายในเขตแดนของรัฐนั้น ประชาชนสามารถแสดงออกทางการเมืองกระทำภายใต้กรอบของกฎหมายที่บัญญัติ มีการจำกัดสิทธิดังกล่าวได้ หากการใช้สิทธิได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น จากตารางที่ 4.2 เนื้อหาของปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองทั้งหมด 18 ข้อ พบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ถือเป็นรัฐธรรมนูญภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้บัญญัติเนื้อหาให้สอดคล้องกับปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ทั้งหมด 17 ข้อ โดยปรากฏเนื้อหาอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ในแต่ละมาตรามีถ้อยคำอธิบายที่

สัมพันธ์กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เว้นแต่ข้อ 14 กำหนดให้ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและที่จะได้ที่
 ลี้ภัยในประเทศอื่นจากการประหัตประหาร โดยสิทธินี้จะยกขึ้นกล่าวอ้างกับกรณีที่เกิดขึ้นโดย
 แท้จากความผิดที่มีไซ่ทางการเมืองหรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ
 ไม่ได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดเจน แต่อาจนำ
 มาตรา 66 เรื่องการส่งเสริมสัมพันธ์ไมตรีกับนานาชาติโดยถือหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกัน
 การให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศและคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติและของคนไทยใน
 ต่างประเทศมาใช้โดยทางอ้อมได้ ส่วนข้อ 16 สิทธิในการสมรสและการคุ้มครองครอบครัวโดยรัฐ มิได้มีการ
 ระบุถึงสิทธิในการสมรสโดยตรง เพียงแต่กำหนดให้รัฐทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวเท่านั้น
 ดังปรากฏในมาตรา 71

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.
 2018) เป็นรัฐธรรมนูญภายใต้การปกครองระบอบสังคมนิยมมีการบัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิ
 ทางการเมืองจำนวน 15 ข้อ ดังปรากฏเนื้อหาในหมวดที่ 1 หลักการทั่วไป หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐาน
 ของพลเมือง และหมวดที่ 3 องค์การแห่งรัฐ ส่วนที่ 7 ศาลประชาชนและอัยการประชาชน โดยพบว่ามาตรา 35
 ของรัฐธรรมนูญได้อธิบายครอบคลุมเนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในข้อ 19 และ 20 ไว้ใน
 มาตราเดียว กล่าวถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก การสมาคม และการชุมนุม ทว่าข้อ 21
 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เนื้อหาในรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติถึงการให้บริการสาธารณะแต่อย่างใด
 ปรากฏเพียงสิทธิในการเลือกตั้ง ดังมาตรา 34 เท่านั้น นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน
 ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ไม่ได้มีการบัญญัติมาตราใดที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วย
 สิทธิมนุษยชนในข้อ 4 การห้ามความเป็นทาสและการค้าทาส ข้อ 11 สิทธิเสรีภาพในด้านข้อสันนิษฐานความ
 เป็นผู้บริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญา และ
 ข้อ 13 เสรีภาพการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานภายในประเทศและสิทธิที่จะออกนอกประเทศไว้ในรัฐธรรมนูญ
 ตารางที่ 4.3 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนด้านสิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไข เพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
ข้อ 22 ทุกคนในฐานะสมาชิก ของสังคมมีสิทธิในหลักประกัน ทางสังคม และย่อมมีสิทธิใน การบรรลุสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอัน จำเป็นยิ่งสำหรับศักดิ์ศรีของ ตนและการพัฒนาบุคลิกภาพ	-	มาตรา 44 รัฐต้องกำหนด ระบบบำเหน็จบำนาญ ให้กับแรงงานพนักงาน รัฐวิสาหกิจ และบุคลากร ขององค์กรรัฐเมื่อเกษียณ อายุตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำรงชีพของผู้เกษียณ	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติในมาตรา 70, 71, 72, 73 และ 75 หมวด 6 แนวนโยบาย แห่งรัฐ

ตารางที่ 4.3 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
ของตอนอย่างอิสระผ่านความพยายามของรัฐและความร่วมมือระหว่างประเทศและตามการจัดการและทรัพยากรของแต่ละรัฐ		อายุต้องได้รับการประกันจากรัฐและสังคม	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มาตรา 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 20, 22 และ 24 หมวด 1 หลักการทั่วไป
<p>ข้อ 23 (1) ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระในเงื่อนไขที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการทำงานและในการคุ้มครองต่อการว่างงาน</p> <p>(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่เท่าเทียมกันสำหรับงานที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด</p> <p>(3) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการประกันความเป็นอยู่ อันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์สำหรับตนเองและครอบครัว และหากจำเป็นก็จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมด้วย</p> <p>(4) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งและที่จะเข้าร่วมสหภาพ</p>	<p>มาตรา 40 วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ</p> <p>มาตรา 42 วรรคหนึ่งบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชนหรือหมู่คณะอื่น</p>	<p>มาตรา 42 ประชาชนย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในแรงงาน</p> <p>รัฐต้องยกระดับค่าตอบแทนและจัดสวัสดิการให้สูงขึ้นโดยวิธีการต่าง ๆ สร้างเงื่อนไขการจ้างงานและอาชีพเพิ่มความเข้มแข็งให้การคุ้มครองแรงงาน ปรับปรุงเงื่อนไขการทำงานให้ดีขึ้น และยกระดับการให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการบนพื้นฐานของการพัฒนาการผลิต</p> <p>แรงงานทุกประเภทมีเกียรติและศักดิ์ศรี</p> <p>แรงงานที่อยู่ในรัฐวิสาหกิจและองค์กรเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเมืองและชนบทต้องปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบเสมือนตัวเองเป็นเจ้าของกิจการ รัฐ</p>	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติในมาตรา 74 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ

ตารางที่ 4.3 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปณิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ปณิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
		ส่งเสริมการแข่งขันในการทำงานตามระบบสังคมนิยม มีการให้รางวัลแก่ผู้ใช้แรงงานที่เป็นแบบอย่างและมีผลงานดีเด่น ส่งเสริมการทำงานแบบอาสาสมัคร รัฐดำเนินการฝึกอบรมสิ่งที่จำเป็นในการทำงานแก่ประชาชนก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน	
ข้อ 24 ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและการผ่อนคลายยามว่าง รวมทั้งจำกัดเวลาทำงานตามสมควร และแรงงานเพื่อความคุ้มครองผลประโยชน์ของตน วันหยุดเป็นครั้งคราวโดยได้รับค่าจ้าง	-	มาตรา 43 ประชาชนผู้ใช้แรงงานมีสิทธิในการพักผ่อน รัฐต้องจัดให้มีสถานที่สำหรับการพักผ่อน และการพักผ่อน กำหนดเวลาการทำงาน และวันหยุด	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติในมาตรา 74 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ
ข้อ 25 (1) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและของครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพทาง การแพทย์และบริการสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในหลักประกันยามว่างงาน เจ็บป่วย พิการ หม้าย วัยชรา หรือปราศจากการดำรงชีพอื่น	มาตรา 47 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	มาตรา 45 ประชาชนผู้สูงวัย เจ็บป่วย ไม่สามารถทำงาน มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือสิ่งของจากรัฐและสังคม รัฐต้องจัดให้มีการประกันสังคม การช่วยเหลือทางสังคม การรักษาพยาบาลและดูแลด้านสุขภาพ รัฐและสังคมต้องให้หลักประกันในการ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติ ในมาตรา 55 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และมาตรา 71 วรรคสาม หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982

ตารางที่ 4.3 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
<p>ในสภาวะแวดล้อมนอกเหนือการควบคุมของตน (2) มารดาและเด็กย่อมมีสิทธิที่จะรับการดูแลรักษาและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งปวงไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน</p>	<p>มาตรา 48 สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครอง และช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>ดำรงชีพแก่ทหารที่พิการทุพพลภาพ รวมถึงให้เงินเลี้ยงดู แก่ครอบครัวของทหารที่เสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ ให้สิทธิพิเศษแก่ครอบครัวของทหาร</p> <p>รัฐและสังคมต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ และที่พิการทุพพลภาพให้ มีงานทำ สามารถดำรงชีวิต และได้รับการศึกษา</p> <p>มาตรา 49 วรรคสี่ ห้ามทำลายหรือขัดขวางเสรีภาพในการสมรส ห้ามทอดทิ้งผู้สูงอายุ สตรี และเด็ก</p>	<p>(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มาตรา 21 หมวด 1 หลักการทั่วไป</p>
<p>ข้อ 26 (1) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อย ในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับประถมจะต้องเป็นภาคบังคับ การศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพจะต้องเปิดเป็นการทั่วไป และการศึกษาระดับสูงขึ้นไปจะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม (2) การศึกษา</p>	<p>-</p>	<p>มาตรา 46 ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ได้รับการศึกษา</p> <p>รัฐต้องให้การศึกษ้อบรมแก่เยาวชน และเด็กเล็กให้พัฒนาทั้งในด้านศีลธรรม สติปัญญา และร่างกาย</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (4) หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย และมาตรา 54 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ</p> <p>รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม</p>

ตารางที่ 4.3 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
<p>จะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ขันติธรรม และมีมิตรภาพระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนา ทั้งหมด และจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ (3) ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทการศึกษาที่จะให้แก่บุตรของตน</p>			ค.ศ. 2018) มาตรา 19 หมวด 1 หลักการทั่วไป
<p>ข้อ 27 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมโดยอิสระในชีวิตทางวัฒนธรรมของชุมชนที่จะเพลิตเพลินกับศิลปะ และมีส่วนร่วมในความรุดหน้า และคุณประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ (2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ทางจิตใจและทางวัตถุอันเป็นผลจากประดิษฐ์กรรมใดทางวิทยาศาสตร์วรรณกรรม และศิลปกรรมซึ่งตนเป็นผู้สร้าง</p>	<p>มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ</p>	<p>มาตรา 47 ประชาชนมีเสรีภาพในการทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ศิลปกรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ รัฐต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อักษรศาสตร์ ศิลปกรรม และกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการสร้างสรรค์การงาน</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 57 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และ มาตรา 69 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ</p>

สิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นการส่งเสริมสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแก่ปัจเจกบุคคล รวมถึงสิทธิแรงงาน สิทธิในสุขภาพอนามัย สิทธิในการศึกษา ตลอดจนสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่พอเพียงแก่พลเมือง ในตารางที่ 4.3 เนื้อหาสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีทั้งหมด 6 ข้อ พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการบัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมครบ 6 ข้อ ปรากฏอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ได้บัญญัติเนื้อหาครบ 6 ข้อเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ปรากฏอยู่ในหมวดที่ 1 หลักการทั่วไป และหมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง ในด้านสิทธิแรงงานรัฐธรรมนูญจีนได้มีการบัญญัติเนื้อหาครบทั้งข้อ 23 และ 24 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่กล่าวถึงสิทธิการทำงาน การได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทน การจัดตั้งสหภาพแรงงาน และสิทธิในการพักผ่อน เพราะหลักการสังคมนิยมให้ความสำคัญกับชนชั้นแรงงานในฐานะเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญตั้งในมาตรา 1 ทว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุเพียงการส่งเสริมสิทธิการทำงานแก่ประชาชนในเชิงกว้างเท่านั้น ส่วนสิทธิการศึกษามีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีได้บัญญัติสิทธิดังกล่าวลงในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ที่บัญญัติลงในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง โดยได้บัญญัติในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐแทน อธิบายได้ว่าการศึกษาเป็นหน้าที่สำคัญที่รัฐต้องดำเนินการให้กับทุกคนซึ่งมีสภาพบังคับให้รัฐต้องทำตามหมวดดังกล่าว ก่อให้เกิดเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนในการติดตาม ตรวจสอบ รวมถึงสิทธิในการฟ้องร้องหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหากไม่มีการดำเนินการดังกล่าวได้

ตารางที่ 4.4 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทางหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทางหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
ข้อ 28 ทุกคนย่อมมีสิทธิในระเบียบทางสังคม และระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นกรอบให้บรรลุสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้อย่างเต็มที่	-	มาตรา 51 การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของรัฐ สังคม และหมู่คณะ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (6)

ตารางที่ 4.4 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทางหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรอง
 สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทางหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
		รวมถึงเสรีภาพและสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่น	หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย และมาตรา 51 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มาตรา 28 หมวด 1 หลักการทั่วไป
ข้อ 29 (1) ทุกคนมีหน้าที่ต่อชุมชนซึ่งการพัฒนาบุคลิกภาพของตนโดยอิสระและเต็มที่ จะกระทำได้ดีแต่ในชุมชนเท่านั้น (2) ในการใช้สิทธิและอิสรภาพของตนทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น เพื่อวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพสิทธิและอิสรภาพอันควรของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการอันสมควรทางด้านศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย (3) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ไม่อาจใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์ และหลักการของ	มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชนและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ	มาตรา 33 วรรคสี่ ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติ ขณะเดียวกันมีหน้าที่ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติด้วย มาตรา 53 ประชาชนต้องเคารพรัฐธรรมนูญและกฎหมาย รักษาความลับของรัฐ ดูแลทรัพย์สินของส่วนรวม มีวินัยในการทำงาน เคารพระเบียบของส่วนรวม เคารพในหลักความเป็นธรรมของสังคม	

ตารางที่ 4.4 ตารางจำแนกสิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมตาม
 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทางหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรอง
 สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทางหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2	หมายเหตุ
สหประชาชาติไม่ว่าในกรณีใด	(4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชนหมายความรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย		
ข้อ 30 ไม่มีบทใดในปฏิญญานี้ที่อาจตีความได้ว่าเป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคนหรือบุคคลใดในการดำเนินกิจกรรมใดหรือกระทำการใด อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพใดที่กำหนดไว้ ณ ที่นี้	มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วยกฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง	-	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มาตรา 5 หมวด 1 หลักการทั่วไป

ในด้านหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศกล่าวถึงหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐโดยที่ต้องดำเนินการสร้างหลักประกันให้มีการคุ้มครองสิทธิตามที่ปรากฏในปฏิญญานี้ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง ห้ามรัฐกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนและจำกัดสิทธิของบุคคล ไม่ให้ใช้สิทธิมนุษยชนดังกล่าวละเมิดสิทธิของผู้อื่น สังคม และโลก จากตารางที่ 4.4 ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ มีจำนวน 3 ข้อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการบัญญัติครบ 3 ข้อ ปรากฏอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย และหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ที่บัญญัติเนื้อหาครบ 3 ข้อ ปรากฏอยู่ในหมวด 1 หลักการทั่วไป และหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง พบว่าในรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ ได้บัญญัติห้ามการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินแก่เหตุหรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการตรากฎหมายที่เอื้อต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ส่วนสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคมเห็นว่า ถึงแม้รัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ ได้มีการบัญญัติเนื้อหาตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่รัฐธรรมนูญของจีนได้บัญญัติในรายละเอียดที่ชัดเจนกว่ารัฐธรรมนูญไทย ที่อธิบายถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และการกระทำการใดของประชาชนต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมหรือหมู่คณะ ต้องดูแลทรัพย์สิน เคารพระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามหลักการของสังคมนิยมที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าปัจเจกบุคคล

โดยสรุปความสอดคล้องระหว่างสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนพบว่า เนื้อหาของรัฐธรรมนูญมีการบัญญัติที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้เป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตามที่ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ลงนามรับรองในปฏิญญาดังกล่าว กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย บัญญัติเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั้งฉบับครบ 30 ข้อ แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วนคือ 1) สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น 2) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 3) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ 4) หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ได้บัญญัติมาตราตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำนวน 27 ข้อ อยู่ในด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศที่บัญญัติครบทุกข้อ ส่วนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองไม่ได้บัญญัติครบทุกข้อโดยขาดประเด็นการห้ามความเป็นทาสและการค้าทาส สิทธิเสรีภาพในด้านข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา และเสรีภาพการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานที่อาจเกิดจากความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครองระหว่างประชาธิปไตยและสังคมนิยม ทั้งนี้ การบัญญัติเนื้อหามาตราต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังพบว่า รัฐธรรมนูญทั้งภายใต้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมไม่ได้มีการบัญญัติในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองเพียงหมวดเดียว แต่ยัง

ปรากฏในหมวดอื่นที่เกี่ยวข้องโดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ในแต่ละหมวดของรัฐธรรมนุญนั้นว่า ต้องการให้สิทธิเสรีภาพเรื่องใดเป็นสิ่งที่ให้รัฐดำเนินการส่งเสริมคุ้มครองหรือละเว้นการกระทำ

4.2 สถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนตามรัฐธรรมนุญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยดังปรากฏในรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 2 ว่าประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ ซึ่งตามแนวคิดประชาธิปไตยสิทธิเสรีภาพถือเป็นสิ่งสำคัญของหลักการปกครอง มีความเชื่อว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด รัฐธรรมนุญเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่แสดงเจตจำนงในการรองรับและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นมีอยู่จริงภายใต้กฎหมาย ดังมาตรา 4 ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนุญเสมอกัน ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม มีการบัญญัติแนวความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมไว้ในรัฐธรรมนุญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ในมาตรา 1 ว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศสังคมนิยมอยู่ภายใต้การปกครองประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ โดยมีชนชั้นแรงงานและเกษตรกรเป็นชนชั้นหลักในสังคม ระบอบสังคมนิยมเป็นระบอบพื้นฐานของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีลักษณะตามอัตลักษณ์จีน กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นพรรคการเมืองหลักของการปกครองประเทศ และห้ามองค์กรหรือบุคคลใดทำลายหรือบ่อนทำลายระบอบสังคมนิยม ดังนั้น การปกครองในระบอบสังคมนิยมมองว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกิดจากสิ่งที่รัฐกำหนดขึ้นได้มอบให้ประชาชนมีการใช้สิทธิเสรีภาพร่วมกันอย่างเท่าเทียม การใช้สิทธิเสรีภาพต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งส่วนรวม เน้นการคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐ สังคม และหมู่คณะมากกว่าปัจเจกชน ดังปรากฏในมาตรา 51 ว่า การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องไม่ทำให้เกิดเสียหายต่อผลประโยชน์ของรัฐ สังคม และหมู่คณะ รวมถึงสิทธิเสรีภาพอันชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่น

การศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามที่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนุญกับผลการประเมินสิทธิเสรีภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติจริง โดยมีหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศที่ศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพและจัดทำเป็นรายงานการศึกษาประจำปี ผู้วิจัยได้นำผลรายงานดังกล่าวมาศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงมุมมองจากเจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ หรือนักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนต่อสถานการณ์สิทธิเสรีภาพทั้งหน่วยงานภายในและระหว่างประเทศ ได้กำหนดการศึกษาจากรายงานสถานการณ์สิทธิเสรีภาพ 2 ประเภท ได้แก่ 1) หน่วยงานภายในประเทศ และ 2) องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 หน่วยงานภายในประเทศ

1) ประเทศไทย มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ในฐานะองค์กรอิสระเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ เพื่อเสนอต่อ

รัฐสภาและคณะรัฐมนตรีและเผยแพร่ต่อประชาชน โดยเป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 247 ซึ่งผู้วิจัยได้นำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2561 (เป็นผลการดำเนินงานระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-ธันวาคม 2561) มาศึกษาเพื่อได้ทราบถึงข้อเท็จจริงและสถานการณ์สิทธิมนุษยชนภายในประเทศ การประเมินสามารถแบ่งออกเป็น 4 สถานการณ์ ได้แก่ (1) สถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (2) สถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (3) สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของบุคคล 5 กลุ่ม และ (4) สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใย ดังนี้ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2562, น. 18-33)

(1) สถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีอยู่ 3 ประเด็น คือ

- **สิทธิในกระบวนการยุติธรรม** ในปี 2561 รัฐมีการดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิรูปประเทศตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนของกระบวนการยุติธรรมหลังจากที่มีการประกาศแผนการปฏิรูปประเทศในด้านนี้แล้ว รัฐได้จัดทำร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562-2565) เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศและการจัดทำร่างพระราชบัญญัติระยะเวลาในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. โดยมีสาระสำคัญ เช่น กำหนดหลักเกณฑ์ดำเนินงานให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกำหนดกรอบระยะเวลาแล้วเสร็จในการพิจารณาเรื่องในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินคดี การกำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจัดให้มีระบบติดตามตรวจสอบ หรือแจ้งความคืบหน้าของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ เป็นต้น โดยต้องเป็นระบบที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวกและรวดเร็ว เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า ในขณะที่เดียวกันรัฐได้มีการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น อาทิ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการประกันตัวแก่ประชาชนเพื่อให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 (ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2559-2561 รัฐได้ให้ความช่วยเหลือในการปล่อยชั่วคราวจากกองทุนยุติธรรมทั้งหมด 1,640 ราย เป็นจำนวนเงิน 354,664,931 บาท) รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยการใช้หนังสือรับรองการชำระเงินของกองทุนยุติธรรมเป็นหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราว การประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในการที่จะขอรับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เพิ่มดุลพินิจแก่เจ้าพนักงานหรือศาลในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเพื่อไม่ให้เป็นการแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาจนเกินควร ความพยายามในการปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญา และการจัดทำร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองช่วยเหลือผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญา พ.ศ. เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญา เช่น สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลความคืบหน้าของคดี สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยระหว่างการดำเนินคดี สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายนอกเหนือจากการเยียวยาทางการเงิน เป็นต้น

ใน พ.ศ. 2561 มีสถานการณ์ที่น่าห่วงใย 2 ประการ ได้แก่ 1) ประเด็นเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตที่ยังมีการบังคับใช้โทษประหารชีวิต และ 2) ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมสะท้อนผ่านงานสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการ

ยุติธรรมตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557–2561) ในด้านกระบวนการยุติธรรมที่กำหนด มาตรการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตให้เข้าสู่เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต แต่ขณะที่สังคมยังไม่เห็นด้วยกับการ ยกเลิกโทษประหารชีวิต รัฐจึงมีนโยบายคือไม่กำหนดโทษประหารชีวิตในการตรากฎหมายใหม่ โดยจะหา มาตรการที่เหมาะสมมารองรับแทน

- **การกระทำทรมานและการบังคับสูญหาย** รัฐได้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) และเพื่อรองรับการดำเนินการตามอนุสัญญาระหว่าง ประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (CPED) ที่ประเทศไทยได้ลงนาม เมื่อเดือนมกราคม 2555 โดยจัดให้มีการรับฟังความเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการ ทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 นอกจากนี้ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์กรณีถูกกระทำทรมาน และถูกบังคับให้สูญหายเพื่อรับเรื่องร้องเรียน ตรวจสอบ เยียวยาและดำเนินมาตรการป้องกันการทรมานและ บังคับสูญหาย รวมทั้งได้ตรวจสอบกรณีที่มีการร้องเรียนต่อองค์การสหประชาชาติ จำนวน 82 ราย เพื่อหา ข้อเท็จจริงและช่วยให้กรณีร้องเรียนหลายกรณีได้รับการคลี่คลาย

จากการประเมินสถานการณ์มีประเด็นที่กังวล ได้แก่ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ซึ่งมีบางฝ่ายเห็นว่าควรถอดหลักการสำคัญบางประการตามอนุสัญญา CAT โดยเฉพาะหลักการไม่สามารถผ่อนปรนได้และหลักการห้ามผลักดันกลับไปเผชิญอันตรายออกจากร่าง พระราชบัญญัติฯ นอกจากนี้ กสม. ยังได้รับเรื่องร้องเรียนที่กล่าวอ้างว่า มีการถูกกระทำร้าย/ทรมานโดย เจ้าหน้าที่รัฐในปี 2561 จำนวน 20 คำร้อง นอกจากการกระทำทรมานที่เป็นกรณีเจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อ ประชาชนแล้ว การกระทำทรมานยังมีโอกาสเกิดขึ้นกับบุคคลที่สังกัดอยู่ในหน่วยงานทางทหารด้วย กสม. มีความเห็นว่ากรณีการซ้อมทรมานเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายที่ได้รับการรับรองตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และอนุสัญญา CAT ที่ประเทศไทยเป็นภาคี อาจ ประเมินได้ว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่นำไปสู่การกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย โดยเฉพาะในชั้น การจับกุมและการควบคุมตัวยังคงปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นที่น่าสังเกตว่าเจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกร้องเรียนโดย ส่วนใหญ่มักเป็นเจ้าหน้าที่ทหาร สถานการณ์เช่นนี้จึงสะท้อนได้ว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารยังขาดความรู้ความ เข้าใจในการปฏิบัติงาน ที่ต้องคำนึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคล

- **เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและ ปราศจากอาวุธ** ในภาพรวมพบว่าการดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองรัฐได้ใช้กลไกตามปกติ มากขึ้นจากเจ้าพนักงานตามกฎหมายมากกว่าเจ้าหน้าที่ทหาร และนำยุทธวิธีป้องปรามระงับยับยั้งความรุนแรง มาปรับใช้ในการเผชิญเหตุมากยิ่งขึ้นเพื่อสร้างความโปร่งใส กำจัดหรือลดการทุจริตและการใช้อำนาจโดย มิชอบ อย่างไรก็ตาม กสม. มีข้อกังวลในประเด็นที่เกี่ยวกับการบังคับใช้ประกาศ/คำสั่ง คสช. หรือกฎหมายที่ ออกตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ส่งผลกระทบต่อ สิทธิมนุษยชน สิทธิทางการเมือง สิทธิชุมชน เสรีภาพสื่อ รวมถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

การประชุมโดยสงบและปราศจากอาวุธของภาคประชาสังคม องค์กรชุมชน ภาควิชาการต่าง ๆ ที่มีการเคลื่อนไหวหรือชุมนุมเพื่อแสดงออกเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือการดำเนินการของรัฐที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังพบการใช้ดุลพินิจตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธมีแนวโน้มจะใช้มาตรการเพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เช่น การเจรจากับผู้จัดงาน การขอความร่วมมือต่าง ๆ หรือการสร้างแรงกดดันทางอ้อมผ่านหน่วยงาน สถาบันการศึกษา หรือผู้ดูแลสถานที่นั้น ๆ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการแทรกแซงโดยการกลั่นกรองถ้อยคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ และการนำเสนอความเห็นต่อที่สาธารณะ ตลอดจนการมีเจ้าหน้าที่คอยติดตามหรือบันทึกข้อมูลและภาพการเคลื่อนไหว ซึ่งกระทบต่อความรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย และการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของผู้จัดและผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมถึงมีการจับกุมกลุ่มที่แสดงความคิดเห็นต่างจากรัฐในความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และตามมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญาซึ่งถูกมองว่าอาจเข้าข่ายเป็นการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (SLAPP) คือ การฟ้องคดีเพื่อปิดปากหรือการกลั่นฟ้อง คดีประเภทนี้จะแตกต่างจากคดีทั่ว ๆ ไป ตรงที่ผู้ฟ้องไม่ได้มุ่งหมายที่จะชนะคดี แต่เป็นการฟ้องคดีเพื่อขู่อีกฝ่ายให้กลัวหรือกลั่นขจัดขวางยับยั้งการใช้สิทธิเสรีภาพของอีกฝ่ายเท่านั้น โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือผลประโยชน์สาธารณะ (ธีรวัฒน์ ขวัญใจ, และอลิสสา บินดุส๊ะ, 2561) ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วม รวมทั้งอาจไม่สอดคล้องกับข้อที่ 25 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่รับรองสิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจทั้งโดยตรงและโดยผ่านผู้แทนที่เลือกโดยเสรี

(2) สถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มี 3 ประเด็น คือ

- **สิทธิทางการศึกษา** ภาพรวมพบว่าในปี 2561 รัฐบาลมีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ทั้งในมิติการให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึง โดยไม่มีค่าใช้จ่ายและในมิติคุณภาพการศึกษามีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. โดยสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้จะเอื้อให้เด็กปฐมวัยได้เข้าถึงสิทธิทางการศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย และกลุ่มเด็กเปราะบาง อาทิ เด็กพิการ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือเด็กด้อยโอกาส กำหนดให้เข้าถึงสิทธิทางการศึกษาที่เหมาะสมและมีความยืดหยุ่น รวมถึงการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. และร่างแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงาน ตลอดจนพยายามส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาในระดับสูง (อุดมศึกษา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) รัฐมีมาตรการในการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาโดยการจัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับช่วยเหลือเด็กนักเรียนยากจนให้เข้าถึงการศึกษา รวมทั้งเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาครูและการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนครูในโรงเรียนเอกชน นอกจากนี้ รัฐยังนำเทคโนโลยีมาใช้ในการลดความเหลื่อมล้ำทั้งในมิติการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษา เช่น การใช้เทคโนโลยีศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) และผ่านสารสนเทศ (DLIT) เป็นการเพิ่มโอกาสให้นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก/ขนาดกลาง

โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล และโรงเรียนที่ขาดแคลนครูได้รับสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ การขยายผล จัดตั้งโรงเรียนเครือข่ายโครงการสานพลังประชารัฐด้านการศึกษาพื้นฐาน/การพัฒนาผู้นำทั้งสิ้น 4,597 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 62 ของโรงเรียนเป้าหมาย 7,424 แห่งทั่วประเทศ และการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบเปิดของมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (MOOC) เพื่อเพิ่มโอกาสให้เยาวชนเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาบนพื้นฐานของความสามารถตามความสนใจ โดยเป็นระบบการคัดเลือกให้ทุกคนเกิดความเท่าเทียมและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาอุปสรรค คือ การเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกล กลุ่มเด็กยากจนและยากจนพิเศษ และเด็กกลุ่มด้อยโอกาสอื่น ๆ (เช่น เด็กพิการ เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กติดตามแรงงานข้ามชาติ และเด็กที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี เป็นต้น) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 36 ของประชากรเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทั้งนี้ เด็กบางกลุ่มรัฐมีมาตรการจัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือแล้ว คือ เด็กยากจนและเด็กยากจนพิเศษที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ส่วนเด็กกลุ่มอื่นยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนทำให้ยังไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือจำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ในส่วนคุณภาพทางการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญ แม้ว่ารัฐมีความพยายามที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาก็ตาม นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก และระหว่างโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในและนอกเขตเมืองอีกด้วย

- **สิทธิด้านสุขภาพ** ในภาพรวมพบว่ารัฐมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสาธารณสุขของรัฐอย่างทั่วถึง ตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุขผ่านการพัฒนาระบบการแพทย์ปฐมภูมิ รวมถึงให้ชุมชนทั่วประเทศได้เข้ามาทำงานในระบบสุขภาพร่วมกับภาครัฐ รัฐมีการปรับปรุงการเข้าถึงสิทธิในการรับบริการในกรณีฉุกเฉินตามแผนหลักการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) รวมถึงการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการระบบการแพทย์ฉุกเฉิน โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการดำเนินการ นอกจากนี้ ยังได้ดูแลประชากรบางกลุ่มที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพทั้งผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน พระสงฆ์ ผู้ต้องขัง และผู้มีรายได้น้อยที่ขึ้นทะเบียนและถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 11.4 ล้านคน การปรับปรุงกฎหมายสุขภาพจิตเพื่อให้ผู้ป่วยที่มีความผิดปกติทางจิตเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต ฟื้นฟูให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้โดยห้ามสื่อเผยแพร่ข้อมูลใด ๆ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ป่วย กำหนดให้มีบทบัญญัติที่ครอบคลุมการส่งเสริมป้องกันเพิ่มเติมจากการบำบัดรักษา และการสร้างมาตรการให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันการเจ็บป่วยทางสุขภาพจิต รวมถึงการประกาศควบคุมการใช้ไขมันทรานส์ในผลิตภัณฑ์อาหารซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

รัฐได้ลดความเหลื่อมล้ำในการรับบริการด้านสุขภาพและคุณภาพในการบริการด้วยการจัดทำแผนแม่บทบูรณาการพัฒนาระบบประกันสุขภาพระยะต้น (พ.ศ. 2561-2564) ระยะปานกลาง/ระยะยาว (พ.ศ. 2565-2579) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงสิทธิและได้รับสิทธิประโยชน์ของระบบ

ประกันสุขภาพอย่างเท่าเทียมกัน มีการรับรองคุณภาพของโรงพยาบาล (Hospital Accreditation: HA) ในปี 2561 มีโรงพยาบาลในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติผ่านเกณฑ์ HA เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.56 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนสามารถเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพที่มีคุณภาพดีขึ้นโดยลำดับ ประชาชนกว่าร้อยละ 99 ได้รับการประกันสิทธิการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขของรัฐผ่านระบบประกันสุขภาพตามสิทธิของตนเอง ได้แก่ ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ระบบประกันสังคม และระบบสวัสดิการรักษายาของข้าราชการ พร้อมกันนำแอปพลิเคชันมาพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ตลอดจนการดำเนินโครงการ “เจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤต มีสิทธิทุกที่ (UCEP)” อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังมีประชาชนบางกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการใช้สิทธิด้านสุขภาพ อาทิ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล พื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่ทุรกันดาร รวมถึงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร/บัตรประจำตัวประชาชน ผู้ไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ พระสงฆ์ และผู้ต้องขังบางส่วน และแรงงานเคลื่อนที่ทั้งแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ มีสถานการณ์ที่ต้องแก้ไขปัญหาต่อเนื่อง คือ การตั้งครุฑของวัยรุ่น จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ และการควบคุมดูแลปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ (Health Determinants) คือ การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชยังขาดนโยบายและกลไกทางกฎหมายที่สอดคล้องกับมิติด้านสุขภาพ

- **ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน** พบว่า การดำเนินการของรัฐมีการพัฒนาใน 5 ด้าน คือ

1) การจัดทำแผนปฏิบัติระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) เพื่อปฏิบัติตามหลักปฏิบัติขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการดำเนินธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (UNGPs) มีการจัดทำรายงานการประเมินสภาพแวดล้อม สถานการณ์สำคัญด้านธุรกิจ และกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย ประเมินแนวโน้มสถานการณ์ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนและปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นภายในประเทศ กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นให้องค์กรธุรกิจที่ตั้งอยู่ในเขตอำนาจอธิปไตยของไทยต้องปฏิบัติตามแผน พิจารณาแผนงานในการจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชน 2) การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน รัฐบาลมีความตระหนักและเห็นความสำคัญต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน เช่น การกำหนดให้เป็น 1 ใน 4 ประเด็นหลักของแผน NAP หรือการติดตามกรณีรัฐวิสาหกิจของไทยละเมิดสิทธิมนุษยชนในต่างประเทศ เป็นต้น แต่รัฐยังไม่มีกลไกที่เป็นรูปธรรมในการควบคุมและกำกับดูแลการประกอบธุรกิจลักษณะข้ามพรมแดน ไม่ว่าจะเป็นกลไกในลักษณะของการบังคับหรือความสมัครใจ นอกจากนี้ การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นแม้จะมีการเยียวยาเมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นแต่พบว่ารูปแบบของการเยียวยามักเป็นในรูปแบบของตัวเงิน โดยไม่มีการเยียวยาในรูปแบบอื่นตามหลักการสิทธิมนุษยชน อาทิ การทำให้คืนสู่สภาพเดิม (Restitution) การจ่ายค่าสินไหมทดแทน (Compensation) การฟื้นฟู (Rehabilitation) การทำให้พอใจ (Satisfaction) และการประกันว่าจะไม่เกิดการละเมิดซ้ำ (Guarantee of Non-Repetition) ดังกรณีในปี 2561 กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีเขื่อนผลิตไฟฟ้าเซเปียน-เซิน้าน้อยที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพังทลาย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว ผู้เสียหายให้ข้อมูลว่าบริษัทที่สร้างเขื่อนเป็นบริษัทร่วมทุนซึ่งมีบริษัทไทยร่วมอยู่ มีธนาคารไทยเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุน และมีรัฐวิสาหกิจของไทยเป็นผู้ซื้อหลัก ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าว บริษัท

ไทยได้มอบเงินสนับสนุนช่วยเหลือเบื้องต้น 1,300 ล้านบาท (ประมาณ 5 ล้านบาท) แก่ทางการ สปป.ลาว

3) กรณีการดำเนินการของรัฐวิสาหกิจ แม้รัฐเริ่มมีความตื่นตัวในการให้รัฐวิสาหกิจดำเนินกิจการบนหลักการ สิทธิมนุษยชนโดยให้ความสำคัญกับการนำหลักการ UNGPs มาใช้ ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าระดับหนึ่ง และมี หน่วยงานรัฐวิสาหกิจบางแห่งตระหนักถึงการดำเนินการบนหลักสิทธิมนุษยชน โดยการนำหลักการตรวจสอบ สิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) มาใช้ แต่ยังคงถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวน รัฐวิสาหกิจทั้งหมด เนื่องจาก UNGPs ได้ระบุถึงบทบาทของรัฐให้มีความระมัดระวังในการละเมิดสิทธิ มนุษยชนโดยองค์กรธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของหรือควบคุมโดยตรง (รัฐวิสาหกิจ) รัฐจึงควรแสดงบทบาทนำในเรื่อง นี้ให้มากขึ้น นอกจากนี้ รัฐยังขาดการรวบรวมข้อมูลสถิติที่จะระบุว่า รัฐวิสาหกิจใดมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และมีความเสี่ยงที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงการดำเนินการของรัฐวิสาหกิจ ต่อไป

4) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน อุตสาหกรรมประมง ยังพบปัญหา คือ ขาดการทำการประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิ มนุษยชน (NBA) ขาดกลไกควบคุม กำกับ และดูแลทั้งเชิงบังคับและ/หรือตามสมัครใจต่อการดำเนินการของ ธุรกิจข้ามพรมแดน ไม่มีการเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการกระทำทางธุรกิจด้าน อื่น ๆ ที่นอกจากการเยียวยาทางการเงิน และความล่าช้าในการพิจารณาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาขององค์การ แรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 87 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและการคุ้มครองสิทธิในการรวมตัว และฉบับที่ 98 ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวและการร่วมเจรจาต่อรอง ยังไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควรเนื่องจากรัฐ ใช้ระยะเวลาในการพิจารณาดำเนินการเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว และ 5) ความก้าวหน้าในการ ดำเนินการของภาคธุรกิจ กสม. เห็นว่า รัฐได้ดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ร่วมกับภาคธุรกิจเพื่อให้การ ดำเนินธุรกิจเคารพสิทธิมนุษยชนโดยกำหนดเป็นประกาศ/ระเบียบต่าง ๆ ให้ภาคธุรกิจต้องดำเนินการ และรายงานเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชน ยังพบว่า ภาคธุรกิจมีความตื่นตัวในการดำเนินการเพื่อคุ้มครอง สิทธิแรงงานมากขึ้นได้ลงนามและปฏิบัติตามข้อตกลงด้านจริยธรรมแรงงาน 8 ข้อ ได้แก่ (1) แรงงานเด็ก (2) แรงงานบังคับ (3) อาชีวอนามัยและความปลอดภัย (4) เสรีภาพในการสมาคมและสิทธิในการร่วมเจรจา ต่อรอง (5) การเลือกปฏิบัติ (6) การปฏิบัติตามวินัย (7) ค่าตอบแทน และ (8) สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวมีผลกับบริษัทขนาดใหญ่และบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ไม่รวมถึง ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งภาครัฐจะต้องหาแนวทางให้การดำเนินการดังกล่าวให้ครอบคลุมธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม

(3) สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของบุคคล 5 กลุ่ม คือ

- สิทธิเด็ก จากการติดตามสถานการณ์ในปี 2561 พบว่ามีพัฒนาการใน 2 ด้าน คือ 1) การตราและจัดทำร่างกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ กระทำผิด พ.ศ. 2561 เพื่อเป็นกลไกในการบริหารแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในเชิงบูรณาการ กำหนด สิทธิหน้าที่และประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนควรได้รับในระหว่างการควบคุมดูแลของสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน จัดให้มีระบบสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามภายหลังปล่อยตัวจากสถานที่ถูกคุม รั้งรวมทั้ง สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเอกชนเพื่อให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นไปอย่าง

ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ มีกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษา ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561 และร่างพระราชบัญญัติการปฐมวัย แห่งชาติ พ.ศ. เพื่อบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลเด็กและเพื่อ กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม และ 2) การพัฒนาประสิทธิภาพของกลไกที่เกี่ยวข้องใน การคุ้มครองเด็ก อาทิ การจัดทำยุทธศาสตร์คุ้มครองเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ในการกำหนดเป้าหมาย และทิศทางการดำเนินงานที่สนองตอบต่อสถานการณ์ปัญหาและทำให้เกิดการคุ้มครองเด็กในเชิงระบบ ตาม แผนแม่บทสารสนเทศกองทุนคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2561-2564 รวมถึงดำเนินการร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ ด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2560-2564 อย่างไรก็ตาม ยังพบสถานการณ์ที่เป็นข้อกังวลได้แก่ การเสียชีวิตของเด็ก จากการจมน้ำและอุบัติเหตุทางถนนที่ยังมีสถิติค่อนข้างสูง ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับเด็กและสตรี เพิ่มขึ้น โอกาสเสี่ยงจากภัยออนไลน์สูงถึงร้อยละ 60 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลกที่อยู่ร้อยละ 56 ส่วนใหญ่เป็น ภัยในลักษณะการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือคุกคามผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ (Cyber bullying) การเข้าถึงสื่อลามกและคุยกับบุคคลแปลกหน้าในสังคมออนไลน์ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจาก เด็กโดยเฉพาะการค้าบริการทางเพศ ตลอดจนปัญหาเด็กแต่งงานก่อนวัยอันควรที่ก่อให้เกิดภาวะเสี่ยงด้าน สุขภาพ ซึ่งรัฐยังไม่มีมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการป้องกันปัญหาดังกล่าว

- **สิทธิผู้สูงอายุ** ในปี 2561 การดำเนินการของรัฐเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและ การเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของผู้สูงอายุให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบาย แห่งรัฐ ตลอดจนตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545- 2564 รัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิเชิงบวกหลายประการ เช่น การบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ การประกอบอาชีพหรือ ฝึกอาชีพที่เหมาะสม การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์ โดยมีขอบด้วยกฎหมายหรือการถูกทอดทิ้ง การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี เป็นต้น

รัฐได้ประกาศแผนปฏิรูปประเทศด้านสังคมและเศรษฐกิจมีประเด็นการปฏิรูปที่ สำคัญต่อสิทธิของผู้สูงอายุ เช่น การปฏิรูปการออมและระบบสวัสดิการ การสร้างระบบเพื่อให้มีบำนาญ บำนาญหลังพ้นวัยเกษียณ และการพัฒนาการออมภาคบังคับ เป็นต้น ในประเด็นการปฏิรูปกลุ่มผู้เสียเปรียบใน สังคมซึ่งรวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุได้ระบุถึงความสำคัญในการปรับกระบวนการคิดและรูปแบบการดำเนินงานจาก “การสงเคราะห์” มาเป็น “การสร้างเสริม” ปรับเปลี่ยนทัศนคติจากผู้รับเป็นผู้ผลิต เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความ เข้มแข็งสามารถดูแลตนเองและสังคมได้ มุ่งเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุในการทำงาน เช่น การขยายอายุ เกษียณราชการจาก 60 ปี เป็น 63 ปี การแก้ไขกฎหมายแรงงานที่ให้ผู้สูงอายุสามารถรับงานเป็นชิ้นงานเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันตามศักยภาพและสภาพแวดล้อม โดยไม่ผูกพันทำงานเต็มเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน ดังเช่น การทำงานปกติทั่วไปและการส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบและเกษตรกรออมเงินเพื่อการเกษียณอายุผ่าน กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) เป็นต้น ทั้งนี้แผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าวสอดคล้องกับผลการสำรวจ

ประชากรสูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี 2560 ที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่อาจไม่มีเงินออมเพียงพอในการดำรงชีวิตหลังเกษียณ โดยผลการสำรวจพบว่าผู้สูงอายุร้อยละ 65 พึ่งพารายได้จากบุตรและการทำงาน มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 8 ที่มีรายได้จากบำเหน็จบำนาญและเงินออม และผู้สูงอายุที่พึ่งพาเบี้ยยังชีพจากรัฐมากถึงร้อยละ 20 เมื่ออัตราการเกิดของไทยมีจำนวนลดลง ในขณะที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอาจมีข้อจำกัดในการทำงานเนื่องจากสภาวะด้านสุขภาพ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการสร้างระบบการออมที่ครอบคลุมทั่วถึงและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตในวัยสูงอายุ รวมถึงการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านอื่นด้วย

จากรายงานความก้าวหน้าการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพบว่า ในมิติป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุยังไม่ประสบความสำเร็จและต้องเร่งเพิ่มขีดความสามารถส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีโอกาสถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและสัดส่วนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุยังคงประสบกับปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณะคือ การให้บริการทางด้านขนส่งสำหรับผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงทางสังคมระบุว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ห่างไกลยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุบางส่วนไม่มีผู้เลี้ยงดูหรือถูกทอดทิ้ง ด้านสาธารณสุขมีความเหลื่อมล้ำของระบบการให้บริการทางด้านสาธารณสุข ความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพและสิทธิของสวัสดิการรักษายาบาลทั้ง 3 กองทุน ได้แก่ สิทธิข้าราชการ ประกันสังคม และหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

- **สิทธิคนพิการ** สถานการณ์ในภาพรวมพบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ขับเคลื่อนยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการให้สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการอย่างเท่าเทียมในสังคมตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2560-2564) และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ในปี 2561 ได้ขยายศูนย์บริการคนพิการกรุงเทพฯ เพิ่มเติมเพื่อให้คนพิการ ผู้ดูแลคนพิการและเครือข่ายคนพิการได้รับความสะดวก ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและลดภาระค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ ด้านการศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บ้านของคนพิการเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนพิการที่อยู่ในชนบทและไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการที่สถานศึกษา ตลอดจนให้ความสำคัญการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ด้านการจ้างงานรัฐได้ศึกษาและเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกลไกการแนะแนวและพัฒนาศักยภาพการทำงานของคนพิการในประเทศไทย เพื่อบูรณาการการส่งเสริมการทำงานของคนพิการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ รัฐยังให้ความสำคัญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของระบบประกันสุขภาพภาครัฐสำหรับคนพิการ โดยให้คนพิการที่เข้าสู่ระบบการจ้างงานสามารถเลือกได้ว่า จะใช้สิทธิระบบประกันสังคมหรือระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อตอบสนองความต้องการของคนพิการให้มากที่สุด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกได้จัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุให้เป็นกรอบการดำเนินงานสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสำหรับปัญหาคนพิการที่ไม่มีสัญชาติไทยนั้น รัฐอยู่ระหว่างดำเนินการออกระเบียบเพื่อช่วยเหลือให้คนพิการกลุ่มนี้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการที่เหมาะสมจากรัฐ

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการยังพบปัญหาสำคัญ อาทิ ปัญหาการขาดความตระหนักรู้เรื่องสิทธิคนพิการ กล่าวคือสังคม ชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึง

คนพิการและครอบครัวคนพิการยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิของคนพิการ ส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิตและการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของคนพิการ ตลอดจนการปฏิบัติต่อคนพิการจากสังคม ปัญหาด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ ที่แม้รัฐจะมีความพยายามขับเคลื่อนให้คนพิการได้รับการศึกษามากขึ้น แต่จากข้อมูลพบว่า มีคนพิการที่อายุถึงเกณฑ์แต่ไม่ได้รับการศึกษาจำนวน 89,437 คน และคนพิการส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น จึงส่งผลกระทบต่อโอกาสการมีงานทำของคนพิการที่สูงขึ้น

- **สิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ** ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิในประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ แรงงานข้ามชาติ บุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ในปี 2561 มีสถานการณ์เกี่ยวกับแต่ละกลุ่ม ดังนี้ (1) กลุ่มแรงงานข้ามชาติจากประเทศเมียนมา ลาว และกัมพูชา รัฐบาลได้ดำเนินการจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายกว่า 1.3 ล้านคนเข้าสู่ระบบการทำงานที่ถูกต้องตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ได้เริ่มบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างจริงจัง มีการตรวจสอบข้อมูลจากนายจ้าง/สถานประกอบการและแรงงาน การดำเนินคดีกับผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มีรายงานว่าแรงงานข้ามชาติมีอุปสรรคในการจดทะเบียนรับรองบุตรที่เกิดในประเทศไทย ต้องมีการใช้เอกสารบัตรประจำตัวและทะเบียนบ้านของนายจ้าง แต่นายจ้างบางรายไม่เข้าใจและไม่ยินยอมให้ใช้เอกสารดังกล่าว ทำให้หน่วยงานรัฐไม่สามารถออกใบสูติบัตรได้ส่งผลกระทบต่อสิทธิประกันสังคมในส่วนค่าคลอดบุตรและค่าสงเคราะห์บุตร และเกิดปัญหาภาวะเด็กไร้รัฐหรือไร้สัญชาติตามมา (2) กลุ่มบุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ การที่บุคคลไม่มีสถานะทางกฎหมายทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ อาทิ การศึกษา การสาธารณสุข ซึ่งรัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหากลุ่มนี้มาอย่างยาวนานแต่ยังคงมีผู้ไร้รัฐที่ต้องได้รับการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิอีกเกือบ 500,000 คน ในปี 2561 รัฐมีนโยบายและปรับปรุงกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ในการขอสถานะหรือสัญชาติไทยของคนกลุ่มนี้มากขึ้น แต่มีอุปสรรคในทางปฏิบัติทำให้การดำเนินการในเรื่องสถานะบุคคลยังไม่คืบหน้าเท่าที่ควร บางกรณีการดำเนินการขอสัญชาติใช้เวลาประมาณ 5-10 ปี จึงจะเสร็จสิ้นส่งผลกระทบต่อสิทธิและความเป็นอยู่ของคนกลุ่มดังกล่าว ส่วนสิทธิการศึกษาพบว่าการดำเนินการต่อกลุ่มเด็กไร้รัฐ/ไร้สัญชาติโดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือบริเวณชายแดนของประเทศไทยให้ได้รับการศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่ที่ตนและครอบครัวอาศัยอยู่ แม้ว่า จะยังไม่ได้รับสถานะทางกฎหมายก็ตาม อย่างไรก็ตาม มีผู้ไร้รัฐ/ไร้สัญชาติบางกลุ่มอาจยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการขอสถานะ/สัญชาติตามนโยบายของรัฐ อาทิ ผู้สูงอายุไร้สัญชาติที่ตกสำรวจและยังไม่มีข้อมูลทางทะเบียนทำให้ประสบปัญหาในการเข้ารับบริการสาธารณสุข และ (3) ผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ได้แก่ ผู้หนีภัยการสู้รบจากประเทศเมียนมาที่อยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวรวมถึงผู้ลี้ภัยอื่นจำนวนประมาณ 97,500 คน และผู้แสวงหาที่พักพิงอื่นจากประเทศต่าง ๆ กว่า 40 ประเทศ เช่น ปากีสถาน โขมาเลีย ซีเรีย เป็นต้น ประมาณ 7,000 คน หลังจากพัฒนาการทางการเมืองในประเทศเมียนมามีแนวโน้มดีขึ้นตั้งแต่ปี 2558 รัฐบาลไทยมีโครงการส่งผู้หนีภัยการสู้รบเมียนมาในพื้นที่พักพิงชั่วคราวตามแนวชายแดนกลับประเทศ บนพื้นฐานของความสมัครใจและความปลอดภัย การดำเนินการในโครงการดังกล่าวเป็นความร่วมมือกับรัฐบาลประเทศเมียนมา สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration: IOM) โดยได้อำนวยความสะดวกในการเดินทางกลับและมี

กระบวนการช่วยเหลือให้ผู้เดินทางกลับสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ในปี 2561 ประเทศไทยได้ส่งผู้หนีภัยกลับจำนวน 93 คน ซึ่งเป็นจำนวนผู้สมัครใจเดินทางกลับที่ยังไม่มาก แม้ว่าจะมีมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดินทางกลับในการตั้งถิ่นฐาน ส่วนการดำเนินการเกี่ยวกับผู้แสวงหาที่พักพิงทาง กสม. ได้ตรวจเยี่ยมห้องกักกันของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในหลายพื้นที่ พบว่าผู้หลบหนีเข้าเมืองบางรายอาจเป็นผู้หนีภัยอันตรายเข้ามาในประเทศไทยและไม่สามารถส่งกลับประเทศต้นทางได้ทำให้ต้องถูกกักอย่างไม่มีกำหนด สภาพความแออัดในห้องกักกัน กอปรกับข้อจำกัดในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลอาจทำให้ผู้ถูกกักมีสุขภาพไม่แข็งแรง เกิดการเจ็บป่วยถึงขั้นรุนแรงได้ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้พยายามที่จะไม่ควบคุมตัวเด็กไว้ในห้องกักกัน เพื่อให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ ที่เห็นว่าการกักตัวเป็นระยะเวลานานจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กในอนาคต ถือเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญเนื่องจากมาตรการดังกล่าว จะช่วยให้เด็กได้รับความคุ้มครองบนพื้นฐานของการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กตามหลักการของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ที่ประเทศไทยเป็นภาคี

- **นักปกป้องสิทธิมนุษยชน** ปัญหาสำคัญของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน คือ การถูกคุกคามในหลายรูปแบบ เช่น การถูกบังคับให้สูญหาย การใช้กระบวนการทางกฎหมายที่เป็นการข่มขู่หรือคุกคาม (Judicial harassment) การดำเนินคดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อยับยั้งหรือข่มขู่การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ในระยะหลังกลุ่มสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการที่ดินและป่าไม้ ทำให้สตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกฟ้องร้องและดำเนินคดีเพิ่มมากขึ้น ในปี 2561 รัฐบาลมีการดำเนินการที่สำคัญ คือการจัดทำกฎหมายซึ่งจะช่วยให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้รับความคุ้มครองมากขึ้น 2 ฉบับ ฉบับแรกได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลวิธีกฎหมายพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการฟ้องคดีที่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ฟ้องเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลยโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นมากกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ รวมทั้งเพิ่มดุลพินิจเจ้าพนักงานและศาลในการปล่อยผู้ถูกกล่าวหาชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดี ส่วนฉบับที่สอง คือร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. โดยต้องมีการพิจารณาเนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติว่าสอดคล้องกับอนุสัญญา CAT และ CPED หรือไม่ นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนเพื่อเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวจากกองทุนยุติธรรมอีกด้วย

(4) สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใย มี 3 ประเด็นดังนี้

- **สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ในการดำเนินการของรัฐบาลมีพัฒนาการที่สำคัญ 2 ด้าน ด้านแรก เป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 โดยจัดทำกรอบกลไกและมาตรการขับเคลื่อนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายในระยะเร่งด่วนเพื่อดำเนินงานตามกรอบการปฏิรูปประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีภารกิจครอบคลุมกฎหมายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านที่สอง เป็นการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวน การบริหารจัดการแร่ และการแก้ไขปัญหาการทำไม้

หวงห้ามในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน การรับรองสิทธิชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และการประกาศวาระแห่งชาติด้านการกำจัดขยะ

อย่างไรก็ตาม ในการประเมินสถานการณ์พบประเด็นที่ยังเป็นปัญหา อาทิ การจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิของชุมชนในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิและคัดค้านโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชุมชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเข้าร่วมการรับฟังความเห็น รัฐไม่มีมาตรการการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่าง ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งขาดการเยียวยาผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนในพื้นที่จากโครงการพัฒนาหรือการประกอบกิจการบางประเภท การใช้คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) (อาทิจ คำสั่ง คสช. ที่ 3/2559 ที่ 4/2559 และที่ 47/2560) เพื่อยกเว้นการใช้กฎหมายผังเมืองรวมถึงการดำเนินงานในบางพื้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่ต่าง ๆ ยังพบปัญหาการแพร่กระจายและการเพิ่มขึ้นของมลพิษเกินกว่าค่ามาตรฐานมลพิษในอากาศ (ค่าฝุ่น PM 2.5) การใช้สารเคมีอันตรายในผลผลิตทางการเกษตรและอาหาร การนำเข้าขยะพิษและขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ผิดกฎหมาย การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะจากอาหาร (คิดเป็นร้อยละ 64 ของขยะทั้งหมด) และปัญหาขยะในทะเล

- **สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้** พบว่า มีพัฒนาการที่ดีใน 3 ด้าน คือ 1) การลดลงของจำนวนผู้เสียชีวิตและผู้ได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบ 2) ความคืบหน้าของกระบวนการเจรจาเพื่อสันติสุขมีพื้นที่ปลอดภัยนำร่อง จำนวน 1 อำเภอ (อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส) โดยอยู่ระหว่างการทำการกระบวนการรับฟังความเห็นและข้อมูลสาธารณะเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ร่วมกับภาครัฐ และการยกเลิกการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2557 เพิ่มเติม 2 เขตพื้นที่ (อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และอำเภอสุไหงโกกลก จังหวัดนราธิวาส) โดยนำพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2541 มาบังคับใช้แทน และ 3) การมีมาตรการเชิงรุกในการแก้ไขปัญหาเดิมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การฟื้นฟูระบบเฝ้าระวังโภชนาการหญิงตั้งครรภ์และเด็กปฐมวัย โครงการมหัศจรรย์ 1,000 วันแรกของชีวิต การบริหารจัดการอาหารกลางวันที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม และการติดตามประเมินภาวะทุพโภชนาการของเด็กเป็นระยะ ๆ จากการประเมินสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังพบปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข เช่น กรณีร้องเรียนที่กล่าวอ้างว่ามีกรณีละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายโดยมีเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวข้อง การเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บของเด็กและสตรีจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ข้อจำกัดในการได้รับวัคซีนและภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลันสูงของเด็กในพื้นที่ การเข้าถึงความยุติธรรมที่ขาดการคำนึงถึงมิติความอ่อนไหวทางเพศสภาพ และสิทธิอนามัยและการเจริญพันธุ์ของสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สมรสและตั้งครรรภ์ก่อนวัยอันควร ทำให้มีอัตราการเสียชีวิตของมารดาระหว่างคลอดบุตร รวมถึงการเกิดความรุนแรงทางเพศจากคู่สมรส เป็นต้น

- **การคำนวนุชย์** สถานการณ์ภาพรวมมีพัฒนาการที่ดีในสองด้าน กล่าวคือ ด้านแรก เป็นการดำเนินมาตรการในระดับปฏิบัติเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยการสนธิกำลัง

เจ้าหน้าที่ในการเข้าตรวจค้นสถานบริการต่าง ๆ การจัดกิจกรรมต่อต้านการค้ามนุษย์ การลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์กับต่างประเทศ การคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงการพิจารณาคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 โดยไม่ชักช้า (คดีส่วนใหญ่ดำเนินการแล้วเสร็จภายใน 1 ปี) ด้านที่สอง เป็นการออกกฎหมายนโยบายและแผนปฏิบัติงาน สำหรับการแก้ไขป้องกันติดตามและช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อย่างเป็นระบบ อาทิ การประกาศให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของประเทศไทยเป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2547 มีการออกกฎหมายและประกาศหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ประกาศกระทรวงแรงงานเรื่องหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการขออนุญาตทำงานและการอนุญาตให้ทำงานตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557-2561) ซึ่งกำหนดมาตรการป้องกันคุ้มครองและช่วยเหลือไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น ด้านกระบวนการยุติธรรมกลุ่มเหยื่อ/ผู้เสียหาย รวมทั้งกลุ่มสตรีได้มีการติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จากการประเมินสถานการณ์พบว่าแม้รัฐบาลจะได้ดำเนินการมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์อย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีการค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ในอุตสาหกรรมประมง การขายบริการทางเพศ ขอทาน รวมทั้งปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปกระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์ รัฐจึงต้องมีความพยายามและความมุ่งมั่นในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ รวมทั้งต้องสร้างความร่วมมือกับหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างจริงจังอย่างต่อเนื่อง

2) สาธารณรัฐประชาชนจีน สำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (The State Council Information Office of the People's Republic of China: SCIO) ก่อตั้ง ค.ศ. 1991 อยู่ภายใต้การกำกับบริหารรัฐกิจหรือรัฐบาลกลางของประชาชน เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดทำสมุดปกขาว (White paper) ที่เป็นเอกสารเผยแพร่ของรัฐบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานสภาพข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความมั่นคง และสถานการณ์ทั่วไปเผยแพร่ต่อสาธารณะ โดยมีเป้าหมายสำคัญให้ประชาชนได้รับทราบถึงผลการดำเนินงานของภาครัฐ ใน ค.ศ. 2019 สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เผยแพร่สมุดปกขาวจำนวน 12 ฉบับ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคงทางอาหาร แผนการป้องกันประเทศในยุคใหม่ การจัดการศึกษาและฝึกอบรมในซินเจียง การปฏิรูปประชาธิปไตยในทิเบต การใช้นิวเคลียร์อย่างปลอดภัย การต่อต้านการก่อการร้ายและลัทธิความรุนแรงในซินเจียง เศรษฐกิจและการค้าระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา ความเสมอภาคของบทบาทสตรี ผู้พิการ ชนกลุ่มน้อย และสิทธิมนุษยชน โดยสมุดปกขาวที่เผยแพร่รายงานด้านสิทธิมนุษยชนมีชื่อว่า “การแสวงหาความสุขสำหรับประชาชน: 70 ปีของความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนในจีน (Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China)” เป็นการระบุงการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น ที่จีนเล็งเห็นความสำคัญของสิทธิในการดำรงชีวิตและพัฒนาในฐานะสิทธิมนุษยชนระดับพื้นฐาน โดยจีนได้ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันนับแต่ก่อตั้งประเทศเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน ใน ค.ศ. 1949 และเริ่มให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น หลังจากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน (CPC National Congress) ครั้งที่ 18 เมื่อ ค.ศ. 2012 ตลอด 70 ปีที่ผ่านมาภายใต้การนำของสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนและการบริหารประเทศของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงตามอัตลักษณ์สังคมนิยมแบบจีน ประชาชนจีนมีอิสระและเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน ได้ยืนหยัดเติบโตอย่างรุ่งเรืองและแข็งแกร่ง ที่สำคัญสิทธิเสรีภาพพื้นฐานทั้งหมดของประชาชนได้รับการเคารพและปกป้องดีขึ้นกว่าเดิม จีนได้ให้การสนับสนุนสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานสากลอย่างสม่ำเสมอ การสร้างแนวทางใหม่ของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามเงื่อนไขของประเทศ และเพิ่มการยอมรับในความหลากหลายของอารยธรรมมนุษย์ ส่วนในอนาคตรัฐบาลให้การรับประกันว่าประชาชนจีนจะได้รับสิทธิเสรีภาพที่มากขึ้น และตระหนักถึงการพัฒนสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านให้อยู่ในระดับที่สูงกว่าเดิม (จีนเปิดรายงานสมุดปกขาวตลอด 70 ปี เดินหน้าส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชน, 2562) สำหรับสาระสำคัญของสมุดปกขาวแบ่งเป็น 8 ด้าน ดังนี้ (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2019)

(1) พัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในจีน สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้กำหนดพันธกิจของพรรคคือ การแสวงหาความสุขให้กับประชาชน พัฒนาประเทศจีนให้ก้าวหน้าโดยกำหนดให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา ผู้นำของประเทศมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ พัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศจีนมีความสอดคล้องกับความก้าวหน้าโดยรวมของประเทศในแต่ละช่วงเวลา และเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศเป็นสังคมนิยมตามอัตลักษณ์แบบจีน สามารถแบ่งเป็น 3 ช่วงระยะเวลา คือ

- ระยะเวลาหนึ่ง ช่วงก่อตั้งประเทศ ค.ศ. 1949 ได้นำอุดมการณ์สังคมนิยมมาเป็นแนวทางปกครองประเทศ วางหลักการพื้นฐานที่จำเป็นทางการเมืองและจัดตั้งสถาบันเพื่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในประเทศจีน ในช่วง ค.ศ. 1840–1949 ประเทศจีนเผชิญกับการแผ่ขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจด้วยลัทธิจักรวรรดินิยมและปัญหาของการปกครองภายในด้วยระบบศักดินากับทุนนิยม เกิดสงครามกลางเมืองทำให้เศรษฐกิจประเทศตกต่ำ ส่งผลให้สิทธิมนุษยชนภายในประเทศถูกลิดรอนตามไปด้วย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นรูปแบบสาธารณรัฐตามระบอบสังคมนิยม จึงมีการรับประกันสิทธิเสรีภาพ และความปลอดภัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเพื่อปกป้องสิทธิของประชาชน จีนได้จัดตั้งระบบการเมืองประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ และจัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นกรอบการคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคมตามหลักการสังคมนิยม ที่กำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจและประเทศ ในช่วงต้นทศวรรษ 1950 เกิดการปฏิรูปที่ดิน ยกเลิกระบบศักดินาในกรรมสิทธิ์ที่ดินจากนายทุนเจ้าของที่ดินเดิม เป็นผลให้ชาวนาจีนมีโอกาสเป็นเจ้าของครอบครองที่ดิน จึงมีสถานะทางเศรษฐกิจและมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น ได้ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิงในด้านการประกอบอาชีพและการสมรส สนับสนุนการศึกษา พัฒนาระบบสาธารณสุข จัดตั้งระบบประกันแรงงานประกันสังคมโดยรัฐ ส่วนด้านเศรษฐกิจรัฐบาลจีนได้ตั้งระบบเศรษฐกิจที่ครบวงจรเพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ภายหลังจากก่อตั้งประเทศเพียง 3 ปี ระบบ

เศรษฐกิจและมาตรฐานการครองชีพของประชาชนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยการพัฒนาภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าและการส่งออกภายใต้ระบบสังคมนิยมแทนที่ระบบทุนนิยม ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและเกิดการแบ่งปันผลผลิตอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังให้ความสำคัญและความช่วยเหลือแก่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ มีการรับรองสิทธิความเท่าเทียมกันและให้อิสระในการบริหารจัดการกิจการภายในภูมิภาคตนเอง

- ระยะเวลาที่สอง การปฏิรูปและการเปิดประเทศ ค.ศ. 1978 เป็นการขยายแนวคิดสังคมนิยมตามอัตลักษณ์แบบจีนให้กว้างขวางขึ้น การเร่งพัฒนาปัจจัยการผลิตทางเศรษฐกิจเป็นผลให้สิทธิของประชาชนในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ได้รับการคุ้มครองที่ดีขึ้นตามไปด้วย ซึ่งการปฏิรูปประเทศและการปฏิวัติทางเศรษฐกิจภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้ยึดมั่นการบริหารประเทศตามแนวคิดสังคมนิยมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นภารกิจหลัก ในคราวประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 15 ค.ศ. 1997 ที่ประชุมให้การเห็นชอบส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายให้มากขึ้น ต่อมาในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 16 ค.ศ. 2002 ที่ประชุมเห็นพ้องอย่างเอกฉันท์ในการยอมรับและการสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนในสังคม นับเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการทางการเมืองในระบอบสังคมนิยม และในที่ประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 17 ค.ศ. 2007 มีการรับรองรายงานต่อที่ประชุมว่า “รัฐต้องเคารพ รับประกันสิทธิมนุษยชนและประกันสิทธิที่เท่าเทียมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมสำหรับทุกคนในสังคมตามกฎหมาย” โดยหลักการดังกล่าวได้ถูกบัญญัติเป็นครั้งแรกในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งกำหนดเนื้อหาและรูปแบบพื้นฐานของระบอบสังคมนิยมประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีสิทธิได้รับสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กำหนดระบบเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุม คือ กระจายการคุ้มครองทรัพย์สินส่วนตัวของประชาชน สร้างระบบประกันสังคมที่รัฐต้องเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในการปฏิรูปและเปิดประเทศ ส่งผลให้รัฐบาลจีนกำหนดเรื่องสิทธิมนุษยชนอยู่ในแผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และใน ค.ศ. 1991 รัฐบาลได้จัดพิมพ์สมุดปกขาวเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศจีน ซึ่งเป็นรายงานฉบับแรกเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยมีรายละเอียด คือ การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่มีทั้งเป้าหมายและกิจกรรมในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ชนกลุ่มน้อย สิทธิสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการเพื่อสร้างหลักประกันให้ประชาชนได้รับสิทธิที่พึงมีอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ จีนยังได้จัดตั้งและปรับปรุงองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และกำหนดระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามอัตลักษณ์จีน จัดทำระบบและกลไกต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน การให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่แรงงาน มีการสร้างงานเพิ่มขึ้น จัดให้มีระบบการศึกษาภาคบังคับ (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา) บัญญัติกฎหมายป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชน ปฏิรูปฐานข้อมูลสำมะโนครัวเรือน ปรับปรุงระบบการเลือกตั้ง ระบบการกำกับดูแลตนเองในระดับชุมชน ระบบการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

- ระยะเวลาที่สาม การประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 18 ใน ค.ศ. 2012 เป็นการแสดงหลักการสังคมนิยมในยุคใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะแบบจีน ภายใต้แนวคิดการบริหารประเทศของ

ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ที่เน้นปรัชญาการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งการทำงานหนักเพื่อรองรับและสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน เสริมสร้างการคุ้มครองทางกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็วรอบด้าน ทั้งนี้ การสร้างสังคมนิยมที่มีลักษณะเฉพาะแบบจีนจะเน้นการเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นเป้าหมายสำคัญของการสร้างสังคมให้เจริญระดับปานกลางในทุกด้าน โดยเฉพาะการนำมติของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนในประเด็นการพัฒนากฎหมายอย่างครอบคลุมทุกมิติที่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ต่อมาใน ค.ศ. 2017 การประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 19 ได้นำแนวคิดของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ผสมรวมกับลัทธิสังคมนิยมตามอัตลักษณ์จีนให้เป็นอุดมการณ์หลักของประเทศภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ เสริมสร้างการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยหลักการสิทธิมนุษยชนแบบสังคมนิยมที่เป็นลักษณะเฉพาะแบบจีน คือ การมุ่งมั่นให้ประชาชนภายในประเทศมีความสุข ความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีนำไปสู่การสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองร่วมกันให้กับทุกคนในสังคม เพื่อสร้างเป็นประเทศสังคมนิยมที่ทันสมัย มีความสมบูรณ์ มีประชาธิปไตยเข้มแข็ง สร้างความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมอย่างกลมกลืนร่วมกับความสมัยใหม่ ดังนั้น การสร้างสังคมนิยมตามอัตลักษณ์จีนจึงเน้นการบรรลุเป้าหมายภายใน 2 ศตวรรษในการฟื้นฟูประเทศด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คือ การส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยสิทธิพลเมืองของประชาชนจะได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ มีการรับประกันด้านสิทธิมนุษยชน พัฒนาระบบการปกครองให้ทันสมัย สร้างหลักนิติรัฐและปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(2) แนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในช่วง 70 ปีที่ผ่านมา จีนได้นำหลักสิทธิมนุษยชนสากลรวมกับลักษณะเฉพาะของจีนไว้ด้วยกัน ก่อให้เกิดแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่มีลักษณะให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักการพื้นฐานคือ

- สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดทางประวัติศาสตร์และการพัฒนาร่วมกัน สถานการณ์และวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ส่งผลต่อการใช้แนวทางที่ต่างกันเพื่อประกันสิทธิมนุษยชนในแต่ละประเทศ รวมถึงความต่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในประเทศนั้น ๆ ดังนั้น จึงควรยอมรับความหลากหลายในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนของแต่ละประเทศ เพื่อให้ประชาชนภายในประเทศเกิดความเชื่อมั่นว่าสิทธิมนุษยชนจะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนสากลกับสถานการณ์ภายในประเทศ ทำให้แนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีรูปแบบสากลที่ตายตัวแน่นอน แต่ต้องมีการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทและความต้องการของประชาชนในประเทศเป็นหลัก

- สิทธิการยังชีพและการพัฒนาถือเป็นสิทธิหลัก จีนมองว่าความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ หากปราศจากการผลิตและการจัดหาสินค้าเพื่อประชาชน ย่อมไม่สามารถกล่าวได้ว่ามีการรับรองสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นในประเทศ การรับประกันสิทธิในการยังชีพและการปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพอย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นเงื่อนไขขั้นพื้นฐานที่สำคัญของการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศด้านอื่น ๆ ทั้งหมด นับตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ประเทศจีนประสบกับความเดือดร้อนจากการรุกรานของต่างชาติและการเผชิญกับสภาวะยากจนและความหิวโหย การให้

ความสำคัญของสิทธิในการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศจีนเพื่อขจัดความยากจน และยกระดับการพัฒนาทางวัตถุเป็นหลัก จะเป็นการวางรากฐานสำหรับการส่งเสริมสิทธิอื่นต่อไป

- สิทธิมนุษยชน หมายถึง การบูรณาการร่วมกันระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและส่วนรวม ประเทศจีนให้ความสนใจในความเท่าเทียมของการพัฒนาสิทธิส่วนรวมและการรับรองสิทธิส่วนบุคคล เพื่อให้สิทธิทั้งสองมีการบูรณาการและเสริมสร้างซึ่งกันและกัน จีนมองว่าสิทธิส่วนบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิส่วนรวม ดังนั้น การพัฒนาความเจริญของประเทศชาติควรดำเนินการไปพร้อมกับการสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนจีน

- การให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน คือ หลักสำคัญของความก้าวหน้าด้านสิทธิทั้งหมด ในที่ประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 18 ใน ค.ศ. 2012 จีนวางแผนส่งเสริมสิทธิเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองในการสร้างสังคมที่เจริญในระดับปานกลาง สร้างความก้าวหน้าของระบบกฎหมายและส่งเสริมวินัยของประชาชน ทำให้เกิดการพัฒนสิทธิมนุษยชนอย่างครอบคลุมด้วยวิธีการบูรณาการร่วมกัน

- เกณฑ์การประเมินด้านสิทธิมนุษยชนมาจากความสุขและความมั่นคงของประชาชนเป็นหลัก จุดมุ่งหมายของพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ การสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นโดยการตระหนักถึงการปกป้องและพัฒนาผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่ จึงกำหนดให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการพัฒนาตนเองและปกป้องจากภัยคุกคามต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงชีวิตให้กับประชาชน

- หลักการพื้นฐานสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ คือ ความยุติธรรม ความสมเหตุสมผล และความคล้ายคลึงกัน ประเทศจีนได้ให้ความสำคัญต่อการดูแลสิทธิมนุษยชนทั่วโลกแต่ต้องอยู่ภายใต้ความสมเหตุสมผล เคารพในค่านิยมร่วมกัน มีความยุติธรรมในการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยสนับสนุนให้ประชาคมระหว่างประเทศดำเนินการจัดการปัญหาสิทธิมนุษยชนแบบไม่เลือกปฏิบัติ และสร้างความร่วมมือเชิงลึกระดับระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในโลกอย่างยั่งยืน

- การพัฒนาอย่างเสรีและรอบด้านแก่ทุกคน คือ เป้าหมายสูงสุดของสิทธิมนุษยชน การพัฒนาอย่างเสรีของแต่ละปัจเจกบุคคลเป็นเงื่อนไขขั้นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน การพัฒนาสิทธิมนุษยชนจึงเป็นการพัฒนาคนที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เกิดเป็นสังคมที่รุ่งเรืองในระดับปานกลาง สามารถฟื้นฟูประเทศตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สร้างงานที่มั่นคงและเหมาะสมกับรายได้ มีระบบประกันสังคมที่น่าเชื่อถือ มีสภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการพัฒนาตนเองอย่างคุ้มค่าและสามารถรับใช้สังคมได้อย่างเท่าเทียม

(3) การปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพของประชาชน จีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ภารกิจหลักที่สำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ การดูแลเรื่องการยังชีพของประชาชนให้มีมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การส่งเสริมสิทธิในการดำรงชีพและการพัฒนาในฐานะ

สิทธิมนุษยชนขั้นต้น ทำให้ประเทศจีนมีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยผ่านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือเป็น การปกป้องสิทธิมนุษยชนอีกแนวทางหนึ่ง ดังรายละเอียดดังนี้

- รับประกันสิทธิด้านอาหาร รัฐบาลจีนดำเนินการปฏิรูปที่ดินในชนบทเพื่อสร้างความมั่นคงและหลักประกันแก่เกษตรกร ได้ปรับปรุงกฎหมายและสัญญาถือครองที่ดินในเขตชนบท พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทานเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญอย่างต่อเนื่อง ใน ค.ศ. 1949 จีนมีผลผลิตธัญพืชทั้งสิ้น 113.18 ล้านตัน เพิ่มขึ้นเป็น 657.89 ล้านตัน ใน ค.ศ. 2018 มีพื้นที่เพาะปลูกในเขตชลประทานจากเดิม 15.94 ล้านเฮกตาร์ ใน ค.ศ. 1949 เป็น 68.10 ล้านเฮกตาร์ ใน ค.ศ. 2018 (1 เฮกตาร์ = 6.25 ไร่) ผลผลิตหลักจากภาคการเกษตร คือ ธัญพืช ถั่วลิสง เนื้อสัตว์ ไข่ และผลไม้ จากจำนวนผลผลิตที่ได้จึงสามารถเลี้ยงประชากรทั่วโลกได้ถึงร้อยละ 20 สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงทางอาหารและการแก้ไขปัญหาความหิวโหยให้กับประชาชน

- จัดความยากจน รัฐบาลมองว่าความยากจนเป็นอุปสรรคใหญ่ที่สุดในการบรรลุสิทธิมนุษยชนของประชาชนจีน ในอดีตประเทศจีนประสบปัญหาความยากจน และการขาดแคลนอาหารอย่างหนักนับแต่การก่อตั้งประเทศ ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 18 ใน ค.ศ. 2012 คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนมุ่งเน้นดำเนินการกำจัดความยากจนเป็นภารกิจหลัก กำหนดตัวชี้วัดให้สังคมมีการพัฒนาระดับปานกลางในทุกด้าน ใน ค.ศ. 2020 กำหนดว่าจะต้องไม่มีชาวจีนในเขตชนบทมีรายได้ต่อหัวที่อยู่ต่ำกว่าเส้นแบ่งระดับความยากจน (Poverty line) ในทุกมณฑลและทุกภูมิภาคของจีน และการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 19 ค.ศ. 2017 ที่ประชุมได้มีมติจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากสถิติใน ค.ศ. 1978 มีจำนวนคนยากจนในเขตชนบท 770 ล้านคน ลดลงเหลือ 16.6 ล้านคน ใน ค.ศ. 2018 เมื่อเปรียบเทียบกับเส้นแบ่งระดับความยากจนใน ค.ศ. 2010 ความยากจนในชนบทได้ลดลงร้อยละ 97.5 ในช่วง ค.ศ. 2012–2018 จำนวนประชากรที่พ้นจากความยากจนได้เพิ่มขึ้นทุกปี ๆ ละกว่า 10 ล้านคนที่อยู่เหนือเส้นแบ่งระดับความยากจนอย่างต่อเนื่อง ทำให้จีนกลายเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกที่ตระหนักถึงหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษขององค์การสหประชาชาติ

- ยกระดับมาตรฐานการครองชีพ ใน ค.ศ. 1952 จีนมีผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (GDP) 67.9 พันล้านหยวน คิดเป็น 119 หยวนต่อคน ส่วนใน ค.ศ. 2018 ผลิตภัณฑ์รวมในประเทศเพิ่มเป็น 90 ล้านล้านหยวน คิดเป็น 64,644 หยวน/คน ซึ่งสูงเป็น 175 เท่าของ ค.ศ. 1952 ส่วนรายได้เฉลี่ยของประชากรใน ค.ศ. 1956 คือ 98 หยวน/คน ในขณะที่ ค.ศ. 2018 เพิ่มเป็น 28,228 หยวน/คน โดยเพิ่มเป็น 36.8 เท่า นอกจากนี้ การสำรวจสำมะโนครัวใน ค.ศ. 2018 พบว่า ทุก 100 ครัวเรือนในเขตเมืองมีรถยนต์เป็นของตนเอง 41 คัน ส่วนในเขตชนบทมีรถยนต์ 22.3 คัน แสดงให้เห็นถึงช่องว่างรายได้ระหว่างประชาชนในเขตชนบทและเขตเมืองที่มีอัตราลดลงเหลือ 2.69 เท่า

- จัดหาน้ำดื่มบริโภค จีนได้รณรงค์การจัดหาน้ำดื่มตั้งแต่ ค.ศ. 2005 เพื่อรับประกันคุณภาพน้ำดื่มที่ปลอดภัยให้กับประชาชน ใน ค.ศ. 2018 ประชาชนในเขตเมืองมีน้ำประปาเพื่อใช้อุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 86 ส่วนประชาชนในเขตชนบทมีน้ำสะอาดเพื่อบริโภคจำนวน 940 ล้านคน จากแหล่ง

น้ำประปากว่า 11 ล้านแห่ง คิดเป็นร้อยละ 81 ของพื้นที่ชนบท โดยรัฐบาลได้ดำเนินการตรวจสอบและประเมินคุณภาพแหล่งน้ำดื่มที่สำคัญทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีน้ำดื่มที่มีมาตรฐานความปลอดภัย

- ปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย ค.ศ. 1978 รัฐบาลได้ปฏิรูปที่อยู่อาศัยเพื่อจัดระบบการจัดหาที่อยู่ให้ประชาชนเพิ่มขึ้น ใน ค.ศ. 2018 ประชากรในเขตเมืองมีพื้นที่อาศัย 39 ตารางเมตรต่อคน (ค.ศ. 1956 ประชากรมีพื้นที่ 5.8 ตร.ม./คน) ส่วนประชากรในเขตชนบทมีพื้นที่อาศัย 47.3 ตารางเมตรต่อคน (ค.ศ. 1978 มีพื้นที่ 4.8 ตร.ม./คน) รัฐบาลได้ดำเนินการก่อสร้างโครงการที่พักอาศัยขนาดใหญ่ จำนวน 70 ล้านยูนิต เพื่อจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนที่ยากจนในเขตเมืองจำนวน 22 ล้านคน และการให้เงินอุดหนุนแก่คนยากจน 200 ล้านคน เพื่อช่วยเหลือค่าเช่าที่พักสาธารณะ ปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย และให้อพยพไปอยู่ในเขตที่เหมาะสมเพื่อป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมถึงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในเขตเมืองและชนบท ส่งเสริมสถาปัตยกรรมสีเขียวเพื่อประหยัดพลังงานและลดมลภาวะ พัฒนาระบบบำบัดน้ำเสีย และการจัดการขยะมูลฝอยกว่าร้อยละ 84 ของครัวเรือนทั่วประเทศ

- จัดระบบการขนส่งสาธารณะ หลังการก่อตั้งประเทศ ค.ศ. 1949 จีนเร่งรัดการซ่อมแซมและปรับปรุงเส้นทางขนส่งที่เสียหายหลังจากเหตุการณ์สงครามกลางเมือง ช่วงปี ค.ศ. 1953–1977 มีการใช้งบประมาณ 84 พันล้านหยวนเพื่อก่อสร้างโครงการคมนาคมที่สำคัญ อาทิ เส้นทางหลวงชิงไห่–ทิเบต สะพานข้ามแม่น้ำแยงซีในอู๋ฮั่น (Wuhan) สนามบินนานาชาติในเมืองที่สำคัญ และเส้นทางรถไฟสายปักกิ่ง–เซียงไฮ้ เพื่อเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งอย่างเป็นระบบ ในทศวรรษ 1990 จีนสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งให้ครอบคลุมเส้นทางขนส่งทุกเส้นทาง โดยให้เพิ่มทั้งปริมาณและพัฒนาประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากข้อมูลสถิติถึง ค.ศ. 2018 จีนได้สร้างเส้นทางรถไฟครอบคลุมเป็นระยะทาง 131,000 กิโลเมตร เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 500 จาก ค.ศ. 1949 สร้างเส้นทางรถไฟความเร็วสูงกว่า 29,000 กิโลเมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60 ของเส้นทางรถไฟความเร็วสูงทั่วโลก สร้างถนนมีความยาว 4.85 ล้านกิโลเมตร รวมถึงทางด่วน 143,000 กิโลเมตร เพื่อเชื่อมโยงระบบคมนาคมขนส่งให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ปัจจุบันหมู่บ้านในจีนมีสถานีรถไฟโดยสารสาธารณะให้บริการร้อยละ 97.1 และสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางถนนได้ร้อยละ 99

- พัฒนาระบบสาธารณสุข ในช่วง 70 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลจีนได้จัดตั้งระบบการแพทย์และการดูแลสุขภาพให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มงบประมาณสำหรับการพัฒนาด้านสาธารณสุขและเทคโนโลยีทางการแพทย์ การตั้งโครงการ Health China เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข ส่งผลให้อายุขัยเฉลี่ยของชาวจีนเพิ่มขึ้นจากเดิม 35 ปี ในช่วง ค.ศ. 1950 เป็น 77 ปี ใน ค.ศ. 2018 สะท้อนให้เห็นการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษขององค์การสหประชาชาติ และการมีอายุยืนที่มากกว่าประเทศอื่นที่มีรายได้สูงกว่า ข้อมูลสถิติ ค.ศ. 2018 รายงานว่าจีนมีสถานบริการด้านสุขภาพ 997,000 แห่ง มีบุคลากรด้านสาธารณสุข 12.3 ล้านคน (คิดเป็นสัดส่วน 8.81 คนต่อประชากร 1,000 คน) มีระบบบริการสุขภาพระดับชุมชนครอบคลุมพื้นที่ในชุมชนเมืองและชนบท ความก้าวหน้าทางการแพทย์สามารถควบคุมโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งโรคโปลิโอ โรคเท้าช้าง โรคบาดทะยัก รวมถึงการรักษาโรคมะเร็ง จากสถิติอัตราการรอดชีวิตของโรคมะเร็งในรอบ 5 ปี (ค.ศ. 2014–2018) ได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 30.9 เป็นร้อยละ 40.5

- เพิ่มความช่วยเหลือทางสังคม ในช่วงทศวรรษ 1950 จีนประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดภาวะความยากจน และประสบปัญหาภัยธรรมชาติทำให้มีผู้เสียชีวิต ผู้พิการ และเด็กกำพร้าเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงได้ดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ด้วยการกำหนดหลักความมั่นคงทางสังคม 5 ด้านคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม บริการทางการแพทย์ ที่อยู่อาศัย และการจัดการศพ ต่อมาใน ค.ศ. 1978 เป็นปีแห่งการปฏิรูปและเปิดประเทศ จีนได้ปรับปรุงระบบความช่วยเหลือทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท การสร้างระบบความช่วยเหลือทางสังคมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเพื่อบรรเทาภัยพิบัติ บริการทางการแพทย์ การศึกษา ที่พักอาศัย และการจ้างงาน ข้อมูลใน ค.ศ. 2018 รัฐบาลได้ให้เงินช่วยเหลือคนยากจน 76.74 ล้านคน ให้เข้าเป็นสมาชิกระบบประกันสุขภาพขั้นพื้นฐาน ช่วยเหลือและบริการทางการแพทย์แก่ผู้ยากไร้ 53.61 ล้านคน ช่วยเหลือผู้ไร้บ้านและขอทาน 1.55 ล้าน และในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2019 รัฐบาลได้สนับสนุนเบี้ยยังชีพแก่คนจนในเขตเมือง 9,096 หยวน/คน/ปี และ 6,693 หยวน/คน/ปีในเขตชนบท เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและให้ก้าวพ้นจากเส้นแบ่งระดับความยากจน ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

- พัฒนาการบริการไปรษณีย์และการสื่อสารโทรคมนาคม ในช่วงระยะเวลา 70 ปี การบริการไปรษณีย์และโทรคมนาคมได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องตามโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต (3G/4G/5G) อย่างรวดเร็ว และประชาชนได้ถูกรับรองสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารอย่างเต็มที่ ข้อมูลด้านสถิติ ใน ค.ศ. 2018 จีนมีไปรษณีย์ 275,000 แห่งทั่วประเทศ เพิ่มขึ้น 9.6 เท่านับแต่ ค.ศ. 1949 ประชาชนจีนกว่า 829 ล้านคนสามารถเข้าถึงการใช้บริการระบบอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 59.6 ของจำนวนประชากร โดยเป็นการใช้งานผ่านสมาร์ตโฟนถึงร้อยละ 98.6 ใน ค.ศ. 2019 มีผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่จำนวน 1,586 ล้านเครื่อง โดยเป็นผู้ใช้ระบบ 4G สูงถึง 1,230 ล้านเครื่อง คาดการณ์ว่าหลังจากกระทรวงอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศอนุญาตให้ใช้ระบบ 5G ในเชิงพาณิชย์ จะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้มากขึ้นกว่าเดิม

(4) การรับรองสิทธิของประชาชน นับแต่การก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ปรับปรุงการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงรับรองการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในหลายประการ คือ

- การเคารพและยอมรับสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่จีนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนบัญญัติว่าสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นพลเมืองของจีนไม่อาจล่วงละเมิดได้ ในที่ประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 19 ค.ศ. 2017 ได้หารือเรื่องการพัฒนาสิทธิมนุษยชน โดยเน้นการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แสดงให้เห็นความมีมนุษยธรรมในการปกป้องศักดิ์ศรีส่วนบุคคลและส่งเสริมการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ จีนยังเร่งการปฏิรูประบบทะเบียนครัวเรือน (Houkouw) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แรงงานที่ย้ายไปทำงานในเขตเมือง เป็นการรับรองเสรีภาพให้ความปลอดภัยและลดปัญหาความรุนแรงต่อประชาชน ด้วยการจัดเก็บประวัติลงฐานข้อมูลให้การคุ้มครองตามกฎหมายและได้รับสวัสดิการพื้นฐานจากรัฐ

- การคุ้มครองสิทธิแรงงานตามกฎหมาย สถานการณ์การจ้างงานมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 70 ปี ใน ค.ศ. 1978 เกิดการปฏิรูปและเปิดประเทศขึ้น การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการจ้างงาน 401.52 ล้านคน ช่วงระหว่าง ค.ศ. 2012–2018 มีการสร้างงานใหม่กว่า 13 ล้านตำแหน่งในแต่ละปี อัตราการว่างงานอยู่ในระดับคงที่ที่ต่ำกว่าร้อยละ 4.1 รัฐบาลมีการรับประกันจ่ายค่าตอบแทนแก่แรงงานอย่างเท่าเทียม ให้สิทธิในการพักผ่อนและส่งเสริมกิจกรรมสันทนาการตามเหมาะสม ส่งเสริมสิทธิด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในที่ทำงาน สิทธิในการเข้าร่วมและจัดตั้งสหภาพแรงงาน รวมถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมการจัดการภาคธุรกิจและภาคสาธารณะที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ส่วนสิทธิแรงงานสตรีจะได้รับการปกป้องเป็นพิเศษ การสร้างมาตรฐานค่าแรงขั้นต่ำให้มีความเหมาะสม เพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของแรงงานและครอบครัว ให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีภายใต้การคุ้มครองของสหภาพแรงงาน ปัจจุบันสหภาพแรงงานในจีนมีสมาชิกทั้งหมด 295 ล้านคน

- การสร้างระบบประกันสังคม จีนยังไม่มีระบบประกันสังคมในช่วงการก่อตั้งประเทศเป็นสาธารณรัฐ ต่อมาในทศวรรษ 1950 และ 1970 รัฐบาลและนายจ้างเริ่มให้การคุ้มครองแรงงานและจัดสวัสดิการในรูปแบบต่าง ๆ ภายหลันโยบายการปฏิรูปและเปิดประเทศ จีนจัดตั้งระบบประกันสังคมขนาดใหญ่ที่สุดในโลกครอบคลุมแรงงานทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยปรับปรุงรูปแบบประกันสังคมอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลรายงานสถิติ เดือนมีนาคม ค.ศ. 2019 มีการประกันชีวิตขั้นพื้นฐาน 941 ล้านคน การประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน 239 ล้านคน การประกันการว่างงาน 197 ล้านคน การประกันการคลอด 200 ล้านคน การประกันสุขภาพและรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานสำหรับแรงงานทั้งในเขตเมืองและชนบทครอบคลุมกว่า 1.3 พันล้านคน การเพิ่มเงินอุดหนุนการประกันสุขภาพขั้นพื้นฐานเป็นรายหัวจาก 240 หยวน/คน (ค.ศ. 2012) เป็น 520 หยวน/คน (ค.ศ. 2019) โดยมีผู้ถือบัตรประกันสังคมประมาณ 1.25 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 89.6 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ

- การขยายการศึกษา รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา นับแต่นโยบายการปฏิรูปและเปิดประเทศมีการสนับสนุนงบประมาณจำนวนมาก เพื่อพัฒนาจีนให้ทันสมัย ในยุทธศาสตร์ประเทศด้านการศึกษา และให้หลักประกันแก่ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม ทำให้อัตราการไม่รู้หนังสือลดลงอย่างต่อเนื่อง ใน ค.ศ. 2018 อัตราการเข้ารับการศึกษาก่อนปฐมวัยคิดเป็นร้อยละ 81.7 อัตราการเข้าเรียนระดับประถมศึกษาอยู่ร้อยละ 99.95 อัตราการสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีอยู่ร้อยละ 94.2 อัตราการเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาอยู่ร้อยละ 48.1 ส่วนการศึกษาสายอาชีพมีการพัฒนาระบบอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่องให้ทันสมัย โดยมีโรงเรียนอาชีวศึกษา 11,600 แห่ง และมีนักเรียนทั้งหมด 26.89 ล้านคน

- การบริการทางวัฒนธรรมแก่สาธารณะ ในช่วงการก่อตั้งประเทศการให้บริการทางวัฒนธรรมต่อประชาชนยังไม่หลากหลายนัก ใน ค.ศ. 1949 มีห้องสมุดสาธารณะ 55 แห่ง ศูนย์วัฒนธรรม 896 แห่ง และพิพิธภัณฑสถาน 21 แห่ง รัฐบาลจึงส่งเสริมการดำเนินงานให้บริการทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง จัดรูปแบบการให้บริการอย่างเป็นระบบ เปิดเป็นสถานที่สาธารณะให้ประชาชนเข้ารับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ข้อมูลสถิติ ค.ศ. 2018 รายงานว่าจีนมีสิ่งบริการทางวัฒนธรรมคือ ห้องสมุดสาธารณะ 3,176 แห่ง

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม 3,328 แห่ง แหล่งวัฒนธรรมระดับตำบล 41,193 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 340,560 แห่ง (คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ห้องสมุดสาธารณะ 11.4 ตารางเมตรต่อประชากร 1,000 คน และพื้นที่ศูนย์วัฒนธรรม 30.7 ตารางเมตรต่อประชากร 1,000 คน) พิพิธภัณฑ 5,354 แห่ง (เป็นพิพิธภัณฑสาธารณะ 4,743 แห่ง) โดยคิดเป็นสัดส่วน 1 พิพิธภัณฑต่อประชากร 260,000 คน ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ร้อยละ 98.94 มีหนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์จำนวน 9.5 พันล้านเล่ม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) 808 ล้านเล่ม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมให้กับประชาชนไปพร้อมกัน

- การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนระบุอย่างชัดเจนว่าอำนาจทั้งปวงของประเทศเป็นของประชาชน หลักการสำคัญของระบบการเมืองแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย คือ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง สถาปนาประชาชนแห่งชาติจีนและสภาท้องถิ่นได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทุกระดับ โดยใช้หลักการสากล คือ การเลือกตั้งทั้งทางตรงและทางอ้อม รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้พลเมืองจีนทุกคนที่อายุ 18 ปีขึ้นไป มีสิทธิเลือกตั้งโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ อาชีพ ภูมิภาค หลังครอบครัว ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา สถานะทรัพย์สิน หรือระยะเวลาการพำนัก เว้นแต่บุคคลนั้นถูกยกเว้นทางการเมืองตามกฎหมาย จีนได้ปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่แท้จริงของประเทศ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งตัวแทนจากเขตชนบท เขตเมืองในทุกภูมิภาค และตัวแทนจากกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามามีบทบาททางบริหารตามสัดส่วนที่เหมาะสม ใน ค.ศ. 2016 มีผู้มาใช้สิทธิการเลือกตั้งระดับเขตและชุมชนมากกว่า 1 พันล้านคน จีนได้สร้างความเป็นประชาธิปไตยด้วยการพัฒนาอย่างเป็นระบบตั้งแต่ในระดับชุมชน กำหนดแนวทางการกำกับดูแลตนเองในระดับชุมชนทั้งในเขตเมืองและชนบทด้วยการจัดการเลือกตั้ง การบริหารจัดการ และการตัดสินใจในชุมชน โดยที่รัฐบาลกลางได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- การปกป้องสิทธิการรับรู้ การมีส่วนร่วม และการแสดงออก จีนเปิดโอกาสการรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชนต่อการร่างและปรับปรุงกฎหมาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐบาล สร้างช่องทางการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน และกำหนดให้มีการตัดสินใจร่วมกัน ใน ค.ศ. 2018 ฝ่ายนิติบัญญัติจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นร่างกฎหมายจากประชาชนจำนวน 172 ร่างกฎหมาย ได้รับความเห็นและข้อเสนอแนะจำนวน 5.1 ล้านคนจากประชาชน 150 ล้านคน ด้วยวิธีกระบวนการทางกฎหมายคือ การปรับปรุงกลไกการตัดสินใจให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ผ่านการแก้ไขแล้ว การจัดอภิปรายจากผู้เชี่ยวชาญ การประเมินความเสี่ยง การทบทวนร่างกฎหมาย และการจัดเสวนากลุ่ม เพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความเสมอภาค และตรงตามหลักกฎหมาย รวมถึงการมีสภาที่ปรึกษาทางการเมืองของจีน (Chinese People's Political Consultative Conference: CPPCC) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีกลไกหลายระดับให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และผลประโยชน์ของชาติ ใน ค.ศ. 2019 สภาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะจากประชาชนทั้งหมด 141,807 เรื่อง โดยข้อเสนอจำนวน 130,229 เรื่อง ได้ถูกจัดเก็บเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สำหรับเผยแพร่ และข้อเสนอแนะจำนวน 12,096 เรื่อง ถูกนำมาเป็นตัวอย่างศึกษาเพื่อดำเนินการตามข้อเสนอแนะ

ให้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาสำหรับการตัดสินใจโดยพรรคการเมืองหรือรัฐบาล อีกทั้งรัฐบาลได้จัดตั้งระบบจัดการข้อร้องเรียนลงในระบบฐานข้อมูลข้อร้องเรียนแห่งชาติเชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐทุกระดับกว่า 90,000 หน่วยงาน ทั้งหน่วยงานท้องถิ่นในเขตเมือง เขตชุมชน หน่วยงานย่อยในพรรคคอมมิวนิสต์จีน 41 หน่วย และกระทรวงต่าง ๆ ของรัฐบาลกลาง การสร้างช่องทางออนไลน์ให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการกำกับดูแลสาธารณะให้มีความสะดวกและมีประสิทธิภาพ โดยข้อเสนอแนะและความคิดเห็นได้ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการสังคมให้ดียิ่งขึ้น ดังกรณีเมือง Fengqiao มลฑลเจ้อเจียงเป็นตัวอย่งของการระงับข้อพิพาทในหมู่บ้านที่ได้รับการแก้ไข โดยไม่มีความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ กรณีตัวอย่างนี้เป็นโครงการนำร่องแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างรวดเร็วเพราะผ่านระบบช่องทางออนไลน์

- การรับรองเสรีภาพการนับถือศาสนาตามกฎหมาย จีนดำเนินนโยบายให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการนับถือศาสนาตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง ให้การสนับสนุนทุกศาสนาตามหลักความเป็นอิสระและการบริหารจัดการตนเอง ส่งเสริมให้ทุกศาสนา บุคลากรทางศาสนา และศาสนิกชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อ โดยรัฐบาลจะดำเนินการเรื่องศาสนาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและสาธารณะแต่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของศาสนานั้น รัฐจะปฏิบัติต่อทุกศาสนาอย่างยุติธรรมเท่าเทียม ไม่ใช้อำนาจทางบริหารเพื่อสนับสนุนหรือห้ามศาสนาใดศาสนาหนึ่ง และจะไม่มีศาสนาใดที่ได้รับสิทธิพิเศษทางกฎหมายเหนือศาสนาอื่น ทั้งนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ในจีนเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ลัทธิเต๋า อิสลาม คริสต์ทั้งนิกายคาทอลิก และโปรเตสแตนต์ ปัจจุบันในประเทศจีนมีสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจำนวน 144,000 แห่ง และโรงเรียนสอนศาสนา 92 แห่ง

- การคุ้มครองสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดระยะเวลา 70 ปี หลังการก่อตั้งประเทศ ความก้าวหน้าของภาคอุตสาหกรรม ทำให้เศรษฐกิจของประเทศจีนเติบโตอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐจึงกำหนดให้การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายระดับชาติ และเป็นภารกิจงานหลักของรัฐบาล มีการจัดตั้งและปรับปรุงกลไก กำหนดนโยบาย และกฎหมายที่จำเป็นสำหรับการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งเสริมวงจรเศรษฐกิจที่สมดุล เน้นการใช้พลังงานที่สะอาดและปล่อยก๊าซคาร์บอนระดับต่ำ ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 18 ค.ศ. 2012 ที่ประชุมได้กำหนดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็น 1 ในยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ดังนั้น จีนได้สนับสนุนการพัฒนาสีเขียว สร้างความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เร่งแก้ปัญหามลพิษทางอากาศ น้ำ และสิ่งปนเปื้อนในดินเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ใน ค.ศ. 2018 สิ่งแวดล้อมในประเทศจีนกลับมาดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถลดค่าฝุ่นละอองขนาด PM10 ของพื้นที่เขตเมือง 338 เมือง หรือลดลงร้อยละ 26.8 สามารถปรับปรุงคุณภาพน้ำเพิ่มขึ้นร้อยละ 71 และการจัดทำแผนที่แบ่งเขตคุ้มครองพิชพรรณที่หายากให้อยู่ในพื้นที่เขตสงวน

(5) การปกป้องสิทธิของบุคคลกลุ่มพิเศษ ประเทศจีนได้ใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ทางกฎหมายของชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ สตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ

อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความเสมอภาคให้มีโอกาสที่เท่าเทียมสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ และเข้าถึงการดูแลจากภาครัฐได้ทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม คือ

- รับรองสิทธิชนกลุ่มน้อยให้มีส่วนร่วมการบริหารงานภาครัฐ ประเทศจีนมีชนกลุ่มน้อยทั้งสิ้น 55 กลุ่ม โดยตัวแทนจาก 55 กลุ่มได้เข้าเป็นสมาชิกทั้งในสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (NPC) ชุดที่ 13 จำนวน 438 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 ของจำนวนผู้แทนทั้งหมด และสภาที่ปรึกษาทางการเมืองของจีน (CPPCC) นอกจากนี้ รัฐบาลได้ให้อำนาจแก่เขตปกครองตนเองพิเศษตามกฎหมายเพื่อมีสิทธิในการบริหารจัดการภายในพื้นที่ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรม และสาธารณสุขสามารถมีอำนาจในการตรากฎหมาย หรือกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้ในเขตการปกครองตนเองที่มีลักษณะเฉพาะตามแต่ละสภาพการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม หรือบริบทในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ

- พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ชนกลุ่มน้อย รัฐบาลจีนถือว่าชนกลุ่มน้อยเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาประเทศ จึงได้ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยผ่านมาตรการหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ของประเทศจีนแถบตะวันตก การขยายพื้นที่การพัฒนาบริเวณเขตชายแดน การอนุรักษ์และส่งเสริมความเป็นชุมชนดั้งเดิมของชนกลุ่มน้อย การสนับสนุนการลงทุนเพื่อขจัดความยากจนซึ่งมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ค.ศ. 2018 ของ 5 เขตการปกครองตนเองประกอบด้วย เขตปกครองตนเองกว่างซี มงโกเลียใน ทิเบต หิงชี่ และซินเจียงอุยกูร์ รวมถึง 3 จังหวัดในมณฑลยูนนาน กุ้ยโจว และชิงไห่ สูงถึง 9.06 ล้านล้านหยวน มีผลต่อจำนวนประชากรที่ยากจนในภูมิภาคดังกล่าวลดลงเหลือ 6.03 ล้านคน มีอัตราการความยากจนลดลงเหลือร้อยละ 4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการสาธารณะ และสภาพความเป็นอยู่ของชนกลุ่มน้อยจึงได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

- สร้างระบบการศึกษาแก่ชนกลุ่มน้อย จีนได้ใช้มาตรการหลายด้านเพื่อปรับปรุงความเท่าเทียมด้านการศึกษาและรับรองสิทธิการศึกษาแก่ชนกลุ่มน้อย อาทิ เปิดโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อยโดยเฉพาะ สร้างหลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับชนกลุ่มน้อยที่จะเข้าศึกษาในระดับวิทยาลัย และโรงเรียนในเขตจังหวัดและเทศบาล ดูแลและติดตามนักเรียนชนกลุ่มน้อยที่เข้ารับการศึกษาในแต่ละระดับที่สูงขึ้น พัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ทุรกันดาร จัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีอย่างทั่วถึง (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น) ส่วนในเขตปกครองตนเองทิเบตและซินเจียงอุยกูร์ทางใต้ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมการศึกษาเป็นระยะเวลา 15 ปี (ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย) ทำให้มีอัตราการเข้าเรียนอยู่ที่ร้อยละ 99.94

- รับรองเสรีภาพของชนกลุ่มน้อยในการใช้ภาษาประจำถิ่น ภาษาจีนกลางถือเป็นภาษาทางการของจีน มีชาวจีนชนชาติฮั่นและแมนจูเป็นผู้ใช้หลัก สำหรับชนกลุ่มน้อยจะมีภาษาพูดและเขียนเป็นของตนเองจำนวนประมาณ 22 กลุ่ม รัฐบาลได้ให้ความคุ้มครองตามกฎหมายที่อนุญาตให้ชนกลุ่มน้อยสามารถใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนในพื้นที่ด้านบริหารจัดการ กระบวนการยุติธรรม สื่อสิ่งพิมพ์วิทยุและโทรทัศน์ การศึกษาและวัฒนธรรม มีการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับภาษาใกล้สูญของชนกลุ่มน้อย ซึ่งเป็นโครงการปกป้องทรัพยากรทางภาษาของจีน จากข้อมูล ค.ศ. 2019 ในเขตพื้นที่ปกครองตนเองมีสถานีวิทยุและ

สิทธิทางกฎหมายและผลประโยชน์ของสตรีและสมาชิกครอบครัว การรับประกันความปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดความรุนแรง การกลั่นแกล้งและการลงโทษที่ไม่เหมาะสม เพิ่มความเข้มงวดให้กับผู้ปกครองในการดูแลเด็ก รวมถึงการสร้างมาตรการคุ้มครองเด็กที่ไม่ได้อยู่กับผู้ปกครองให้ได้รับความปลอดภัยมากขึ้น ดัชนีกระทรวงความมั่นคงภายในของจีนได้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงสำหรับช่วยเหลือเด็กที่ถูกลักพาตัวด้วยการจัดตั้งธนาคาร DNA เพื่อเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรมในเด็กไว้เป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อยืนยันตัวบุคคลสำหรับเด็กที่หายตัวไปถือเป็นกลไกช่วยเหลือเด็กสูญหายแบบเร่งด่วนอีกช่องทางหนึ่งด้วย

- คุ้มครองสิทธิสาธารณสุขของเด็กและสตรี ใน ค.ศ. 1949 การเสียชีวิตของมารดา ระหว่างคลอดอยู่ในอัตรา 1,500 : 100,000 คน และการเสียชีวิตของทารกแรกเกิดในอัตรา 200 : 1,000 คน ต่อมาใน ค.ศ. 2018 การเสียชีวิตของมารดา ระหว่างคลอดลดลงเหลือ 18.3 : 100,000 คน และการเสียชีวิตของทารกแรกเกิดลดลงเป็น 6.1 : 1,000 คน รัฐบาลได้ตั้งโครงการพัฒนาโภชนาการสำหรับเด็กในพื้นที่ทุรกันดารให้กับเด็กจำนวน 7.22 ล้านคน ทั้งหมด 715 เขตชุมชนใน 14 จังหวัด การตั้งโครงการตรวจมะเร็งปากมดลูกให้กับสตรี 100 ล้านคนและมะเร็งเต้านม 30 ล้านคนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย และโครงการให้เงินอุดหนุนแก่สตรีในชนบทที่ยากจนและมีปัญหาด้านสุขภาพ จำนวน 132,200 ราย รวมเป็นเงิน 1.3 พันล้านหยวน รวมถึงโครงการ “Water Cellar for Mothers” เพื่อสร้างแหล่งน้ำดื่มที่สะอาดในภูมิภาคตะวันตกของจีนและโครงการ “Health Express for Mothers” เพื่อให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพแก่สตรีและเด็กในพื้นที่ยากจน

- ส่งเสริมสิทธิสตรีในการมีส่วนร่วมการจัดการสาธารณะ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สตรีในจีนได้รับการรับรองสิทธิให้มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศและพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ของรัฐ เมื่อศึกษาจากสัดส่วนของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติชุดที่ 13 มีสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนเป็นสตรีจำนวน 742 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 มีสัดส่วนที่สูงกว่าสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ ชุดที่ 1 ค.ศ. 1954 ร้อยละ 12.9 และในสภาที่ปรึกษาทางการเมืองของจีนชุดที่ 13 มีสมาชิกสภาเป็นสตรีจำนวน 440 คน คิดเป็นร้อยละ 20.4 มีสัดส่วนที่สูงกว่าที่ปรึกษาทางการเมืองของจีน ชุดที่ 1 ค.ศ. 1949 ร้อยละ 14.3 ทั้งนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังให้ความสำคัญต่อการอบรมและคัดเลือกบุคลากรหญิงให้เข้ารับราชการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ใน ค.ศ. 1950 มีข้าราชการหญิงจำนวน 65,000 คน และเพิ่มเป็น 1.93 ล้านคน ใน ค.ศ. 2018 คิดเป็นร้อยละ 26.8 ของจำนวนข้าราชการทั่วประเทศ

- ตั้งกลไกปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของผู้สูงอายุ ใน ค.ศ. 2018 มีประชากรจีนอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 249 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17.9 ของประชากรทั้งหมด จีนได้กำหนดและแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของผู้สูงอายุ โดยร่างกฎหมายและกำหนดนโยบายสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลอยู่ที่บ้านโดยชุมชนตลอดจนได้รับการสนับสนุนการบริการทางสังคมจากหน่วยงานสาธารณสุข โดยมีหน่วยงานเกี่ยวข้องที่อำนวยความสะดวกจำนวน 168,100 แห่ง มี 7.32 ล้านเตียงเพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุ การให้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุจำนวน 29.72 ล้านคน ให้เงินช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยที่สูงอายุ 748,000 คน ให้เงินช่วยเหลือการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ 5.2 ล้านคน และให้เงินช่วยเหลือด้านอื่น ๆ 30,000 คน

- สร้างระบบประกันสังคมสำหรับคนพิการ รัฐบาลได้จัดตั้งระบบให้เงินช่วยเหลือสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตและค่ารักษาพยาบาลแก่ผู้พิการ โดยข้อมูลใน ค.ศ. 2018 มีผู้พิการที่ได้รับความคุ้มครองในโครงการประกันสุขภาพทั้งในเขตเมืองและชนบทจำนวน 25.61 ล้านคน ได้รับเงินบำนาญผู้ชราภาพ 10.24 ล้านคน ได้รับเงินช่วยเหลือค่าครองชีพขั้นต่ำในเขตเมืองและชนบทจำนวน 9.25 ล้านคน นอกจากนี้ รัฐบาลได้จ่ายเบี้ยประกันสำหรับผู้พิการเข้าช้อนจำนวน 5.76 ล้านคน จากทั้งหมด 5.95 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 96.8) และผู้พิการเล็กน้อยหรือปานกลางจำนวน 2.98 ล้านคน

- คุ้มครองผู้ทุพพลภาพ รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายการดูแลผู้พิการว่า ผู้พิการทุกคนต้องเข้าถึงการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ ได้ออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการป้องกันและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และการสร้างศูนย์ฟื้นฟูที่มีผู้เชี่ยวชาญให้บริการแก่ผู้พิการ ข้อมูลสถิติปี ค.ศ. 2018 มีศูนย์อำนวยความสะดวกให้บริการฟื้นฟูผู้พิการระดับมณฑลและจังหวัดจำนวน 914 แห่ง และหน่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ 2,750 แห่ง ในระดับอำเภอ มีผู้พิการที่ได้รับความคุ้มครองโดยบริการฟื้นฟูสมรรถภาพร้อยละ 79.8 อีกทั้งได้จัดตั้งกลไกช่วยเหลือในการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่เด็กพิการอีกด้วย

- รับประกันสิทธิในการจ้างงานคนพิการ จีนได้จัดตั้งสำนักงานบริการจัดหางานเพื่อคนพิการขึ้น มีสำนักงานจำนวน 2,787 แห่ง เจ้าหน้าที่จำนวน 15,000 คน โดยรัฐบาลได้จัดโครงการฝึกอบรมทักษะวิชาชีพสำหรับคนพิการโดยแบ่งทักษะตามเกณฑ์ระดับชาติและระดับจังหวัด มีผู้พิการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมจำนวน 494,000 คน ก่อให้เกิดการจ้างงานผู้พิการกว่า 300,000 คนในแต่ละปี สำหรับ ค.ศ. 2018 มีผู้พิการที่ผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพจำนวน 367,000 คน ทำให้ผู้พิการมีงานทำทั้งสิ้น 9.48 ล้านคน ทั้งในเขตเมืองและชนบท

- สนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมในสังคม รัฐบาลจีนประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการสร้างสภาพแวดล้อม ใน ค.ศ. 2012 มีเมืองและมณฑลจำนวน 1,702 แห่ง ได้ปรับปรุงและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกครอบคลุมในชุมชนทั่วประเทศ เช่น ทางเข้า-ออกสถานที่ต่าง ๆ จุดให้บริการ ห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น ในช่วง ค.ศ. 2016-2018 รัฐบาลได้ช่วยเหลือและให้บริการสาธารณะแก่ครอบครัวที่มีสมาชิกผู้พิการจำนวน 3 ล้านคน เพื่อปรับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ร่วมกันกับผู้พิการ มีการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลสำหรับผู้พิการโดยหน่วยงานภาครัฐกว่า 500 แห่ง ได้สร้างจุดบริการข้อมูลสาธารณะพร้อมปรับปรุงเว็บไซต์กว่า 30,000 เว็บไซต์สำหรับผู้พิการเพื่อสนับสนุนการให้บริการข้อมูลได้มากขึ้น ส่วนรัฐบาลท้องถิ่นได้กำหนดมาตรการช่วยเหลือเงินอุดหนุนในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ อาทิ ไม่เข้าสำหรับผู้พิการทางสายตา อุปกรณ์แขนขาเทียม มีผู้พิการได้รับประโยชน์จากการให้บริการดังกล่าวกว่า 3.19 ล้านคน และยังได้ผ่อนปรนออกระเบียบการอนุญาตใบขับขี่แก่ผู้พิการทางร่างกายและการได้ยินจำนวน 279,000 คน เพื่ออำนวยความสะดวก สร้างความคล่องตัว และเพิ่มทักษะความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมมากขึ้น

(6) การเสริมสร้างหลักนิติธรรมเพื่อสิทธิมนุษยชน ประเทศจีนใช้หลักนิติธรรมในการปกครองประเทศภายใต้ระบอบสังคมนิยมเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกฎหมาย ที่ผ่านมาจีนได้จัดตั้งระบบกฎหมายสำหรับปกป้องสิทธิเสรีภาพ ยึดถือตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารประเทศแบบองค์รวมเพื่อส่งเสริม

การปกครองด้วยกฎหมายทั่วประเทศ สร้างความเป็นธรรมทางสังคมให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย คือ

- หน้าที่ของรัฐบาลคือ การดูแลประชาชนภายใต้ขอบเขตอำนาจและความรับผิดชอบที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน จีนได้แบ่งอำนาจการบริหารให้เป็นไปตามกฎหมายและตามหลักการปกครองคือ ไม่ให้ดำเนินการใด ๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จีนได้กำหนดขั้นตอนที่เข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายด้านการบริหารและสร้างระบบมาตรฐานสำหรับการพิจารณาต่อเรื่องใด ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าผลประโยชน์ของประชาชนและธุรกิจจะได้รับการคุ้มครองตามหลักธรรมาภิบาล และเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความโปร่งใสมากขึ้น จีนได้เพิ่มช่องทางออนไลน์ในการเปิดเผยข้อมูลสำหรับสาธารณชนได้ทราบ มีการพัฒนาช่องทางออนไลน์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย รายงานความคืบหน้าและผลการพิจารณาของคดีในกระบวนการยุติธรรมใน 25 จังหวัด การเปิดเผยคำตัดสินคดีความที่เป็นลายลักษณ์อักษรแบบออนไลน์ใน 22 จังหวัด และเปิดเผยการตรวจสอบการบริหารของภาครัฐเพื่อเสริมสร้างการกำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายใน 17 จังหวัด อีกทั้งจีนได้จัดตั้งระบบการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการใช้กฎหมายผ่านแอปพลิเคชัน และการกำกับดูแลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

- ดูแลการใช้อำนาจฝ่ายตุลาการให้มีอิสระและเป็นกลาง จีนได้วางแผนการปฏิรูปศาลประชาชนเพื่อการปกป้องสิทธิของพลเมืองในการเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายได้อย่างยุติธรรม นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาพัฒนาในการลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าทุกคดีของประชาชนจะได้รับการตอบรับ ด้านการบริหารงานฝ่ายตุลาการได้ปฏิรูปการคุ้มครองและรักษาความปลอดภัยแก่เจ้าหน้าที่ตุลาการ ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความเป็นมืออาชีพสามารถดำเนินการภายใต้หน้าที่รับผิดชอบทางกฎหมายตามกระบวนการของแต่ละคดี ปฏิรูปบทลงโทษเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องสงสัยและจำเลย ดำเนินการคัดแยกคดีที่ง่ายและซับซ้อนเพื่อปรับปรุงขั้นตอนการพิจารณาคดีให้รวดเร็วยิ่งขึ้น จัดตั้งระบบการดำเนินคดีทางอาญาหลายชั้นตามลักษณะกระบวนการยุติธรรมของจีน ในกรณีที่อนุญาตให้ศาลท้องถิ่นและจังหวัดดำเนินการบริหารจัดการด้านบุคลากร กองทุน และทรัพย์สินเองได้ นอกจากนี้ จีนยังได้หาแนวทางการจัดตั้งศาลประชาชนที่ข้ามเขตการปกครองเพื่ออำนวยความสะดวกต่อกระบวนการพิจารณาคดีมากขึ้น ปัจจุบันมีศาลประชาชนสูงสุดจำนวน 6 ศาล ศาลดังกล่าวยังมีหน้าที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา คดีทางการเงิน และศาลอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ รัฐบาลมีความมุ่งมั่นในการคุ้มครองและสร้างกระบวนการดำเนินคดีเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ใน ค.ศ. 2019 ได้มีการจัดการคดีเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะทั้งหมด 157,095 คดี

- พัฒนาระบบการยุติธรรมที่เปิดกว้าง จีนได้ปรับปรุงรูปแบบการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เช่น คำให้การในศาล ผลการพิพากษา เป็นต้น เพื่อเพิ่มความโปร่งใสการดำเนินงานยิ่งขึ้น มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลกระบวนการพิจารณาคดีออนไลน์ซึ่งประกอบด้วยคำพิพากษา 370 ล้านคดี คำตัดสินของศาลแห่งชาติ 2.59 ล้านคดี และคดีพิพาทออนไลน์ 63.82 ล้านคดี มีผู้เข้าชมฐานข้อมูลดังกล่าว 2.26 พันล้านครั้ง นับแต่การเผยแพร่ฐานข้อมูล ค.ศ. 2014 อีกทั้งยังให้บริการข้อมูลกระบวนการดำเนินคดี 9.28 ล้านคดี ข้อมูลที่สำคัญ 580,000 รายการ เอกสารเกี่ยวกับกฎหมาย 3.86 ล้าน

รายการ หนังสือและคดีฟ้องร้อง 300,000 รายการ สะท้อนว่า จีนเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการกำกับดูแล กระบวนการพิจารณาคดี การดำเนินคดีทางอาญา การบริหารราชการฝ่ายพลเรือน และการปรับปรุงระบบ คณะลูกขุนและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- รับประกันสิทธิในการพิจารณาคดีแก่ทุกฝ่ายอย่างยุติธรรม ประเทศจีนได้ส่งเสริม การปฏิรูประบบการฟ้องร้องคดีอาญาโดยมุ่งเน้นการตัดสินภายใต้หลักการ “ไม่มีโทษถ้าไม่มีกฎหมายกำหนด (No penalty without a law)” อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นการตัดสินตามหลักฐานที่ปรากฏ และปรับปรุงกลไก การคุ้มครองพยานในศาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการรับประกันสิทธิแก่ผู้ต้องสงสัยคดีอาญาและจำเลยอย่าง เต็มที่ ผู้ต้องสงสัยคดีอาญามีสิทธิตั้งทนายความนับแต่ดำเนินการสอบสวนครั้งแรกหรือจำเลยมีสิทธิที่จะขอ อนุญาตให้ผู้พิทักษ์ได้ตลอดเวลา โครงการนำร่อง คือ จัดตั้งหน่วยงานให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำทาง กฎหมายทุกกรณี ทั้งในศาลและสถานพินิจคุ้มครองทุกแห่ง เพื่อให้มีมาตรการคุ้มครองจำเลยในคดีทางอาญา ให้ได้รับการปกป้องตามกฎหมายและเป็นการสนับสนุนการพิจารณาคดีให้มีประสิทธิภาพ รัฐจะทำหน้าที่ ปกป้องสิทธิของทนายฝ่ายจำเลยในการเผชิญกับคู่กรณี การวินิจฉัยจากเอกสาร และการตรวจสอบหลักฐาน เพื่อดำเนินการคุ้มครองความยุติธรรมให้ทั้งสองฝ่าย รวมถึงปรับปรุงกลไกให้ทนายความสามารถปฏิบัติหน้าที่ ตามกฎหมายและมีการจัดตั้งระบบโต้ตอบร่วมเพื่อรับประกันสิทธิในการปฏิบัติงานให้เหมาะสม อีกทั้งจีนยังใช้ หลักการสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) เพื่อป้องกันและแก้ไข การตัดสินผิดพลาด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013–2019 มีการปล่อยตัวจำเลยจากศาลทุกระดับชั้นจำนวน 5,876 คน การแก้ไขคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้องในคดีอาญาจำนวน 8,568 คดี โดยมีการเยียวยาผู้เสียหายที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น ผู้กระทำผิดจากรัฐตามกฎหมาย รวมถึงการทบทวนมาตรการการลงโทษด้วยการตัดสินประหารชีวิตด้วย

- รับประกันสิทธิและรักษาผลประโยชน์แก่ผู้ต้องขัง จีนได้ปรับปรุงการกำกับดูแล การบังคับใช้กฎหมายในเรือนจำและสถานพินิจคุ้มครอง เพื่อรับประกันว่าสิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องขัง จะไม่ถูกละเมิด ผู้ต้องขังบางรายได้รับอนุญาตให้ออกจากเรือนจำและเยี่ยมญาติได้ มีระบบบริการเพื่อส่งคม จากผู้ต้องขังได้ดำเนินการต่อสาธารณะ ข้อมูลสถิติเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2019 มีผู้ต้องขัง 4.45 ล้านคน ทั่วประเทศได้รับคำสั่งให้บริการชุมชน โดย 3.75 ล้านคนได้บริการส่งคมเสร็จสิ้นแล้ว ส่วน 700,000 คนยังอยู่ ในระหว่างการให้บริการ พบว่า มาตรการดังกล่าวช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังได้ มีการออก กฎหมายนิรโทษกรรมแก่ผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 2015 และ 2019 นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ออก กฎหมายควบคุมยาเสพติดและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการฟื้นฟูสภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้สิทธิและ ผลประโยชน์บุคคลแก่ผู้ติดยาเสพติดหลังพ้นโทษได้รับการฟื้นฟูตามกฎหมาย อีกทั้งปรับปรุงระบบการ ช่วยเหลือและจัดการผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวหลังพ้นโทษ สามารถเข้าถึงการรับความช่วยเหลือทางสังคมและ การจ้างงานให้สามารถกลับสู่วิถีชีวิตปกติได้อย่างราบรื่น

- พัฒนาระบบการเยียวยาและความช่วยเหลือที่เหมาะสม รัฐบาลได้ปรับปรุงระบบ การชดเชยจากรัฐให้กลุ่มคนหลายประเภทมีสิทธิได้รับค่าชดเชยมากขึ้น เพิ่มการเยียวยาความเสียหายที่กระทบ ทางจิตใจ ยกกระดับเกณฑ์มาตรฐานของค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์เศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศ กำหนดค่าชดเชยรายวันสำหรับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลปรับจาก 17.16 หยวน/วัน/คน

ใน ค.ศ. 1995 เป็น 315.94 หยวน/คน/วัน ใน ค.ศ. 2019 จากรายงานสรุปช่วงระหว่าง ค.ศ. 2013–2019 มีคดีที่ได้รับการเยียวยาจากรัฐทั้งหมด 61,978 คดี อีกทั้งเงินได้ปรับปรุงระบบการช่วยเหลือพิจารณาคดีของรัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือตุลาการด้านสังคม กฎหมาย และผู้ที่ประสบปัญหาไม่สามารถได้รับค่าชดเชยอย่างเหมาะสม ในช่วง ค.ศ. 2015–2018 มีการให้ความช่วยเหลือทางกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจำนวน 3.75 พันล้านหยวน

- จัดตั้งระบบช่วยเหลือทางกฎหมาย ระหว่างปี ค.ศ. 2013–2018 หน่วยงานช่วยเหลือทางกฎหมายได้จัดการคดีความต่าง ๆ จำนวน 7.79 ล้านคดี ช่วยเหลือประชาชนกว่า 8.48 ล้านคน และให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย 45.27 ล้านคน ในข้อมูลสถิติ ค.ศ. 2018 รัฐสนับสนุนให้มีการพัฒนาวิชาชีพทนายความอย่างต่อเนื่องซึ่งมีทนายความเข้าร่วมจำนวน 423,000 คน และที่ปรึกษากฎหมายกว่า 30,000 คนทั่วประเทศ รัฐบาลได้ปรับปรุงการให้บริการทางกฎหมายสาธารณะด้วยการเปิดสายด่วนฟรี “12348” เพื่อให้คำแนะนำทางกฎหมายและบริการกฎหมายทางออนไลน์ มีศูนย์บริการทางกฎหมายสาธารณะ 2,917 แห่งทั้งในเขตเมืองและอำเภอ มีหน่วยบริการกว่า 39,000 แห่งในเขตตำบล และประมาณ 65,000 แห่งในเขตหมู่บ้านและชุมชน นอกจากนี้ เงินได้ปฏิรูปการประเมินผลหน่วยงานด้านกฎหมายเพื่อยกระดับคุณภาพและความน่าเชื่อถือองค์กร ผลการประเมินใน ค.ศ. 2018 พบว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายผ่านระบบการประเมินทั้งสิ้น 3,834 แห่ง

- เพิ่มความตระหนักให้สาธารณชนรับรู้การคุ้มครองทางกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน รัฐบาลจีนมีความพยายามอย่างจริงจังเพื่อเพิ่มการตระหนักรู้และความเข้าใจในรัฐธรรมนูญกฎหมายสมรส แนวคิดความเสมอภาคทางเพศ และเสรีภาพในการสมรสให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ตั้งแต่ ค.ศ. 1986 จีนได้ส่งเสริมการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรมไว้ในหลักสูตรการศึกษาของประเทศ กำหนดประเด็นสิทธิมนุษยชนเป็นหัวข้อการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สร้างหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาและหลักสูตรอื่นที่เกี่ยวข้องในระดับอุดมศึกษาเพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศ จัดหลักสูตรการฝึกอบรมด้านสิทธิมนุษยชนให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับและทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานความมั่นคงสาธารณะ องค์กรอัยการ ศาล และสื่อมวลชน จีนได้จัดทำวารสารเผยแพร่ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนของจีนคือ The China Society for Human Rights Studies (CSHRS) ได้ตีพิมพ์เอกสาร “การพัฒนาสิทธิมนุษยชนในประเทศจีน” อย่างต่อเนื่องเพื่อการวิจัยและศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนขั้นสูงและส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว

- ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อตรวจสอบการทุจริตนับแต่การก่อตั้งประเทศใน ค.ศ. 1949 โดยจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบวินัยในองค์กรทุกระดับ ต่อมา ค.ศ. 1978 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการกลางกำกับดูแลสำหรับตรวจสอบวินัย และใน ค.ศ. 2018 จัดตั้งองค์กรกำกับดูแลตรวจสอบแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (the Supervision Commission of the People's Republic of China) ตามรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตรวจสอบวินัยของบุคลากร ติดตามการบริหารราชการในทุกระดับที่อาจมีการทุจริตโดยมีอำนาจในการสอบสวนลงโทษได้ ระหว่าง ค.ศ. 2012–2019 มีการตรวจสอบวินัยและสอบสวนเจ้าหน้าที่ 389 คนโดยคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน และการนำ

โอนคดีผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลจำนวน 155 คดี จีนมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการทุจริตอย่างเต็มที่ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและให้การดำเนินการโครงการสาธารณะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด จึงได้สร้างกลไกการสืบสวนที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตในการปราบปรามเจ้าหน้าที่ที่เป็นภัยต่อองค์กรแห่งรัฐขึ้นมา

(7) **การมีส่วนร่วมในระดับโลกด้านสิทธิมนุษยชน** จีนส่งเสริมการพัฒนาสิทธิมนุษยชนด้วยหลักการความเสมอภาค ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยได้ดำเนินการตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ดำเนินการให้ความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชนอย่างหลากหลายที่น่าเสนอด้วยวิधिภูมิปัญญา และแนวทางแก้ปัญหาแบบจีนสำหรับการกำกับดูแลสิทธิมนุษยชนทั่วโลกอย่างมีทิศทางที่ยุติธรรม สมเหตุสมผล และครอบคลุมทุกด้าน โดยมีประเด็นที่น่าสนใจคือ

- มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ นับแต่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ดำรงตำแหน่งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติประเภทสมาชิกถาวรตามกฎหมายของสหประชาชาติแทนสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ใน ค.ศ. 1971 จีนได้ส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมการประชุมสมัชชาสหประชาชาติและการประชุมสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ECOSOC) ทุกครั้ง นอกจากนี้ยังได้เข้าร่วมการประชุมประจำปีของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNCHR) ในฐานะผู้สังเกตการณ์ และได้เป็นรัฐสมาชิกอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1982 ต่อมาได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการพิเศษเกี่ยวกับภารกิจด้านสิทธิมนุษยชนอีกหลายคณะ อาทิ คณะกรรมการแห่งสหประชาชาติด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม คณะกรรมการแห่งสหประชาชาติว่าด้วยต่อต้านการทรมาน คณะกรรมการแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ คณะกรรมการแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการแห่งสหประชาชาติ อีกทั้งจีนยังร่วมมือกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่แห่งสหประชาชาติเพื่อสิทธิมนุษยชน (OHCHR) เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ 2 ฉบับ เกี่ยวกับความร่วมมือทางเทคโนโลยีด้านการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม องค์กรตำรวจและสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนศึกษา การดำเนินการตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงการให้ผู้แทนขององค์การสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชนเข้ามาศึกษาการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ เพื่อจัดทำรายงานพิเศษประเด็นด้านเสรีภาพการนับถือศาสนา สถานการณ์การจับกุมคุมขัง การทรมานและลงโทษที่ไร้มนุษยธรรม สิทธิมนุษยชนศึกษา ความมั่นคงทางอาหาร การต่อต้านความรุนแรงในสตรี ผลกระทบภาวะหนี้และภาระผูกพันอื่นที่ส่งผลต่อสิทธิการยังชีพและการแก้ไขปัญหาความยากจนที่จำเป็นต้องศึกษาและได้รับการแก้ไขอย่างท่วงที

- ปฏิบัติตามข้อผูกพันในตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน จีนได้ลงนามในกติการะหว่างประเทศ อนุสัญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนกว่า 26 ฉบับ อาทิ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ซึ่งจีนได้ปฏิบัติตามข้อผูกพันของบทบัญญัติดังกล่าว ที่กำหนดว่าการกำหนดนโยบาย กฎหมาย หรือการแก้ไขใด ๆ ที่สอดคล้องกับอนุสัญญาเหล่านี้ให้จัดทำเป็นรายงานความก้าวหน้าและปัญหาที่พบในการปฏิบัติตามอนุสัญญา

ระหว่างประเทศเสนอให้องค์การสหประชาชาติได้ทราบ ที่ผ่านมามีจีนได้ส่งรายงานการดำเนินงาน จำนวน 43 ครั้ง จำแนกเป็นรายงานที่เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ 27 ครั้ง และรายงานผลการตรวจสอบการดำเนินงาน 26 ครั้ง รวมถึงการเจรจาอย่างสร้างสรรค์กับหน่วยงานด้านสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่ได้ไปดำเนินการภายในประเทศ โดยจีนให้ความสนใจและยอมรับความคิดเห็นในข้อเสนอแนะจากประเทศต่าง ๆ ที่ต่างให้การยอมรับสิทธิมนุษยชนในจีนว่ามีความก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- ส่งเสริมกฎและกลไกระหว่างประเทศเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชน ประเทศจีนได้ให้การสนับสนุนของการนำกลไกระหว่างประเทศไปใช้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เกิดเป็นรูปธรรม อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของชนพิการ (CRPD) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (CMW) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) และมีส่วนร่วมในการยกร่างปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNCHR) และคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) ร่วมกำหนดกฎสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน รวมถึงเป็นหนึ่งในประเทศผู้ลงนามรับรองกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) ตามข้อตกลงปารีส (Paris Agreement) นอกจากนี้ จีนยังได้ส่งเสริมการปฏิรูปองค์กรสิทธิมนุษยชนจากเดิมคือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNCHR) เปลี่ยนเป็นคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) เพื่อให้กลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมีความยุติธรรม เท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ และโปร่งใสมากขึ้น สนับสนุนให้ UNHRC สร้างกลไกพิเศษในการพัฒนาคุณภาพน้ำดื่ม สิทธิทางวัฒนธรรม และสิทธิของชนพิการ รวมถึงส่งเสริมการเจรจาและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านสนธิสัญญากับรัฐผู้ลงนามบนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกัน

- สนับสนุนและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน จีนให้ความสำคัญการแลกเปลี่ยนความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ในการหารือเรื่องสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานของการเคารพ ยอมรับ และการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา จีนได้จัดตั้งกลไกการเจรจาให้คำปรึกษาเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกับประเทศอื่น ๆ กว่า 20 ประเทศ จัดให้มีการหารือเรื่องสิทธิมนุษยชนกับองค์กรระหว่างประเทศและกลุ่มประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป สหราชอาณาจักร เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น การให้คำปรึกษาด้านสิทธิมนุษยชนแก่รัสเซีย อียิปต์ อัฟริกาใต้ บราซิล มาเลเซีย ปากีสถาน คิวบา เบลารุส และสหภาพแอฟริกัน ใน ค.ศ. 1996 จีนสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับออสเตรเลียและสวิตเซอร์แลนด์เพื่อศึกษาสังคมจีนกับสิทธิมนุษยชนศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชนกับการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน ได้ส่งบุคลากรไปแลกเปลี่ยนศึกษาดูงานในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก และเชิญนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนจากต่างประเทศมาศึกษาสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจีน เพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และจีนยังได้เป็น

ประเทศเจ้าภาพจัดสัมมนาในระดับนานาชาติด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงการจัดการประชุมอย่างไม่เป็นทางการหลายครั้ง ซึ่งเป็นการขยายความร่วมมือและสร้างความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

- เป็นผู้ดำเนินการปฏิรูปและการติดตามด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ นอกจากการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ จีนยังให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบการกำกับดูแลสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ใน ค.ศ. 1954 ได้ร่วมมือกับประเทศอินเดียและพม่า (พม่าได้เปลี่ยนชื่อเป็นประเทศเมียนมา ค.ศ. 1989) เสนอหลัก 5 ประการในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คือ 1) เคารพซึ่งกันและกันต่อดินแดนและอำนาจอธิปไตย 2) ไม่รุกรานและไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน 3) ส่งเสริมความเท่าเทียมและความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน 4) สนับสนุนการอยู่ร่วมกันและส่งเสริมความเป็นอิสระของรัฐ และ 5) เคารพอำนาจอการตัดสินใจตามเจตนารมณ์ของประเทศและประชาชนในชาติ ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ยอมรับหลัก 5 ประการดังกล่าว แนวคิดนี้ได้เป็นที่ยอมรับและขยายจากเอเชียไปสู่ทั่วโลก มีส่วนสนับสนุนในการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้เป็นธรรมและสมเหตุสมผล ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรูปแบบใหม่และทำหน้าที่เป็นแนวทางในการกำกับดูแลด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ นอกจากนี้จีนยังได้ร่วมร่างปฏิญญาเวียนนาและนำเสนอแนวคิด “การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผ่านการพัฒนา” สู่ความเป็นสิทธิมนุษยชนสากลระหว่างประเทศ แนวคิดนี้ได้เป็นที่ยอมรับและถูกบรรจุลงในมติที่ประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) และองค์กรระหว่างประเทศอื่นขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการกำกับดูแลด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศตามทิศทางที่เหมาะสม มีความเป็นธรรม และครอบคลุมรอบด้าน

(8) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากล นับแต่การก่อตั้งประเทศใน ค.ศ. 1949 รัฐบาลจีนได้มีการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังสนับสนุนด้านสิทธิมนุษยชนแก่ประเทศกำลังพัฒนาภายหลังที่ได้รับอิสรภาพจากประเทศเจ้าอาณานิคมในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาและจัดหาความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความสงบสุขและสันติภาพตามลำดับ ดังนี้

- สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อช่วยเหลือประชาชนประเทศกำลังพัฒนาให้ตระหนักถึงสิทธิของตนในการดำรงชีวิตตามภูมิภาคต่าง ๆ ในเอเชีย แอฟริกา และกลุ่มละตินอเมริกา ในด้านสาธารณสุข โภชนาพื้นฐาน การศึกษา การสาธารณสุข การอุตสาหกรรม และการเกษตรกรรม โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือแบบไม่มีเงื่อนไข ไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศผู้รับความช่วยเหลือ เคารพตามกฎกติกาและให้การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม เช่น การส่งบุคลากรทางการแพทย์ไปปฏิบัติภารกิจช่วยเหลือในต่างประเทศ การสนับสนุนโครงการก่อสร้างทางรถไฟ โรงพยาบาล ท่าเรืออุตสาหกรรม ศูนย์ประชุมขนาดใหญ่ ศูนย์กีฬา เป็นต้น ทั้งนี้ ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง และพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ประกาศมาตรการช่วยเหลือ และการยกเว้นหนี้สำหรับประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแก่ประเทศที่ยากจน ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาขนาดเล็ก

- ช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการพัฒนา ช่วงทศวรรษ 1950 ประเทศจีนได้ให้ทุนสนับสนุนทางการศึกษาและฝึกอบรมแก่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา อาทิ ภูมิภาคอัฟริกา เอเชีย เพื่อให้เข้ามาศึกษาในประเทศจีน ต่อมาในทศวรรษ 1960 ได้ส่งบุคลากรครูไปยัง ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ เช่นกัน จีนได้มีการจัดตั้งกองทุนความช่วยเหลือและสถาบันความร่วมมือระหว่าง ประเทศกำลังพัฒนา หรือความร่วมมือใต้-ใต้ (South-South Cooperation: SSC) การจัดทำแผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคนิคในกลุ่มประเทศ BRICS (ประกอบด้วยบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน) ด้วยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมการส่งผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการและด้านเทคนิคและมอบทุนการศึกษาเพื่อช่วยให้ ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ สร้างขีดความสามารถในการพัฒนามากขึ้น การจัดการประชุมสุดยอดระดับโลก ด้านสตรี ใน ค.ศ. 2015 ได้เชิญสตรีจากประเทศกำลังพัฒนาเข้าร่วมฝึกอบรมในประเทศจีนกว่า 30,000 คน การริเริ่มโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ (Belt and Road) ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศหรือภูมิภาค ตามเส้นทางของโครงการเส้นทางสายไหม ที่จีนได้กำหนดเป้าหมาย คือ การแบ่งปันโอกาสและประสบการณ์ ในการพัฒนาประเทศและช่วยเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับประชาชน

- ช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจีนได้ให้ความช่วยเหลือแก่ ประเทศต่าง ๆ มากขึ้น โดยจีนยึดมั่นในหลักการต่อต้านการแทรกแซงใด ๆ ภายใต้อาณัติมนุษยธรรมกับ กิจการภายในของประเทศผู้รับความช่วยเหลือ จีนได้มีส่วนร่วมในโครงการบรรเทาทุกข์เพื่อมนุษยธรรม ระหว่างประเทศกับองค์กรต่าง ๆ ขององค์การสหประชาชาติหลายโครงการ เช่น โครงการอาหารโลก กองทุน ฉุกเฉินสำหรับเด็กกานาชาติ ปัญหาผู้อพยพและผู้ลี้ภัย ปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ ภาวะโรคระบาด เป็นต้น

- ปกป้องสันติภาพและความมั่นคงของโลก จีนได้สนับสนุนการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศด้านสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับทุกประเทศ และเป็นผู้สนับสนุนด้านการรักษา ความมั่นคงของโลก โดยมีฐานะเป็นคนกลางในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศ เช่น ปัญหาซีเรีย ความขัดแย้ง ในคาบสมุทรเกาหลี การทดลองขีปนาวุธในอิหร่าน เป็นต้น ได้เรียกร้องให้ทุกฝ่ายร่วมมือแก้ไขข้อพิพาทด้วย วิธีการทางการเมืองและการทูต จีนมีบทบาทอย่างมากในการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการบังคับใช้ กฎหมายและสร้างความมั่นคงภายใต้กรอบการดำเนินงานขององค์กรระหว่างประเทศและภูมิภาค รวมถึงใน องค์กรตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ (INTERPOL) และองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) เพื่อ ต่อต้านการก่อการร้าย ปัญหาการแบ่งแยกดินแดน และปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ โดยการส่งทหารกว่า 37,000 คน และเจ้าหน้าที่ตำรวจกว่า 2,700 คน เข้าไปประจำการในภารกิจรักษาสันติภาพ เช่น ซูดาน เลบานอน กัมพูชา ลิเบีย เป็นต้น ตลอดจนได้ร่วมบริจาคเงินสนับสนุนให้กับองค์การสหประชาชาติด้วย

(9) ข้อสรุปภาพรวม ระยะเวลา 70 ปีนับแต่การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ ดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนและการพัฒนาในระดับโลก การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ สะท้อนความสำเร็จจากภายในประเทศที่ส่งผลให้ประชาชนจีนมีดัชนีชี้วัดความสุขสูงขึ้น และแบ่งปัน ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไปยังนานาประเทศทั่วโลก ความมุ่งมั่นของการบรรลุเป้าหมายร้อยปี 2 เป้าหมาย และความฝันของจีนในการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศภายใต้การนำของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ จีน โดยมีนายสี จิ้นผิง ในฐานะประธานาธิบดีและเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นแกนหลัก เป้าหมายใน

อนาคตที่วางไว้เหล่านี้จะส่งผลให้จีนกลายเป็นประเทศสังคมนิยมที่เติบโตอย่างทันสมัย ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มรูปแบบและได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านในระดับที่สูงขึ้น สังคมจีนในยุคสมัยใหม่ยังคงรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์เฉพาะ มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนสื่อสารจากอารยธรรมภายนอก ดำเนินงานร่วมกับประชาคมโลกเพื่อการพัฒนาและสร้างความเจริญร่วมกันในการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนทั่วโลกให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4.2.2 องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ

การศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น ได้มีองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศที่ประเมินสถานการณ์สิทธิเสรีภาพแบบรายด้านหรือประเมินภาพรวมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีจำนวนหลายองค์กร เช่น Amnesty International, Human Rights Watch, Freedom House เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำผลจากรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศมาศึกษาคือ องค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ที่ได้มีการศึกษาและประเมินผลด้านสิทธิการเมือง สิทธิพลเมือง และสิทธิมนุษยชนภายในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยได้จัดทำเป็นรายงานประจำปี ดังนี้

1) **องค์กร Freedom House** เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรของสหรัฐอเมริกาที่มีหน้าที่หลักในการศึกษา ติดตามสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมือง เสรีภาพการเข้าถึงสื่อออนไลน์ และการส่งเสริมประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ก่อตั้งใน ค.ศ. 1941 ได้ทำการประเมินสิทธิเสรีภาพของประชาชนแต่ละประเทศเฉพาะทางด้านการเมือง การมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และเสรีภาพของพลเมืองที่จัดทำเป็นรายงานประจำปี โดยมีเกณฑ์การประเมิน 2 ด้านหลักคือ สิทธิทางการเมือง 40 คะแนน ประเมินจากกระบวนการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และหน้าที่ของรัฐบาล ส่วนเสรีภาพพลเมือง 60 คะแนน ประเมินจากเสรีภาพการแสดงออกของสื่อ วิชาการและการนับถือศาสนา สิทธิการรวมกลุ่มทางสังคม และองค์กร หลักนิติธรรม และสิทธิส่วนบุคคล รวมเป็น 100 คะแนน ผลการประเมินด้านสิทธิพลเมืองประจำปี ค.ศ. 2019 เป็นการศึกษาและติดตามสถานการณ์ด้านสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพพลเมืองของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงเวลา ค.ศ. 2018-2019 ซึ่งเป็นช่วงหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 2018 โดยมีรายละเอียด คือ

1.1) **ประเทศไทย** ได้รับคะแนนการประเมินในภาพรวม 30 คะแนน แบ่งเป็นสิทธิทางการเมือง 5/40 คะแนน และเสรีภาพพลเมือง 25/60 คะแนน โดยการศึกษาภาพรวมประเทศไทยถูกปกครองโดยกลุ่มทหารที่ได้ทำรัฐประหารตั้งแต่ปี 2557 เรียกว่าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงจัดให้มีการเลือกตั้งในเดือนมีนาคม 2562 เมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว พบว่าผู้นำประเทศยังคงมาจากฝ่าย คสช. เช่นเดิม ส่งผลให้สถานการณ์ทางสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพพลเมืองไม่มีความแตกต่างจากรัฐบาลเดิมที่ปกครองโดยกลุ่ม คสช. มากนัก (Freedom House, 2019c)

ก. ด้านสิทธิทางการเมือง พบว่า

(1) **กระบวนการเลือกตั้ง** การเลือกตั้งของประเทศไทยหลังจากที่มีการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562 แล้ว รัฐบาลที่มีอำนาจในการปกครองประเทศยังคงสืบต่อมาจากรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารในปี 2557 แนวทางการบริหารงานประเทศและกรอบยุทธศาสตร์ชาติจึงมีที่มาจากคณะผู้ปกครองเดิมคือ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และยังมีบทบาทในการสรรหาบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 269 และในมาตรา 272 ยังให้อำนาจแก่สมาชิกวุฒิสภาในการให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ในระหว่าง 5 ปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมที่ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ ถือเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองขนาดเล็กได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ส่งผลให้เกิดเป็นรัฐบาลผสมที่พรรคการเมืองขนาดเล็กต้องพึ่งพิงกับพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ทำให้ไม่มีอิสระในการเสนอความเห็นใด ๆ ในทางการเมืองมากนัก

(2) **ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง** พบว่า รัฐบาลได้ใช้อำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในเรื่องของการชุมนุมในที่สาธารณะที่ยังถูกควบคุมอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การปกครองในสมัยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทำให้ประชาชนถูกกีดกันสิทธิเสรีภาพการแสดงออกด้านความคิดเห็นทางการเมือง ระบบการเมืองไทยยังคงให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้นำที่มีอำนาจและกลุ่มนายทุนหลักของประเทศอย่างต่อเนื่อง บทบาทของคนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มหลากหลายทางเพศในประเทศยังคงถูกจำกัดด้านการแสดงความคิดเห็นหรือการรักษผลประโยชน์ให้กับกลุ่มตนเอง ปัญหาความขัดแย้งในเขตพื้นที่ชายแดนภาคใต้ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมตามข้อเรียกร้องต่าง ๆ จากชาวไทยเชื้อสายมุสลิม ดังกรณีเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น เช่น เหตุการณ์ลอบทำร้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อพฤศจิกายน 2562 การลอบวางระเบิดคาร์บอมบ์ในเดือนธันวาคม 2562 เป็นต้น ส่วนบทบาทของสตรีต่อทางการเมืองยังคงได้รับการส่งเสริมไม่มากนัก มีปริมาณสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงเมื่อเทียบกับชายในจำนวนเพียงร้อยละ 14 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด (ข้อมูลจากผลการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562) ซึ่งอยู่ในฐานะเพียงสมาชิกพรรคการเมืองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น แต่มิได้มีบทบาทนำในพรรคการเมืองหรือการแสดงความคิดเห็นต่อทางการเมืองเท่าที่ควร

(3) **ด้านหน้าที่ของรัฐบาล** พบว่า กลไกระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลทางอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารไม่เกิดระบบการตรวจสอบที่ชัดเจน เนื่องจากการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีได้ถูกแต่งตั้งมาจากฝ่ายนิติบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 272 แนวทางการบริหารประเทศถูกถ่ายทอดนโยบายมาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทั้งนี้ อดีตผู้นำคณะ คสช. เป็นบุคคลเดียวกับนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จึงยังคงมีอำนาจในการควบคุมการบริหารประเทศผ่านทางกฎหมายฉบับต่าง ๆ รวมถึงให้มีการตรากฎหมายที่มอบหมายฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันยังมีเรื่องร้องเรียนถึงสำนักงาน

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นจำนวนมากนับตั้งแต่ปี 2559 ถึงต้นปี 2562 มีคดีสำคัญที่สังคมและสื่อมวลชนให้ความสนใจ 87 คดี โดยเฉพาะคดีการถือครองนาฬิกาของ รองนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ) ผลการตัดสินมีมติเสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตัดสินว่าไม่มีพยานหลักฐานเอาผิด เพราะเป็นการยืมเพื่อนมาจริง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. อธิบายว่าที่มติ เสียงส่วนใหญ่ให้ยุติการไต่สวนต่อ เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐานที่เพียงพอ ทั้งนี้ คณะทำงานได้พยายามแสวงหาพยานหลักฐานในทุกมิติ โดยตรวจสอบนาฬิกากับตัวแทนจำหน่ายในประเทศไทย 13-15 บริษัท แต่ไม่ได้ข้อมูล เมื่อตรวจสอบกับกรมศุลกากรไม่พบข้อมูลการนำเข้า มีการตามขอข้อมูลประเทศผู้ผลิต 5 ประเทศ ทว่าไม่ได้รับความร่วมมือเพราะไม่ใช่คดีอาญาตาม พ.ร.บ. ความร่วมมือคดีอาญาระหว่างประเทศ ส่งผลให้สังคมมีความเคลือบแคลงสงสัยในเรื่องดังกล่าว (ป.ป.ช. แจงคดีนาฬิกาหรู, 2562) เป็นเหตุให้คะแนน ตามเกณฑ์ประเมินลดลงเนื่องจากความล้มเหลวของเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน มีการ ประเมินว่ารัฐบาลยังคงดำเนินงานด้านนโยบายจากระดับบนสู่ล่าง การตัดสินใจอยู่ที่กลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจ ระดับสูงเพียงกลุ่มเดียว ไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้ภาคอื่นของสังคมเข้ามามีบทบาทมากนัก

ข. ด้านเสรีภาพพลเมือง พบว่า

(1) เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อ บทบาทของสื่อยังถูกจำกัด มีการ ควบคุมการเผยแพร่สื่อหลายช่องทางด้วยมาตรการทางกฎหมายเพื่อปราบสื่ออย่างเป็นระบบ การควบคุมโดย คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ที่มีอำนาจสั่ง ระวังการออกอากาศ หากบุคคลและสื่อเหล่านั้นแสดงความคิดเห็นที่ถูกมองว่าเป็นการต่อต้านทางการเมือง หรือ วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ได้ใช้หลักเกณฑ์การลงโทษและการดำเนินคดีเพื่อชี้ว่า มีการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ รัฐบาล จึงกลายเป็นประเด็นว่าการแสดงความคิดเห็นดังกล่าว คือ การคุกคามความมั่นคงแห่งชาติ ทว่าที่ผ่าน มารัฐบาลไม่สามารถแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความมั่นคงของชาติที่ขอบธรรมและการต้องการปกป้องสังคม ให้เกิดความสงบเรียบร้อย หรือตามศีลธรรมอันดีของประชาชนมีลักษณะอย่างไร รวมทั้งการแสดงออกแบบใด ถือเป็นการคุกคามความมั่นคงตามกฎหมาย เช่น กรณีการสั่งระวังการออกอากาศของสถานีโทรทัศน์วอยซ์ทีวี ตั้งแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562 เพราะเป็นสื่อที่ถูกมองว่า เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล ได้เผยแพร่ออกอากาศ รายการที่สร้างความสับสนให้กับสังคม ยุยงให้เกิดความขัดแย้งและคุกคามความมั่นคงของชาติในรายการที่ ออกอากาศช่วงเดือนธันวาคม 2561 และมกราคม 2562 ที่เชิญผู้สมัครรับเลือกตั้งมาแสดงความคิดเห็นทาง การเมือง โดยมีการวิพากษ์และเผยแพร่ความเห็นเชิงวิจารณ์ต่อการจัดการเลือกตั้งของรัฐบาล คสช. และการ บริหารเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2562)

ส่วนเสรีภาพในการนับถือทางศาสนา การแสดงออกทางความเชื่อในที่ สาธารณะหรือส่วนตัว พบว่าประเทศไทยไม่ได้กำหนดให้ศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ได้ให้ เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่บุคคลและให้องค์กรทางศาสนาดำเนินกิจกรรมได้อย่างอิสระ ไม่มีการเลือก ปฏิบัติต่อศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างชาวไทยพุทธและ ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นระยะ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อเสรีภาพทาง ศาสนาในชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ได้ ด้านเสรีภาพทางวิชาการและระบบการศึกษาพบว่าหากมีการแสดง

ความคิดเห็นทางวิชาการ การจัดเวทีสัมมนาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและความมั่นคงจะถูกติดตามและตรวจสอบโดยรัฐซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐอาจเรียกให้มาชี้แจงข้อเท็จจริง นอกจากนี้ ระบบการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้มีการสอดแทรกเนื้อหาหรือหลักสูตรเกี่ยวกับบทบาทรัฐบาลด้วย ส่วนเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคลต่อทางการเมืองหรือประเด็นอ่อนไหว เห็นว่า รัฐบาลยังคงมีการควบคุม จำกัด และเฝ้าระวังอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เกี่ยวกับการละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์สำหรับสิทธิทางสังคมและองค์กรในด้านความมีอิสระในการชุมนุมที่สาธารณะ หากเป็นการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปยังคงถูกสังเกตการณ์จากรัฐบาล และการใช้พื้นที่สาธารณะในการชุมนุมต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด หากการชุมนุมที่แสดงถึงการดำเนินการเชิงสัญลักษณ์ให้มีการประท้วงเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยหรือสิทธิมนุษยชนอาจมีผลต่อการโดนลงโทษหรือถูกจับกุมได้ และเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจนำตัวบุคคลเหล่านั้นไปปรับความคิดทางการเมือง หรือที่เรียกว่า “ปรับทัศนคติ” ในด้านความมีอิสระของการเคลื่อนไหวองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและความสัมพันธ์กับภาครัฐ เห็นว่าประเทศไทยมีหน่วยงานภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนหลากหลายกลุ่ม หากศึกษาเฉพาะกลุ่มที่มุ่งเน้นการปกป้องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐ มักจะมีเจ้าหน้าที่จากภาครัฐเข้าไปตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมอย่างละเอียด มักถูกรัฐมองว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมเป็นการสร้างความวุ่นวายสาธารณะ จึงต้องตรวจสอบว่าการเคลื่อนไหวขององค์กรพัฒนาเอกชนมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศอย่างไร เช่น กรณีการเรียกร้องให้ตรวจสอบโครงการบ้านพักของผู้พิพากษาในจังหวัดเชียงใหม่ที่ทับซ้อนเขตป่าสงวนในอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เป็นต้น

(2) ด้านเสรีภาพการรวมกันเป็นสมาคมการค้า องค์กรวิชาชีพ หรือสหภาพแรงงาน เห็นว่าประเทศไทยได้ให้อิสระและสิทธิการรวมตัวของแต่ละกลุ่มหรือแต่ละองค์กร เพื่อดำเนินการเจรจาต่อรองให้กับผลประโยชน์ของกลุ่ม แต่ข้าราชการและผู้ที่ไม่ได้ทำงานประจำจะไม่ได้รับสิทธิในการรวมตัวเป็นกลุ่มองค์กรหรือสหภาพได้ ในด้านการคุ้มครองทางกฎหมายของสหภาพต่าง ๆ ยังขาดประสิทธิภาพไม่สามารถมีผลการบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

(3) ด้านนิติธรรม ประเมินจากการทำหน้าที่ของตุลาการ เห็นว่ารัฐธรรมนูญได้ให้อิสระแก่ตุลาการ แต่ในทางปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมยังคงถูกแทรกแซงจากรัฐบาลในการตัดสินใจคดีความ ถูกมองว่าศาลเป็นเครื่องมือของรัฐบาลเพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำเนินงานภายใต้กฎหมายและนับแต่ คสช. เข้ามาบริหารประเทศได้มีการขยายอำนาจให้เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ที่มีการบังคับใช้กฎหมายสามารถจับกุมและสืบสวนบุคคลที่ต้องสงสัยหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงของชาติและสถาบันกษัตริย์ได้ นอกจากนี้ การใช้กฎอัยการศึกในบางพื้นที่ของประเทศที่ยังมีผลบังคับใช้มายาวนานเพื่อป้องกันเหตุการณ์ก่อการร้ายหรือความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้ กลับมีผลก่อให้เกิดปัญหาและเหตุการณ์ความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการปฏิบัติการปราบปรามจากรัฐที่มีมาตรการตอบโต้มิใช่แนวสันติวิธี กลายเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเนื่องจากกฎหมายได้สร้างความชอบธรรมแก่เจ้าหน้าที่รัฐให้ได้รับการยกเว้นโทษจากการปฏิบัติหน้าที่ได้

ในด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิให้กับประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมพบว่า ชาวไทยภูเขาในภาคเหนือไม่ได้ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยังขาดการรับรองสัญชาติ สิทธิการเลือกตั้ง การถือครองที่ดิน โอกาสทางการศึกษา และการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ส่วนกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศเริ่มได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น แต่พบว่า เป็นการยอมรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยมากกว่าคนในประเทศ ความไม่เสมอภาคระหว่างชายและหญิงยังคงปรากฏให้เห็นในสังคมไทย ผู้หญิงต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติในการทำงาน ดังกรณีสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ยกเลิกการรับบุคคลภายนอกเพศหญิงเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจ โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในเรื่องความเสมอภาคทางเพศและสถานภาพสตรีไทย (ชานันท์ ยอดหงษ์, 2561) ที่เป็นการเลือกปฏิบัติทางการศึกษาและอาชีพ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ทั้งยังไม่มีกฎหมายที่จะให้การคุ้มครองให้แก่กลุ่มคนดังกล่าว สถานะผู้ลี้ภัยจึงเป็น “บุคคลเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย” ที่ต้องใช้ชีวิตด้วยความหวาดกลัวต่อการโดนจับกุม กักกัน หรือผลักดันกลับไปสู่ประเทศต้นทาง ทั้งนี้อาจเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ที่แสวงหาผลประโยชน์จากผู้ลี้ภัย เช่น ชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงบริเวณชายแดนไทย-พม่า ชาวอุยกูร์ เป็นต้น

(4) ด้านสิทธิส่วนบุคคล ประเมินว่าประเทศไทยได้ให้เสรีภาพอย่างอิสระในการเดินทางและเลือกที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม การเดินทางอาจถูกจำกัดในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทางความมั่นคงที่รัฐบาลกำหนดเป็นพื้นที่ที่ต้องเฝ้าระวังได้ ประชาชนมีเสรีภาพในการครอบครองทรัพย์สินส่วนตัวหรือธุรกิจส่วนตัวได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย มีเสรีภาพในการสมรสและการวางแผนครอบครัว มีมาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ส่วนการให้ความเสมอภาคทางโอกาสและเศรษฐกิจพบว่าประเทศไทยมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ ลาว เมียนมา และกัมพูชา มีกฎหมายลงโทษนายจ้างที่จ้างแรงงานข้ามชาติอย่างผิดกฎหมาย ส่วนปัญหาการค้าประเวณียังคงเป็นปัญหาที่รัฐบาลพยายามแก้ไขอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินคดีและยึดทรัพย์สินของผู้ต้องสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว

1.2) สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้รับคะแนนการประเมินในภาพรวม 11 คะแนน แบ่งเป็นสิทธิทางการเมือง -1/40 คะแนน และเสรีภาพพลเมือง 12/60 คะแนน สถานการณ์ในภาพรวม พบว่าหลังจากการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2018 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เข้ามามีบทบาทต่อการบริหารประเทศมากขึ้น มีการกำกับควบคุมระบบราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น จัดตั้งองค์กรระดับประเทศด้านการต่อต้านการทุจริต แก้ไขการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีโดยไม่จำกัดวาระ ตรวจสอบการใช้สื่อออนไลน์ภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน การติดตามเฝ้าระวังการใช้อินเทอร์เน็ตของประชาชนด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อตรวจสอบพฤติกรรมของประชาชน ใช้กำลังปราบปรามชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมในมณฑลซินเจียง ชาวคริสเตียน รวมถึงกลุ่มลัทธิฝ่าหลุนกง มีการควบคุมขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยมาตรการทางกฎหมาย และทำการปฏิรูปกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับแนวทางการปกครองสังคมนิยม ทั้งนี้ ผลการประเมินไม่ได้นำปัญหาความขัดแย้งในเขตปกครองพิเศษฮ่องกงร่วมประเมินด้วย (Freedom House, 2019b)

ก. สิทธิทางการเมือง เห็นว่า

(1) **ด้านกระบวนการเลือกตั้ง** พบว่าระบบการเลือกตั้งของประเทศจีนไม่มีการเลือกตั้งผู้นำโดยตรง สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (The National People's Congress: NPC) เป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดในการเลือกผู้ที่มาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีจะต้องผ่านความเห็นชอบจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนเสียก่อน โดยตำแหน่งแล้วผู้ที่ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนคือ ตำแหน่งสูงสุดของพรรค มีฐานะเป็นหัวหน้าของคณะกรรมการเมืองถาวรแห่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน (Politburo Standing Committee of the Communist Party of China) และจะเป็นผู้นำสูงสุดแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงเป็นที่ทราบกันว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคจะกลายเป็นประธานาธิบดีต่อไป สำหรับนายสี จิ้นผิง (Xi Jinping) ได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนตั้งแต่ ค.ศ. 2012 และเป็นประธานาธิบดี ค.ศ. 2013 รวมถึงการดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกิจการทหารส่วนกลางซึ่งเทียบได้กับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทำให้อำนาจทั้งหมดถูกรวมอยู่ที่ผู้นำเพียงคนเดียว นอกจากนี้ หลังการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2018 ได้แก้ไขวาระการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีเป็นไม่จำกัดวาระ จากเดิมกำหนดให้ดำรงตำแหน่งเพียง 2 วาระ ๆ ละ 5 ปี เพื่อให้ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง สามารถครองอำนาจในฐานะประมุขประเทศไปตลอดหรือจนกว่าสละตำแหน่ง ส่งผลให้ก้าวสู่การเป็นผู้นำจีนที่ทรงอำนาจอย่างมาก ส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติทั้งหมด 2,980 คน ดำรงตำแหน่งวาระคราวละ 5 ปี มีที่มาจากการถูกเสนอชื่อโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน ทั้งนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นเพียงพรรคการเมืองเดียวที่มีบทบาทในสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ และรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้องค์กรทุกองค์กรอยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วย ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติต้องได้รับการตรวจสอบประวัติและคัดกรองคุณสมบัติจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนเพื่อเป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง แม้จีนได้เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองอื่นสามารถลงสมัครแข่งขันได้ แต่ยังคงต้องผ่านการตรวจสอบรายละเอียดจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนเช่นเดิม อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งในระดับประเทศประชาชนจะไม่มีสิทธิเลือกตั้งได้โดยตรง เป็นเพียงการเลือกตั้งโดยทางอ้อมเท่านั้น กล่าวคือ ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนตนเองในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับเมืองเท่านั้น แล้วให้ตัวแทนของท้องถิ่นที่ได้รับเลือกทำการเลือกตั้งในระดับมณฑล/เขตปกครองตนเอง และระดับชาติต่อไป (The State Council, 2014) มีหน้าที่ในการตรากฎหมาย แต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งในองค์กรสำคัญ ตรวจสอบและให้ความเห็นชอบในด้านการบริหารประเทศ ซึ่งมีการประชุมเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น

(2) **ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง** เห็นว่าในการปกครองระบอบสังคมนิยมส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถแสดงการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้มากนัก พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ผูกขาดองค์กรทางการเมืองทุกรูปแบบ แม้ในการเลือกตั้งจะเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองอื่นลงรับสมัครเลือกตั้งได้ แต่ต้องผ่านการคัดกรองข้อมูลจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน กิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นหลัก การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่กระทบต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะถูก

ภาครัฐจับกุมคุมขัง ดังกรณีของนายหลิว เสี่ยวปอ (Liu Xiaobo) นักต่อสู้สิทธิมนุษยชนที่ออกมาเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองในจีน ได้ถูกตัดสินโทษจำคุกเป็นเวลา 11 ปี โดยที่ยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลแต่อย่างใด หรือนายฉิน หยงมิน (Qin Yongmin) ถูกจำคุกเป็นเวลา 13 ปี ด้วยข้อกล่าวหาการวิจารณ์นโยบายรัฐบาลผ่านสื่อออนไลน์ พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เพิ่มอำนาจตนเองผ่านรัฐธรรมนูญเพื่อให้คงสถานะเป็นพรรคการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดเพียงพรรคเดียวของประเทศ และการเพิ่มอำนาจของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ทำให้เกิดการตรวจสอบและปราบปรามการทุจริตอย่างจริงจังและเป็นวงกว้าง ส่งผลให้เจ้าหน้าที่รัฐกว่า 1.34 ล้านคนถูกลงโทษด้วยข้อกล่าวหากระทำผิดฐานทุจริต ประพฤติมิชอบในหน้าที่ และกระทำผิดวินัยของพรรคคอมมิวนิสต์จีน นโยบายดังกล่าวก่อให้เกิดความนิยมรัฐบาลในประชาชนอย่างมาก เช่น การรื้อโครงการบ้านจัดสรรที่สร้างรูก่อพื้นที่ในเขตอนุรักษณ์แถบเนินเขาฉินหลิง มณฑลส่านซี เป็นต้น ซึ่งการมีมาตรการปราบปรามที่เข้มงวดทำให้ไม่มีกลุ่มทางการเมืองใดสามารถแทรกแซง วิวาทษ์หรือดำเนินการที่จะตรวจสอบรัฐบาลได้ (การกวาดล้างครั้งใหญ่ใต้เงา สี จิ้นผิง, 2560)

นอกจากนี้ บทบาทชนกลุ่มน้อย กลุ่มลัทธิทางศาสนา และกลุ่มหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสในการเป็นตัวแทนกลุ่มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการต่อรองหรือรักษาผลประโยชน์แม้ว่าโครงสร้างของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติกำหนดให้ตัวแทนของชนกลุ่มน้อย อาทิ ชาวทิเบต อูยกูร์ และมองโกเลีย สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการพรรคและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างความเสมอภาคของกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคม แต่ในทางปฏิบัตินั้น กลุ่มเหล่านี้ไม่ได้มีบทบาทแต่อย่างใดในทางการเมือง มีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของการรวมกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเท่านั้น ส่วนบทบาททางการเมืองของสตรียังคงถูกจำกัด ตำแหน่งระดับสูงในทางการเมืองและหน่วยงานของรัฐที่สำคัญยังคงเป็นของเพศชายมากกว่าสตรี โดยในคณะกรรมการกลางพรรค (Central Committee) จำนวนทั้งหมด 25 คน มีผู้หญิงที่ได้ดำรงตำแหน่งเพียง 1 คนเท่านั้น ส่วนคณะกรรมการเมืองถาวร (Politburo Standing Committee) แห่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนไม่มีสตรีได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเลย

(3) ด้านหน้าที่ของรัฐบาล ที่มาของประธานาธิบดีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรง ฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นกลไกการควบคุมการบริหารราชการของฝ่ายรัฐบาล แต่เป็นเครื่องมือให้กับรัฐบาลในการทำหน้าที่ตรากฎหมาย รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018 ได้ยกเลิกการจำกัดวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสี จิ้นผิง กำหนดแนวคิดอุดมการณ์ของสี จิ้นผิง (Xi Jinping Thought) ให้เป็นกรอบการพัฒนาประเทศว่าด้วยลัทธิสังคมนิยมแบบอัตลักษณ์จีนสำหรับยุคใหม่ ทศนะทางวิทยาศาสตร์ในการพัฒนา และกำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นองค์กรสำคัญในระบบสังคมนิยมของประเทศ ส่วนการป้องกันทุจริตคอร์รัปชันนั้น เมื่อประธานาธิบดีสี จิ้นผิงได้เข้ามาดำรงตำแหน่งใน ค.ศ. 2013 ได้ดำเนินการรณรงค์ต่อต้านการทุจริตอย่างเป็นวงกว้าง เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งระดับสูงและระดับล่างจำนวนมากถูกสอบสวนและลงโทษตามกระบวนการ โดยเฉพาะข้อหาติดสินบนที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ถูกไล่ออกหรือจำคุกตลอดชีวิต ความพยายามกวาดล้างการทุจริตของรัฐบาลมีผลกระทบต่อกลุ่มนายทุน หรือภาคเอกชนทำให้การต่อรองผลประโยชน์ทางการเมืองน้อยลง รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จึงสามารถควบคุมอำนาจแบบเบ็ดเสร็จยิ่งขึ้น มีการปฏิรูปภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาการ

ทุจริตอย่างครอบคลุม เช่น กำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐแสดงบัญชีทรัพย์สินต่อสาธารณะ สร้างองค์กรตรวจสอบระดับชาติ (the National Supervisory Commission: NSC) ที่ถูกตั้งโดยสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติให้เป็นหน่วยงานหลักทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการต่อต้านการทุจริตของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ โดยมีผู้แทนจากคณะกรรมการการเมือง (Politburo) ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นหัวหน้าองค์กร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การบริหารงานภายในองค์กรเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างการนำแนวทางจัดการของพรรคคอมมิวนิสต์มาใช้ร่วมกับกฎระเบียบขององค์กรและระบบกฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนข้อมูลในระบบออนไลน์และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติชัดเจนนัก สำหรับภาพลักษณ์ของรัฐบาลด้านการเปิดโอกาสและความโปร่งใสเห็นว่า ที่ผ่านมาพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาลถูกมองว่า การบริหารประเทศไม่เป็นที่น่าพอใจ รัฐบาลจึงออกกฎหมายการเปิดเผยข้อมูลตั้งแต่ ค.ศ. 2008 ให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนมากขึ้น แต่การเปิดเผยข้อมูลยังถูกจำกัดโดยรัฐบาลยินยอมที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณบางส่วน ให้ข้อมูลเฉพาะที่ประชาชนร้องขอในด้านกฎหมายและนโยบายรัฐเท่านั้น สำหรับในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา การเคลื่อนไหวขององค์กรภาคเอกชนและนักวิชาการถูกภาครัฐควบคุมและจำกัดขอบเขตการทำงานได้เฉพาะการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และสิทธิสตรีเท่านั้น

ส่วนสิทธิของชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ และข้อพิพาทดินแดนพบว่า รัฐบาลมีนโยบายและมาตรการจัดการกับพื้นที่เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ ยังคงเป็นปัญหาทางชาติพันธุ์มายาวนาน เพราะชาวอุยกูร์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เติร์กที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ตามประวัติศาสตร์จีนได้เข้ามามีอิทธิพลตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 ครอบครองดินแดนดังกล่าวและได้เปลี่ยนชื่อเป็นซินเจียง ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ระหว่างจีน เอเชียกลาง และเอเชียใต้ เป็นพื้นที่เส้นทางสายไหมที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจ ภายหลังจากที่ประเทศจีนถูกปกครองด้วยพรรคคอมมิวนิสต์ (ค.ศ. 1949) ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมกับรัฐบาลเริ่มมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น จีนใช้นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครองโดยแบ่งมุสลิมออกเป็น 10 ชาติ มองว่าศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมเป็นศัตรูกับระบอบสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966–1976) ภายหลังจากทศวรรษที่ 1980 จีนได้ปล่อยให้ชาวมุสลิมปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างเสรีมากขึ้น แต่ให้อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดของหน่วยงานรัฐ นโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายของจีนภายใต้กรอบความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization หรือ Shanghai 5) ทำให้ชาวมุสลิมในซินเจียงตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง การปฏิบัติศาสนกิจของชาวมุสลิมถูกมองด้วยความหวาดระแวง นำไปสู่การจำกัดสิทธิเสรีภาพทางศาสนาหลายประการ เช่น การถูกจำกัดสิทธิในการได้หนังสือเดินทาง (Passport) จนเป็นอุปสรรคในการไปประกอบพิธีฮัจจ์ที่ซาอุดีอาระเบีย การห้ามบวชไว้เครยาวเกินปกติหรือห้ามการคลุมหน้าแบบมิดชิดในสตรี (ฮิญาบ) ห้ามมิให้แต่งงานโดยวิธีทางศาสนาเพียงอย่างเดียว เป็นต้น โดยเฉพาะกรณีที่รัฐบาลจีนได้ใช้อำนาจเผด็จการกักขังชาวอุยกูร์จำนวนกว่า 2 ล้านคนในค่ายกักกัน ค.ศ. 2018 หรือเรียกว่าศูนย์การศึกษาทางการเมือง เพื่อต้องการปลูกฝังแนวคิดตามวิถีชีวิตชาวจีนให้สามารถกลืนวัฒนธรรมของชาวมุสลิมอุยกูร์ เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทัศนคติชาวอุยกูร์ให้ยอมรับสังคมแบบจีน และพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้มากขึ้น (จอห์น ซัดเวิร์ธ, ม.ป.ป.)

ข. เสรีภาพพลเมือง พบว่า

(1) ด้านเสรีภาพของสื่อและการนับถือศาสนา จีนยังเป็นประเทศที่เข้มงวดด้านสื่อมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก มีการควบคุมตรวจสอบการเผยแพร่สื่อทุกช่องทาง โดยเฉพาะทางออนไลน์ พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีฐานะเป็นเจ้าของสื่อทุกชนิดในประเทศจึงทำให้ง่ายต่อการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่จะเผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบ มีอำนาจในการลงโทษผู้สื่อข่าวที่วิพากษ์หรือเสนอความเห็นการบริหารประเทศของรัฐบาล นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้บริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารโทรคมนาคมให้สามารถปิดกั้นเว็บไซต์ การควบคุมแอปพลิเคชันที่ติดตั้งทางสมาร์ตโฟนของผู้ใช้ภายในประเทศ การลบกระทู้หรือข้อความที่เผยแพร่ผ่านทางอินเทอร์เน็ตในหัวข้อเกี่ยวกับการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และศาสนา มีเว็บไซต์ของต่างประเทศมากกว่า 1,000 เว็บไซต์ที่ถูกห้ามไม่ให้เผยแพร่ในระบบออนไลน์ของจีน โดยเฉพาะเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับข่าวหรือสังคมออนไลน์ เช่น New York Times, Le Monde, YouTube, Twitter, Facebook เป็นต้น ใน ค.ศ. 2018 รัฐบาลจีนได้เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบการใช้อินเทอร์เน็ตของประชาชนมากขึ้น ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ใน ค.ศ. 2018 การยกเลิกการจำกัดวาระการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี ทำให้รัฐบาลได้ตรวจสอบการวิจารณ์หรือติชมของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ สั่งห้ามการลงข้อความในบล็อก Weibo และการแสดงความคิดเห็นผ่านแอปพลิเคชัน WeChat ได้ออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างความปลอดภัยการใช้สื่อออนไลน์ โดยให้บริษัทเอกชนใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจจับสแกนข้อมูล ภาพ หรือวิดีโอเพื่อลบเนื้อหาที่ล่อแหลมและมีผลกระทบต่อรัฐบาล รวมถึงการสั่งระงับหรือปิดบัญชีผู้ใช้ในทันทีกรณีที่ไม่สามารถลบหรือแก้ไขข้อมูลได้ นอกจากนี้ คณะกรรมการคุ้มครองนักข่าว (Committee to Protect Journalists: CPJ) ได้รายงานว่า จีนเป็นประเทศที่มีการคุมขังนักสื่อมวลชนมากที่สุดในโลก ท่ามกลางบรรยากาศของการยกระดับการปราบปรามสื่ออิสระในจีน ภายใต้การนำของรัฐบาลสี จิ้นผิง รองลงมา คือ ตุรกีและซาอุดีอาระเบีย ใน ค.ศ. 2018 พบว่ามีผู้สื่อข่าวจำนวน 47 คน ถูกคุมขังด้วยข้อกล่าวหา คือ การต่อต้านรัฐหรือการสร้างข่าวเท็จในประเด็นข่าวการเมือง สิทธิมนุษยชน และการทุจริตคอร์รัปชัน (คกก. คุ้มครองสื่อเผยแพร่นักข่าวติดคุกจีนมากสุดในโลก, 2562) แม้ว่าจะมีการควบคุมเสรีภาพของสื่ออย่างเข้มงวดจากรัฐบาลจีน แต่ยังมีนักข่าวหรือนักเคลื่อนไหวที่แสวงหาวิธีการรายงานข่าวโดยที่รัฐบาลไม่สามารถตรวจสอบได้ มีการใช้เครื่องมือหลบเลี่ยง คือ เครื่องขยายส่วนตัวเสมือน (VPN) ถูกใช้เพื่อป้องกันการเข้าชมเว็บไซต์ส่วนตัวจากการสอดแนม การแทรกแซง และการเซ็นเซอร์ ซึ่งช่วยให้สามารถสืบค้นเว็บไซต์ต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องระบุตัวตนจากที่ใด ๆ หรือการเข้าถึงเพื่อออกอากาศไปยังต่างประเทศที่ถูกระงับผ่านดาวเทียม

ด้านเสรีภาพในการนับถือทางศาสนา การแสดงออกทางความเชื่อในที่สาธารณะหรือส่วนตัว พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้สร้างเครื่องมือเพื่อควบคุมกิจกรรมทางศาสนาทุกด้าน จำกัดจำนวนพระสงฆ์หรือนักบวช การตรวจสอบพฤติกรรมของผู้นำทางศาสนาและการจัดการหลักคำสอนที่อาจเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะเชื่อว่าการนับถือศาสนามีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในปี ค.ศ. 2017 มีชาวจีนกว่า 100 ล้านคนถูกจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกการนับถือทางศาสนา เช่น ชาวคริสเตียนนิกายโปรเตสแตนต์ในมณฑลเสฉวน มณฑลกว่างตง มณฑลเหอหนาน ชาวพุทธใน

ทิเบต ชาวมุสลิมอุยกูร์ในซินเจียง และผู้นับถือลัทธิฝ่าหลุนกง เป็นต้น โดยรัฐบาลได้พยายามจำกัดเสรีภาพทางศาสนาอื่น ๆ เพื่อเชิดชูประธานาธิบดีสี จิ้นผิงและแนวคิดลัทธิเหมา มีการปิดโบสถ์ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์จำนวน 3 แห่ง จับกุมชาวคริสต์เกินกว่า 10,000 คน ด้วยข้อหาการชุมนุมทางศาสนาโดยไม่ได้รับอนุญาต ระงับการขายคัมภีร์ไบเบิลทางออนไลน์ การทำลายวัดพุทธในทิเบต ลดจำนวนพระสงฆ์และแม่ชีจาก 12,000 รูป เหลือ 5,000 รูป ส่วนชาวมุสลิมอุยกูร์กว่า 2 ล้านคน ถูกเข้าไปอยู่ในค่ายกักกันเพื่อปลูกฝังความคิดและเปลี่ยนอุดมการณ์ความเชื่อตามที่รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีนกำหนด ผู้ที่นับถือลัทธิฝ่าหลุนกงในมณฑลเหอหนานยังถูกปราบปรามจากทางรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง หลังจากที่มีความพยายามเรียกร้องให้รัฐบาลยอมรับลัทธิฝ่าหลุนกงเป็นศาสนาหนึ่งในจีน ซึ่งทางรัฐบาลไม่ได้ให้การยอมรับและตั้งข้อหาลัทธิดังกล่าว เป็นการแทรกแซงทางการเมืองและมุ่งสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาล

สำหรับเสรีภาพทางวิชาการและระบบการศึกษายังถูกจำกัดในการแสดงความเห็นเรื่องการเมือง หลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียนต้องผ่านการตรวจสอบจากภาครัฐในทุกระดับการศึกษา พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้สร้างหน่วยงานพิเศษเพื่อกำกับการสอนและความคิดทางการเมืองบรรจุลงในหลักสูตรการศึกษา รวมถึงติดตามพฤติกรรมของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยทั้งจากการสอนในชั้นเรียน การสอนผ่านระบบออนไลน์ และการสัมภาษณ์ต่อที่สาธารณะในประเทศหรือกับสื่อต่างประเทศ นอกจากนี้ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2018 สถาบันการศึกษาได้ปลูกฝังความคิดทางการเมือง และบรรจุแนวคิดพื้นฐานของ สี จิ้นผิง (Xi Jinping Thought) ที่ปรากฏในบทอาารัมภบทของรัฐธรรมนูญด้าน “ความคิดแนวสังคมนิยมกับเอกลักษณ์ความเป็นจีนสำหรับยุคใหม่” อธิบายถึงการพัฒนาพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้มีบทบาทครอบงำการบริหารจัดการประเทศและการดูแลประชาชน ตั้งแต่การมอบอำนาจการบริหารงานทุกด้านให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง แก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย และการจัดการความมีวินัยพรรคแบบเข้มข้นที่บรรจุในหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับทั้งประเทศ ให้ประชาชนได้เข้าใจและสนับสนุนส่งเสริมพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้เข้มแข็งมากขึ้น เสรีภาพการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคลต่อทางการเมือง/ประเด็นอ่อนไหวหรือการติดตามพฤติกรรมจากรัฐบาลประเมินว่า ประชาชนถูกควบคุมอย่างมาก มีการตรวจสอบการสื่อสารของประชาชน สามารถยับยั้งการสนทนาผ่านสื่อทั้งแบบออนไลน์และไม่ออนไลน์ แอปพลิเคชัน WeChat ที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์มีผู้ใช้งานกว่า 100 ล้านคน ถูกติดตามการสื่อสารโดยเจ้าหน้าที่รัฐ มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดในที่สาธารณะเพิ่มขึ้นทั้งในเขตเมืองและชนบท เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของประชาชนทำการบันทึกด้วยระบบการจดจำใบหน้า (Facial recognition system) การตั้งโครงการนำร่องระบบสินเชื่อสังคม (a Social credit system) ที่เริ่มดำเนินการใน ค.ศ. 2018 เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมภาวะหนี้สิน และการใช้จ่ายผ่านระบบออนไลน์ของประชาชน รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ ค.ศ. 2017 ให้มีการจัดเก็บข้อมูลพฤติกรรมของประชาชนผ่านสมาร์ทโฟนโดยให้บริษัทเอกชนรายงานข้อมูลทั้งหมดมายังรัฐบาล นอกจากนี้ ยังใช้ข้อมูลการสื่อสารที่ผ่านสังคมออนไลน์เป็นหลักฐานในกรณีลงโทษประชาชน เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นในหัวข้อการเมืองหรือศาสนา

(2) สิทธิทางสังคมและองค์กรในด้านความมีอิสระในการชุมนุมที่สาธารณะ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้คุ้มครองสิทธิพลเมืองในการรวมกลุ่ม ประท้วงหรือ

ชุมนุมในที่สาธารณะ แต่ในทางปฏิบัติผู้ที่ประท้วงยังคงถูกแทรกแซงจากรัฐบาลและอาจมีความเสี่ยงต่อการโดนลงโทษกรณีการรวมกลุ่มโดยไม่ได้รับอนุญาต ส่วนการเคลื่อนไหวขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องด้านสิทธิมนุษยชนยังคงถูกจำกัดและมีจำนวนลดลง ใน ค.ศ. 2017 กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมองค์กรพัฒนาเอกชนต่างประเทศได้ถูกบังคับใช้ มีข้อบังคับให้ลดการเข้าถึงเงินทุนจากต่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกันให้เพิ่มการกำกับดูแลและระดมทุนจากรัฐบาลมากขึ้น การจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้กฎหมายขององค์กรพัฒนาเอกชนต่างประเทศได้ห้ามการรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวหรือจัดกิจกรรมที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นภัยต่อเอกภาพความมั่นคงแห่งชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ของจีนหรือกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติและสาธารณประโยชน์ โดยจะต้องจดทะเบียนการจัดตั้งกับกระทรวงพิทักษ์สันติราษฎร์ (คล้ายกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) แทนกระทรวงกิจการพลเรือน เนื่องจากให้หน่วยงานเฉพาะด้านเป็นผู้ดูแลส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและมุ่งเน้นการให้บริการตามนโยบายของรัฐแทน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการตรวจค้นหรือตั้งข้อหากับองค์กรพัฒนาเอกชนโดยไม่ต้องมีหมายจับ สามารถยึดทรัพย์สินจับกุมบุคคล และเริ่มกระบวนการพิจารณาทางอาญาได้ ซึ่งการดำเนินงานตามกฎหมายเป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและระหว่างประเทศอย่างมาก แม้ว่าบางองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นการเคลื่อนไหวด้านอื่น ๆ อาทิ การค้า การเกษตร การสาธารณสุข การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม สิทธิผู้พิการ แต่ทางการเงินยังคงควบคุมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนอย่างต่อเนื่อง

ด้านเสรีภาพการรวมกันเป็นสมาคมการค้า องค์กรวิชาชีพ หรือสหภาพแรงงาน ประเทศจีนได้จัดตั้งองค์กรสหภาพแรงงานตามกฎหมายเพียงองค์กรเดียว คือ สหพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทย (All-China Federation of Trade Unions: ACFTU) ได้รับการวิจารณ์ว่าไม่สามารถดำเนินการปกป้องสิทธิแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะปัญหาค่าแรงขั้นต่ำและค่าจ้างค้างจ่าย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและการกระจายรายได้อย่างสมดุล ส่งผลให้เกิดการประท้วงที่ทางการจีนต้องใช้กำลังปราบปราม จับกุมคุมขังผู้ประท้วงเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์บานปลาย มีรายงานว่า ใน ค.ศ. 2018 เกิดข้อพิพาทแรงงานประมาณ 1,700 ครั้ง กักขังประชาชนกว่า 150 คน ตัวเลขดังกล่าวถูกรายงานว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของจำนวนข้อพิพาททั้งหมดที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ เพราะมีความขัดแย้งอีกจำนวนมากที่ไม่ได้ถูกรายงานและทางรัฐบาลจีนได้พยายามปกปิดข้อมูลดังกล่าว แต่ด้วยสถานะเศรษฐกิจที่ถดถอยรัฐบาลจึงไม่สามารถบังคับให้ภาคเอกชนจ่ายเงินค่าจ้างให้กับแรงงานได้ตามกำหนด การประท้วงจึงได้ยืดเยื้อและทวีความรุนแรงขึ้น (พีชนีย์ คำหนัก, 2562)

(3) ด้านนิติธรรม พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังคงมีอำนาจและควบคุมฝ่ายตุลาการ ศาลทุกระดับชั้นให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการด้านกฎหมายของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยมีอำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษา ตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมและคำพิพากษา โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ คือ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำให้การดำเนินงานของฝ่ายตุลาการมุ่งเน้นการปกป้องการบริหารประเทศแบบรวมศูนย์ สร้างเอกภาพพรรคคอมมิวนิสต์ มีอุดมการณ์ของนายสี จิ้นผิงเป็นแนวทางหลักของการบริหารงาน แม้ว่าการปฏิรูปองค์กรศาลใน ค.ศ. 2014 มีจุดประสงค์เพื่อ

เพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีความ เน้นความโปร่งใส และป้องกันการแทรกแซงจากหน่วยงานอื่น แต่แนวทางปฏิบัติยังคงส่งเสริมอำนาจพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นสำคัญ ด้านการป้องกันการใช้จ่ายและเสรีภาพทางกายภาพอย่างผิดกฎหมายพบว่า รัฐบาลมีความพยายามลดจำนวนคดีอาชญากรรมที่มีโทษประหารชีวิตลดลง ใน ค.ศ. 2018 มีนักโทษถูกตัดสินประหารชีวิตจำนวน 46 คน แต่คาดการณ์ว่าในแต่ละปีมีจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกประหารชีวิตหลายร้อยคน จำนวนตัวเลขที่แท้จริงยังถือเป็นความลับของรัฐบาล ทั้งนี้ รัฐบาลอ้างว่าได้ยุติการขนถ่ายอวัยวะของนักโทษที่ถูกประหารชีวิตแล้ว อย่างไรก็ตาม อุตุสาหกรรมการปลูกถ่ายอวัยวะกลับเติบโตอย่างรวดเร็ว สามารถจัดหาอวัยวะบางส่วนได้เกินกว่าจำนวนผู้บริจาคโดยสมัครใจภายในประเทศ นักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนได้วิเคราะห์ว่า รัฐบาลยังคงสนับสนุนการจัดหาอวัยวะอย่างผิดจรรยาบรรณและผิดกฎหมาย โดยการนำอวัยวะของนักโทษที่ถูกตัดสินประหาร ชนกลุ่มน้อยทางศาสนาและชาติพันธุ์ อาทิ ชาวอุยกูร์ กลุ่มลัทธิฝ่าหลุนกงไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ในด้านการส่งเสริมและคุ้มครองประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียม รัฐธรรมนูญจีนได้กำหนดห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ โดยไม่แยกเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ เพศ ศาสนา แต่การปกป้องนี้มักถูกละเมิดในทางปฏิบัติ มีกฎหมายหลายฉบับระบุการเลือกปฏิบัติทางเพศ ในที่ทำงานและการสมัครเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา ส่วนปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงานมีการบัญญัติกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 2020 มีข้อกำหนดเกี่ยวกับนายจ้างเพื่อป้องกันการละเมิดและการแก้ปัญหาข้อร้องเรียน ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา กลุ่มหลากหลายทางเพศ ผู้พิการ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ยังเผชิญกับการถูกเลือกปฏิบัติอย่างเป็นวงกว้างในด้านการจ้างงานและการเข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวอุยกูร์และชาวทิเบตหัวรุนแรงที่ถูกรัฐบาลควบคุมและกักกันอย่างเข้มงวดที่มีพฤติกรรมต่อต้านรัฐบาล

(4) ด้านสิทธิส่วนบุคคล เห็นว่ามาตรการความเป็นเมือง (Urbanization)

คือ นโยบายที่รัฐบาลมุ่งเน้นเพื่อเพิ่มการกระจายตัวความเป็นเมือง กระตุ้นการลงทุนทางเศรษฐกิจเพื่อขยายความเป็นเมืองในพื้นที่ชนบทกลายเป็นพื้นที่เมือง รัฐบาลใช้วิธีให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดแผน ทำให้เป็นสังคมเมือง โดยมุ่งปฏิรูประบบทะเบียนบ้าน (Hukou) หรือหัวโขว่ ของประเทศภายใน ค.ศ. 2020 ด้วยการยึดถือข้อมูลตามที่อยู่จริงแทนการยึดถือข้อมูลตามเมืองที่เกิดของบุคคลดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทำให้เสรีภาพในการย้ายถิ่นของประชาชนจีนกว่า 290 ล้านคนถูกจำกัดลง แผนการขั้นต้น คือ การให้ประชากร 100 ล้านคนย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมืองและใช้ทะเบียนบ้านในเขตเมือง (Hukou) เช่น เซี่ยงไฮ้ ปักกิ่ง เป็นต้น ผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่จะได้รับการสนับสนุนและสิทธิประโยชน์ทางสังคม เช่น การเข้าถึงการรักษาพยาบาล การศึกษา เป็นต้น การดำเนินงานดังกล่าวกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลท้องถิ่นนั้น ๆ (อภิญาณ์รักษ์ แวนแก้ว, 2557) และให้มีการบันทึกข้อมูลการจ้างงานและสถานะด้านที่อยู่อาศัยตามข้อกำหนดและมาตรการอย่างเข้มงวด มีการกำหนดเขตพื้นที่สำหรับผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมืองทำให้ประชาชนไม่สามารถเคลื่อนย้ายถิ่นได้อย่างเสรี เพราะรัฐบาลได้อำนาจถึงการรักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่ที่กำหนด นอกจากแผนการปฏิรูประบบทะเบียนบ้านที่มีผลต่อเสรีภาพในการเดินทางแล้ว โครงการระบบสินเชื่อสังคม (a Social credit system) ยังเป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพในการเดินทางของประชาชนจีนเช่นกัน มีรายงานว่าประชาชนจีนหลายล้านคนถูกจำกัดหรือห้ามการเดินทางสาธารณะทั้งทางเครื่องบิน รถไฟ และรถโดยสารเนื่องจากมีคะแนนในระบบสินเชื่อ

ต่ำ แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะให้สิทธิประชาชนในการร้องเรียนต่อภาครัฐเกี่ยวกับความไม่พึงพอใจหรือความไม่เป็นธรรม แต่ในทางปฏิบัติปัญหาการร้องเรียนยังถูกเพิกเฉยจากรัฐบาล ส่วนชาวอุยกูร์ ชาวทิเบต และชาวจีนโพ้นทะเลยังถูกควบคุมไม่ให้ทำหนังสือเดินทางต่างประเทศ (Passport) เพราะเหตุการณ์เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อรัฐ และมีความเสี่ยงที่จะถูกเจ้าหน้าที่ไม่ให้เข้าประเทศจีนอีกครั้งในกรณีเดินทางออกนอกประเทศไปแล้ว

เสรีภาพในการครอบครองทรัพย์สินส่วนตัวหรือธุรกิจส่วนตัวเห็นว่ารัฐบาลมีอำนาจเหนือระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วยการเป็นเจ้าของธุรกิจสำคัญ อาทิ ด้านพลังงาน การธนาคาร พลเมืองจีนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งและดำเนินธุรกิจส่วนตัวตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น และยังพบว่า การมีความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่รัฐจะช่วยอำนวยความสะดวกการดำเนินธุรกิจได้ และอาจมีแนวโน้มไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันในที่สุด แม้รัฐบาลจะมีความพยายามในการแก้ไขเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องก็ตาม การคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินยังอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ ที่ดินในเขตเมืองรัฐเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ส่วนอาคารที่พักอาศัยเป็นของประชาชน ส่วนที่ดินในเขตชนบทผู้ที่ถือกรรมสิทธิ์ คือ หมู่บ้านประชาชนมีสิทธิในการเช่าระยะยาวแต่ไม่สามารถโอน ขายหรือพัฒนาที่ดินเองได้ รัฐบาลท้องถิ่นต้องพึ่งพาการใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นหลัก ทำให้มีอำนาจที่จะเลือกผู้เช่าที่ดินหรือบอกเลิกการให้เช่าที่ดินแก่ประชาชนเมื่อไหร่ก็ได้ สำหรับเสรีภาพในการสมรสและการวางแผนครอบครัวพบว่า รัฐบาลได้ยกเลิกนโยบายลูกคนเดียว (One child policy) ตั้งแต่ ค.ศ. 2015 โดยอนุญาตให้หนึ่งครอบครัวสามารถมีลูกได้ 2 คน ถือเป็นหนึ่งในการปฏิรูปเศรษฐกิจระยะ 5 ปี (2016–2020) เพื่อหวังให้เกิดความสมดุลระหว่างจำนวนประชากรและอัตราแรงงานในประเทศให้เพิ่มสูงขึ้นในอนาคต มีการออกกฎหมายการลดความรุนแรงในครอบครัว แต่พบว่า ในทางปฏิบัติยังมีผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงจำนวน 1 ใน 4 ของผู้หญิงจีนทั้งหมด และไม่สามารถฟ้องร้องหรือเยียวยาเพื่อขอรับการชดเชยได้ทั้งหมด การให้ความเสมอภาคทางโอกาสและเศรษฐกิจเห็นว่า แรงงานในประเทศจีนได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายแรงงาน แต่ยังมีกรณีการจ้างงานจากนายจ้าง เนื่องจากเจ้าหน้าที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนระดับท้องถิ่นมีนโยบายกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการดำเนินการตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน มีการจ้างงานในลักษณะที่ผิดกฎหมาย อาทิ ทำงานเกินจำนวนชั่วโมงที่กำหนด จ้างแรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือจัดสวัสดิการที่เหมาะสมต่อแรงงานในภาคอุตสาหกรรม โดยปัญหาดังกล่าวมักจะเกิดกับแรงงานอพยพจากชนบทเป็นส่วนใหญ่

2) องค์กร Human Rights Watch เป็นองค์กรเอกชนระหว่างประเทศก่อตั้งใน ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) มีหน้าที่หลักในการศึกษาวิจัยด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลกกว่า 100 ประเทศ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนให้สาธารณะได้ทราบทั้งในรูปของเอกสารและสื่อออนไลน์ การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กร Human Rights Watch ได้ครอบคลุมประเด็นสิทธิทางการเมือง เสรีภาพในการแสดงออกหรือชุมนุม สิทธิสตรี เสรีภาพสื่อมวลชน กลุ่มหลากหลายทางเพศ ผู้พิการ ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงภายในครอบครัว ชนกลุ่มน้อย ผู้ลี้ภัย บทบาทนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน นโยบายภายในประเทศด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อการหาแนวทางส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคและความ

ยุติธรรมในสังคม ผลการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนในรายงานประจำปี ค.ศ. 2020 (World Report 2020 Events of 2019) เป็นการสำรวจ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วง ค.ศ. 2019 มีรายละเอียด คือ

2.1) ประเทศไทย นับแต่ที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศ พบว่า ได้ชะลอการยกเลิกมาตรการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก การสมาคม และการชุมนุมออกไป การจัดการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 ถูกมองว่าได้จัดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง โดยที่ประชาชนหรือพรรคการเมืองไม่สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เนื่องจากถูกจำกัดการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะและการกำหนดหลักเกณฑ์การหาเสียงเลือกตั้ง หลังการเลือกตั้ง พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นวาระที่ 2 ในเดือนกรกฎาคม 2562 ยังพบเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางทหาร นับแต่มีการรัฐประหารในปี 2557 เป็นต้นมา รวมทั้งไม่มีการแสดงความรับผิดชอบจากรัฐบาลเมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น (Human Rights Watch, 2020, pp. 559–566) องค์กร Human Rights Watch ได้รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยมีประเด็น ดังนี้

(1) มาตรการทางทหารและการยกเว้นโทษสำหรับการละเมิดสิทธิมนุษยชน คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้บริหารประเทศตั้งแต่ปี 2557–2562 มีอำนาจควบคุมและกำกับดูแลความสงบเรียบร้อยภายในประเทศที่ถูกรับรองตามรัฐธรรมนูญ ภายหลังจากเลือกตั้งยังคงสืบทอดทางอำนาจจากรัฐบาลทหารของ คสช. ไปสู่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้แนวทางการบริหารประเทศไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังมีคำสั่งของ คสช. บางส่วนที่ไม่ได้ยกเลิก ส่งผลให้การดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชนในกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถถูกยกเว้นโทษได้

(2) การตรวจสอบและจำกัดสื่อ รัฐบาลได้ใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อและนักสื่อมวลชนที่มีการวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐภายใต้การนำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในหลายกรณี เช่น นายเฉลิมชัย รอดมาลัย ผู้ดำเนินรายการวิทยุ 101 ประเด็นข่าวถูกถอดจากรายการ เนื่องจากวิจารณ์การจัดซื้ออาวุธของกระทรวงกลาโหมและหลักสูตรการเข้ารับศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) นางอรวรรณ ชูดี ถูกสั่งให้ยุติบทบาทการทำงานที่ผู้ดำเนินรายการการเลือกตั้ง 2562 มองว่าเป็นการชี้แนะเพื่อวิพากษ์การดำเนินงานรัฐบาล คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) จึงมีคำสั่งทางปกครองพักใช้ใบอนุญาตของสถานีโทรทัศน์วอยซ์ทีวี ช่อง 21 เป็นการชั่วคราว 15 วัน โดยอ้างเหตุผลว่าวอยซ์ทีวีได้เผยแพร่ข้อมูลที่ทำให้เกิดความสับสนและยุ่งยากทางการเมืองแก่ประชาชน มีการระงับการส่งสัญญาณเครือข่ายข่าวต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ CNN BBC และ Al Jazeera ในช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป การควบคุมตัวนาย Kris Janssens นักข่าวชาวเบลเยียมที่เดินทางมาติดตามข่าวเกี่ยวกับนักเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยที่ต่อต้านรัฐบาลมาจากการรัฐประหาร มีการใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เพื่อควบคุมกิจกรรมทางการเมือง จำกัดเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นต่อที่สาธารณะและการรวมกลุ่ม การใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ในการติดตามปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์เกี่ยวกับการวิจารณ์การทำงาน

ของรัฐบาลผ่านสื่อออนไลน์ การควบคุมการเคลื่อนไหวของนักวิชาการ และนักสิทธิมนุษยชนเพื่อจำกัดเสรีภาพ การแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ชายแดนใต้ที่อาจบิดเบือนข้อมูลนำไปสู่การสร้างความแตกแยกทาง ความคิดของประชาชน โดยอาจถูกจำคุก 7 ปี หากพบว่ามี ความผิดจริง การควบคุมผู้ต้องสงสัยกว่า 25 คน ในข้อหาความผิดตามมาตรา 112 ในประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงการ จับกุมสมาชิกองค์กรต่อต้านสถาบันกษัตริย์แห่งสหพันธรัฐไทยกว่า 20 คน ด้วยข้อกล่าวหาการปลุกระดม อาชญากรรมไซเบอร์ และการชุมนุมแบบผิดกฎหมาย เป็นต้น

(3) ศาลทหารและการทรมาน การบริหารงานของรัฐบาลยังมีการจับกุมและ สอบปากคำผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ มีการกักขังโดยไม่ต้องเรียกทนายความจาก ฝ่ายจำเลย ทั้งนี้ ปัญหาการทรมานถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในสังคมไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา ยังไม่ยอมรับว่าการทรมานเป็นความผิดทางอาญาเพราะตระหนักถึงการเขียนนิยามคำว่า “ทรมาน” ให้สอดคล้องในการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ในช่วงปี 2559–2561 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติได้รับข้อร้องเรียนจากการถูกทรมานกว่า 100 ครั้ง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดจากปัญหาการ บังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อควบคุมตัวและสอบสวนผู้ ต้องสงสัยที่ถูกจับกุม ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของ คสช. ให้อำนาจแก่ศาลทหารทำการ พิจารณาคดีมากกว่า 1,800 คดี จนกระทั่งวันที่ 9 กรกฎาคม 2562 ได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบ แห่งชาติ ที่ 9/2562 ข้อความตอนหนึ่งว่าให้การพิจารณาคดีต่าง ๆ เว้นคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาล ทหาร ให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมแทน เป็นการเสริมสร้างความเป็นเอกภาพของ กฎหมายทั้งระบบ เพื่อประโยชน์ในการเข้าถึงและปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

(4) การบังคับให้สูญหาย นับตั้งแต่ปี 2523 คณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยการ สืบสวนโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจได้บันทึกการหายสาบสูญในประเทศไทย จำนวน 82 ราย รวมถึงคดี นายสมชาย นิละไพจิตร ที่หายตัวไปตั้งแต่ปี 2547 ภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารปี 2557 ประเทศไทยยังพบ กลุ่มบุคคลผู้สูญหายอย่างต่อเนื่อง ทั้งเหตุการณ์ถูกลักพาตัวและสังหารในประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ นายสุรชัย ต่านวัฒนานุสรณ์ และเพื่อนอีก 2 คนได้สูญหายและถูกสังหารในลาว นายชูชีพ ชิวสุทธิ์ นายฤกษ์ ทัพไทย และนายสยาม ธีรวุฒิ ถูกทางการของเวียดนามส่งตัวกลับมายังไทย และได้หายสาบสูญไป แม้ว่าประเทศไทย ได้ลงนามในอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการสูญหายโดยถูกบังคับ (ICPPED) ขององค์การสหประชาชาติ ในปี 2555 แต่ยังมีข้อผูกมัดทางกฎหมายตามภาคีดังกล่าว จึงไม่มีกฎหมาย รองรับว่าการบังคับสูญหายเป็นความผิดทางอาญา แม้จะมีร่าง พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการทรมานและ การบังคับสูญหาย พ.ศ. ... ที่เสนอโดยกระทรวงยุติธรรมให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) พิจารณาในปี 2560 แต่ สนช. ใช้เวลาพิจารณาอย่างล่าช้า มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าว โดยการตัดเนื้อหา สาระสำคัญหลายประเด็นที่เป็นหลักประกันสำคัญทางกฎหมายในการป้องกันและยุติการบังคับสูญหายออกไป ในที่สุดร่าง พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายถูกชะลอการพิจารณาออกไปในปี 2562 ถือเป็นก้าวถอยหลังของรัฐบาลในการดำเนินการตามอนุสัญญาดังกล่าว นอกจากนี้ มีรายงานว่า

หน่วยงานภาครัฐของไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สูญหาย อาทิ การร่วมควบคุมตัว การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่กักกันลับอีกด้วย

(5) ปัญหาขาดความรับผิดชอบทางการเมือง จากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ปี 2553 มีหลักฐานพบว่าทหารมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการเสียชีวิตของประชาชน เหตุการณ์ดังกล่าวถูกรายงานว่ามีผู้เสียชีวิตกว่า 90 คน และผู้บาดเจ็บประมาณ 2,000 คน ที่ผ่านมายังไม่มีรายงานการแสดงความรับผิดชอบ การถูกตั้งข้อหา หรือมีบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่รัฐสมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรีแต่อย่างใด

(6) นักปกป้องสิทธิมนุษยชน รัฐบาลไม่ได้มีการปฏิบัติตามพันธกรณีเพื่อประกันว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชนจะสามารถเคลื่อนไหวกิจกรรมได้อย่างเสรีและปลอดภัย ดังกรณีนายสิริวิชัย เสรีธรรม์ หรือ “จ่านิว” นายอนุรักษ์ เจนตวนิชย์ และนายเอกชัย หงส์กังวาน เป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ถูกกลบทำร้าย แม้ว่ารัฐบาลได้ออกมาชี้แจงข้อเท็จจริงและปกป้องนักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนแต่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองมากนัก รัฐบาลไม่ได้ดำเนินการสืบสวนคดีการกลบทำร้ายอย่างจริงจัง โดยแจ้งให้บุคคลเหล่านี้หยุดการเคลื่อนไหวทางการเมืองหากต้องการได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐ รวมถึงกรณีนายเอกชัย อิศระทะ นักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกกักขังในระหว่างการเข้าร่วมเวทีประชาพิจารณ์คัดค้านสัมปทานเหมืองหิน จ.พัทลุง คดีนายชัยภูมิ ป่าแส นักกิจกรรมเยาวชนชาติพันธุ์ลาหู่ที่ถูกทหารยิงจนเสียชีวิต ปี 2560 ยังอยู่ในกระบวนการสรุปสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมเนื่องจากกฎหมายไม่กำหนดกรอบเวลา ทำให้ความคืบหน้าคดีเกิดการล่าช้า ส่วนคดีนายพอลละจี รักจงเจริญ หรือ “บิลลี่” ที่หายตัวไปปี 2557 และถูกยืนยันเสียชีวิตในปี 2562 แม้ว่าจะมีข้อเรียกร้องจากภาคประชาสังคมให้รัฐบาลดำเนินการตรวจสอบอย่างเป็นรูปธรรม แต่รัฐบาลกลับดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation: SLAPP) ด้วยการสั่งยกฟ้องจำเลย เนื่องจากอัยการไม่ให้นำหนักกับผลการตรวจสอบทางสารพันธุกรรม (DNA) จึงไม่อาจยืนยันได้ว่า กระดุกมนุษย์ที่พบเป็นของนายพอลละจี รักจงเจริญ หรือไม่ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ต้องนำสำนวนกลับมาตรวจสอบรายละเอียดและสาเหตุของการสั่งไม่ฟ้อง ส่งไปยังอัยการสูงสุดตามขั้นตอนของกฎหมาย ทำให้คดีเกิดความล่าช้า และเป็นภาระแก่ระบบศาลเคลื่อนไหวยิ่งขึ้น ซึ่งอาจเข้าข่ายการละเมิดสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย (คดีบิลลี่ยังไม่จบ ดีเอสไอแย้งคำสั่งอัยการได้, 2563)

(7) ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ สถานการณ์ชายแดนภาคใต้เริ่มต้นเมื่อเดือนมกราคม 2547 จากการเรียกร้องขบวนการแบ่งแยกดินแดน BRN ทำให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องทั้งเหตุการณ์ลอบวางเพลิง การทำร้ายเจ้าหน้าที่รัฐ การวางระเบิดรถยนต์และสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงเดือนธันวาคมเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบกว่า 21 ครั้งในจังหวัดปัตตานี สงขลา ยะลา และนราธิวาส ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ รัฐบาลยังไม่สามารถปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบลงได้ และในหลายกรณีที่รัฐได้ชดเชยด้วยเงินแก่ผู้เสียหายหรือครอบครัวของเหยื่อเพื่อเลี่ยงการดำเนินคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

(8) ผู้ลี้ภัยและผู้อพยพ ประเทศไทยไม่ได้เป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 (the 1951 Refugee Convention) หรือพิธีสารเลือกรับ ค.ศ. 1967 (the 1967 Protocol) และไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพของผู้อพยพและผู้แสวงหาลี้ภัย ที่ผ่านมารัฐบาลไทยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่จะคุ้มครองผู้ลี้ภัยในประเทศไทยให้เป็นไปตามหลักมนุษยธรรมและการดูแลผู้เข้าเมืองกลุ่มต่าง ๆ ที่ผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ไทยได้เผชิญต่อสถานการณ์กดดันจากต่างประเทศเรื่องผู้ลี้ภัยหลายกรณี อาทิ การเรียกร้องให้ส่งตัวนาย Hakeem al-Araibi นักฟุตบอลชาวบาห์เรนด้วยข้อหาผู้ร้ายข้ามแดน การติดตามการสูญหายของนาย Od Sayavong ผู้ลี้ภัยชาวลาว และการถูกลักพาตัวนาย Truong Duy Nhat นักเคลื่อนไหวชาวเวียดนามที่ขึ้นทะเบียนผู้ลี้ภัยกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) นอกจากนี้ รัฐบาลยังปฏิเสธที่จะให้ UNHCR เข้ามาดำเนินการกำหนดสถานะผู้ลี้ภัยสำหรับชาวม้งลาว ชาวโรฮิงญา ชาวอุยกูร์ ชาวเมียนมา และชาวเกาหลีเหนือที่ถูกควบคุมในประเทศไทย ทำให้ผู้ลี้ภัยถูกคุมขังเป็นระยะเวลานานหรืออาจไม่มีกำหนด ส่วนแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านยังพบว่า มีรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม และปัญหาการค้ามนุษย์โดยเฉพาะแรงงานในอุตสาหกรรมประมงที่ยังอาศัยแรงงานข้ามชาติเป็นหลักซึ่งได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ถูกบังคับใช้แรงงานเกินกำหนด และไม่มีระบบสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน รวมถึงการถูกสหรัฐอเมริกากระงับการเจรจาด้านการค้าและการลงทุนมูลค่ากว่า 1.3 พันล้านดอลลาร์เนื่องจากปัญหาการคุ้มครองสิทธิแรงงานและการค้ามนุษย์ในไทย

(9) ความเท่าเทียมทางเพศ ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 แต่ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาการเลือกปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนา และความมั่นคงของประเทศ รวมถึงขาดการเข้าถึงการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ กระทรวงยุติธรรมได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตซึ่งเป็นร่างกฎหมายที่ตระหนักถึงศักดิ์ศรีขั้นพื้นฐานของคู่รักเพศเดียวกันเป็นการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายที่สำคัญแก่คนกลุ่มดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ร่างกฎหมายฉบับนี้ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาเนื้อหาของสาระสำคัญของกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับแนวมาตรฐานสากลว่าด้วยความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

(10) บทบาทต่างประเทศ หลังการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม 2562 สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และอีกหลายประเทศได้เพิ่มความสัมพันธ์และความร่วมมือทางการค้ากับประเทศไทยมากขึ้น แม้ว่าในสายตาของต่างประเทศเห็นว่าการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นไม่เป็นอิสระหรือยุติธรรมนัก แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศยังปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เช่น การซื้ออาวุธทางทหารกับสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นอกจากนี้ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยังติดตามประเด็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประเทศไทยภายใต้การปกครองทหารแต่ยังไม่ได้รับข้อมูลที่ชัดเจนนัก

2.2) สาธารณรัฐประชาชนจีน ปี ค.ศ. 2019 เป็นการครบรอบ 70 ปีของการปกครองประเทศจีนด้วยระบอบสังคมนิยมที่มีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นพรรคแกนนำในการบริหารประเทศ ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีตั้งแต่ ค.ศ. 2013 แต่เดิมตำแหน่งประธานาธิบดีสามารถดำรงตำแหน่งได้คราวละ 5 ปี ไม่เกิน 2 วาระ ซึ่งจะหมดวาระลงใน ค.ศ. 2023 เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 2018 ทำให้นายสี จิ้นผิงสามารถดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีได้

ตลอดชีพหรือจนกว่าจะสละตำแหน่ง โดยได้แก้ไขเป็นการไม่จำกัดวาระการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี แทน มีการเพิ่มบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้เป็นพรรคการเมืองหลักในการปกครองประเทศ มีการปฏิรูปและจัดตั้งองค์กรที่สำคัญระดับสูงของรัฐบาลเพื่อเป็นเครื่องมือการกำกับตรวจสอบการบริหารประเทศ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ การจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลแห่งชาติให้มีอำนาจที่จะกักกันตรวจสอบบุคคลใดที่ถูกต้องสงสัยได้เป็นเวลาสูงสุดถึง 6 เดือน โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล เรียกว่า ระบบ “Liuzhi” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูประบบกฎหมาย จึงเป็นการเพิ่มอำนาจให้ฝ่ายบริหารและพรรคคอมมิวนิสต์จีนมากยิ่งขึ้น ดังกรณีการหายตัวของนายเหมิง หงเหวย (Meng Hongwei) ประธานองค์การตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ หรือ INTERPOL ได้หายตัวไปในเดือนกันยายน ค.ศ. 2018 หลังจากเดินทางจากสำนักงานใหญ่องค์การตำรวจฯ ในประเทศฝรั่งเศสกลับประเทศจีน ถูกสันนิษฐานว่าอาจถูกหน่วยงานตรวจสอบวินัยของพรรคคอมมิวนิสต์จีนควบคุมตัวไปสอบสวนภายใต้ระบบ Liuzhi นอกจากนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังได้ตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบและติดตามความเคลื่อนไหวกลุ่มทางศาสนาต่าง ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ และกิจกรรมของชาวจีนโพ้นทะเลโดยมีการรายงานให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนทราบเป็นระยะ (Human Rights Watch, 2020, pp. 130–142)

การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนโดยรวมในจีนยังมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพในหลายประเด็น ที่เกิดจากการบริหารประเทศของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง และบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์จีน กล่าวคือ เกิดการทารุณกรรมและการปราบปรามอย่างรุนแรงต่อชาวมุสลิมอยู่กว่า 13 ล้านคน ชาวเติร์กกว่า 1 ล้านคน และชาวคาซัคสถานในภูมิภาคซินเจียง โดยการส่งเข้าค่ายกักกันหรือค่ายการศึกษาทางการเมืองเพื่อปรับความคิดและควบคุมการใช้ชีวิตประจำวันของกลุ่มเหล่านี้มากขึ้น มีการออกกฎหมายเฉพาะในการปกครองพื้นที่ทิเบต ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชน ความขัดแย้งในเขตบริหารพิเศษฮ่องกงภายใต้ปฏิญญาร่วมจีน-อังกฤษ (Sino-British Joint Declaration) โดยตามปฏิญญาได้ให้สิทธิฮ่องกงเป็นเขตการปกครองตนเองอย่างอิสระ แต่ทางรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ไม่ยอมรับปฏิญญาดังกล่าว เพราะต้องการให้ฮ่องกงอยู่ภายใต้ความดูแลของรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ จนเกิดเหตุการณ์ข้อเรียกร้องของชาวฮ่องกงในด้านเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง กลุ่มเคลื่อนไหวทางสิทธิมนุษยชนยังไม่สามารถเรียกร้องให้รัฐบาลรับผิดชอบต่อปัญหาบุคคลที่สูญหายและการจับกุมคุมขังในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ มีการควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างเข้มงวดในสื่อสังคมออนไลน์ รัฐบาลได้ละเมิดเสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชน และห้ามการประกอบกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ อาทิ ห้ามการละหมาดของชาวมุสลิมในเขตซินเจียง ห้ามการเข้าโบสถ์ของชาวคริสเตียนในมณฑลเหอหนาน ได้ควบคุมระบบสังคมภายในประเทศด้วยวิธีการรวบรวมมวลสารชีวภาพ ตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) และเสียง เพื่อเป็นสิ่งบ่งชี้ทางอัตลักษณ์ของประชาชน กำหนดให้เข้าในโครงการระบบสแกนนิ้วซึ่งเป็นโครงการติดตามพฤติกรรมของประชาชนเป็นระบบที่ให้รางวัลและลงโทษต่อประชาชน โดยการจัดเก็บลงระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ถือเป็น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนทั้งในทางกฎหมาย และทางปฏิบัติโดยที่บุคคลเหล่านั้นไม่อาจลวงรู้ได้ ส่วนด้านการละเมิดทางเพศยังคงเป็นปัญหาที่ทางรัฐบาลได้พยายามปราบปรามอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความเป็นมหาอำนาจของจีนในเวทีระหว่างประเทศอย่างองค์การสหประชาชาติ ทำให้

จีนสามารถเพิกเฉยต่อกระแสกดดันการเรียกร้องด้านสิทธิมนุษยชนในจีนจากต่างชาติ จีนได้แสดงท่าทีที่ชัดเจนในการไม่รับผิดชอบต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ ทั้งยังได้ควบคุมการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมอีกด้วย

องค์กร Human Rights Watch ได้รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีประเด็น ดังนี้

(1) เขตปกครองตนเองซินเจียง เหตุการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ซินเจียงเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 2014 เจ้าหน้าที่จากรัฐบาลกลางพยายามควบคุมพื้นที่ปกครองตนเองซินเจียง เนื่องจากปัญหาความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนานับแต่อดีต ในเขตปกครองตนเองซินเจียงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วยชาวมุสลิมอุยกูร์เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุดในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 45 รองลงมา คือ ชาวจีนฮั่น ร้อยละ 39 และชาวมุสลิมฮุย ปัญหาการก่อกองร้ายและการแบ่งแยกดินแดนเป็นข้ออ้างที่ถูกหยิบยกจากรัฐบาลกลางเพื่อเข้ามาควบคุมพื้นที่ปกครองตนเองซินเจียง มีการจับกุมผู้ต้องสงสัยเกี่ยวกับการก่อกองร้ายกว่า 13,000 คน ในภูมิภาคตั้งแต่ ค.ศ. 2014 รัฐบาลใช้อำนาจกักขังชาวอุยกูร์กว่า 2 ล้านคนให้เข้าค่ายกักกันเพื่อปรับความคิด ให้การศึกษาทางการเมือง และส่งเสริมการดำเนินชีวิตประจำวันตามวิถีความเป็นจีนมีรายงานจากสื่อหลายฉบับ ใน ค.ศ. 2019 เปิดเผยว่า เจ้าหน้าที่รัฐกดขี่แรงงานชาวอุยกูร์ ให้ค่าตอบแทนค่าแรงที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และกักบริเวณ สำหรับเด็กชาวอุยกูร์ที่ไม่ได้อยู่กับผู้ปกครองเนื่องจากถูกควบคุมตัวหรืออยู่ในค่ายกักกัน รัฐบาลได้นำเด็กกลุ่มดังกล่าวเข้าสถาบันสวัสดิการเด็กและโรงเรียนประจำโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ปกครอง นอกจากนี้ รัฐบาลจีนได้ปฏิเสธการขอเข้าสังเกตการณ์จากคณะผู้เชี่ยวชาญสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติต่อการบริหารจัดการชนกลุ่มน้อยในซินเจียงอย่างอิสระ แต่รัฐบาลจีนเลือกที่จะกำหนดพื้นที่ในเขตซินเจียงเพื่อให้ตัวแทนจากองค์การสหประชาชาติ นักการทูตและผู้สื่อข่าวต่างประเทศได้เข้ามาศึกษาแทน ทำให้การตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ปกครองตนเองซินเจียงตามความเป็นจริงจึงเป็นไปได้ยาก มีการนำเทคโนโลยีในการติดตามและควบคุมสังคมในพื้นที่ซินเจียงด้วยโปรแกรมการเฝ้าระวังเพื่อคอยดูความเคลื่อนไหวของประชาชน สร้างระบบแจ้งเตือนให้กับเจ้าหน้าที่รัฐเมื่อตรวจพบสิ่งที่ผิดปกติ ซึ่งรวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในซินเจียงจะถูกเจ้าหน้าที่รัฐติดตามผ่านระบบสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ และได้เพิ่มการตรวจสอบให้มากขึ้นด้วยการจัดเก็บสารพันธุกรรม (DNA) ของคนในพื้นที่เพื่อให้รัฐบาลสามารถควบคุมได้อย่างทั่วถึง ถือว่าเป็นการใช้เทคโนโลยีมาระบุตัวตนบุคคลกลายเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน

(2) เขตบริหารพิเศษฮ่องกง จากแนวคิดการปกครองภายใต้โครงสร้าง “หนึ่งประเทศสองระบบ” ระหว่างรัฐบาลจีนและรัฐบาลฮ่องกงได้เกิดเป็นข้อเรียกร้องประชาธิปไตยในฮ่องกง หลังจากที่รัฐบาลฮ่องกงได้เสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นรายกรณีไปยังประเทศอื่นรวมถึงสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019 กลายเป็นสาเหตุความขัดแย้งระหว่างผู้สนับสนุนและผู้ไม่เห็นด้วยส่งผลให้เกิดจลาจลในฮ่องกงอยู่หลายครั้ง ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2019 เกิดการประท้วงครั้งใหญ่มีผู้เข้าร่วมชุมนุมกว่า 1 ล้านคนที่สถานีติบัญญัติแห่งฮ่องกง (LegCo) เพื่อกดดันรัฐบาลให้ยกเลิกการแก้ไขร่างกฎหมายดังกล่าว แม้ว่าร่างพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ถูกถอนลงไปเมื่อกันยายน ค.ศ. 2019 แต่สถานการณ์ประท้วงในฮ่องกงยังคงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ โดยผู้เรียกร้องต้องการให้ฮ่องกงมีความเป็น

ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ปราศจากการแทรกแซงทางการบริหารจากสาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนแผ่นดินใหญ่) และต้องการให้มีการสอบสวนอย่างเป็นอิสระในข้อกล่าวหาที่ว่าตำรวจได้ใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุในระหว่างเหตุการณ์จลาจล

(3) เขตปกครองตนเองทิเบต พื้นที่ในทิเบตยังคงถูกจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก การเคลื่อนไหว และการชุมนุม มีเจ้าหน้าที่จากรัฐบาลส่วนกลางเข้าไปควบคุมการใช้ที่ดินและการทำเหมืองของชาวทิเบต ด้วยการข่มขู่และการใช้กำลังอย่างผิดกฎหมายภายใต้จุดประสงค์การรักษาความปลอดภัย เพิ่มความเข้มงวดในการเฝ้าระวังจากสื่อออนไลน์ และควบคุมเครื่องมือสื่อสารทุกชนิด รัฐบาลได้ออกมาตรการรณรงค์ต่อต้านอาชญากรรมทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชนยุติการสนับสนุนองค์ดาโลลามะหรือผู้นำทางจิตวิญญาณที่ถูกเนรเทศด้วยเหตุผลที่จะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาล หากชาวทิเบตคนใดให้การสนับสนุนองค์ดาโลลามะจะถูกเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินคดีภายใต้มาตรการปกป้องสิทธิทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น การไม่อนุญาตให้ถือครองที่ดิน เป็นต้น ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติได้รายงาน ว่า ในช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม ค.ศ. 2019 รัฐบาลได้ขับไล่พระสงฆ์และแม่ชีกว่า 1 พันคนออกจากอารามหลวง Yachen Gar ในมณฑลเสฉวน ให้กลับไปยังภูมิลำเนาเดิมเพื่อป้องกันไม่ให้อารามหลวงเป็นแหล่งช่องสุ่มตามความเห็นของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ขณะเดียวกันชาวทิเบตหลายร้อยคนที่เดินทางไปยังประเทศอินเดียด้วยหนังสือเดินทางของจีนเพื่อเข้าพบองค์ดาโลลามะถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบังคับให้เดินทางกลับก่อนกำหนดและข่มขู่ว่าหากไม่ดำเนินการตามคำสั่งของรัฐจะมีผลกระทบต่อครอบครัวของกลุ่มคนเหล่านั้น นอกจากนี้ รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายจีนอาภิวัตน์ (Sinicization) คือ การปรับตัวให้กลายเป็นจีนในเขตพื้นที่ทิเบต เพื่อให้เกิดการกลืนทางวัฒนธรรมทั้งการดำรงชีวิตและการนับถือศาสนา โดยชาวทิเบตออกมาต่อต้านนโยบายนี้ด้วยการจุดไฟเผาตัวเอง นับแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 2009 มีชาวทิเบตเสียชีวิตด้วยเหตุการณดังกล่าวกว่า 155 คน

(4) นักปกป้องสิทธิมนุษยชน การเสียชีวิตของนาย Ji Sizun นักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนภายหลังจากที่ถูกรัฐบาลปล่อยตัวเพียง 2 เดือน ด้วยอาการป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ มีรายงานว่า นาย Ji Sizun ได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่ดีนักและเกิดการเจ็บป่วยบ่อยในขณะที่ถูกจำคุกเป็นเวลา 4 ปีครึ่ง ด้วยข้อหาการปลอมแปลงข้อมูล การรวมกลุ่มเพื่อขัดขวางความสงบเรียบร้อยและมีข้อพิพาทกับรัฐ ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างของการถูกทารุณกรรม ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีจำนวนนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนเสียชีวิตหรือป่วยหนักภายหลังจากการถูกปล่อยตัวหรือพ้นโทษเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยที่ไม่สามารถเรียกร้องความรับผิดชอบใด ๆ จากรัฐในระหว่างที่ถูกจองจำได้ ส่วนกระบวนการยุติธรรมยังพิจารณาตัดสินคดีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง มีการจับกุมกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกว่า 200 คน โดยไม่มีกำหนดช่วงเวลาการขึ้นศาลไต่สวนและเมื่อถูกพิจารณาในชั้นศาลไม่มีการเปิดเผยให้สาธารณชนเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดี อาทิ ในคดีของ นาย Wang Quanzhang ถูกจำคุก 4 ปีครึ่ง นาย Liu Feiyue จำคุก 5 ปี นาย Chen Bing จำคุก 3 ปีครึ่ง ใน ค.ศ. 2019 จำนวนนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ถูกควบคุมตัวมากขึ้น สาเหตุประการหนึ่งเกิดจากการปราบปรามการประท้วงแรงงานทั่วประเทศ เนื่องจากปัญหาความล่าช้าการจ่ายเงินค่าจ้างและค่าชดเชย รวมถึงการกักตัวนักเคลื่อนไหวและประชาชนที่ให้การสนับสนุนการประท้วงเพื่อเรียกร้อง

ประชาธิปไตยในฮ่องกงด้วยข้อกล่าวหาการล้มล้างรัฐบาล นอกเหนือจากการควบคุมตัวและบังคับให้สูญหายแล้วเจ้าหน้าที่ของรัฐยังติดตามการเคลื่อนไหวของนักสิทธิมนุษยชนด้วยการห้ามการเดินทาง กักบริเวณ ระวังการใช้สื่อออนไลน์และเว็บไซต์ด้วย

(5) เสรีภาพในการแสดงออก จีนได้เข้มงวดและปราบปรามประชาชนจีนที่ใช้แอปพลิเคชัน Twitter โดยระงับการเข้าใช้แอปพลิเคชันดังกล่าว อีกทั้งเจ้าหน้าที่รัฐได้เรียกผู้ใช้ทวิตเตอร์ว่าหนึ่งร้อยคนทำการลบข้อความที่ปรากฏในทวิตเตอร์ หรือปิดบัญชีทิ้ง รวมถึงการตรวจสอบแอปพลิเคชัน WeChat ซึ่งมีผู้นิยมใช้สำหรับการสื่อสารด้วยภาษาจีนเป็นจำนวนมาก โดยมีผู้ลงทะเบียนใช้มากกว่า 1 พันล้านคนทั้งผู้ที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ เจ้าหน้าที่รัฐได้ตรวจสอบการสนทนาผ่านแอปพลิเคชัน WeChat อย่างละเอียด หากพบว่ามีกรณีการวิจารณ์เกี่ยวกับรัฐบาลหรือพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะถูกระงับสัญญาณการใช้ทันที ขณะเดียวกันรัฐบาลยังเสนอข่าวที่บิดเบือนจากข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ประท้วงที่ฮ่องกงให้เกิดความเข้าใจว่าสถานการณ์ที่รุนแรงมาจากการต่อต้านของชาวฮ่องกงมิใช่เกิดจากการใช้กำลังในการปราบปรามของรัฐ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่รัฐได้จำกัดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชาชน อาทิ การตรวจสอบและลบบัญชีของ Ma Ling บล็อกเกอร์ที่มีผู้ติดตามกว่า 16 ล้านคน โดยถูกกล่าวหาว่านำเสนอข้อมูลที่เป็นเท็จและสร้างโฆษณาชวนเชื่อ สั่งการให้ปิดเว็บไซต์ wallstreetcn.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์เกี่ยวกับการเงินและการลงทุน และระงับการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับสังคมชั่วคราวเป็นเวลา 3 เดือนของ qdaily.com ทั้งยังได้จับกุมนาย Xu Zhangrun ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัย Tsinghua ไปสืบสวนเนื่องจากการเสนอบทความเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับนโยบายการปราบปรามของรัฐภายใต้การนำของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ภายหลังที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้กำหนดให้แนวคิดอุดมการณ์ของสี จิ้นผิง (Xi Jinping Thought) บรรลุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาทุกระดับชั้นให้เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองตามลัทธิสังคมนิยมแบบอัตลักษณ์จีน

(6) การสอดแนมประชาชน รัฐบาลจีนได้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงจำนวนมากซึ่งได้รับความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อเฝ้าติดตามพฤติกรรมของประชาชน มีรายงานว่าโรงเรียนในเมืองหางโจวติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อตรวจสอบพฤติกรรมการแสดงออกทางสีหน้าและความสนใจของนักเรียน ส่วนบริษัท Nanjing ได้ให้พนักงานสวมใส่นาฬิกาที่มีระบบ GPS เพื่อติดตามพิกัดและความเคลื่อนไหวของพนักงานทั้งหมด อีกทั้งบริษัทเอกชนจีนได้ร่วมมือกับบริษัทเทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกาในการพัฒนาระบบการประมวลผลข้อมูลชื่อว่า “Semptian” ช่วยให้ระบบคอมพิวเตอร์สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับติดตามความเคลื่อนไหวของประชาชน และเพื่อเพิ่มเสถียรภาพความมั่นคงให้กับรัฐ ปัจจุบันจีนยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแม้ว่ารัฐบาลเริ่มให้ความสนใจในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลผู้บริโภคของบริษัทเอกชนแต่ยังถูกจำกัดข้อมูลเฉพาะด้านการค้าเท่านั้น

(7) เสรีภาพในการนับถือศาสนา รัฐบาลให้การรับรองการนับถือศาสนาของประชาชนในประเทศเพียง 5 ศาสนาได้แก่ พุทธ เต๋า อิสลาม คริสต์นิกายคาทอลิก และโปรเตสแตนต์ โดยควบคุมการดำเนินการด้านศาสนสถาน งบประมาณ การจัดพิมพ์เอกสารทางศาสนา และวิทยาลัยศาสนาให้อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาล ส่วนลัทธิความเชื่ออื่นรัฐบาลมองว่าเป็นกลุ่มนอกรีต จึงเกิดการปราบปราม

ทั้งการข่มขู่ คุกคาม และคุมขังโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในปลายปี ค.ศ. 2018 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมชาวจีนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ภายในโบสถ์เมืองเฉิงตูและถูกปล่อยตัวในหลายเดือนต่อมา มีการจับกุมบาทหลวงหวังยี (Pastor Wang Yi) ด้วยข้อหาการชุมนุมทางศาสนาโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งทางการจีนได้แก้ไขระเบียบควบคุมกิจการทางศาสนาและให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมากขึ้นสำหรับการปราบปรามผู้ที่นับถือศาสนาหรือความเชื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนหันมานับถือลัทธิเหมาของพรรคคอมมิวนิสต์จีนตามนโยบายทำศาสนาให้เป็นแบบจีน (Sinicize) ด้วยการนำบัญญัติ 10 ประการจากคำกล่าวรายงานในที่ประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 19 ค.ศ. 2017 ทดแทนคำสอนของศาสนาต่าง ๆ เพื่อสอดแทรกและกลืนวัฒนธรรมอื่นให้คงเหลือเพียงความเป็นจีนเท่านั้น ส่วนศาสนาอิสลามยังคงถูกปราบปรามอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าเป็นศาสนาที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลก็ตาม ชาวมุสลิมในมณฑลทกานซู เขตปกครองตนเองหนิงเซี่ย และมุสลิมฮุย ถูกเจ้าหน้าที่รัฐควบคุมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การรื้อถอนสุเหร่ามัสยิด และการห้ามใช้ภาษาอาหรับในที่สาธารณะ นอกจากนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังห้ามเจ้าหน้าที่รัฐชาวทิเบตเมื่อเกษียณอายุราชการทำการจาริกแสวงบุญหรือปฏิบัติธรรมในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา (Kora) นับตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ. 2019 เป็นต้นมา

(8) สิทธิเด็กและสตรี แม้อำนาจรัฐได้ยกเลิกนโยบายลูกคนเดียว (One child policy) ค.ศ. 2015 เพื่อต้องการให้ประชาชนมีครอบครัวที่ขยายขึ้น แก้ไขปัญหาขาดแคลนแรงงานและสังคมสูงวัย แต่ในข้อเท็จจริงพบว่าอัตราการเกิดยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำ สาเหตุมาจากค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น นโยบายดังกล่าวมีผลกระทบต่อสัดส่วนของประชากรชายและหญิงในจีนที่ไม่สมดุลกัน โดยที่มีจำนวนประชากรชายมากกว่าหญิง ทำให้ประชากรชายจีนใช้วิธีการแต่งงานกับผู้หญิงจากต่างประเทศ เป็นปัญหาขาดแคลนเจ้าสาวภายในประเทศก่อให้เกิดการค้ำขูดเพื่อหา “เจ้าสาว” จากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น เช่น กัมพูชา ลาว เมียนมา เกาหลีเหนือ ปากีสถาน เป็นต้น มีสตรีและเด็กหญิงจำนวนมากถูกล่อลวงให้เป็นแรงงานข้ามชาติ แต่เมื่อไปถึงประเทศจีนได้ถูกขายให้กับครอบครัวชาวจีนในฐานะเจ้าสาว มีการกักขังหน่วงเหนี่ยวและละเมิดทางเพศ ดังที่สื่อโทรทัศน์ของปากีสถานรายงานว่า ในเมืองละฮอร์มีกลุ่มผู้หญิงจำนวน 6 คน โดย 2 ใน 6 นั้นเป็นเด็กผู้หญิงวัย 13 ปี ที่รอการส่งตัวไปยังประเทศจีนในฐานะเจ้าสาว นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์การทำร้ายเด็ก การล่วงละเมิดทางเพศสตรีในที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการออกกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนรัฐบาลจีนยังจำกัดการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีที่วิจารณ์รัฐบาลต่อประเด็นดังกล่าว โดยได้ระงับบัญชีของ Feminist Voices จากการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Weibo WeChat เป็นต้น

(9) กลุ่มหลากหลายทางเพศ จีนได้เริ่มยอมรับพฤติกรรมรักร่วมเพศมากขึ้นนับแต่ ค.ศ. 1997 ทว่ายังไม่มีการคุ้มครองกลุ่มคนเหล่านี้ให้มีสถานะที่ชอบธรรมทางกฎหมาย คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้ทำการทบทวนสถานการณ์สิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศในจีนเป็นระยะ ๆ ปรากฏว่าจีนยอมรับข้อเสนอแนะในการรับรองทางกฎหมายที่ห้ามการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของรสนิยมทางเพศ อย่างไรก็ตามรัฐบาลจีนยังคงจำกัดสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศบางส่วน อาทิ การไม่รับรองการสมรส

ระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน ห้ามองค์กรของกลุ่มหลากหลายทางเพศรวมกลุ่มกันในเมืองกวางโจว ดำเนินการตรวจสอบภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับการรักร่วมเพศโดยทำการตัดฉากบางส่วนที่ไม่เหมาะสมออกไป

(10) ผู้ลี้ภัยและการขอลี้ภัย จีนและเกาหลีเหนือถือเป็นมิตรประเทศบนเส้นทางของระบอบสังคมนิยม จีนได้ให้การช่วยเหลือประเทศเกาหลีเหนือทั้งทางเศรษฐกิจและทางทหารมายาวนานกว่า 40 ปี เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงในบริเวณคาบสมุทรเกาหลี ที่ผ่านมามีจีนได้จับกุมและส่งผู้ลี้ภัยชาวเกาหลีเหนือกลับไปยังประเทศมากกว่า 1 พันคน ซึ่งองค์กรสิทธิมนุษยชนสากลกังวลว่าการส่งผู้ลี้ภัยชาวเกาหลีเหนือกลับไปยังประเทศต้นทางจะถูกกักกันและโดนทารุณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทางรัฐบาลจีนได้ปฏิเสธให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ที่มีหน้าที่คุ้มครองผู้ลี้ภัย ชุมชนที่ถูกบังคับย้ายถิ่น และบุคคลไร้รัฐ อนุเคราะห์ให้ได้รับการส่งกลับประเทศเดิมด้วยความสมัครใจ การรวมเข้ากับท้องถิ่นอื่น หรือการตั้งรกรากใหม่ในประเทศที่สาม เข้ามาดูแลในพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศจีนและเกาหลีเหนือ ถือว่าจีนได้ละเมิดอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 ทั้งที่จีนได้ลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว

(11) บทบาทต่างชาติ รัฐบาลในหลายประเทศแสดงความกังวลต่อสถานการณ์ในพื้นที่ซินเจียง พบว่าจีนมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง จึงได้ติดตามและช่วยเหลือนักปกป้องสิทธิมนุษยชนของจีนอย่างต่อเนื่อง รัฐสภาคองเกรสของสหรัฐอเมริกาและรัฐสภาสหภาพยุโรปได้ออกมติและกฎหมายต่าง ๆ ต่อประเด็นซินเจียง ฮองกง และทิเบต เพื่อสร้างมาตรการเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ดำเนินการคว่ำบาตร และยุติความร่วมมือทางการค้าเพื่อกดดันให้จีนดำเนินการแก้ไขนโยบายต่อเหตุการณ์ความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ อย่างไรก็ตามพบว่า มีรัฐบาลเพียงไม่กี่ประเทศดำเนินการตามข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ประเทศเยอรมนีให้สิทธิสถานะผู้ลี้ภัยแก่นักเคลื่อนไหวกิจกรรมชาวฮ่องกง ด้านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรปได้ประกาศการทบทวนความสัมพันธ์กับจีนมีการยกประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในแถลงการณ์คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป แต่ในคราวประชุมผู้นำจีน-สหภาพยุโรป ครั้งที่ 21 กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ไม่ได้นำประเด็นดังกล่าวมาหารือในที่ประชุม ในขณะที่สหรัฐอเมริกาได้ประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจีนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเหตุการณ์ค่ายกักกันในซินเจียง ทำให้สหรัฐอเมริกาประกาศระงับการขอวีซ่าของเจ้าหน้าที่รัฐจีน ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2019 รัฐบาลจำนวน 25 ประเทศ มีหนังสือถึงประธานคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเรียกร้องให้มีการสอบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเขตปกครองตนเองซินเจียง ต่อมาจีนได้มีหนังสือถึงสหประชาชาติโดยมีรัฐบาลชาติอื่นร่วมลงนามรับรอง 50 ประเทศ ที่มีความเห็นต่างออกไป เนื้อหาในหนังสือได้กล่าวยกย่องวิธีการต่อต้านการก่อการร้ายในภูมิภาคของจีน มีรายงานเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในพื้นที่ซินเจียง รวมถึงองค์การความร่วมมืออิสลาม (Organisation of the Islamic Cooperation: OIC) แสดงความชื่นชมการปฏิบัติต่อชาวเติร์กมุสลิมในซินเจียง ขณะที่ได้วิจารณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวมุสลิมในภูมิภาคอื่น

(12) นโยบายสิทธิมนุษยชนจีนในต่างประเทศ จีนริเริ่มโครงการเส้นทางสายไหม (One Belt One Road: OBOR) ใน ค.ศ. 2013 เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักเพื่อเพิ่มการเชื่อมต่อระหว่าง

จีนกับประเทศต่าง ๆ กว่า 70 ประเทศที่อยู่บนเส้นทางระหว่างจีนกับยุโรปและประเทศในเอเชีย โครงการ OBOR มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม พลังงาน การค้า และการสื่อสาร รวมทั้งด้านอื่น ๆ เพื่อมุ่งผลักดันการเชื่อมโยงและเส้นทางการค้าในภูมิภาค เพิ่มบทบาทของบริษัทจีนในเวทีระหว่างประเทศ และขยายช่องทางการเข้าถึงตลาดโลก หรืออีกนัยหนึ่งคือยุทธศาสตร์ออกสู่ตลาดโลก (Going Out Strategy) ของจีนผ่านมาตรการสนับสนุนการลงทุนในต่างประเทศจากรัฐบาลจีนที่ดำเนินต่อเนื่องมากกว่าทศวรรษมีมูลค่าการลงทุนมากกว่า 1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงให้คำมั่นกับประเทศต่าง ๆ ที่ร่วมลงทุนว่าจะส่งเสริมการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ต่อมาโครงการ OBOR เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการ Belt and Road Initiative (BRI) พบว่าโครงการ BRI ได้รับความวิพากษ์วิจารณ์ด้านขาดความโปร่งใสในการดำเนินโครงการ ไม่มีการศึกษาผลกระทบต่อชุมชน รวมถึงเกิดภัยคุกคามจากความเชื่อมโยงของสิ่งแวดล้อม ทำให้หลายประเทศที่ได้รับผลกระทบโครงการเกิดการประท้วง เช่น เมียนมา อินโดนีเซีย เป็นต้น ใน ค.ศ. 2018 รัฐบาลจีนได้ควบคุมชาวแคนาดา 2 คน คือนาย Micheal Kovrig และนาย Micheal Spavor เพื่อตอบโต้รัฐบาลแคนาดาหลังจากที่จับกุมตัวนาง Meng Wanzhou ผู้บริหารแห่งหัวเว่ย (Huawei) ซึ่งเป็นบริษัทชั้นนำของจีนด้านระบบโทรคมนาคมทำให้อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้ง 2 ประเทศ ได้จับกุมนาย Yang Hengjun นักเขียนชาวออสเตรเลียเชื้อสายจีนด้วยข้อหาการจารกรรมที่เป็นภัยต่อความมั่นคงในจีน เนื่องจากนาย Yang Hengjun เคยเขียนบทความวิจารณ์พรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยรัฐบาลออสเตรเลียได้พยายามเรียกร้องให้ทางการจีนเปิดเผยรายละเอียดของคดีและปล่อยตัวผู้ต้องหา ข้อพิพาทดังกล่าวอาจนำไปสู่ปัญหาการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศออสเตรเลียและจีนได้ นอกจากนี้ รัฐบาลจีนได้พยายามจำกัดเสรีภาพทางวิชาการของนักศึกษาหรือนักวิชาการจีนในต่างประเทศโดยให้สถานทูตหรือสถานกงสุลจีนประจำประเทศนั้น ๆ แจ้งเตือนนักศึกษาหรือนักวิชาการงดแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่จีนเจียงหรือฮ่องกงในที่สาธารณะดังปรากฏในประเทศแคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และยุโรป

จากผลการศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศไทยตามระบอบประชาธิปไตยและสาธารณรัฐประชาชนจีนตามการปกครองแบบสังคมนิยมผ่านมุมมองของหน่วยงานรัฐภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและดูแลสิทธิเสรีภาพของประชาชนและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน พบว่า กรณีประเทศไทยในรายงานประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศจัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานภายในประเทศ ได้ประเมินสถานการณ์ที่มีความสอดคล้องกับองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศทั้งองค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ในหลายประเด็น กล่าวคือ สถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรม การทรมานและการบังคับสูญหาย และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เห็นว่าหลังเหตุการณ์รัฐประหารปี 2557 ภายใต้การบริหารของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) สิทธิเสรีภาพดังกล่าวถูกจำกัดลง รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อ และสิทธิส่วนบุคคล และหลังการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 รัฐบาลไทยมีความพยายามแก้ไขปัญหาด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองให้เป็นไปตามแนวทางการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตยมากขึ้น เช่น คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 9/2562 ที่ให้การพิจารณาคดีต่าง ๆ เว้นคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลทหาร ให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมแทน การแก้ไขโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต เป็นต้น รวมถึงการแก้ไขหรือร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยตามอนุสัญญาฯ ที่ไทยได้ลงนาม หรือให้สัตยาบัน รวมถึงเป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค ส่วนสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจากรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนพบว่า รัฐบาลได้ปฏิรูปสิทธิการศึกษาและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขตามแผนการปฏิรูปประเทศที่ถูกกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการส่งเสริมสิทธิในกลุ่มคนต่าง ๆ ทั้งสิทธิเด็ก สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิคนพิการ สิทธิของแรงงานข้ามชาติ บุคคลไร้รัฐ ผู้ลี้ภัย และนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ด้วยการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เกิดรูปธรรม การเสนอร่างกฎหมายเพื่อคุ้มครองกลุ่มคนสิทธิต่าง ๆ การจัดทำแผนหรือโครงการเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ รวมถึงการร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศอย่างสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration: IOM) ให้มาดูแลสิทธิเสรีภาพเฉพาะผู้ลี้ภัยชาวเมียนมา

อย่างไรก็ตาม จากรายงานด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศทั้งองค์กร Freedom House และ Human Rights Watch รายงานว่ารัฐบาลไทยได้ให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้านการนับถือศาสนา การครอบครองทรัพย์สินส่วนบุคคล การรวมกลุ่มเป็นสหภาพ และการเดินทางเคลื่อนย้ายถิ่นฐานซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคม แต่หากประเด็นสิทธิทางการเมืองนั้น รัฐบาลไม่ได้ปฏิบัติตามพันธกรณีเพื่อประกันว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชนจะสามารถเคลื่อนไหวกิจกรรมได้อย่างเสรีและปลอดภัย ดังคดีนักเคลื่อนไหวทางการเมืองถูกลอบทำร้ายในช่วงเหตุการณ์เลือกตั้งทั่วไป การปฏิเสธสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) เข้ามาดำเนินการกำหนดสถานะผู้ลี้ภัยสำหรับชาวม้งลาว ชาวโรฮิงญา ชาวอุยกูร์ ชาวเมียนมา และชาวเกาหลีเหนือที่ลี้ภัยเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายและถูกควบคุมตัวภายในประเทศไทย เกิดปัญหาการค้ามนุษย์ในอุตสาหกรรมประมงและถูกบังคับให้ใช้แรงงานเกินข้อกำหนดส่งผลกระทบต่อ การเจรจาการค้าระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา รวมถึงการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มหลากหลายทางเพศ สำหรับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่ต้องได้รับการแก้ไข คือ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการค้ามนุษย์ที่ล้วนเป็นปัญหาเร่งด่วน จากรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเห็นว่า รัฐบาลได้ใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติและได้นำแผนปฏิรูปประเทศมาใช้เช่นเดียวกับด้านการศึกษาและสาธารณสุข โดยพยายามควบคุมการใช้สารเคมีในผลผลิตทางการเกษตร รมรงค์เรื่องปัญหาขยะทางทะเล และการนำเข้าขยะพิษและขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ผิดกฎหมาย ส่วนปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า เหตุการณ์ความไม่สงบได้ลดลง เน้นการแก้ไขปัญหาในเชิงสมานฉันท์มากยิ่งขึ้น รวมถึงมีมาตรการเชิงรุกการแก้ไขปัญหาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่มุมมองขององค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศเห็นว่า ความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นระยะ การใช้กฎอัยการศึกในบางพื้นที่ที่บังคับใช้มายาวนานเพื่อป้องกันเหตุการณ์ก่อการร้ายหรือความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้ กลับมีผลก่อให้เกิดปัญหาและเหตุการณ์ความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปฏิบัติการปราบปรามจากภาครัฐที่ใช้มาตรการตอบโต้มิใช่แนวสันติวิธีจนกลายเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะกฎหมายได้สร้างความชอบธรรมให้เจ้าหน้าที่รัฐได้รับการยกเว้นโทษจากการปฏิบัติหน้าที่และในหลายกรณีที่รัฐได้ชดเชยด้วยเงินแก่ผู้เสียหายหรือครอบครัวของเหยื่อเพื่อเลี่ยงการดำเนินคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ด้านปัญหาการค้ามนุษย์มีความเห็นในทิศทางเดียวกับรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คือ ปัญหาการจ้างด้วยค่าแรงที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ขาดสวัสดิการพื้นฐานสำหรับแรงงานต่างด้าว ถูกบังคับใช้แรงงานเกินกำหนด ซึ่งรัฐได้พยายามแก้ไขปัญหาคด้วยกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีบทลงโทษนายจ้างที่จ้างแรงงานข้ามชาติอย่างผิดกฎหมาย จึงสะท้อนภาพรวมว่าสิทธิเสรีภาพบางส่วนในประเทศไทย โดยเฉพาะสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม ค้ำครองตามกฎหมายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร แม้จะมีกฎหมายหรือการเสนอร่างกฎหมายเพื่อสนับสนุนสิทธิเสรีภาพให้เพิ่มขึ้น แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัด เช่น นโยบายภาครัฐ ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรรัฐต่อแนวทางดำเนินการด้านสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศ

สำหรับสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในสาธารณรัฐประชาชนจีนตามรายงานของสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (SCIO) ได้จัดทำสรุปข่าวที่รายงานด้านสิทธิมนุษยชน มีชื่อว่า “การแสวงหาความสุขสำหรับประชาชน: 70 ปีของความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนในจีน (Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China)” ใน ค.ศ. 2019 รายงานดังกล่าวนำเสนอเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในจีนจำนวน 8 ด้าน รวบรวมผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพนับแต่การก่อตั้งประเทศจีน ค.ศ. 1949–2019 ในรายงานแสดงถึงแนวทางการสนับสนุน ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสาธารณรัฐประชาชนจีนตามระบอบสังคมนิยมและภายใต้การบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ระบุว่า การรับประกันสิทธิเสรีภาพเป็นการเน้นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตโดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตามอัตลักษณ์จีน คือ การบูรณาการระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนกับสภาวะการณ์ภายในประเทศโดยไม่ยึดตามรูปแบบหรือแนวทางสากล แต่ต้องมีการประยุกต์ให้เข้ากับบริบททางสังคมและให้ความสำคัญต่อประชาชนเป็นหลัก สิทธิการยังชีพ คือ สิทธิหลักที่ได้รับการดูแลโดยรัฐ สิทธิส่วนบุคคลถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิส่วนรวมจึงพัฒนาทั้ง 2 สิทธิให้สมดุลเท่าเทียมกัน การดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอยู่บนพื้นฐานการเคารพ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศตามหลักการของแนวคิดสังคมนิยมได้สะท้อนผ่านการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในจีนมีการรับรอง ค้ำครอง และสนับสนุนสิทธิเสรีภาพ กล่าวคือ ด้านสิทธิการเมืองและสิทธิพลเมือง รัฐบาลยึดหลักการบริหารประเทศด้วยหลักนิติธรรมเพื่อค้ำครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เน้นการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยบัญญัติลงรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 เมื่อคราวปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมใน ค.ศ. 1999 ได้ส่งเสริมฝ่ายตุลาการให้มีอิสระและเป็นกลางเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมในการรับประกันสิทธิการ

พิจารณาคดีแก่ทุกฝ่ายอย่างยุติธรรม ตั้งแต่ ค.ศ. 2013–2019 มีการปล่อยตัวจำเลยจากศาลทุกระดับชั้นจำนวน 5,876 คน แก้อัยการพิพากษาที่ไม่ถูกต้องในคดีอาญาจำนวน 8,568 คดี ด้วยการเยียวยาผู้เสียหายที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดตามกฎหมาย รวมถึงการทบทวนมาตรการลงโทษด้วยการตัดสินประหารชีวิตได้ส่งเสริมประชาธิปไตยแบบตัวแทนโดยผ่านการเลือกตั้งที่กำหนดให้ทุกกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยมีโอกาสเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (NPC) ชุดที่ 13 จำนวน 438 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 ของจำนวนผู้แทนทั้งหมด รัฐบาลได้ให้อำนาจแก่เขตปกครองตนเองพิเศษตามกฎหมายเพื่อมีสิทธิในการบริหารจัดการในพื้นที่อย่างรอบด้านที่ครอบคลุมเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งในเขตปกครองตนเองกว่างซี มองโกเลียใน ทิเบต หิงชี่ และซินเจียงอุยกูร์ รวมถึง 3 จังหวัดในมณฑลยูนนาน กุ้ยโจว และชิงไห่ มีผลให้อัตราความยากจนลดลงเหลือร้อยละ 4 ในภูมิภาคดังกล่าว ส่วนการส่งเสริมสิทธิการรับรู้ การมีส่วนร่วม และการแสดงออกใน ค.ศ. 2018 ฝ่ายนิติบัญญัติได้จัดให้มีการรับฟังความเห็นร่างกฎหมายจากประชาชนจำนวน 172 ร่างกฎหมาย ได้รับความคิดเห็น 5.1 ล้านคนจากประชาชน 150 ล้านคน ทำให้เกิดการปรับปรุงกลไกการตัดสินใจและการพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักกฎหมาย ทั้งการจัดอภิปรายจากผู้เชี่ยวชาญ การประเมินความเสี่ยง การทบทวนร่างกฎหมาย และการจัดเสวนากลุ่มเพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การพิจารณากฎหมายให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

ทว่า รายงานด้านสิทธิมนุษยชนจากองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศขององค์กร Freedom House และ Human Rights Watch มีการรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจีนที่ต่างจากผลการรายงานของสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (SCIO) โดยเห็นว่าภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 2018 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เข้ามามีบทบาทต่อการบริหารประเทศมากขึ้น ถูกกำหนดให้เป็นพรรคการเมืองหลักในการนำแนวคิดสังคมนิยมมาปกครองประเทศตามวิถีอัตลักษณ์จีน พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ผูกขาดองค์กรทางการเมืองทุกรูปแบบ ทั้งวางโครงสร้าง การแต่งตั้งบุคคล และกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ แม้แต่การเลือกตั้งที่เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองอื่นลงรับสมัครเลือกตั้งได้ แต่ต้องผ่านการคัดกรอง ตรวจสอบประวัติจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน รวมถึงกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ อยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่กระทบต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะถูกเจ้าหน้าที่รัฐทำการตรวจสอบ จับกุม หรือคุมขัง แม้ว่าโครงสร้างของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติกำหนดให้มีตัวแทนของชนกลุ่มน้อย อาทิ ชาวทิเบต อุยกูร์ และมองโกเลีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสภาและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างความเสมอภาคของกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคม แต่ในทางปฏิบัตินั้นพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีบทบาทหลักในการกำกับดูแลสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติส่งผลให้กลุ่มเหล่านี้ไม่ได้มีบทบาทแต่อย่างใดในทางการเมือง มีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์การรวมกลุ่มในทางพหุสังคมเท่านั้น มีการจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของชนกลุ่มน้อย อาทิ ชาวทิเบต ชาวอุยกูร์ ที่ใช้นโยบายจีนาภิวัตน์ (Sinicization) เพื่อให้เกิดการกลืนทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย และเปลี่ยนมาใช้วัฒนธรรมจีนแทน ส่วนเสรีภาพด้านการแสดงออกและการชุมนุมในที่สาธารณะแม้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้คุ้มครองเสรีภาพดังกล่าว แต่ในทางข้อเท็จจริงยังคงถูกแทรกแซงจากรัฐบาลที่ตรวจสอบการใช้สื่อออนไลน์ภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน การเฝ้าระวังการสื่อสารออนไลน์ของประชาชนผ่านแอปพลิเคชัน WeChat ด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อตรวจสอบพฤติกรรมของผู้ใช้กว่า 1 พันล้านคน

ทั่วโลก มีการปราบปรามความขัดแย้งการเรียกร้องประชาธิปไตยในฮ่องกง จำกัดการเคลื่อนไหวขององค์กรพัฒนาเอกชนด้วยการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการติดตามและตรวจค้นกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชน โดยไม่ต้องมีหมายจับ สามารถยึดทรัพย์สินจับกุมบุคคล และเริ่มกระบวนการทางคดีอาญาได้ การดำเนินคดีในชั้นศาลทุกระดับอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการด้านกฎหมายของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยมีอำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษา ตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมและคำพิพากษา โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและข้อพิพาทกับรัฐ

ส่วนสิทธิทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม จากรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (SCIO) รายงานว่ารัฐบาลได้มุ่งเน้นการพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีพของประชาชนเป็นหลักอันเป็นแนวคิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานภายใต้ระบอบสังคมนิยม กำหนดให้ประชาชนได้เข้าถึงสิทธิยังชีพอย่างทั่วถึงเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนอันเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาสิทธิเสรีภาพในประเทศ ทั้งด้านอาหาร น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย ระบบขนส่งสาธารณะที่ทุกหมู่บ้านสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางคมนาคมได้ร้อยละ 99 กิจการสาธารณสุขมีบุคลากรเพื่อบริการด้านสาธารณสุข 12.3 ล้าน (คิดเป็นสัดส่วน 8.81 คนต่อประชากร 1,000 คน) และการสื่อสารโทรคมนาคมมีประชาชนจีนกว่า 829 ล้านคนสามารถเข้าถึงการใช้ระบบอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 59.6 ของจำนวนประชากร โดยเป็นการใช้งานผ่านสมาร์ทโฟนถึงร้อยละ 98.6 ได้จัดการระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับ 9 ปี ครอบคลุมให้ประชาชนได้เข้าถึงการรู้หนังสือถึงร้อยละ 94.2 การส่งเสริมงานด้านวัฒนธรรมด้วยการจัดตั้งห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ และพิพิธภัณฑ์ที่หลากหลายให้แก่ประชาชน การคุ้มครองสิทธิแรงงานตามกฎหมายโดยรับประกันจ่ายค่าตอบแทนแก่แรงงานอย่างเท่าเทียม ให้สิทธิในการพักผ่อนและส่งเสริมกิจกรรมสันถวภาพตามเหมาะสม มีสิทธิในการเข้าร่วมและจัดตั้งสหภาพแรงงาน รวมถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมการจัดการภาคธุรกิจและภาคสาธารณะ สร้างระบบประกันสังคมให้กับแรงงานกว่า 1.25 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 89.6 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ให้การรับรองเสรีภาพการนับถือศาสนาตามกฎหมายโดยสนับสนุนให้ทุกศาสนาสามารถประกอบศาสนกิจได้อย่างเสรี การปกป้องสิทธิของกลุ่มบุคคลพิเศษ อาทิ ชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ สตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ตามกฎหมาย เช่น สิทธิในการศึกษาด้วยการใช้ภาษาประจำถิ่นควบคู่กับภาษาจีนกลางเป็นหลักสูตร 2 ภาษา การคุ้มครองภาษาพูดและภาษาเขียนของชนกลุ่มน้อยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน คุ้มครองสิทธิสตรีและเด็กด้วยกฎหมายต่อต้านความรุนแรงในครอบครัว ออกระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ในผู้สูงอายุและผู้พิการ มีการประกันสิทธิในการจ้างงานบุคคลพิการให้มีการทำงานเพิ่มขึ้น รวมถึงการสนับสนุนประเด็นสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศด้วยการปฏิบัติตามอนุสัญญาระหว่างประเทศและสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพด้วยกลไกต่าง ๆ เช่น การหารือตามกรอบเจรจา สนับสนุนงบประมาณและช่วยเหลือในประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น

ในขณะที่รายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศทั้งองค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ได้มีความเห็นในทางตรงข้ามกับรายงานสมุดปกขาวของจีน กล่าวคือพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ควบคุมกิจกรรมทางศาสนาทุกด้าน จำกัดจำนวนของพระสงฆ์หรือนักบวช ตรวจสอบพฤติกรรมของผู้นำและคำสอนทางศาสนา โดยให้เหตุผลว่าการนับถือศาสนาได้ส่งผลต่อความมั่นคง

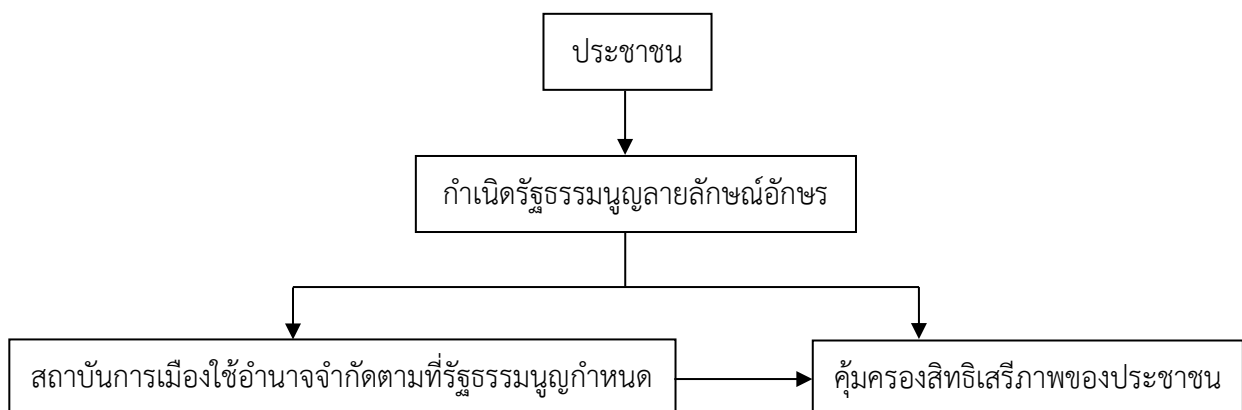
และเสถียรภาพของรัฐบาล ใน ค.ศ. 2017 มีชาวจีนกว่า 100 ล้านคนถูกจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกการนับถือทางศาสนา เช่น ชาวคริสต์เทียนนิกายโปรเตสแตนต์ ชาวมุสลิมอุยกูร์ในซินเจียง และผู้นับถือลัทธิฝ่าหลุนกง เป็นต้น รัฐบาลได้พยายามจำกัดเสรีภาพทางศาสนาอื่นเพื่อเชิดชูแนวคิดประธานาธิบดีสี จิ้นผิงและลัทธิเหมาให้เปลี่ยนอุดมการณ์ความเชื่อตามที่รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีนกำหนด ซึ่งเป็นลักษณะการกล่อมเกลாதงสังคม ได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องความคิดแบบสังคมนิยมกับเอกลักษณ์ความเป็นจีนยุคใหม่ การจัดตั้งโครงการระบบสินเชื่อสังคม (a Social Credit System) ใน ค.ศ. 2018 เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมทางการเงินของประชาชน ภาวะหนี้สิน การใช้ผ่านระบบออนไลน์และควบคุมการเดินทางของประชาชน ได้ติดตั้งกล้องวงจรปิดในที่สาธารณะทั้งในเขตเมืองและชนบทเพื่อทำการบันทึกด้วยระบบการจดจำใบหน้า (Facial recognition system) การจัดเก็บสารพันธุกรรม (DNA) ของประชาชน ทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมสังคมได้มากขึ้นถือเป็นการใช้เทคโนโลยีระบุดัตตมนมนุษย์ที่มีการละเมิดด้านสิทธิมนุษยชน มีการเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มหลากหลายทางเพศในการจ้างงานและเข้ารับการศึกษา มีการตรากฎหมายการลดความรุนแรงในครอบครัวแต่พบว่าในทางปฏิบัติยังมีผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงจำนวน 1 ใน 4 ของผู้หญิงจีนทั้งหมดและไม่สามารถให้การเยียวยาหรือฟ้องร้องเพื่อขอรับการชดเชยได้ นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาการค้ามนุษย์และการล่วงละเมิดทางเพศในสตรีและเด็กผู้หญิงจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อแก้ปัญหาการค้าคนเจ้าสาวที่เป็นผลกระทบจากนโยบายลูกคนเดียว

ส่วนบทบาทในต่างประเทศจีนได้ปฏิเสธการขอเข้าสังเกตการณ์จากองค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในเขตพื้นที่ซินเจียง และควบคุมพฤติกรรมนักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนต่างประเทศที่พำนักในจีนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากรายงานผลด้านสิทธิมนุษยชนในจีนทั้งของสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (SCIO) และองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศได้แก่ Freedom House และ Human Rights Watch แสดงให้เห็นว่ามีการศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนที่คล้ายคลึงในหลายประเด็น เช่น เขตพื้นที่ปกครองตนเองในซินเจียงและทิเบต เสรีภาพการนับถือศาสนา สิทธิการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุม สิทธิสตรี เสรีภาพทางวิชาการ เป็นต้น พบว่าการบริหารประเทศภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์จีนและแนวทางสังคมนิยมที่เน้นหลักการคุ้มครองสิทธิส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และการพัฒนาสิทธิยังชีพเพื่อขจัดความยากจนให้กับประชาชนตามแบบอัตลักษณ์จีนได้เป็นกรอบการพัฒนาสิทธิเสรีภาพภายในประเทศที่แตกต่างจากหลักสากลของสิทธิมนุษยชน จึงทำให้ผลของการศึกษาที่ได้จากหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศมีผลการนำเสนอที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แม้จะเป็นการศึกษาภายใต้ประเด็นเดียวกันก็ตาม

4.3 บทวิเคราะห์

รัฐธรรมนูญได้ถูกสถาปนาขึ้นจากการที่สังคมถูกเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายขึ้น การสร้างรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรจึงเป็นกฎเกณฑ์กติกาการปกครองแบบใหม่ที่ต้องอาศัยความชอบธรรม เพื่อเป็นเหตุผลการหักล้างระบอบเก่าที่แตกต่างจากความชอบธรรมเดิมเฉกเช่นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กำหนดให้กษัตริย์เป็นผู้ปกครองและมีสิทธิ์ขาดในการบริหารประเทศแต่ผู้เดียว มีฐานะเป็นองค์รัฐอธิปัตย์ที่กษัตริย์ทรงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อสังคมถูกเปลี่ยนแปลงไปผู้ที่

สถาปนารัฐธรรมนูญจึงต้องแสวงหาอำนาจความชอบธรรมใหม่ให้เป็นฐานอำนาจในการรองรับการสถาปนารัฐธรรมนูญ ประชาชนจึงถูกเลือกให้กลายเป็นฐานความชอบธรรมของระบอบใหม่และเป็นผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดที่จะกำหนดรูปแบบทางการเมืองของรัฐ โดยการแสดงออกผ่านลายลักษณ์อักษรในรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้มีสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในรัฐเกิดขึ้นและให้อำนาจอย่างมีขอบเขตตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดรวมถึงต้องมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากประชาชนได้ถูกกำหนดให้เป็นเจ้าของอำนาจทั้งปวง ซึ่งเข้าลักษณะทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อ้างถึงมาตรา 3 “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย... รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม...” และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ในมาตรา 2 กำหนดว่า “อำนาจอธิปไตยทั้งปวงเป็นของประชาชนแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ประชาชนใช้อำนาจรัฐผ่านทางสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ และสภาผู้แทนประชาชนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ในการควบคุมการบริหารประเทศ... ผ่านวิธีการ และขั้นตอนตามที่กฎหมายบัญญัติ” ส่วนมาตรา 3 พรรคสาม ได้กำหนดสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (National People Congress: NPC) เป็นผู้จัดตั้งองค์กรบริหาร องค์กรศาล องค์กรอัยการ และองค์กรกำกับดูแลตรวจสอบ โดยให้อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง การถือกำเนิดรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจึงเป็นการแสดงให้ถึงศักยภาพและเจตจำนงของมนุษย์ในการเป็นผู้ทรงอำนาจก่อตั้งระบบการเมืองการปกครอง ความเป็นลายลักษณ์อักษรของรัฐธรรมนูญยังช่วยกำหนดขอบเขตอำนาจองค์กรของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด รวมถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนในฐานะผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2559, น. 8-11) ดังนั้น สามารถอธิบายการสถาปนารัฐธรรมนูญตามแนวคิดประชาชนคือฐานความชอบธรรมตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 4.3 การสถาปนารัฐธรรมนูญตามแนวคิดประชาชนคือฐานความชอบธรรม

หมายเหตุ: ดัดแปลงจากหนังสือเรื่อง “รัฐธรรมนูญ ประวัติศาสตร์ข้อความคิด อำนาจสถาปนา และการเปลี่ยนผ่าน”. โดย ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2559, น. 9

รัฐธรรมนูญจึงเป็นเครื่องมือของรัฐในการวางกรอบอุดมการณ์ทางการเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับรูปแบบการปกครอง รูปแบบรัฐ ระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างและสถาบันการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง การรับรองสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ต่างได้บัญญัติเนื้อหาในรัฐธรรมนูญที่มีหัวข้อคล้ายคลึงกัน ตามองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม คือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาสังคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 3) หลักการการแบ่งแยกการใช้อำนาจอติปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่เป็นลักษณะร่วมให้มีการบัญญัติองค์ประกอบที่สำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในฐานะรัฐธรรมนูญภายใต้ระบอบประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ภายใต้ระบอบสังคมนิยมต่างได้มีการบัญญัติเนื้อหารัฐธรรมนูญที่เข้ากับองค์ประกอบของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมในประเด็นที่เหมือนกันคือ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐธรรมนูญมีฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติของกฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ และหลักนิติรัฐ หมายถึง รัฐที่ใช้อำนาจปกครองโดยกฎหมาย จะต้องมิกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ออกโดยการอาศัยอำนาจ มีการรับรองส่งเสริมสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน และหากมีความจำเป็นที่จะต้องลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องมีกฎหมายกำหนดขึ้น และใช้บังคับเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน หากมีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐ ประชาชนสามารถใช้นิติวิธีที่กฎหมายรองรับเพื่อเยียวยาได้ จึงเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษย์

สำหรับข้อสรุปความแตกต่างระหว่างรัฐธรรมนูญตามแนวทางประชาธิปไตยกับรัฐธรรมนูญตามแนวสังคมนิยมจากความเห็นของอุดม รัฐอมฤต และนิยม รัฐอมฤต (2558, น. 137-140) โดยผู้วิจัยได้นำหลักการรัฐธรรมนูญของทั้ง 2 ระบบมาศึกษาพบว่า ที่มาและวัตถุประสงค์ของการจัดทำรัฐธรรมนูญในระบอบสังคมนิยมและประชาธิปไตยมีความแตกต่างกัน รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐธรรมนูญที่วางระบบการเมืองการปกครองและระบบเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยมที่รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือเป็นผู้ประกอบการหลักทางเศรษฐกิจ โดยรัฐมีบทบาทในการสร้างหลักประกันให้แก่สังคมและเป็นผู้จัดทำบริการสวัสดิการที่จำเป็นแก่ประชาชนโดยตรง ทำให้ขาดองค์ประกอบตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมคือทฤษฎีสัญญาประชาคมและการแบ่งแยกการใช้อำนาจอติปไตย ด้วยเหตุผลว่ารัฐในระบอบสังคมนิยมมีสถานะเป็นศูนย์กลางของการบริหารประเทศทั้งหมด ได้ผูกขาดการใช้อำนาจเพียงฝ่ายเดียวโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือรองรับอำนาจให้เกิดความชอบธรรม ในขณะที่รัฐธรรมนูญแบบประชาธิปไตยอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นระบบเสรีนิยมที่มุ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลอย่างเต็มที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย หลักการพื้นฐานของเสรีนิยม ได้แก่ สิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน ความเสมอภาคสำหรับทุกคนภายใต้กฎหมาย การปกครองโดยการเห็นชอบจากประชาชนด้วยกระบวนการเลือกตั้งและความโปร่งใสในการปกครองบ้านเมือง ดังนั้น ที่มาและเนื้อหาของรัฐธรรมนูญตามแนวคิดประชาธิปไตยจึงครบองค์ประกอบสำคัญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมทั้ง 4 ข้อ โดยรัฐธรรมนูญต้องได้รับการยินยอมจากประชาชน เกิดการแบ่งแยกการใช้อำนาจอติปไตยซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจ เพื่อมิให้รัฐได้ใช้อำนาจที่มีอยู่ทำการ

ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ สามารถจำแนกหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญตามระบบเสรีนิยมและระบบสังคมนิยมที่มีประเด็นแตกต่างกัน ดังนี้

1) แนวทางเสรีนิยมเป็นแนวคิดกำหนดแนวทางการบัญญัติรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตยดังรูปแบบการปกครองของประเทศไทย มีหลักการสำคัญ คือ (1) ปัจเจกชนนิยม คือ การให้ความสำคัญต่อบุคคลสะท้อนถึงความเชื่อในความสำคัญสูงสุดของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลมากกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม บ่งบอกถึงคุณค่าในเชิงศีลธรรมและการมีอยู่ของความเป็นตัวตนที่แยกต่างจากคนอื่น ๆ ดังนั้น เป้าหมายของเสรีนิยมคือการสร้างสังคมที่ปัจเจกบุคคลสามารถเจริญเติบโตและพัฒนาก้าวหน้าได้ตามความสามารถของแต่ละคน เสรีนิยมทำหน้าที่เพียงกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อปล่อยให้ปัจเจกบุคคลได้ไขว่คว้าและตัดสินใจที่มีศีลธรรมเป็นพื้นฐาน (2) เสรีภาพส่วนบุคคล คือ ค่านิยมที่เป็นแกนกลางของแนวคิดเสรีนิยมที่สำคัญเหนือค่านิยมอื่น เช่น ความเสมอภาค ความยุติธรรม หน้าที่ตามกฎหมาย เป็นต้น ค่านิยมนี้มาจากความเชื่อในปัจเจกบุคคลและความต้องการที่จะให้เกิดหลักประกันว่า แต่ละบุคคลสามารถกระทำการตามความพอใจหรือเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ ทั้งนี้ต้องกำหนดให้เสรีภาพอยู่ภายใต้กฎหมายเพราะเสรีภาพของบุคคลหนึ่งคือการล่วงล้ำต่อเสรีภาพของอีกบุคคลหนึ่งได้ (3) หลักเหตุผลฝ่ายเสรีนิยมเชื่อว่าโลกมีโครงสร้างที่ตั้งอยู่บนหลักของเหตุผล ทำให้กลุ่มเสรีนิยมศรัทธาในความสามารถของบุคคลว่าสามารถใช้ดุลพินิจตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในเรื่องที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และจะเป็นผู้ตัดสินใจที่ดีที่สุดในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของตนเอง มีความเชื่อในความก้าวหน้าและความสามารถของมนุษย์ โดยปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ จะได้รับการแก้ไขโดยผ่านทางกระบวนการอภิปรายถกเถียงมากกว่าการใช้ความรุนแรง (4) ความเสมอภาค ฝ่ายเสรีนิยมมีความเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาเสมอภาคเท่าเทียมกัน สะท้อนถึงการยอมรับในข้อผูกพันของนักเสรีนิยมต่อหลักการแห่งสิทธิและความชอบธรรมในความเสมอภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาคทางกฎหมายและความเสมอภาคทางการเมือง อย่างไรก็ตามเนื่องจากบุคคลมีความสามารถและความมุ่งมั่นในการทำงานไม่เท่ากัน พวกเขาจึงไม่สนับสนุนหลักความเท่าเทียมทางสังคมหรือในแง่ของผลที่พึงได้รับสำหรับแต่ละบุคคล แต่เน้นความเสมอภาคในโอกาสเพื่อเปิดทางให้แต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันที่จะบรรลุถึงการใช้ศักยภาพของตนที่มีอยู่ (5) ความอดกลั้น ฝ่ายเสรีนิยมเชื่อว่าความอดกลั้นเป็นทั้งหลักประกันเสรีภาพของบุคคลและเครื่องมือในการสร้างความสมบูรณ์ทางสังคม ความหลากหลายของคุณค่าทางศีลธรรมวัฒนธรรม และทางการเมืองถือเป็นสิ่งที่ดีในสังคม ย่อมเป็นการส่งเสริมการอภิปรายและการพัฒนาทางสติปัญญาในเวทีแลกเปลี่ยนความคิดอย่างเสรีให้ยอมรับต่อความเห็นที่แตกต่าง เชื่อว่าธรรมชาติได้สร้างดุลยภาพหรือความปรองดองในหมู่คนที่มีความคิดหรือผลประโยชน์ตรงข้ามกัน (6) ความยินยอม ในทัศนะของพวกเขาเสรีนิยมอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและความสัมพันธ์ทางสังคมควรตั้งอยู่บนฐานของความยินยอมหรือการตกลงด้วยความเต็มใจ ดังนั้นรัฐบาลต้องตั้งอยู่บนความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครอง หลักการนี้เป็นหลักการที่สนับสนุนให้ฝ่ายเสรีนิยมยึดมั่นในระบบผู้แทนและประชาธิปไตย ในทำนองเดียวกันการจัดตั้งสมาคมหรือองค์กรทางสังคมจะต้องเกิดจากความตกลงด้วยความเต็มใจของปัจเจกบุคคลที่เป็นไปเพื่อการได้มาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตน ประเด็นนี้อำนาจตามกฎหมายจะชอบธรรมต่อเมื่อมาจากความต้องการของประชาชน และ (7) รัฐธรรมนูญนิยม แม้เสรีนิยมจะเห็นว่ารัฐบาลเป็นหลักประกันที่สำคัญต่อการสร้างระเบียบและ

เสถียรภาพทางสังคม แต่ก็ตระหนักถึงอันตรายของการมีรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ดังคำกล่าวของ Lord Acton ว่า “อำนาจทำให้ฉ้อฉล ยิ่งมีอำนาจเด็ดขาดมากเท่าใด ยิ่งฉ้อฉลมากเท่านั้น” ฝ่ายเสรีนิยมจึงเชื่อในรัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด เป้าหมายดังกล่าวนี้สามารถบรรลุได้โดยการสร้างระบบการแบ่งแยกอำนาจให้แก่องค์กรหลัก เป็นผู้ใช้อำนาจอย่างเป็นอิสระ เพื่อสร้างกลไกตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างอำนาจฝ่ายต่าง ๆ ตลอดจนการบัญญัติกฎหมายและวางระบบที่กำหนดขอบเขตความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างรัฐกับปัจเจกชน

2) แนวทางสังคมนิยม เป็นแนวทางหลักในการเป็นกรอบของการบัญญัติเนื้อหาในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ (1) ชุมชนแก่นความคิดของระบบสังคมนิยมคือวิสัยทัศน์ว่าชีวิตของบุคคลเป็นผลผลิตของสังคม ชีวิตของบุคคลจะเชื่อมโยงกับสถานะความเป็นอยู่ของมนุษยชาติโดยรวมคือความสำคัญของชุมชนที่มีต่อมนุษย์แต่ละคน (2) ฆราวาสภาพ คือ ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มนุษย์ที่ทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง นักสังคมนิยมเห็นว่าแต่ละบุคคลมีส่วนได้ส่วนเสียในความเป็นอยู่ของมนุษยชาติโดยรวมที่มนุษย์ถูกผูกพันด้วยความรู้สึกของความเป็นสหายหรือความเป็นพี่น้อง แนวคิดฆราวาสภาพทำให้นักสังคมนิยมให้ความสำคัญกับความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน และคำนึงถึงกลุ่มคณะมากกว่าปัจเจกบุคคล (3) ความเสมอภาคทางสังคมเป็นค่านิยมหลักของลัทธิสังคมนิยม คือการทำให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ด้วยความเคารพต่อกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน โดยไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือถูกกีดกันแกล้ง ทั้งนี้ จะไม่คำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ระดับการศึกษา หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม นักสังคมนิยมจึงให้ความสำคัญกับคุณค่าของความเสมอภาคเหนือคุณค่าอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มเสรีนิยมเน้นเพียงความเสมอภาคทางโอกาสมากกว่าที่จะสนใจในข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้น (4) ความจำเป็น การให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอภาคบ่งบอกถึงความเชื่อนักสังคมนิยมว่า ผลประโยชน์ทางวัตถุจะต้องมีการจัดสรรโดยตั้งอยู่บนหลักการของความจำเป็นในการดำรงชีพแทนที่จะเป็นการจัดสรรตามคุณค่าของงาน ดังคำกล่าวของมาร์กซ์ (Karl Marx) ว่าเปลี่ยนจากจัดสรรให้แต่ละบุคคลตามความสามารถเป็นการจัดสรรให้แต่ละบุคคลตามความจำเป็นในการดำรงชีพ สะท้อนความเชื่อที่ว่าความเพียงพอในด้านวัตถุต่อความจำเป็นในการดำรงชีพ อาทิ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ความปลอดภัย เป็นเงื่อนไขสำคัญของความเป็นมนุษย์และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (5) ขนชั้นทางสังคม ลัทธิสังคมนิยมมักสัมพันธ์อยู่กับการเมืองในรูปของชนชั้นกล่าวคือ นักสังคมนิยมมักวิเคราะห์สังคมในรูปของการจัดสรรรายได้และความมั่งคั่ง เห็นว่าการมีชนชั้นทางสังคมหลายชนชั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม และตามฐานคิดแบบสังคมนิยมจะสนับสนุนชนชั้นแรงงานที่ถูกกดขี่และขูดรีดโดยระบบทุนนิยม มองว่าชนชั้นแรงงานเป็นพลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิวัติในสังคมให้เกิดความเท่าเทียมได้ และ (6) ระบบกรรมสิทธิ์ร่วม ลัทธิสังคมนิยมมองว่าระบบกรรมสิทธิ์ร่วมเป็นช่องทางในการจัดการและควบคุมทรัพยากรเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ส่วนทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นปัจจัยทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวและความแตกแยกในสังคม อย่างไรก็ตามแนวคิดสังคมนิยมสมัยใหม่เริ่มมีแนวโน้มที่จะไม่ตีความระบบกรรมสิทธิ์ไปในทางที่จำกัดมากเกินไป เพื่อให้เกิดการพัฒนาขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจในสังคมมากขึ้น

จากการศึกษาหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญตามแนวทางระบบเสรีนิยมและสังคมนิยม ดั่งข้างต้นสะท้อนออกมาเป็นมาตราต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 กล่าวคือในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญตามแนวเสรีนิยมมีการบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องตามหลักการ อาทิ ความเป็นปัจเจกชนนิยมคือการสร้างสังคมที่ปัจเจกบุคคลสามารถพัฒนาตามความสามารถของแต่ละคน เสรีนิยมทำหน้าที่เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อปล่อยให้ปัจเจกบุคคลดำเนินการเอง ดังมาตรา 75 วรรคแรก “รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกัน อย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ...” และมาตรา 75 วรรคสี่ “...ในการพัฒนาประเทศ รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ประกอบกัน” สร้างหลักเสรีภาพส่วนบุคคล ในมาตรา 4 วรรคแรก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง...” ยึดหลักความเสมอภาคในมาตรา 27 วรรคแรก “บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...” เชื่อมโยงกับหลักความยินยอมที่ยึดมั่นในระบบผู้แทน จัดตั้งสมาคมหรือองค์กรทางสังคมที่เกิดจากความเต็มใจของปัจเจกบุคคลที่เป็นไปเพื่อการได้มาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตน ปรากฏในมาตรา 45 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง” และมีความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมตามหลักการแบ่งแยกอำนาจในมาตรา 3 “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ได้บัญญัติเนื้อหาตามแนวทางสังคมนิยมคือ การอธิบายถึงชนชั้นทางสังคมในมาตรา 1 วรรคแรก “สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศสังคมนิยมอยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ มีชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้นำ โดยมีกรรมกรและเกษตรกรเป็นกลุ่มพันธมิตรพื้นฐานของสังคม...” ยึดหลักความเสมอภาคทางสังคมในมาตรา 4 วรรคแรก “ชนชาติในสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่ละชนชาติล้วนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รัฐให้การคุ้มครองในสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่ม รักษาและพัฒนาความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความสามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกันของแต่ละชนชาติ ห้ามการเลือกปฏิบัติและการกดขี่ต่อชนชาติใด ๆ ห้าม

พฤติกรรมที่เป็นการทำลายความสามัคคีและสร้างความแตกแยกในหมู่ชนชาติต่าง ๆ...” ได้เน้นระบบกรรมสิทธิ์ร่วมในมาตรา 6 วรรคสอง “...พื้นฐานขั้นต้นของระบบสังคมนิยม รัฐต้องยึดมั่นระบบกรรมสิทธิ์ร่วมกันที่ถือปัจจัยการผลิตของส่วนรวมเป็นหลัก ให้พัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ยึดมั่นในหลักการใช้แรงงานเป็นเกณฑ์การจัดสรรรายได้ ขณะเดียวกันให้มีการจัดสรรรายได้รูปแบบอื่นควบคู่กันไปด้วย” ส่งเสริมความเป็นภราดรภาพที่เน้นความร่วมมือมากกว่าการแข่งขันในมาตรา 8 วรรคสาม “...รัฐคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายขององค์กรทางเศรษฐกิจที่ดำเนินการโดยหมู่คณะร่วมกัน ทั้งในเมืองและชนบท ส่งเสริม แนะนำ และช่วยเหลือให้องค์กรเศรษฐกิจที่ประชาชนร่วมเป็นเจ้าของ เพื่อให้เกิดการพัฒนาก้าวหน้า” จึงเป็นข้อสรุปได้ว่า เนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีความสอดคล้องกับแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย และเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 มีความสัมพันธ์กับแนวทางสังคมนิยมเช่นกันตามที่ปรากฏดังคำอธิบายข้างต้น

ในด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยและระบอบสังคมนิยมกับความสัมพันธ์ปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำนวน 30 ข้อ แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น 2) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 3) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ 4) หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ พบว่า ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างให้ความสำคัญกับการสนับสนุน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศตามที่ได้ลงนามรับรองในปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปรากฏในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ กล่าวคือ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการบัญญัติสาระสำคัญของปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนครบทั้ง 30 ข้อ โดยกำหนดหมวดหลักที่มีความเกี่ยวข้องต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้แก่ หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เป็นการกำหนดหลักการสำคัญที่บัญญัติสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยทั้งความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพการนับถือศาสนา สิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการติดต่อสื่อสาร สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพการชุมนุม สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เสรีภาพการทำงาน สิทธิชุมชน และสิทธิการรับบริการสาธารณสุข นอกจากการรับรองสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว หากการใดที่มิได้ห้ามไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น และการนั้นไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมถึงไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิเสรีภาพกระทำการนั้นได้โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญอีกด้วย ทั้งนี้ สิทธิในหมวด 3 เป็นสิทธิของปัจเจกบุคคล ผู้ทรงสิทธิในสิทธินั้น ๆ ย่อมผูกพันกับอำนาจรัฐที่จะไม่เข้าไปละเมิดสิทธิ แต่หากพบมีการละเมิดจะก่อให้เกิดอำนาจฟ้องแก่ผู้ทรงสิทธิได้สำหรับหมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ถือเป็นภาระและความรับผิดชอบของประชาชนทุกคนที่ต้องยึดถือปฏิบัติ ถ้าหากผู้ใดไม่ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติถือเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและจะถูกลงโทษ เช่น สิทธิการศึกษา สิทธิทางการเมือง สิทธิส่วนบุคคล เป็นต้น ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ เป็นความพยายามและการยืนยันเจตนารมณ์ที่สำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เนื่องจากมีการทบทวนรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาพบว่า มีสิทธิบางอย่างที่บัญญัติไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพแต่ไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติจริง จึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ

พร้อมกำหนดสภาพบังคับให้รัฐต้องดำเนินการตามหมวดนี้ ก่อให้เกิดสิทธิของประชาชนและชุมชนในการติดตามเร่งรัดการดำเนินการต่าง ๆ รวมถึงสิทธิในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหากไม่มีการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาที่สิทธิเสรีภาพบางประการแม้ได้รับการรับรองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่ไม่สามารถบรรลุผลในทางปฏิบัติได้ (วัชรภรณ์ จุ้ยลำเพ็ญ, 2560) หมวดหน้าที่ของรัฐจึงเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชน โดยรัฐต้องดำเนินการตามบทบัญญัติในหมวดดังกล่าวให้ครบถ้วนและให้เหมาะสมกับสถานะทางการเงินและการคลังของประเทศจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นพัฒนาการที่มีความก้าวหน้าในการประกันสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ หากกำหนดให้สิทธิเสรีภาพพื้นฐานทั่วไปนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการจะทำให้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวบรรลุผลเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดสิทธิแก่ประชาชนที่จะได้รับประโยชน์จากรัฐอย่างแท้จริง อาทิ สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรและการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สิทธิทางการศึกษา การให้บริการสาธารณสุข การดำเนินการสาธารณสุขปลอดภัยขั้นพื้นฐาน สิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การคุ้มครองผู้บริโภค และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ เป็นกรอบหรือแนวทางที่เป็นนโยบายหลักของประเทศ ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งความเป็นรัฐและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ส่งเสริมให้ความคุ้มครองชาวไทย กลุ่มชาติพันธุ์ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตดั้งเดิมอย่างสงบสุข เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว จัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พัฒนาระบบเศรษฐกิจ และส่งเสริมการทำงานให้เหมาะสมแก่การดำรงชีพซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยการบัญญัติในส่วนอารัมภบทของรัฐธรรมนูญ คือการสร้างสรรคความสัมพันธและส่งเสริมความเท่าเทียมกันของทุกชนชาติภายในประเทศ โดยยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์และเสริมสร้างแนวทางสังคมนิยมของจีนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สาระสำคัญของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกกำหนดในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง ได้บัญญัติการคุ้มครองในด้านความเสมอภาคโดยไม่เลือกปฏิบัติ เสรีภาพในชีวิต สิทธิและความเท่าเทียมตามกฎหมาย การเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองการถูกละเมิดสิทธิ สิทธิการถือครองสัญชาติ สิทธิการสมรส เสรีภาพการนับถือศาสนา เสรีภาพการแสดงความคิดเห็นและการสื่อสาร เสรีภาพการชุมนุม สิทธิการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ เสรีภาพการทำงานและสิทธิการพักผ่อน สิทธิการเข้าถึงด้านสาธารณสุข สิทธิการศึกษา เสรีภาพทางศิลปวัฒนธรรม และสิทธิในการร่วมจัดระเบียบทางสังคมภายใต้กฎหมาย นอกจากการกำหนดสิทธิเสรีภาพไว้ในหมวด 2 แล้ว การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพยังปรากฏอยู่ในหมวด 1 หลักการทั่วไป อันเป็นการกำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การกำหนดหน้าที่ของรัฐและแนวนโยบายแห่งรัฐให้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเป็นภารกิจที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการ คือ สร้างความเสมอภาคทางกฎหมาย คุ้มครองสิทธิการลี้ภัย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรและทรัพย์สินสาธารณะ สิทธิการศึกษาและการรักษาระเบียบสังคม รวมถึงสิทธิในการดำเนินคดีตามกฎหมายที่ปรากฏ

ในหมวด 3 องค์กรแห่งรัฐ ส่วนที่ 7 ศาลประชาชนและอัยการประชาชน โดยเนื้อหาของรัฐธรรมนูญสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั้งหมด 27 ข้อ ส่วนเนื้อหาของปฏิญญาสากลที่ไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญจำนวน 3 ข้อ พบว่าเป็นด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้แก่ ห้ามความเป็นทาสหรือการค้าทาสทุกรูปแบบ กระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา และเสรีภาพในการเดินทางและเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย วิเคราะห์ได้ว่าภายใต้แนวทางการบริหารประเทศแบบสังคมนิยมมุ่งเน้นความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมยิ่งกว่าสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลทำให้รัฐบาลมีการควบคุมเรื่องการย้ายถิ่นฐานเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการกระจุกตัวของประชากรและต้องการให้เกิดการกระจายด้านทรัพยากรที่เหมาะสม ส่วนประเด็นการห้ามค้าทาสมองว่าเรื่องดังกล่าวอาจไม่ร่วมสมัยจึงไม่ได้นำมาบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญ แต่สามารถมองในแง่ของประเด็นการคุ้มครองมนุษย์แทน ซึ่งรัฐบาลจีนมีมาตรการทางกฎหมายรองรับคือประมวลกฎหมายอาญา ในมาตรา 240 กล่าวถึงการห้ามการค้ามนุษย์ในเด็กและสตรีทุกประเภท การบังคับใช้แรงงานที่ไม่เหมาะสม และการค้าประเวณีทุกชนิด ส่วนด้านกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาที่ไม่ได้บัญญัติลงในรัฐธรรมนูญ แต่ได้กำหนดในกฎหมายลำดับรอง ดังที่ปรากฏในรายงานสมุดปกขาวของสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนด้านการเสริมสร้างหลักนิติธรรมเพื่อสิทธิมนุษยชนว่า จีนได้มีหลักประกันสิทธิในการพิจารณาคดีแก่ทุกฝ่ายอย่างยุติธรรมด้วยหลักการสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการพิจารณาผิดพลาดในการตัดสินคดี

นอกจากการศึกษาสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามเนื้อหาของรัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว การศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพจากรายงานของหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามที่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญกับการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติจริง ผู้วิจัยได้นำรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนมาศึกษา 2 ประเภทจาก 1) หน่วยงานภายในประเทศ ได้แก่ รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของไทย โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสมุดปกขาวด้านสิทธิมนุษยชนของสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และ 2) องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ ได้แก่ รายงานประจำปีด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ได้ขอค้นพบของการศึกษาว่า สถานการณ์การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศไทยจากรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน ปี 2561 โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีประเด็นที่คล้ายคลึงกับรายงานประจำปีด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กร Freedom House (ปี 2019) และ Human Rights Watch (ปี 2020) หลายประเด็นคือ ปัญหาการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพในด้านการเมือง เสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุม การบังคับให้สูญหาย และความไม่สงบในชายแดนใต้ แม้จะมีกฎหมายคุ้มครองแต่ยังพบอุปสรรคของการนำกฎหมายไปใช้ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะช่วงระหว่างการบริหารประเทศภายใต้รัฐบาลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศจนนำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยไม่มีบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้อำนาจในการควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงแนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนสากลที่ประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ

(CED) และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและครอบครัว (CMW) ส่งผลให้ยังไม่มีกรอบนิติบัญญัติภายในมาใช้บังคับ ทำให้ได้คะแนนจากการประเมินองค์กร Freedom House จำนวน 30/100 คะแนน ซึ่งทำการประเมินสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพพลเมือง อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ประเทศไทยได้มีความพยายามในการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นด้วยการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองช่วยเหลือผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญา พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคลสูญหาย พ.ศ. อีกทั้งการกำหนดหน้าที่ของรัฐในหมวด 5 เพื่อต้องการให้สิทธิเสรีภาพบางอย่างที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมามีผลนำมาปฏิบัติได้จริง เช่น สิทธิการศึกษา สิทธิสาธารณสุข เป็นต้น จึงต้องกำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐพร้อมสภาพบังคับที่ให้รัฐต้องดำเนินการและให้สิทธิต่อประชาชนในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหากไม่มีการดำเนินการดังกล่าว มีการส่งเสริมและติดตามการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557–2561) ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นรูปธรรม การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของต่างประเทศส่งผลต่อความร่วมมือด้านอื่นต่อไป ตลอดจนการพัฒนาสิทธิการเข้าถึงการให้บริการทั้งระบบ สาธารณูปโภค การศึกษา สาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติต่อกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เด็กและสตรี กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมซึ่งเป็นไปตามหลักสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามแนวปฏิบัติสากลอันเป็นลักษณะหนึ่งของการปกครองประเทศด้วยรูปแบบประชาธิปไตยที่ต้องให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในสังคม

หากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ถูกวิเคราะห์ว่ามีเนื้อหาตามหลักการเสรีนิยมประชาธิปไตยแล้ว ดังนั้น ในทางปฏิบัติรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวต้องสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ จะละเมิดสิทธิในด้านใดด้านหนึ่งของประชาชนโดยที่ไม่มีกฎหมายรับรองมิได้ เมื่อศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยทั้งจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ คือ Freedom House และ Human Rights Watch ได้พบหลาย ๆ สถานการณ์ อาทิ การบังคับสูญหาย สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิผู้ลี้ภัย การค้ามนุษย์ สิทธิชุมชน ที่รัฐไม่สามารถดำเนินการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนได้ตามกฎหมาย ทั้งยังมีกฎหมายที่รับรองการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้เจ้าหน้าที่รัฐได้รับการเว้นโทษ ดังที่สมชาย ปรีชาศิลป์กุล ได้อธิบายว่า สังคมไทยได้ตกอยู่ในภาวะที่ไม่มีรัฐธรรมนูญในโลกความเป็นจริง ถึงแม้รัฐธรรมนูญได้มีการบังคับใช้มากกว่า 1 ปี แต่สิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้แทบไม่มีผลหรือนัยยะในทางปฏิบัติ เนื่องจากคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ถูกรับรองตามรัฐธรรมนูญ กลายเป็นการรับรองอำนาจทางการเมืองในสถานะที่ไม่ปกติให้กลายเป็นอำนาจที่ดำรงอยู่ในทุกสภาพการณ์ ซึ่งในข้อเท็จจริงคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติต้องไม่มีอำนาจในเชิงสภาพบังคับหรือถูกยอมรับเป็นกฎหมายหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้ว ในงานวิชาการของต่างประเทศที่ศึกษารัฐธรรมนูญในประเทศไทยใหม่จะพบปรากฏการณ์คล้าย ๆ กันที่เรียกว่า Constitution without constitutionalism หรือภาวะที่มีรัฐธรรมนูญแต่ไม่มีระบอบรัฐธรรมนูญ

นิยม กล่าวคือประเทศมีเอกสารที่ชื่อว่ารัฐธรรมนูญแต่ไม่สามารถดำเนินการได้ตามเจตนารมณ์ตามระบอบเสรีประชาธิปไตยได้ ซึ่งในทางหลักวิชาการเห็นว่า ไม่ควรให้เกิดสถานะเช่นนี้ขึ้นมา แต่สำหรับประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองบ่อยครั้งมักจะเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวในช่วงการเปลี่ยนผ่านย่อมส่งผลให้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญมักมีแนวโน้มจำกัดสิทธิเสรีภาพ ไม่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย หรือไม่สามารถดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติได้ สังคมอาจเกิดความสับสนได้ว่าจะใช้บทบัญญัติใดเป็นหลัก โดยเรียกสถานะเช่นนี้ว่าเป็นสถานะรัฐธรรมนูญซ้อนรัฐธรรมนูญ ปัญหาเหล่านี้เกิดจากกระบวนการยุติธรรมของไทย 2 ประการคือ 1) องค์กรในกระบวนการยุติธรรมไม่มีความเป็นอิสระมากพอที่จะทำให้ผู้ที่ทำงานในองค์กรสามารถตัดสินใจให้เป็นไปตามหลักการ และ 2) อุดมการณ์ในการตีความกฎหมายแบบยอมรับอำนาจนิยมของผู้มาจากการยึดอำนาจ ซึ่งการยอมรับในอำนาจนิยมจะนำไปสู่การสถาปนาให้ระบอบรัฐประหารเข้าไปสู่ในระบบกฎหมายปกติได้ง่ายขึ้น ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามมา ดังนั้น ทางออกของสภาพการณ์คือการผลักดันเชิงความคิด สร้างวิธีการตีความให้เป็นที่ยอมรับในนักกฎหมายควรสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองและหลักการเสรีประชาธิปไตย ให้คุณค่าของระบอบการปกครองที่ใช้รัฐธรรมนูญเป็นหลักกฎหมายสูงสุดของประเทศ ควรนำคำสั่งของคณะรักษาความมั่นคงแห่งชาติ (คสช.) ให้รัฐสภาได้พิจารณา โดยเฉพาะเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือหากได้มีการยกเลิกคำสั่ง คสช. นั้นแล้ว ควรมีการติดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งในแง่หลักการ ความชอบธรรม และผลประทบเพิ่มเติม สร้างแรงผลักดันทางสังคมให้เกิดการตระหนักว่าหากสังคมไทยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ต้องมีมาตรการหรือกลไกขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนทุกกลุ่มได้อย่างเท่าเทียม (กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล, 2561)

สำหรับสถานการณ์การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสาธารณรัฐประชาชนจีนพบว่ารูปแบบการปกครองระบอบสังคมนิยมได้วางกรอบสิทธิเสรีภาพให้มีลักษณะสอดคล้องกับบริบทสังคมของจีน ด้วยการให้ความสำคัญในสิทธิส่วนรวมหรือกรรมสิทธิ์ร่วมมากกว่าสิทธิระดับปัจเจกบุคคล ยึดหลักความเสมอภาค มุ่งการส่งเสริมสิทธิการยังชีพและการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้พ้นจากความยากจนเป็นลำดับแรก เป็นการให้ความสำคัญการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐและพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่แก้ไขเพิ่มเติมใน ค.ศ. 2018 บัญญัติให้ส่งเสริมอำนาจของรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำการกำหนดขอบเขตสิทธิเสรีภาพของประชาชน จากรายงานสมุดปกขาวด้านสิทธิมนุษยชนเรื่อง การแสวงหาความสุขสำหรับประชาชน: 70 ปีของความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนในจีน (Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China) ใน ค.ศ. 2019 ของสำนักงานสารสนเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน สะท้อนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามแนวทางสังคมนิยม แสดงถึงพัฒนาการการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในจีนที่เน้นการประกันสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่มีพัฒนาการดีขึ้นตามลำดับอย่างต่อเนื่องผ่านตัวชี้วัดเชิงปริมาณนับแต่การก่อตั้งประเทศ ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา ในรายงานของสมุดปกขาวได้นำเสนอการพัฒนามาตรฐานการครองชีพของประชาชน เช่น ด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ระบบขนส่งสาธารณะ ระบบ

สาธารณสุข การสื่อสารโทรคมนาคม แรงงานและระบบประกันสังคม การศึกษา ระบบเศรษฐกิจ การสร้างความเท่าเทียมให้กับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมาย เป็นต้น ทำให้เศรษฐกิจจีนพัฒนาและเติบโตอย่างก้าวกระโดด มีอัตราผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เฉลี่ยร้อยละ 7 ในรอบ 5 ปี ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น และสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐที่หลากหลายทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ส่วนสิทธิทางการเมือง เสรีภาพพลเมือง เสรีภาพการนับถือศาสนา และเสรีภาพในการแสดงออก จากข้อมูลของสมุดปกขาวได้กล่าวเพียงการรับประกันสิทธิเสรีภาพดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญและเป็นการรายงานข้อมูลในเชิงสถิติเท่านั้น เพื่อแสดงนัยยะการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพที่ปรากฏเป็นรูปธรรม ในด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากล จีนได้ดำเนินนโยบายตามหลักความเสมอภาค ไม่แทรกแซงกิจการภายใน มีความไว้วางใจ สร้างการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จีนมองว่าสิทธิมนุษยชนไม่มีรูปแบบสากลที่แน่นอน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของแต่ละประเทศไม่จำเป็นต้องใช้แนวปฏิบัติที่เหมือนกัน แต่ควรเน้นการดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ดังที่จีนให้คำนิยามการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนคือ การยึดถือสิทธิการยังชีพและเศรษฐกิจเหนือกว่าสิทธิเสรีภาพอื่นใด เพื่อสร้างให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักการสังคมนิยม

ด้วยนิยามและหลักการดังกล่าวทำให้ผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนจากรายงานประจำปีขององค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศอย่าง Freedom House (ปี 2019) และ Human Rights Watch (ปี 2020) ตามหลักสากลสิทธิมนุษยชนกับสมุดปกขาวด้านสิทธิมนุษยชนของสำนักงานสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ผลการประเมินขององค์กร Freedom House ประเมินสถานการณ์สิทธิทางการเมืองและพลเมืองได้คะแนน 11/100 คะแนน เห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ใน ค.ศ. 2018 ส่งผลให้การปกครองระบอบสังคมนิยมในจีนมีความเข้มแข็งและเป็นเอกภาพมากขึ้นกว่าเดิม ภายใต้การบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นหลัก และการไม่จำกัดวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศถูกจำกัดและละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยเหตุผลการรักษาความมั่นคงของชาติเป็นหลัก ดังกรณีการจำกัดเสรีภาพการนับถือลัทธิและศาสนา อาทิ ศาสนาพุทธ อิสลาม ลัทธิฝ่าหลุนกง ด้วยการควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาและปราบปรามด้วยวิธีซ้อมทรมาน จับกุมและคุมขังตั้งข้อหาเป็นกลุ่มนอกรีต ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีนโยบายต้องการให้ประชาชนหันมานับถือลัทธิเหมาของพรรคคอมมิวนิสต์ที่นำบัญญัติ 10 ประการของพรรคทดแทนคำสอนศาสนาต่าง ๆ เพื่อขัดเกลาคำคิดและกลืนวัฒนธรรมอื่นให้เป็นลักษณะจีน (Sinization) มากขึ้น ปัญหาการก่อการร้ายและการแบ่งแยกดินแดนถูกนำมาเป็นเหตุผลในการบริหารจัดการชาวอุยกูร์ในพื้นที่ซินเจียง รัฐบาลจับกุมผู้ต้องสงสัยเกี่ยวกับการก่อการร้ายกว่า 13,000 คนในภูมิภาค ตั้งแต่ ค.ศ. 2014 ได้ใช้อำนาจกักขังชาวอุยกูร์กว่า 2 ล้านคน ส่งเข้าค่ายกักกันเพื่อปรับความคิดและกล่อมเกล่าให้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปวิถิจารีตและอัตลักษณ์จีน มีการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทุกช่องทางโดยเฉพาะช่องทางสื่อออนไลน์ อีกทั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังเป็นเจ้าของสื่อทุกชนิดในประเทศทำให้ง่ายต่อการตรวจสอบข้อมูล การสื่อสารของประชาชนผ่านแอปพลิเคชัน โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐควบคุมซึ่งมีอำนาจในการระงับข้อความที่เผยแพร่ การปิดเว็บไซต์ที่วิจารณ์รัฐบาลในด้านการเมือง สังคมและศาสนา การตั้งโครงการนำร่องระบบสินเชื่อสังคม (a Social Credit System) สร้างระบบ

การจดจำใบหน้า (Facial recognition system) และการจัดเก็บสารพันธุกรรม (DNA) เป็นการติดตามพฤติกรรมและควบคุมการดำเนินชีวิตของประชาชนได้มากขึ้นส่งผลต่อเสรีภาพการเดินทางและพฤติกรรมการใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนได้อ้างว่า การเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรมถูกใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับเด็กที่สูญหายถือเป็นกลไกในการช่วยเหลืออีกทางหนึ่ง ในด้านสิทธิทางการเมืองเห็นว่าการปกครองระบอบสังคมนิยมส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถแสดงการเคลื่อนไหวและกิจกรรมทางการเมืองมากนัก แม้ในการเลือกตั้งจะเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองอื่นสามารถลงรับสมัครเลือกตั้งได้ แต่ต้องผ่านการกลั่นกรองและความเห็นชอบจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน นอกจากนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังมีอำนาจเหนือองค์กรทางการเมืองทั้งองค์กรอิสระ องค์กรทหาร องค์กรฝ่ายบริหาร ตุลาการ และนิติบัญญัติ ตั้งแต่การกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการแต่งตั้งบุคคล ส่งผลให้การบริหารประเทศขาดความโปร่งใส กระบวนการยุติธรรมขาดความเป็นกลางในการพิจารณาตัดสินคดีด้านสิทธิมนุษยชน อาทิ การถูกบังคับให้สูญหาย การเคลื่อนไหวของนักสิทธิมนุษยชน ปัญหาความรุนแรงในสตรีและเด็ก การควบคุมเสรีภาพทางวิชาการ การกดขี่แรงงาน การถูกเลือกปฏิบัติในกลุ่มหลากหลายทางเพศ ทำให้เกิดปัญหาละเมิดสิทธิเสรีภาพอยู่บ่อยครั้งแม้จะมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน แต่ในทางปฏิบัติพบว่ากฎหมายไม่สามารถคุ้มครองได้จริงและมีการเอื้ออำนาจให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถดำเนินการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ ประกอบกับบทบาทผู้นำประเทศและพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยม และความเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนได้มีอิทธิพลต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศทั่วโลก ดังนโยบายที่จีนสร้างตนเองให้เป็นมหาอำนาจโลกด้านไซเบอร์ด้วยโมเดลจีนที่ไขกฤตยุทธ์ คือ การควบคุมเสรีภาพทางสื่อออนไลน์ และการใช้ข้อมูลดิจิทัลให้เป็นประโยชน์ต่อการปกครองของรัฐบาล โมเดลดังกล่าวได้แฝงการสนับสนุนแนวคิดอำนาจนิยมแก่ประเทศคู่ค้าเพื่อต่อต้านระเบียบโลกแบบเสรีนิยม โดยการเผยแพร่เทคโนโลยี การฝึกอบรม และสนับสนุนทางการเงินให้ประเทศที่ดำเนินการตามโมเดลจีนผ่านโครงการเส้นทางสายไหม การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านดิจิทัลด้วยการพัฒนาสื่อแบบสังคมนิยมอันมีลักษณะแบบจีน เป็นต้น (จันจิรา สมบัติพูนศิริ, 2562) ทำให้จีนไม่สนใจต่อกระแสกดดันจากองค์กรระหว่างประเทศหรือนานาชาติต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ จีนยังคงเลือกการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามแนวทางสังคมนิยมที่มุ่งพิทักษ์อธิปไตยแห่งรัฐ เน้นสิทธิส่วนร่วมมากกว่าปัจเจกบุคคล เน้นระบบกรรมสิทธิ์ร่วม ส่งเสริมสิทธิในการดำรงชีพที่มุ่งแก้ปัญหาความยากจนมากกว่าสิทธิด้านอื่น จึงกลายเป็นความแตกต่างระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนสากลอันเป็นแนวปฏิบัติของกลุ่มประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยม

จากบทวิเคราะห์ด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยและระบอบสังคมนิยมในสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการศึกษาความสัมพันธ์กับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และศึกษาจากรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานเบื้องต้นไว้คือ รัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรภายใต้การปกครองทั้งรูปแบบประชาธิปไตยและสังคมนิยมมีความสอดคล้องกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการคุ้มครอง สนับสนุน และส่งเสริมด้านสิทธิเสรีภาพมากกว่าการปกครองในระบอบสังคมนิยม ซึ่งจะปรากฏเนื้อหาอยู่ในรัฐธรรมนูญโดยมีความสัมพันธ์กับปฏิญญาสากลว่าด้วย

สิทธิมนุษยชนที่เกิดจากประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างให้การรับรองต่อปฏิญญาดังกล่าว บทวิเคราะห์ที่ได้นำมาสู่การตอบข้อสมมติฐาน คือ

1. องค์ประกอบของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมประกอบด้วย 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการนำองค์ประกอบแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมทั้ง 4 ข้อ กำหนดอยู่ในที่มาและเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ คือ การให้ประชาชนได้ออกเสียงประชามติในการเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ทั้งฉบับเมื่อปี 2559 การกำหนดหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญในมาตรา 5 มีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ใช้ระบบการถ่วงดุลอำนาจ 3 ฝ่ายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศไม่ให้ถูกจำกัดหรือถูกละเมิดโดยรัฐตั้งในมาตรา 3 และใช้หลักกฎหมายเป็นหลักการปกครองประเทศที่เป็นกติกาสัญญาสำคัญให้ประชาชนยึดถือและปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคตามมาตรา 3 วรรคสอง และมาตรา 4 ซึ่งเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยคืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เชื่อในความเป็นอิสระและสิทธิเสรีภาพ รัฐบาลต้องมีอำนาจที่จำกัด มีระบบถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกัน เน้นหลักการปกครองโดยกฎหมาย และประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านกลไกต่าง ๆ

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ.1982 ได้นำองค์ประกอบแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมากำหนดในรัฐธรรมนูญ 2 ข้อคือ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติลงในมาตรา 5 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า และหลักนิติรัฐปรากฏในมาตรา 5 วรรคหนึ่งและวรรคสอง มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในมาตรา 4 ส่วนองค์ประกอบด้านทฤษฎีสัญญาประชาคม และหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจไม่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดให้แนวคิดสังคมนิยมเป็นทั้งระบบการปกครองและระบบเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ พรรคคอมมิวนิสต์จีนและสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเป็นองค์กรหลักในการบริหารประเทศ ทำให้ทั้ง 2 องค์กรมีบทบาทหลักในการกำหนดกฎหมายและนโยบายของประเทศในลักษณะบนสู่ล่าง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงไม่มีทฤษฎีสัญญาประชาคม และการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยได้อธิบายว่า แม้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน แต่กำหนดให้ประชาชนใช้อำนาจรัฐผ่านทางสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ และสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเป็นผู้ควบคุมกำกับการบริหารประเทศทั้งหมดตามรัฐธรรมนูญ ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยและการตรวจสอบเนื่องจากการบริหารแบบรวมศูนย์และรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล ดังนั้น ตามหลักการสำคัญของแนวคิดสังคมนิยมที่ปรากฏสาระสำคัญอยู่ในรัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้มุ่งเน้นการรักษาผลประโยชน์สังคมส่วนรวมมากกว่าปัจเจกบุคคล รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนตามสมควรแก่การยังชีพ พรรคคอมมิวนิสต์จีนผูกขาดอำนาจการปกครองเพียงพรรคเดียวและเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในประเทศ สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับจากรัฐต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดความความเสมอภาคและการใช้สิทธิเสรีภาพต้องไม่เกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ของรัฐและสังคม

2. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นกรอบกติกาสากลที่สำคัญต่อการส่งเสริม คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยครอบคลุมทั้งด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ ทั้งยังเป็นหลักพื้นฐานสำคัญในการตรากฎหมายหรือจัดทำรัฐธรรมนูญภายในประเทศที่มักนำหลักการของปฏิญญามาวางเป็นฐานคิดเสมอ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชนในประเทศ ซึ่งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างให้การรับรองปฏิญญาฉบับดังกล่าว และได้กลายเป็นที่มาของการตั้งสมมติฐานคือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการคุ้มครองส่งเสริมด้านสิทธิเสรีภาพมากกว่าการปกครองในระบอบสังคมนิยม จะปรากฏเนื้อหาอยู่ในมาตราของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพโดยมีความสัมพันธ์กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาพบว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีทั้งหมด 30 ข้อ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ด้าน ประเทศไทยได้มีการบัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพลงในรัฐธรรมนูญตามปฏิญญาครบทั้ง 30 ข้อ โดยมีการตีความจากมาตราในรัฐธรรมนูญให้สัมพันธ์กับปฏิญญาสากลทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เนื้อหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิได้ปรากฏอยู่เฉพาะหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เท่านั้น แต่ยังได้บัญญัติอยู่ในหมวดอื่น ๆ คือ หมวด 1 บททั่วไป หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่บัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนอกเหนือจากหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองอันเป็นหมวดที่เกี่ยวข้องโดยตรง ยังปรากฏอยู่ในหมวด 1 หลักการทั่วไป และหมวด 3 องค์กรแห่งรัฐ ส่วนที่ 7 ศาลประชาชนและอัยการประชาชน อย่างไรก็ตามพบว่า มาตราในรัฐธรรมนูญจีนมีเนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั้งหมด 27 ข้อ โดย 3 ข้อที่ไม่ปรากฏเป็นเนื้อหาในด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง วิเคราะห์ได้ว่าเป็นผลมาจากระบอบสังคมนิยมที่จำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนภายใต้การบริหารแบบรวมศูนย์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและอาจบัญญัติเนื้อหาของปฏิญญาในส่วนที่ไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญจีนลงในกฎหมายลำดับรองแทน ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะทำให้ง่ายต่อการร่างและบังคับใช้

ดังนั้น ข้อเสนอสมมติฐานการวิจัยแสดงว่า รัฐธรรมนูญภายใต้ระบอบประชาธิปไตยมีที่มาและบัญญัติเนื้อหาสอดคล้องกับองค์ประกอบแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และมีความสัมพันธ์กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมากกว่ารัฐธรรมนูญตามระบอบสังคมนิยม แม้ว่าข้อสรุปดังกล่าวได้จากการศึกษาเอกสารและนำมาวิเคราะห์ตามหลักแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวข้อง ร่วมกับผลรายงานด้านสิทธิมนุษยชนจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ จึงทำให้เห็นความแตกต่างของผลการประเมินสถานการณ์สิทธิเสรีภาพโดยเฉพาะในระบอบสังคมนิยม หากการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดจากหลักคิดพื้นฐานสิทธิมนุษยชนสากลย่อมแสดงให้เห็นว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ปกครองแบบสังคมนิยมมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่าประเทศไทยที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่หากวิเคราะห์สิทธิมนุษยชนในจีนตามหลักและอุดมการณ์สังคมนิยมจะพบว่ามีการดำเนินการตามหลักการดังกล่าว ที่มุ่งเน้นส่งเสริมสิทธิยังชีพเพื่อการพัฒนาแบบก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ และการให้ความสำคัญต่อสิทธิส่วนรวมมากกว่าส่วนตน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ควรตระหนักไม่ว่าเป็นการปกครองรูปแบบใด คือ ปัญหาของการนำรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องไปใช้ในทางปฏิบัติที่พบว่า ยังไม่สามารถส่งเสริม คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างแท้จริง ขาดการตีความตาม

หลักการปกครองของประเทศที่ต้องควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลสถานการณ์สิทธิเสรีภาพของหน่วยงานภายในและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ ทั้งที่การปกครอง 2 รูปแบบต่างยึดหลักนิติรัฐเป็นหลักการสำคัญของการปกครองประเทศ

กล่าวโดยสรุป รัฐธรรมนูญถือเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบการปกครองทั้งประชาธิปไตยและสังคมนิยม ความเป็นรัฐสมัยใหม่ได้กำหนดการสร้างรัฐธรรมนูญแบบหลายลักษณะอักษรขึ้นเพื่อเป็นกรอบกติกาการบริหารประเทศ เพราะมีความมั่นคงและมีทบัญญัติที่ชัดเจนกว่ารัฐธรรมนูญแบบจารีตประเพณี ด้วยการอาศัยฐานอำนาจของประชาชนเป็นความชอบธรรมในการกำเนิดรัฐธรรมนูญ ยิ่งรัฐบาลให้ความสำคัญกับการปกครองโดยยึดกฎหมายเป็นหลักมากเท่าใด รัฐธรรมนูญจะมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้นเพราะรัฐธรรมนูญคือแม่บทของกฎหมายทั้งปวง รัฐธรรมนูญภายใต้การปกครองระบอบสังคมนิยมในจีนเป็นกลไกสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาลในการควบคุมทรัพยากรของประเทศและกำหนดขอบเขตสิทธิเสรีภาพที่พึงมีของประชาชน จุดแข็งของการปกครองระบอบสังคมนิยมคือ รัฐบาลสามารถตัดสินใจทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้รวดเร็วกว่ารัฐบาลระบอบประชาธิปไตย เช่น สามารถออกกฎหมายบังคับใช้เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากเสียงข้างมากในรัฐสภาช่วยให้การปกครองมีประสิทธิภาพและสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เพราะเป็นการรวมอำนาจจึงสามารถสั่งการได้อย่างรวดเร็ว เป็นต้น การแก้ปัญหาบางอย่างมีประสิทธิภาพผลกว่าระบอบประชาธิปไตย อาทิ สั่งการปราบปรามการจลาจลแก้ปัญหาการก่ออาชญากรรม การก่อการร้าย สามารถจัดการเหตุการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติและโรคระบาดได้อย่างเด็ดขาดมากกว่า โดยไม่ต้องเกรงว่าจะเกินอำนาจที่กฎหมายให้ไว้ เนื่องจากองค์กรตุลาการในระบอบสังคมนิยมไม่มีความเป็นอิสระในการพิจารณาคดีเหมือนในระบอบประชาธิปไตย เกิดความเสมอภาคระหว่างกันเพราะรัฐเป็นผู้ควบคุมนโยบายการผลิตต่าง ๆ ทั้งหมด และเป็นผู้แจกจ่ายผลผลิตให้กับทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน จึงไม่มีการผูกขาดทางเศรษฐกิจ โดยกลุ่มนายทุนเพราะรัฐบาลคือผู้ดูแลระบบทั้งหมด ส่วนจุดอ่อนของระบบดังกล่าว คือ การปกครองโดยบุคคลเดียวหรือกลุ่มเดี่ยวย่อมจะมีการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์กลุ่มตนเองได้ง่าย มีการกดขี่และลดทอนสิทธิเสรีภาพรวมทั้งการปราบปรามด้วยวิธีการรุนแรงต่อกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาล ทำให้เกิดความไม่สงบภายในประเทศซึ่งเป็นผลจากความไม่พอใจของประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการพัฒนาต่าง ๆ อาจถูกการคว่ำบาตรหรือถูกกีดกันจากประเทศทั่วโลก เนื่องจากเหตุการณ์ละเมิดสิทธิเสรีภาพที่ส่งผลให้เกิดปัญหาการพัฒนาภายในประเทศได้ แตกต่างจากรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยในไทยถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นเสมือนกติกาของผู้ใช้อำนาจทางการเมืองที่ไม่สามารถล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรมของประชาชน โดยเน้นการจำกัดอำนาจรัฐ ข้อดีของการปกครองประเทศแบบประชาธิปไตยคือ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ มีสิทธิเสนอความเห็นและตรวจสอบการทำงานของรัฐ ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาค ยึดถือกฎหมายเป็นมาตรฐานในการดำเนินการปกครอง โดยใช้กฎหมายบังคับแก่ทุกคนเพื่อระงับความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเชิงสันติวิธีตามกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ส่วนข้อเสียของระบอบประชาธิปไตยคือการตัดสินใจต่าง ๆ มีความล่าช้าเนื่องจากต้องผ่านกระบวนการพิจารณาหลายขั้นตอนที่มากเกินไป ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที เสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริหารประเทศค่อนข้างมากเพราะเป็นการ

ปกครองในลักษณะกระจายอำนาจ และหากประชาชนไม่รู้จักการใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองอย่างถูกต้องตามกฎหมายจะนำไปสู่ความวุ่นวายในสังคมกลายเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น ไม่ว่ารัฐธรรมนูญภายใต้การปกครองรูปแบบใดย่อมถูกกำหนดให้มีผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งสิ้น เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกติกาพื้นฐานของสังคมในการจัดระเบียบการปกครอง การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้หลักประกันทางสังคมในการดำเนินชีวิตของประชาชนและเสริมสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม การกำหนดว่ารัฐธรรมนูญที่ดีของแต่ละประเทศควรเป็นอย่างไรส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและสภาพทางสังคมที่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น การลอกเลียนหลักการรัฐธรรมนูญของประเทศหนึ่งมาใช้กับอีกประเทศหนึ่งในขณะที่ประชาชนภายในประเทศยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองนั้น ๆ กรอบกติกาดังกล่าวที่ถูกรับมาใช้อาจไม่เป็นผลดีต่อประชาชน ตรงกันข้ามประชาชนอาจกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจที่ใช้รัฐธรรมนูญเป็นกลไกเปิดโอกาสการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนรวมไปเป็นส่วนตนได้โดยชอบธรรม และอาจมีผลในการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศด้วย ในปัจจุบันเมื่อพิจารณาในแง่เนื้อหาและหลักการรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตยและประเทศสังคมนิยมพบว่า มีความคล้ายคลึงกันคือ มีการบัญญัติในเรื่องอุดมการณ์การปกครอง รูปแบบการปกครอง สถาบันการปกครอง หลักนิติรัฐ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และที่สำคัญคือ มีการสร้างหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ถูกรับรองตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนเหมือนกัน นอกจากนี้ สิ่งที่ทุกรัฐต้องตระหนักมากที่สุดคือการนำรัฐธรรมนูญไปใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติจริงเพื่อเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยเฉพาะการตีความของเนื้อหาในรัฐธรรมนูญที่ต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองกำกับให้สอดคล้องกับหลักการปกครองสามารถสร้างความเสมอภาค ความเท่าเทียม ไม่เอื้อต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามคุณค่าของระบอบการปกครองที่ใช้รัฐธรรมนูญเป็นหลักกฎหมายสูงสุดของประเทศ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือการเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมและความสัมพันธ์ของเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมถึงการศึกษาสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามปรากฏการณ์จริง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย รายงานประจำปี สิ่งพิมพ์ออนไลน์ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ทำการจัดกลุ่มข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อค้นพบจากการศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 การเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 ที่เกิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมและความสัมพันธ์ของเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมคือ แนวคิดที่ใช้รัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการเมืองการปกครอง ด้วยการวางโครงสร้าง จัดตั้งสถาบัน กำหนดอำนาจหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันตามกฎหมาย และเป็นสัญญาประชาคมที่จะต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง มีกลไกในการควบคุม หรือดุลและคานอำนาจไม่ให้เกินขอบเขต จำแนกองค์กรที่ใช้ อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 องค์กร คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ มิให้รวมศูนย์อำนาจอยู่ในที่เดียวกัน อันจะนำไปสู่การบริหารบ้านเมืองด้วยความมีประสิทธิภาพและดำเนินการอย่างโปร่งใส ซึ่งรัฐต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองไม่ว่าฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ เพื่อให้การใช้ อำนาจรัฐไม่เป็นไปตามอำเภอใจตามหลักการจำกัดอำนาจรัฐ ผลสุดท้ายจะนำไปสู่การที่สิทธิเสรีภาพของประชาชนจะไม่ถูกละเมิดจากรัฐ แต่หากมีการละเมิดก็สามารถอ้างและเรียกร้องต่อรัฐเพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชน ได้รับการรับรองและคุ้มครองในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุด วัตถุประสงค์ของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจึงประกอบด้วย 1) ต้องการให้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรมาจำกัดอำนาจของผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน 2) สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยคุ้มครองคนที่อ่อนแอหรือด้อยโอกาสกว่า และ 3) สร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นในการจัดการบ้านเมืองโดยเฉพาะระบบการเมือง แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจึงมีองค์ประกอบสำคัญอันเป็นลักษณะร่วมกัน 4 ข้อคือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ

เมื่อศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เห็นว่า รัฐธรรมนูญมีการนำองค์ประกอบ 4 ข้อที่เป็นหลักการพื้นฐานของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ปรากฏอยู่ในที่มาและเนื้อหา

รัฐธรรมนูญครบทั้ง 4 ข้อ กล่าวคือ การให้ประชาชนได้ออกเสียงลงประชามติต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ด้วยคะแนนเห็นชอบร้อยละ 61.35 ได้เป็นไปตามทฤษฎีสัญญาประชาคมที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชนให้เป็นข้อผูกพันกันตามกฎหมาย การบัญญัติหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดในมาตรา 5 ว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้กระทำการนั้นหรือวินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ส่วนหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยเป็นไปตามหลักของการตรวจสอบควบคุมและยับยั้งซึ่งกันและกัน เพราะในทางข้อเท็จจริงอำนาจอธิปไตยมิได้แบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด หากแต่มีการถ่วงดุลกัน (Check and balance) เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง โดยจะไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งรับภาระหน้าที่ของรัฐทั้งหมดหรือดำเนินการเพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าวเพียงฝ่ายเดียว โดยบัญญัติในมาตรา 3 “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” และกำหนดองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างชัดเจน ปรากฏอยู่ในหมวด 7 รัฐสภา หมวด 8 คณะรัฐมนตรี หมวด 10 ศาล และหมวด 11 ศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนหลักนิติรัฐ คือ การยอมรับกฎหมายให้เป็นเครื่องมือของสังคม การกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ของรัฐที่มีต่อประชาชนถือเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการปกครองประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญไม่ให้มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งการกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลต่อการรุกรานสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะกระทำต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจ และเฉพาะภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น มีการบัญญัติหลักนิติรัฐในมาตรา 3 ววรรคสองคือ “...รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” ให้เป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย และได้กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามมาตรา 4 ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” ตลอดจนในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย คือ สิทธิเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด และยังได้อธิบายถึงความสัมพันธ์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับนิติรัฐ ดังมาตรา 25-27 นอกจากนี้ สิทธิเสรีภาพยังปรากฏตามมาตราต่าง ๆ ในหมวดอื่นคือ หมวด 1 บททั่วไป หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ กล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยถือเป็นตัวแทนอำนาจอธิปไตยสูงสุดของปวงชน และเป็นเครื่องมือที่จะนำไปใช้จำกัดอำนาจของผู้ปกครองจากการใช้อำนาจอันมิชอบ (Abuse of power) ทำให้ประชาชนได้มีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมตามที่ถูกรับรองภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม

สำหรับรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) เห็นว่ารัฐธรรมนูญของจีนมีการนำองค์ประกอบของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาบัญญัติอยู่ 2 ข้อที่ปรากฏชัดเจน คือ 1) หลักความเป็นสูงสุดของกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยกฎหมายที่ออกตามอำนาจแห่งรัฐธรรมนูญหรือมีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญสร้างขึ้น ถูกบัญญัติในมาตรา 5 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้าว่า “...กฎหมายระเบียบการบริหาร และข้อกำหนดของท้องถิ่นทั้งปวงจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้...หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานทหาร พรรคการเมืองและองค์กรทางสังคม องค์กรทางธุรกิจและองค์กรทางวิชาชีพทั้งปวงจะต้องเคารพต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมาย การละเมิดต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายทั้งหลายจะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมาย...องค์กรหรือบุคคลใด ๆ ไม่มีสิทธิพิเศษเหนือรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” และ 2) หลักนิติรัฐที่อ้างถึงหลักการปกครองโดยกฎหมายในมาตรา 5 วรรคหนึ่งและวรรคสองว่า “สาธารณรัฐประชาชนจีนยึดถือกฎหมายในการปกครองประเทศ สถาปนาระบอบการปกครองสังคมนิยมที่ปกครองโดยกฎหมาย...รัฐจะรักษาไว้ซึ่งระบอบการปกครองสังคมนิยมและการปกครองโดยกฎหมายที่มีเอกภาพและเคร่งครัด...” ส่วนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายได้ปรากฏในมาตรา 4 วรรคหนึ่งว่า “ชนชาติในสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่ละชนชาติล้วนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รัฐให้การคุ้มครองในสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่ม รักษาและพัฒนาความเสมอภาคเท่าเทียม เอกภาพ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความสามัคคีของแต่ละชนชาติ ห้ามการเลือกปฏิบัติและกดขี่ต่อชนชาติใด ๆ ห้ามพฤติกรรมที่เป็นการทำลายความสามัคคีและสร้างความแตกแยกในหมู่ชนชาติต่าง ๆ ...” และในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง มาตรา 33 ว่า “บุคคลใดที่มีสัญชาติจีนถือว่าเป็นพลเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน พลเมืองมีสิทธิเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย รัฐต้องเคารพและให้หลักประกันในสิทธิมนุษยชน พลเมืองทุกคนได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญและตามที่กฎหมายบัญญัติ ในขณะที่เดียวกันมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติ” และมาตรา 41 วรรคสาม “...บุคคลที่ถูกหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการละเมิดย่อมมีสิทธิได้รับค่าชดเชยตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ส่วนองค์ประกอบของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่ไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญจีนคือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม เนื่องจากรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับของจีนภายใต้ระบบสังคมนิยมนับแต่การก่อตั้งสาธารณรัฐใน ค.ศ. 1949 รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ซึ่งเป็นฉบับที่ 4 ได้กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจในการจัดทำหรือเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อเสนอให้สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติได้พิจารณา โดยไม่ได้ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือการลงประชามติต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นองค์กรหลักในการกำหนดนโยบายและบริหารประเทศ และ 2) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ได้กล่าวถึงอำนาจอธิปไตยในมาตรา 2 “อำนาจทั้งปวงของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นของประชาชน ประชาชนใช้อำนาจรัฐผ่านทางสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ และสภาผู้แทนประชาชนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ในการควบคุมการบริหารประเทศ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกิจกรรมทางสังคม ประชาชนต้องปฏิบัติโดย

วิถีทางและรูปแบบต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งอำนาจอธิปไตยตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้นไม่มีการจำแนกอำนาจออกเป็น 3 ด้านตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ เพียงอธิบายเป็นความหมายอย่างกว้างว่าอำนาจทั้งหมดเป็นของประชาชน แต่เป็นการใช้อำนาจผ่านสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติอีกทั้งยังต้องปฏิบัติตามวิถีทางที่กฎหมายบัญญัติ และในมาตรา 3 วรรคสามได้กำหนดสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (National People Congress: NPC) เป็นผู้จัดตั้งองค์กรบริหาร องค์กรศาล องค์กรอัยการ และองค์กรกำกับดูแลตรวจสอบ (ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ) ให้อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (ฝ่ายนิติบัญญัติ) กล่าวได้ว่า สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติถือเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดของประเทศเพียงองค์กรเดียว แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ มีอำนาจเหนือกว่าองค์กรอื่น ทว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้สรรหาสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติทั้งหมด ย่อมแสดงให้เห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ใช้สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมและบริหารประเทศ จากลักษณะเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ที่กล่าวมาจึงเป็นไปตามแนวคิดการปกครองระบอบสังคมนิยมที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมือง และมีบทบาทในการสร้างหลักประกันทางสังคมให้กับประชาชน ดังนั้น ทฤษฎีสัญญาประชาคมตามเจตนารมณ์คือเพื่อให้ประชาชนยินยอมมอบอำนาจให้ผู้แทนเข้ามาบริหารประเทศ และหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยคือการยับยั้งไม่ให้อำนาจใดอยู่เหนืออีกอำนาจหนึ่งและคอยตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกันได้ จึงไม่เข้าลักษณะของแนวคิดสังคมนิยมทำให้ไม่ปรากฏองค์ประกอบดังกล่าวอยู่ในรัฐธรรมนูญ

ส่วนความสัมพันธ์การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พบว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ถูกรับรองอย่างเป็นทางการในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และยังมีผลบังคับใช้ถึงปัจจุบัน ประเทศไทยถือเป็น 1 ใน 48 ประเทศแรกที่ทำให้การรับรองปฏิญญาดังกล่าว ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าร่วมลงนามปฏิญญานี้ใน ค.ศ. 1971 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจัดเป็นกฎหมายจารีตระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอันสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ต้องเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนตามที่ตราไว้ในปฏิญญาฉบับนี้ โดยปฏิญญาสากลดังกล่าวยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการตรากฎหมายหรือจัดทำรัฐธรรมนูญภายในประเทศที่มักนำหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาวางเป็นฐานคิดเสมอ เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศ เนื้อหาสาระของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีทั้งหมด 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อที่ 1-3) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อที่ 4-21) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ข้อที่ 22-27) และหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อที่ 28-30) เมื่อศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา 25-49 จำนวน 25 ข้อ) และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง (มาตรา 33-56 จำนวน 24 ข้อ) ที่เป็นหมวดหลักเกี่ยวกับด้านสิทธิเสรีภาพพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ได้บัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนครบ 30 ข้อ โดยมีได้บัญญัติไว้เพียงในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยเท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในหมวดอื่นร่วมด้วย โดยแบ่งตามเนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือ

1. ด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น ปรากฏในหมวด 1 บททั่วไป (มาตรา 4) และหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา 27(3) และ (4) และมาตรา 28(1))

2. ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ปรากฏในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25(1) (2) และ (4), มาตรา 27(1), มาตรา 28(2) และ (4), มาตรา 29(2), มาตรา 30, มาตรา 31, มาตรา 32(1), มาตรา 33, มาตรา 34, มาตรา 36, มาตรา 37(1) และ (3), มาตรา 38, มาตรา 39, มาตรา 42(1) และมาตรา 44(1)) หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย (มาตรา 50(7)) หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ (มาตรา 56) และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ (มาตรา 66, มาตรา 68 และมาตรา 71)

3. ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปรากฏในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา 40(1), มาตรา 42(1), มาตรา 43(1), มาตรา 47 และมาตรา 48) หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย (มาตรา 50(4)) หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ (มาตรา 54, มาตรา 55 และมาตรา 57) และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ (มาตรา 69, มาตรา 70, มาตรา 71, มาตรา 72, มาตรา 73, มาตรา 74 และมาตรา 75)

4. หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคมและการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ ปรากฏในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา 26 และมาตรา 43(3) และ (4)) หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย (มาตรา 50(6)) และหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ (มาตรา 51)

และยังพบว่า นอกจากสิทธิเสรีภาพที่บัญญัติตามปฏิญญาสากลแล้ว รัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติสิทธิเสรีภาพอื่นให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันอีกด้วย เช่น เสรีภาพทางวิชาการ เสรีภาพสื่อมวลชน สิทธิผู้บริโภค เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มีการบัญญัติเนื้อหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำนวน 27 ข้อ โดยมาตราในรัฐธรรมนูญที่สอดคล้องกับเนื้อหาของปฏิญญาดังกล่าว คือ

1. ด้านสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น ปรากฏในหมวด 1 หลักการทั่วไป (มาตรา 4(1)) และหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง (มาตรา 37(1) และมาตรา 48)

2. ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ปรากฏในหมวด 1 หลักการทั่วไป (มาตรา 13 และมาตรา 32) หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง (มาตรา 33(1) (2) (3) และ (4), มาตรา 34, มาตรา 35, มาตรา 36, มาตรา 37(2) และ (3), มาตรา 38, มาตรา 39, มาตรา 40, มาตรา 41(1) และ (3), มาตรา 49(1) และ (4)) และหมวด 3 องค์กรแห่งรัฐ (มาตรา 125)

3. ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปรากฏในหมวด 1 หลักการทั่วไป (มาตรา 7, มาตรา 8, มาตรา 9, มาตรา 10, มาตรา 11, มาตรา 12, มาตรา 14, มาตรา 15, มาตรา 18, มาตรา 19, มาตรา 20, มาตรา 21, มาตรา 22, มาตรา 24) และหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง (มาตรา 42, มาตรา 43, มาตรา 44, มาตรา 45, มาตรา 46, มาตรา 47 และมาตรา 49(4))

4. หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคมและการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ ปรากฏในหมวด 1 หลักการทั่วไป (มาตรา 5 และมาตรา 28) และหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง (มาตรา 33(4), มาตรา 51 และมาตรา 53)

ข้อสังเกตที่พบจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มีจำนวน 27 ข้อ เห็นว่าสิทธิเสรีภาพที่ไม่ได้บัญญัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอยู่ในด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองทั้ง 3 ข้อ คือ การห้ามความเป็นทาสและการค้าทาส สิทธิด้านข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา และเสรีภาพการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน ทั้งนี้ เกิดจากแนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมที่แตกต่างจากหลักการประชาธิปไตยที่ให้อำนาจอธิปไตยสูงสุด และรัฐเป็นผู้กำหนดขอบเขตสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ ทำให้เกิดการจำกัดสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประชาชน และได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายลำดับรองแทนการบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังพบว่าหลักสังคมนิยมได้กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องทำเพื่อสังคมส่วนรวม ชำรงความเป็นเอกภาพ ความสามัคคี คุณธรรมและศีลธรรมและเคารพระเบียบในสังคมป้องกันประเทศ รักษาความลับและผลประโยชน์ของประเทศชาติ และการเกณฑ์ทหารให้ถือเป็นความรับผิดชอบและเกียรติสูงสุดอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิส่วนรวมมากกว่าปัจเจกบุคคลเหนืออื่นใด

5.1.2 สถานการณ์สิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนตามรัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยตั้งคำอธิบายในมาตรา 2 “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนโดยมีความเชื่อว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจึงได้รับรองสิทธิเสรีภาพว่ามีอยู่จริงภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังมาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) เป็นรัฐธรรมนูญภายใต้ระบอบสังคมนิยมตามมาตรา 1 “สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐสังคมนิยมอยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ มีชนชั้นแรงงานและเกษตรกรเป็นกลุ่มหลักในสังคม โดยระบอบสังคมนิยมเป็นระบอบพื้นฐานของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีลักษณะตามอัตลักษณ์ของจีน กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้นำของการปกครองประเทศ และห้ามองค์กรหรือบุคคลใดทำความเสียหายแก่ระบอบสังคมนิยม” การปกครองรูปแบบสังคมนิยมเห็นว่า สิทธิเสรีภาพของประชาชนเกิดจากสิ่งที่รัฐได้กำหนดหรือมอบให้ประชาชนได้มีการใช้สิทธิเสรีภาพร่วมกันอย่างเท่าเทียม ดังนั้น การใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งส่วนรวม โดยจะเน้นการคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐ สังคม และหมู่คณะมากกว่าปัจเจกชน ดังปรากฏในมาตรา 51 “การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องไม่ทำให้เกิดเสียหายต่อผลประโยชน์ของรัฐ สังคม

และหมู่คณะ รวมถึงสิทธิเสรีภาพอันชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่น” และหากพบว่ามีการใช้สิทธิเสรีภาพที่
อาจกระทบต่อสังคมส่วนรวมรัฐมีอำนาจที่สามารถลิดรอนสิทธิดังกล่าวได้

ผลการศึกษาศาสนาการณสิทธิเสรีภาพในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็น
การแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับผลการดำเนินงานของหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติจริง โดยศึกษาจากหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ
เพื่อแสดงมุมมองทั้งจากผู้ปฏิบัติงานภายในและนักวิชาการภายนอก สามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1.2.1 หน่วยงานภายในประเทศ

1) ประเทศไทย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้จัดทำรายงาน
ผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2561 (เป็นผลการดำเนินงานระหว่างเดือน
กุมภาพันธ์-ธันวาคม 2561) ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 4 สถานการณ์ (1) สถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม การกระทำทรมานและการบังคับสูญหาย และเสรีภาพ
ในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ (2) สถานการณ์ด้านสิทธิทาง
เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ สิทธิทางการศึกษา สิทธิด้านสุขภาพ และธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน
(3) สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของบุคคล 5 กลุ่ม ได้แก่ สิทธิเด็ก สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิคนพิการ สิทธิของผู้มีปัญหา
สถานะและสิทธิ และนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ (4) สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใย
ได้แก่ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
และการค้ามนุษย์ โดยสรุปพบว่าสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยอยู่ในภาพรวมที่ดีขึ้น หลังการ
ประกาศการจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2562 มีการดำเนินงานตามกรอบการปฏิรูปประเทศหลายด้าน เช่น
ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข เป็นต้น ในด้านกฎหมายมีการร่างกฎหมายอยู่หลาย
ฉบับเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน อาทิ พระราชบัญญัติคุ้มครองช่วยเหลือผู้ได้รับความเสียหาย
ในคดีอาญา พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย
พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติระยะเวลาในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ส่วนการดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ รัฐได้ใช้กลไกตามปกติ
จากเจ้าพนักงานตามกฎหมายมากกว่าเจ้าหน้าที่ทหาร และนำยุทธวิธีป้องปราม ระวัง ยับยั้งความรุนแรง
มาปรับใช้ในการเผชิญเหตุมากขึ้น เพื่อสร้างความโปร่งใส กำจัดหรือลดการทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบ
การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษา แต่ยังพบปัญหาคือการ
เข้าถึงการศึกษาในเด็กหลายกลุ่มได้แก่ กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กและ
เยาวชนในพื้นที่ห่างไกล กลุ่มเด็กยากจนและยากจนพิเศษ และเด็กกลุ่มด้อยโอกาสอื่น ๆ ในด้านสาธารณสุข
เน้นการส่งเสริมให้เข้าถึงสิทธิการรับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงตามแผนการปฏิรูปประเทศ ส่งเสริมให้
ชุมชนทั่วประเทศได้เข้ามาทำงานในระบบสุขภาพร่วมกับภาครัฐเพื่อลดความเหลื่อมล้ำการรับบริการด้าน
สุขภาพและคุณภาพในการบริการ แต่ยังคงพบว่า ประชาชนบางกลุ่มมีข้อจำกัดในการใช้สิทธิด้านสุขภาพ เช่น
ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล พื้นที่ชายแดน หรือพื้นที่ทุรกันดาร รวมถึงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร/บัตรประจำตัวประชาชนผู้ไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติ

พระสงฆ์และผู้ต้องขังบางส่วน เป็นต้น รัฐได้มุ่งส่งเสริมสิทธิของบุคคล 5 กลุ่ม คือ สิทธิเด็ก สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิคนพิการ สิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ และนักปกป้องสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึงแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ปัญหาที่พบคือ การขาดความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่รัฐในการรับรองสิทธิของบุคคล 5 กลุ่มตามกฎหมาย ขาดการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอย่างเป็นรูปธรรม จำกัดและควบคุมการใช้สิทธิของชุมชนในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิและคัดค้านโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชุมชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเข้าร่วมการรับฟังความเห็น รวมถึงรัฐไม่มีมาตรการการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ด้านสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แม้สถิติการก่อความไม่สงบจะลดลง แต่ยังคงพบข้อร้องเรียนด้านการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายโดยมีเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวข้อง ส่วนปัญหาการค้ามนุษย์รัฐบาลดำเนินมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยเข้าตรวจค้นสถานบริการต่าง ๆ การจัดกิจกรรมต่อต้านการค้ามนุษย์ การลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์กับต่างประเทศ การคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงการพิจารณาคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 โดยไม่ชักช้า แต่ยังคงพบกรณีการค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมการประมง การขายบริการทางเพศ ขอทาน รวมทั้งปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปกระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์ ซึ่งรัฐต้องบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและจริงจังต่อปัญหาดังกล่าว

2) สาธารณรัฐประชาชนจีน สำนักสารนิเทศของสภาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (The State Council Information Office of the People's Republic of China: SCIO) ได้จัดทำสรุปปกขาวเพื่อรายงานผลดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนชื่อว่า “การแสวงหาความสุขสำหรับประชาชน: 70 ปีของความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนในจีน (Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China)” เป็นการอธิบายการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักสิทธิมนุษยชนเบื้องต้นและลักษณะแบบจีนภายใต้ระบอบสังคมนิยม จีนเล็งเห็นความสำคัญของสิทธิในการดำรงชีวิตและพัฒนาสิทธิมนุษยชนระดับพื้นฐาน ได้ปรับปรุงสิทธิของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันนับแต่ก่อตั้งประเทศเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน ใน ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา สาระสำคัญของสรุปปกขาวแบ่งเป็น 8 ด้านคือ (1) พัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในจีน (2) แนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง (3) การปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพของประชาชน (4) การรับรองสิทธิของประชาชน (5) การปกป้องสิทธิของกลุ่มพิเศษ (6) การเสริมสร้างหลักนิติธรรมเพื่อสิทธิมนุษยชน (7) การมีส่วนร่วมในระดับโลกด้านสิทธิมนุษยชน และ (8) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งนี้ รายงานสรุปปกขาวคือการรายงานภาพรวมของการดูแลคุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลที่ดำเนินการตามหลักการปกครองสังคมนิยม ยึดอัตลักษณ์แบบจีนและการบริหารประเทศโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นหลัก การให้ความหมายของสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสังคมนิยมจึงแตกต่างจากหลักการระบอบประชาธิปไตย คือ การบูรณาการระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและส่วนรวมร่วมกัน มองว่าสิทธิส่วนบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิส่วนรวมเพื่อให้สิทธิทั้งสองได้เสริมสร้างซึ่งกัน

และกัน จีนได้เน้นการคุ้มครองด้านสิทธิพื้นฐานคือสิทธิการยังชีพของประชาชนเป็นลำดับแรกมุ่งมั่นให้ประชาชนภายในประเทศมีความสุข ความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีนำไปสู่การสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองร่วมกันตามยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คือ การส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสิทธิพลเมืองของประชาชนจะได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ รับประกันหลักสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น พัฒนาระบบการปกครองสังคมนิยมให้ทันสมัย สร้างหลักนิติรัฐและปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ดังเห็นได้จากพัฒนาการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศนับตั้งแต่ประเทศได้ก่อตั้งเป็นสาธารณรัฐ ค.ศ. 1949 โดยยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนทั้งในด้านอาหาร น้ำบริโภค ที่อยู่อาศัย ระบบขนส่งสาธารณะ พัฒนาระบบสาธารณสุข การศึกษา การประกันสังคมและแรงงาน ระบบการสื่อสารโทรคมนาคม การมีส่วนร่วมของประชาชน การให้บริการทางวัฒนธรรม พัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับมหภาคและชนกลุ่มน้อย ส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มต่าง ๆ เร่งรัดนโยบายขจัดความยากจน มีการคุ้มครองกลุ่มสิทธิสตรีและเด็กตามกฎหมาย ส่งเสริมเสรีภาพการนับถือศาสนา การแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ ตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพระหว่างประเทศ ได้ปฏิบัติตามข้อผูกพันในตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมกฎ ระเบียบและกลไกระหว่างประเทศเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนและการเคารพอธิปไตยของรัฐโดยไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในประเทศ ทั้งนี้ การดำเนินงานทั้งหมดของรัฐบาลได้กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นองค์กรกลางหลัก ทำการวางเป้าหมายอนาคตให้จีนเป็นประเทศสังคมนิยมที่เติบโตอย่างทันสมัย รักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์จีน โดยประชาชนจะได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในทุกรูปแบบและเพิ่มการพัฒนาอย่างรอบด้านมากขึ้น

5.1.2.2 องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ

องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศที่นำมาศึกษาได้ประเมินผลสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจำนวน 2 องค์กร คือ องค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ผลการศึกษาสรุปได้ คือ

1) องค์กร Freedom House มีการประเมินสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาะด้านการเมือง การมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง มีเกณฑ์การประเมิน 2 ด้านหลักคือ สิทธิทางการเมือง 40 คะแนน ประเมินจากกระบวนการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และหน้าที่ของรัฐบาล ส่วนเสรีภาพพลเมือง 60 คะแนน ประเมินจากเสรีภาพการแสดงออกของสื่อ วิชาการและการนับถือศาสนา สิทธิการรวมกลุ่มทางสังคมและองค์กร หลักนิติธรรม และสิทธิส่วนบุคคล รวมเป็น 100 คะแนน ใน ค.ศ. 2019 ประเทศไทยได้รับคะแนนประเมินในภาพรวม 30 คะแนน แบ่งเป็นสิทธิทางการเมือง 5/40 คะแนน และเสรีภาพพลเมือง 25/60 คะแนน ในภาพรวมเห็นว่าด้านสิทธิทางการเมือง การจำกัดการชุมนุมในที่สาธารณะ ยังถูกควบคุมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนถูกกลืนสิทธิเสรีภาพการแสดงออกด้านความคิดทางการเมือง ซึ่งระบบการเมืองไทยให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้นำที่มีอำนาจและกลุ่มนายทุนหลักของประเทศมากกว่ากลุ่มชนชั้นกลางหรือแรงงาน ทำให้บทบาทของชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มหลากหลายทางเพศในประเทศ ถูกจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือกำหนดให้รักษาผลประโยชน์ให้แต่เฉพาะกลุ่มตนเอง ปัญหา

ความขัดแย้งในเขตพื้นที่ชายแดนภาคใต้ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก ในด้านข้อเรียกร้องต่าง ๆ จากชาวไทยเชื้อสายมุสลิม ส่วนกลไกระบบตรวจสอบและถ่วงดุลทางอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารไม่เกิดระบบการตรวจสอบที่ชัดเจน เนื่องจากการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีได้ถูกแต่งตั้งมาจากฝ่ายนิติบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ความล้มเหลวของเจ้าหน้าที่รัฐในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังคงมีอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินว่ารัฐบาลดำเนินงานเชิงนโยบายจากบนสู่ล่าง ทำให้การตัดสินใจยังอยู่ที่กลุ่มคนระดับสูงเพียงกลุ่มเดียวไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นของสังคมเข้ามามีบทบาทมากนัก ส่วนด้านเสรีภาพพลเมืองพบว่า เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อยังถูกจำกัด มีการควบคุมการเผยแพร่ของสื่อหลายช่องทางด้วยมาตรการทางกฎหมายเพื่อปราบปรามสื่อ โดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ที่มีอำนาจสั่งระงับการออกอากาศ หากบุคคลและสื่อเหล่านั้นแสดงความเห็นที่ถูกละเมิดว่าต่อต้านทางการเมือง หรือวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในประเด็นที่คุกคามความมั่นคงแห่งชาติ โดยที่ผ่านมามีไม่สามารแสดงให้เห็นหรือกำหนดนิยามอย่างชัดเจนว่า ความมั่นคงของชาติที่ขอบธรรมและความต้องการปกป้องให้เกิดความสงบเรียบร้อย หรือตามศีลธรรมอันดีของประชาชนมีลักษณะอย่างไร รวมทั้งการแสดงออกแบบใดจึงถือเป็นการคุกคามต่อสังคม กรณีเสรีภาพทางวิชาการและการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองยังถูกจำกัดโดยรัฐ โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ส่วนสิทธิการรวมตัวของกลุ่มองค์กรหรือสหภาพมีอิสระและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม เพื่อเจรจาต่อรองแต่ในด้านการคุ้มครองทางกฎหมายของสหภาพต่าง ๆ ยังขาดประสิทธิภาพไม่สามารถมีผลบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร รัฐธรรมนูญได้ให้อิสระแก่ตุลาการในกระบวนการยุติธรรม แต่ในทางปฏิบัติการพิจารณาคดีต่าง ๆ ยังคงถูกแทรกแซงจากรัฐบาล การพิจารณาตัดสินคดีถูกมองว่าศาลเป็นเครื่องมือของรัฐบาล เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปฏิบัติการปราบปรามจากภาครัฐที่มีมาตรการตอบโต้มิใช่แนวสันติวิธีกลายเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะกฎหมายได้สร้างความชอบธรรมแก่เจ้าหน้าที่รัฐให้ได้รับการยกเว้นโทษจากการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยสถานะภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 ทั้งยังไม่มีกฎหมายที่จะให้การคุ้มครองแก่กลุ่มคนดังกล่าว สถานะผู้ลี้ภัยจึงถือว่าเป็น “คนเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย” ต้องใช้ชีวิตที่เสี่ยงต่อการโดนจับกุม กักกัน หรือผลักดันกลับไปสู่ประเทศต้นทาง และยังคงเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากผู้ลี้ภัย ด้านสิทธิส่วนบุคคลประเมินว่าประเทศไทยได้ให้เสรีภาพในการครอบครองทรัพย์สินส่วนตัวได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย มีเสรีภาพในการสมรสและการวางแผนครอบครัว มีมาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และเสรีภาพในการเดินทางและเลือกที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม การเดินทางอาจถูกจำกัดในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบด้านความมั่นคงตามสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดให้เป็นพื้นที่ที่ต้องเฝ้าระวังจึงไม่อาจเดินทางได้อย่างเสรี

ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับคะแนนการประเมินในภาพรวม 11 คะแนน แบ่งเป็นสิทธิทางการเมือง -1/40 คะแนน และเสรีภาพพลเมือง 12/60 คะแนน สถานการณ์ในภาพรวมพบว่าหลังจากการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2018 พรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศมากขึ้น และรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้องค์กรทางการเมืองทุกองค์กรอยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนผ่านการกำกับของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ มีการควบคุมระบบราชการอย่างเข้มงวด

เพิ่มองค์กระระดับประเทศด้านการต่อต้านปราบปรามการทุจริต ปรับการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีโดยไม่จำกัดวาระ รวมถึงให้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการการทหารส่วนกลางซึ่งเทียบได้กับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทำให้อำนาจถูกรวบอยู่ที่ผู้นำเพียงคนเดียวภายใต้ในการปกครองระบอบสังคมนิยม ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้มากนัก การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่กระทบต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะถูกภาครัฐลงโทษจับกุมคุมขัง ส่วนบทบาทสตรี ชนกลุ่มน้อย กลุ่มลัทธิทางศาสนา และกลุ่มหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสในการเป็นตัวแทนกลุ่มให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการต่อรองหรือรักษาผลประโยชน์ แม้ว่าโครงสร้างของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติกำหนดให้มีตัวแทนของชนกลุ่มน้อย อาทิ ชาวทิเบต อุยกูร์ และมองโกเลีย เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการพรรคและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างความเสมอภาคของกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคม ในแต่ทางปฏิบัตินั้นกลุ่มเหล่านี้กลับไม่ได้มีบทบาทแต่อย่างใดในทางการเมือง มีสถานะเพียงสัญลักษณ์ของรวมกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเท่านั้น มีการปฏิรูปภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตอย่างครอบคลุมภายใต้การบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้สร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาลให้เกิดความโปร่งใสมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้กฎหมายการเปิดเผยข้อมูลยังถูกจำกัดเฉพาะข้อมูลที่รัฐบาลยินยอมให้เปิดเผยเพียงบางส่วน โดยให้ข้อมูลเฉพาะที่ประชาชนร้องขอตามกฎหมายและนโยบายของรัฐเท่านั้น การเคลื่อนไหวขององค์กรภาคเอกชนและนักวิชาการถูกภาครัฐควบคุมและจำกัดพื้นที่การทำงานโดยเฉพาะการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และสิทธิสตรี เกิดการใช้กำลังปราบปรามชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมในมณฑลซินเจียง ชาวคริสเตียน รวมถึงกลุ่มลัทธิฝ่าหลุนกง เพื่อต้องการปลูกฝังแนวคิดแบบวิถีชีวิตชาวจีนให้สามารถถดถอยวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตเดิมได้ โดยเฉพาะการสร้างค่ายกักกันเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของชาวอุยกูร์กว่า 2 ล้านคน ให้อยอมรับสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้มากขึ้น ถือเป็นเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างมาก ด้านเสรีภาพพลเมืองพบว่า รัฐบาลมีการตรวจสอบการใช้สื่อออนไลน์ภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน มีการเฝ้าระวังการใช้อินเทอร์เน็ตของประชาชนด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมของประชาชนด้วยมาตรการติดตามที่เข้มงวดสามารถระงับการสื่อสารออนไลน์หรือการปิดบัญชีผู้ใช้ได้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้สร้างเครื่องมือเพื่อควบคุมกิจกรรมทางศาสนาทุกด้าน จำกัดจำนวนของพระสงฆ์หรือนักบวช การตรวจสอบพฤติกรรมของผู้นำทางศาสนาและการจัดการหลักคำสอนที่อาจเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะเชื่อว่าการนับถือศาสนามีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาล เสรีภาพทางวิชาการและระบบการศึกษาถูกจำกัดการแสดงความเห็นในประเด็นทางการเมือง หลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียนต้องผ่านการตรวจสอบจากภาครัฐ ในทุกระดับการศึกษา มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดในบางห้องเรียนและพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้สร้างหน่วยงานพิเศษเพื่อกำกับการสอน และความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมลงในหลักสูตรการศึกษา การตั้งโครงการนำร่องระบบสินเชื่อสังคม (a Social Credit System) เริ่มดำเนินการในปี ค.ศ. 2018 เป็นการตรวจสอบและสร้างฐานข้อมูลเพื่อให้ทราบพฤติกรรมทางการเงิน ภาวะหนี้สิน และการใช้จ่ายผ่านระบบออนไลน์ของประชาชน การควบคุมขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยมาตรการทางกฎหมาย และได้ปฏิรูปกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับแนวทางการปกครองสังคมนิยมที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น นโยบายมาตรการความเป็นเมือง (Urbanization) ทำให้เสรีภาพในการย้ายถิ่น

ของประชาชนจีนกว่า 290 ล้านคนถูกจำกัดลง เป็นต้น รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมมากนัก อาทิ กฎหมายการลดความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายการคุ้มครองทรัพย์สิน กฎหมายแรงงาน กฎหมายครอบครัว จึงพบปัญหาการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างต่อเนื่อง

2) องค์กร Human Rights Watch ทำการศึกษาวิจัยด้านสิทธิมนุษยชนกว่า 100 ประเทศทั่วโลก เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนให้สาธารณะได้ทราบ การศึกษาสิทธิมนุษยชนได้ครอบคลุมสิทธิทางการเมือง เสรีภาพในการแสดงออกหรือชุมนุม สิทธิสตรี สื่อมวลชน กลุ่มหลากหลายทางเพศ ผู้พิการ ผู้ได้รับผลกระทบความรุนแรงภายในครอบครัว ชนกลุ่มน้อย ผู้ลี้ภัย ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และบทบาทนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน สำหรับประเทศไทยพบว่า มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนคือ มาตรการทางทหารและการยกเว้นโทษสำหรับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในช่วงการบริหารประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) การใช้มาตรการทางกฎหมายคือ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เพื่อควบคุมกิจกรรมทางการเมือง จำกัดเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นต่อที่สาธารณะและการรวมกลุ่ม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เพื่อติดตามปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์เกี่ยวกับการวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลผ่านสื่อออนไลน์ ปัญหาการบริหารงานของรัฐบาลยังคงมีการจับกุมและสอบปากคำผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ มีการกักขังทันทีโดยไม่ต้องเรียกทนายความฝ่ายจำเลย ปัญหาการบังคับสูญหายที่ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการสูญหายโดยถูกบังคับ (ICPPED) ขององค์การสหประชาชาติ ในปี 2555 แต่ยังไม่มียุติทางกฎหมายตามภาคีดังกล่าว จึงไม่มีกฎหมายรองรับว่าการบังคับสูญหายเป็นความผิดทางอาญา นักปกป้องทางสิทธิมนุษยชนไม่ได้ความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าที่ควร แม้จะเกิดข้อเรียกร้องและการเคลื่อนไหวจากภาคประชาสังคม แต่รัฐบาลใช้วิธีการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation: SLAPP) เพื่อเป็นการข่มขู่ปิดกั้นนักเคลื่อนไหวต่อประเด็นนั้น ๆ และระงับกระแสการเคลื่อนไหวลง ซึ่งอาจเข้าข่ายการละเมิดสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย ส่วนแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านพบว่า มีรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชน การจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม และปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในอุตสาหกรรมประมงที่อาศัยแรงงานข้ามชาติเป็นหลักได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ถูกบังคับใช้แรงงานเกินกำหนดต่อวัน และไม่มีระบบคุ้มครองสวัสดิการแรงงาน ด้านความเท่าเทียมทางเพศได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 โดยในทางปฏิบัติได้พบปัญหาการเลือกปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาและความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนขาดการแก้ไขปัญหายังเป็นรูปธรรม สำหรับบทบาทด้านต่างประเทศเห็นว่า ประเทศไทยได้แสดงท่าทีอย่างต่อเนื่องที่จะคุ้มครองผู้ลี้ภัยในประเทศไทยให้เป็นไปตามหลักมนุษยธรรม และการดูแลผู้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายกลุ่มต่าง ๆ อย่างไรก็ดี การที่ไทยไม่ได้เป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 จึงถูกเผชิญต่อสถานการณ์กดดันและข้อเรียกร้องจากต่างประเทศเรื่องผู้ลี้ภัยหลายกรณี ที่อาจกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงภายในประเทศได้

ส่วนสิทธิมนุษยชนในสาธารณรัฐประชาชนจีนพบว่า ภายหลังจากแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 2018 ได้เพิ่มอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ อำนาจของประธานาธิบดี และการจัดตั้งองค์กรระดับสูงของรัฐบาลเพื่อเป็นเครื่องมือการกำกับตรวจสอบการบริหารประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนโดยรวมในจีน ยังมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพในหลายประเด็นคือ การทารุณกรรมและการปราบปรามอย่างรุนแรงต่อชาวมุสลิมอยู่กว่า 13 ล้านคน ชาวเติร์กกว่า 1 ล้านคน และชาวคาซัคสถานในภูมิภาคซินเจียง โดยส่งเข้าค่ายกักกันหรือค่ายการศึกษาทางการเมืองเพื่อปรับความคิดและควบคุมการใช้ชีวิตประจำวันของกลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น มีการออกกฎหมายเฉพาะในเขตปกครองพื้นที่ทิเบต ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชน ปัญหาความขัดแย้งในเขตบริหารพิเศษฮ่องกงภายใต้ปฏิญญาร่วมจีน-อังกฤษ (Sino-British Joint Declaration) ที่ตามปฏิญญาได้ให้สิทธิฮ่องกงเป็นเขตการปกครองตนเองอย่างอิสระ แต่ทางรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ไม่ยอมรับปฏิญญาดังกล่าว เพราะต้องการให้ฮ่องกงอยู่ภายใต้ความดูแลของรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ จนเกิดเหตุการณ์ข้อเรียกร้องของชาวฮ่องกงกลายเป็นการจลาจลและการปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐ ในด้านเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเห็นว่า กลุ่มเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนยังไม่สามารถเรียกร้องให้รัฐบาลรับผิดชอบต่อปัญหาบุคคลที่สูญหาย และกรณีการจับกุมคุมขังนักเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการได้ มีการควบคุมการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตอย่างเข้มงวดในสื่อสังคมออนไลน์ รัฐบาลได้ละเมิดเสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชน และห้ามการประกอบกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ อาทิ การห้ามละหมาดของชาวมุสลิมในเขตซินเจียง ห้ามการเข้าโบสถ์ของชาวคริสเตียนในมณฑลเหอหนาน รัฐบาลจีนควบคุมระบบสังคมภายในประเทศด้วยวิธีการรวบรวมมวลสารชีวภาพ ตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) และเสียง เพื่อเป็นสิ่งบ่งชี้ทางอัตลักษณ์ของประชาชน ให้เข้าอยู่ในโครงการระบบสินเชื่อสังคมซึ่งเป็นโครงการที่ติดตามพฤติกรรมของประชาชนเป็นระบบ ที่ให้รางวัลและลงโทษต่อประชาชนตามข้อมูลพฤติกรรมที่จัดเก็บลงระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ถือเป็น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนทั้งในทางกฎหมายและทางปฏิบัติโดยที่บุคคลเหล่านั้นไม่อาจล่วงรู้ได้ ด้านการละเมิดทางเพศยังคงเป็นปัญหาที่พบในสังคมแม้รัฐบาลได้พยายามปราบปรามอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมมากนัก ด้วยความเป็นมหาอำนาจของจีนในเวทีระหว่างประเทศอย่างองค์การสหประชาชาติ ทำให้จีนสามารถเพิกเฉยต่อกระแสกดดันการเรียกร้องด้านสิทธิมนุษยชนในจีนจากต่างชาติ ซึ่งจีนแสดงท่าทีที่ชัดเจนในการไม่รับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ และยังคงมีการควบคุมการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมอีกด้วย

เห็นได้ว่าจากรายงานสถานการณ์ขององค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ ทั้งองค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ต่างเสนอผลการศึกษาด้านสิทธิเสรีภาพทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะบทบาทของรัฐบาลในการจำกัดเสรีภาพ การแสดงออก การควบคุมสื่อ การพิจารณากระบวนการยุติธรรม การควบคุมการเคลื่อนไหวของนักสิทธิมนุษยชน และการใช้มาตรการทางกฎหมายที่ส่งผลต่อการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ถึงแม้ว่าทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างมีรัฐธรรมนูญที่มีการบัญญัติให้มีการสนับสนุนและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่ารัฐธรรมนูญไม่สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน

ในมาตราที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพพลเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังรวมถึงการบังคับใช้กฎหมายลำดับรองที่ควรเพิ่มเข้ามาเพื่อให้เกิดผลทางปฏิบัติจริงด้วย

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม” ได้นำแนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาศึกษา รวม 5 เรื่อง ได้แก่ (1) แนวคิดสิทธิและเสรีภาพ (2) แนวคิดประชาธิปไตย (3) แนวคิดสังคมนิยม (4) แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม และ (5) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตลอดจนงานวิจัยอื่นมาศึกษา ร่วมเพื่อศึกษาถึงความสอดคล้องของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ในด้านสิทธิเสรีภาพภายใต้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม ตลอดจนการศึกษาศานการณสิทธิเสรีภาพภายในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน จากข้อมูลตามปรากฏการณ์จริงกับความสัมพันธ์ในมาตราต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญที่มีความต่างด้านระบบการปกครองสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) มีที่มา การจัดทำและกำหนดเนื้อหาของรัฐธรรมนูญเป็นไปตามองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2548ก) อธิบายไว้ว่า มีอยู่ 4 องค์ประกอบ คือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอติปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ โดยพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ในฐานะรัฐธรรมนูญภายใต้ระบอบสังคมนิยมมีความสอดคล้องตามองค์ประกอบของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจำนวน 2 ข้อ คือ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐ ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย ได้จัดทำรัฐธรรมนูญและบัญญัติเนื้อหาเป็นไปตามองค์ประกอบแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่ครบทั้ง 4 ข้อ คือ 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม 2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 3) หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอติปไตย และ 4) หลักนิติรัฐ อีกทั้งยังกำหนดเนื้อหาหลักของรัฐธรรมนูญตามที่เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (อ้างใน ปรังค์ทิพย์ พรวัฒนกิจ (2556)) เสนอไว้คือ มีการแสดงอุดมการณ์ของรัฐโดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้ประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตย (มาตรา 2) แสดงถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งกำหนดอยู่ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เน้นหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอติปไตยที่สามารถควบคุม ตรวจสอบและยับยั้งซึ่งกันและกัน (มาตรา 3) โดยมีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างอำนาจไม่ทำให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจโดยเบ็ดเสร็จ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ทำให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งอยู่ภายใต้อำนาจอื่นโดยสิ้นเชิงตามหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย มีการวางโครงสร้างการเมืองการปกครอง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้มืองค์กรต่าง ๆ ดำเนินการภายใต้การได้รับมอบอำนาจมาจากรัฐธรรมนูญ

ทั้งรัฐสภา (หมวด 7) คณะรัฐมนตรี (หมวด 8) ศาล (หมวด 10-11) และองค์กรอิสระ (หมวด 12) ซึ่งองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาที่ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จะบัญญัติกฎหมายให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ตามหลักความเป็นกฎหมายสูงสุด และแสดงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ การตั้งกระทู้ถาม การควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา การพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม บทบาทองค์กรอิสระ เป็นต้น

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ได้แสดงเนื้อหาหลักของรัฐธรรมนูญคือการแสดงอุดมการณ์ของรัฐ ปรากฏในมาตรา 1 “สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศสังคมนิยมอยู่ภายใต้การปกครองประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ โดยมีชนชั้นแรงงานและเกษตรกรเป็นกลุ่มหลักในสังคม โดยระบอบสังคมนิยมเป็นระบอบพื้นฐานของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีลักษณะตามอัตลักษณ์ของจีน...” ได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง มีการกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองแต่ไม่แสดงหลักการแบ่งแยกอำนาจอย่างชัดเจน ปรากฏตามมาตรา 3 พรรคสาม ได้กำหนดสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ (National People Congress: NPC) เป็นผู้จัดตั้งองค์กรบริหาร องค์กรศาล องค์กรอัยการ และองค์กรกำกับดูแลตรวจสอบ โดยให้อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ รวมทั้งไม่แสดงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ชัดเจนเพราะกำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นพรรคหลักของการบริหารประเทศ และใช้อำนาจรัฐผ่านสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดของประเทศ เป็นไปตามแนวคิดสังคมนิยมที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจและรักษาเสถียรภาพทางการเมืองให้มีความมั่นคงถือเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของหลักการดังกล่าว

นอกจากนี้ งานวิจัยของอรพรรณ ลีนะเปสนันท์ (2551) ศึกษาเรื่อง แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ได้พบว่า รัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็นฉบับชั่วคราวเกิดขึ้นภายหลังการยึดอำนาจหรือการรัฐประหาร มักมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดและองค์ประกอบของรัฐธรรมนูญนิยมเพราะต้องการคงอำนาจเบ็ดเสร็จของผู้นำคณะรัฐประหารเอาไว้ ได้กำหนดการนิรโทษกรรมให้การรัฐประหารไม่มีความผิด เพื่อให้ผลของการทำรัฐประหาร คำสั่ง หรือประกาศของคณะรัฐประหารยังคงชอบด้วยกฎหมาย ในขณะที่งานวิจัยของจักรกฤษณ์ สถาปนศิริ (2557) ทำการศึกษาเรื่อง รัฐธรรมนูญนิยมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พบว่าด้วยรัฐธรรมนูญที่มีใช้ฉบับชั่วคราว จึงได้จัดทำขึ้นให้เป็นตามวัตถุประสงค์ของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม มีเนื้อหาที่บัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาล ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมและสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ได้คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวรที่ได้นำแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาใช้ โดยครบตามองค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม สามารถสรุปได้ว่า การจัดทำรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมนั้น มีปัจจัยหลักคือสถานการณ์และบริบทแวดล้อมในสังคมที่ส่งผลต่อการร่างรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวจะไม่มีเนื้อหาหรือองค์ประกอบครบตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ดังนั้น ที่มาและการจัดทำรัฐธรรมนูญหากต้องการให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ต้องคำนึงตามหลักการรัฐธรรมนูญนิยม

กำหนดความสมดุลระหว่างกลไกในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมุ่งหลักนิติรัฐ

2. ความสัมพันธ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับเนื้อหารัฐธรรมนูญด้านสิทธิเสรีภาพ ผลการวิจัยเห็นว่า รัฐธรรมนูญทั้งภายใต้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมได้บัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิเสรีภาพที่มีความสัมพันธ์กับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นต้นตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พบว่า การบัญญัติเนื้อหาสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญนั้นมิได้ปรากฏแต่เพียงในหมวดสิทธิเสรีภาพ ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองเท่านั้น แต่การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพยังคงปรากฏอยู่ในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญเช่นกัน สามารถอธิบายได้ตามหลักการแบ่งประเภทของสิทธิเสรีภาพที่พิจารณาจากเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของวิชฌุ เครื่องงาม (2530) คือ สิทธิเชิงลบ (negative rights) เป็นสิทธิที่จำกัดอำนาจรัฐและบุคคลทั่วไป เพื่อป้องกันการรุกรานจากรัฐหรือบุคคลอื่นที่จะเข้ามาแทรกแซง โดยผู้ทรงสิทธิสามารถเรียกร้องได้ต่อเมื่อถูกระทบสิทธิให้อาจเสียหายหรือมีการทำให้เกิดความเสียหายต่อตนเอง ทำได้โดยเรียกร้องให้รัฐดำเนินการคุ้มครอง ส่วนสิทธิเชิงบวก (positive rights) คือ สิ่งที่รัฐพึงกระทำเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน มองว่าการใช้สิทธิของปัจเจกบุคคลมีอาจบรรลุจุดมุ่งหมายได้ หากปราศจากการเข้ามาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งของฝ่ายรัฐ สิทธิประเภทนี้ปรากฏในรูปของสิทธิประเภทเรียกร้องให้รัฐกระทำการเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง โดยสิทธิทั้ง 2 ประเภทได้สัมพันธ์ต่อการบัญญัติเนื้อหาสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญภายใต้รูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ระบอบประชาธิปไตยมองว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะได้รับการส่งเสริมด้วยการที่รัฐมีมาตรการที่ถูกจำกัดการกระทำใดอันจะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล เพื่อเปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างเต็มที่ เป็นการเน้นสิทธิเสรีภาพที่อยู่ในตัวบุคคลมากกว่าเป็นสิทธิที่รัฐมอบให้ดังคำอธิบายของสิทธิเชิงลบ แต่ในทางตรงข้ามระบอบสังคมนิยมกลับมองว่ารัฐมีหน้าที่ต้องสนับสนุนมาตรการต่าง ๆ มากกว่าที่จะให้สังคมดำเนินการกันเอง เพราะเห็นว่าบุคคลเกิดมาไม่ได้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพด้วยการเข้ามาแทรกแซงวางนโยบายต่าง ๆ ที่จะช่วยเพิ่มโอกาสและสร้างความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคมซึ่งเข้าลักษณะสิทธิเชิงบวก ทำให้รัฐสังคมนิยมมีฐานะให้รัฐเป็นจุดศูนย์รวมสูงสุดและมีผู้นำที่เข้มแข็ง (an active state) ไม่ใช่เป็นเพียงรัฐคนกลางหรือรัฐที่ทำงานในเชิงรับเท่านั้น (a passive state)

คำอธิบายของประเภทสิทธิเสรีภาพมีความสัมพันธ์กับลักษณะการปกครองได้ส่งผลต่อการกำหนดเนื้อหาสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับต่างให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทว่ารัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2018) ภายใต้แนวคิดสังคมนิยมได้กำหนดให้การส่งเสริมและดูแลสิทธิเสรีภาพเป็นหน้าที่หลักของรัฐ โดยเฉพาะสิทธิในการดำรงชีวิตที่เป็นสิทธิมนุษยชนระดับพื้นฐานเพื่อสร้างความเท่าเทียมให้กับประชาชน ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในจีนจึงมีนิยามและลักษณะ

รูปแบบอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากหลักการแบบสากล เมื่อศึกษาสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญตามปณิญาสาคร ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงพบว่า มีการบัญญัติสิทธิเสรีภาพลงในหมวด 1 หลักการทั่วไป อันเปรียบเสมือนหมวด ว่าด้วยหน้าที่ของรัฐที่ต้องปฏิบัติเพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากรัฐอย่างแท้จริง โดยเป็นบทบัญญัติมีสภาพบังคับว่ารัฐจะต้องดำเนินการด้านสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เช่น สิทธิ การเข้าถึงทรัพยากรและที่ดิน การจัดการระบบเศรษฐกิจ การวางแผนครอบครัว สิทธิการศึกษา สิทธิด้าน สาธารณสุข สิทธิทางศิลปวัฒนธรรม สิทธิการปกครองตนเอง เป็นต้น มากกว่ากำหนดการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพไว้ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง (มาตรา 33-56) เป็นไปตามลักษณะของประเภท สิทธิเชิงบวก (positive rights) และแนวคิดสังคมนิยม ที่แม้ว่ามีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของปัจเจก บุคคลในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพการนับถือศาสนา สิทธิการ เข้าถึงบริการสาธารณะ เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขการใช้สิทธิเสรีภาพตามมาตรา 51 กำหนดให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของรัฐ สังคม และหมู่คณะ รวมถึงสิทธิและเสรีภาพอันชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่น แสดงให้เห็นถึงการปกครองระบบ สังคมนิยมที่ให้ความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมมากกว่าปัจเจกบุคคล หรือความเสมอภาคมากกว่าเสรีภาพ

ส่วนแนวคิดแบบประชาธิปไตยที่ยึดหลักความเท่าเทียม เสรีภาพ และการจำกัดอำนาจของรัฐ ตามกฎหมาย มีผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของ ปวงชนชาวไทย (มาตรา 25-49) ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐ ในคราวเดียวกัน เช่น ความเสมอภาคทางกฎหมายที่ห้ามมิให้เลือกปฏิบัติ สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายที่ การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำไม่ได้ เสรีภาพ การเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ซึ่งการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำไม่ได้ การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยหรือ การถอนสัญชาติโดยการเกิดกระทำมิได้ เป็นต้น แสดงถึงสิทธิเสรีภาพตามแนวทางประชาธิปไตยเป็นไปตาม ลักษณะของสิทธิเชิงลบ (negative rights) อันเป็นสิทธิที่จำกัดอำนาจรัฐและบุคคลทั่วไป เพื่อป้องกันการ รุกล้ำจากรัฐหรือบุคคลอื่นที่จะเข้ามาแทรกแซง เห็นได้จากความสัมพันธ์ของปณิญาสาครว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของ ปวงชนชาวไทยมีเนื้อหาสิทธิเชิงลบที่รับรองสิทธิเสรีภาพมากกว่าหมวดอื่นในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานศึกษาของอัศวพล พูลผล (2560) เรื่อง เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2560 ในประเด็นการ คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พบว่า การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ถูกบัญญัติในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25-49 ของรัฐธรรมนูญ เป็นหลัก และสิทธิบางประการส่วนอื่นจะถูกกำกับไว้ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่ง รัฐ เพราะเป็นหนึ่งในเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ และเนื้อหาของรัฐธรรมนูญยังได้รองรับตามปณิญาสาครว่าด้วย สิทธิมนุษยชนเป็นผลมาจากที่ประเทศไทยได้ลงนามในปณิญาไว้ ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามหลักปณิญาสาคร ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแทบทั้งสิ้น ดังผลที่ได้จากการวิจัยคือเนื้อหาของรัฐธรรมนูญได้แสดงความสอดคล้องกับ ปณิญาสาครดังกล่าวครบทั้ง 30 ข้อ ทำให้การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมีความสมบูรณ์และ ครอบคลุมประเด็นหลากหลาย

3. สถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รูปแบบการปกครองที่ต่างกัน หรือต่างบริบทในขณะนั้นมีผลต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ในกรณีของประเทศไทย ผลการศึกษาของชยกร แก้วมาก (2552) เรื่อง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญภายใต้วัฒนธรรมทางการเมืองไทย แสดงให้เห็นว่าลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบการปกครองและสภาพสังคมของไทย ลักษณะสังคมไทยนับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยม ศักดินาและอุปถัมภ์ที่ปรากฏให้เห็นจากการใช้อำนาจของกลุ่มผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะฝ่ายทหาร ทั้งในช่วงการเปลี่ยนผ่านการเมืองหรือการเมืองแบบปกติพบว่าสังคมไทยถูกปกครองโดยรัฐบาลทหารมากกว่าฝ่ายพลเรือน ซึ่งรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขึ้นมาได้ ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์รัฐประหารอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งการร่างรัฐธรรมนูญภายหลังช่วงเปลี่ยนผ่านการเมือง ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องในผลการวิจัยเกี่ยวกับรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ ได้แก่ องค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ว่า สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ถูกละเมิดหลายด้านภายหลังที่มีการรัฐประหารในปี 2557 เช่น เสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุมในที่สาธารณะ เสรีภาพนักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชน สิทธิของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม การถูกแทรกแซงในกระบวนการยุติธรรม สิทธิการศึกษา การสาธารณสุข การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นช่วงการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 และการบริหารประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) หรือรัฐบาลฝ่ายทหารที่มาจากการรัฐประหาร แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เป็นภาคีสถิติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่องค์การสหประชาชาติถือเป็นสนธิสัญญาหลักจำนวน 7 ฉบับ และมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่ยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามสนธิสัญญาได้ทั้งหมด เนื่องจากไม่มีการอนุวัติกฎหมายภายในประเทศ ทำให้ขาดการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่เป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD) ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในปี 2546 เพิ่งได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดการปฏิบัติต่อบุคคล พ.ศ. ในปี 2562 อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) ประเทศไทยได้เป็นภาคีในปี 2550 และได้เสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำต่อบุคคลสูญหาย พ.ศ. สู่ที่ประชุมการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อปี 2562 แต่ท้ายที่สุดได้ถูกถอดออกจากร่างการพิจารณาไปเนื่องจากปัญหาการนิยามคำว่า “ทรมาน” ที่ยังไม่เข้าข่ายว่าเป็นความผิดทางอาญา และการสร้างระบบความพร้อมรับผิดในภาคราชการ (accountability) เพื่อลบล้างวัฒนธรรมที่ปล่อยให้คนผิดลอยนวล (impunity) เป็นต้น และปัญหาการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชน สอดคล้องกับงานศึกษาของไพโรจน์ พลเพชร และณัฐกร ศรีแก้ว (2549) เรื่อง สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกรอบรัฐธรรมนูญในบริบทของสังคมไทยและมาตรฐานสากลระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และงานวิจัยของวิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ (2552) เรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอ

ภาคของคณพิการทางด้านการศึกษิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวถึงประเทศไทยเป็นภาคีในเอกสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน แต่พบปัญหาคือ ไม่สามารถคุ้มครองหรือส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของกลุ่มคนต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ซึ่งเกิดจากยังไม่มีมาตรการกฎหมายลำดับรอง การกำหนดนโยบายหรือมาตรการในทางปฏิบัติเพื่อประกันสิทธิให้ประชาชนได้รับสิทธิเสรีภาพ ประชาชนขาดความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพที่พึงได้รับ และเจ้าหน้าที่รัฐขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพที่พึงปฏิบัติต่อประชาชนตามกฎหมาย สำหรับปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพของประชาชนพบว่า ในงานวิจัยของสมฤทัย โทณสูงเนิน (2554) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชาวไทย กรณีศึกษา: ประชาชนเขตบางเขน แขวงอนุสาวรีย์ กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ การศึกษา สถานภาพ และรายได้ มีความสัมพันธ์ต่อระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ เนื่องจากระดับการศึกษาที่ต่างกันส่งผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ตามมา เพราะการประกอบอาชีพบางประเภทก็มีข้อจำกัดและไม่ค่อยได้รับความเป็นธรรมส่งผลต่อรายได้ที่ได้รับตามมา โดยเฉพาะกลุ่มแรงงาน กลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่มักพบปัญหาการถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพด้านการศึกษาและการเข้าถึงบริการสาธารณะจากรัฐ รวมถึงไม่ทราบช่องทางการร้องเรียนในกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้จากรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังกรณีการขาดความตระหนักรู้เรื่องสิทธิคณพิการ โดยในสังคมประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง คณพิการและครอบครัวคณพิการยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิของคณพิการ ส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิต โอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของคณพิการ ทำให้ไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีได้ และปัญหาการปฏิบัติต่อคณพิการจากสังคม

เมื่อศึกษาสถานการณ์สิทธิเสรีภาพเป็นรายด้านเห็นว่า สถานการณ์สิทธิเสรีภาพด้านการเมืองและการมีส่วนร่วม เป็นประเด็นที่ประชาชนถูกลิดรอนและมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพมากที่สุด ดังเห็นได้จากงานวิจัยทั้งผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ องค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ในกรณีปัญหาการกระทำทรมานและการบังคับสูญหาย การถูกจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ อาทิ ควบคุมการเผยแพร่สื่อด้วยมาตรการทางกฎหมายที่สั่งระงับการออกอากาศของสถานีโทรทัศน์บางช่อง การสังเตการณ์และควบคุมการชุมนุมทางการเมืองที่อาจนำไปสู่การถูกควบคุมตัวหรือถูกลงโทษด้วยการกระทำทรมานได้ การควบคุมการเคลื่อนไหวของนักวิชาการ นักสิทธิมนุษยชนด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาสถานการณ์ชายแดนใต้ ที่อาจมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงจนนำไปสู่การสร้างความแตกแยกทางความคิดของประชาชน รวมถึงรัฐบาลใช้วิธีการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (SLAPP) เพื่อเป็นการข่มขู่ปิดกั้นนักเคลื่อนไหวต่อประเด็นนั้น ๆ และระงับกระแสการเคลื่อนไหวซึ่งอาจเข้าข่ายการละเมิดสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย ปัญหาการหายสาบสูญของนักเคลื่อนไหวภาคประชาชน ในคดีนายสุรชัย ด่านวัฒนานุสรณ์ นายชูชีพ ชิวสุทธิ นายกฤษณะ ทัทไทย นายสยาม ธีรวุฒิ หรือนายพอลละจี รักจงเจริญ ยังอยู่ในระหว่างกระบวนการสืบสวนคดีที่ยังไม่สิ้นสุด จึงเกิดความล่าช้าในการพิจารณาตัดสินคดีหรือบางคดีสิ้นสุดลงเพราะถูกยกฟ้อง เนื่องจากขาดหลักฐานหรือพยานเชิงประจักษ์ทำให้

ฝ่ายผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการของกมลมาศ ฤทธิศักดิ์วรกุล (2554) และการใช้สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550 ของอมรัน ระเด่นอาหมัด (2556) พบว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะถูกจำกัดด้วยมาตรการทางกฎหมายอันเป็นกลไกสำคัญ เช่น พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาท เป็นต้น จึงเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้มีความรู้ที่มีหน้าที่เสนอความคิดเห็นต่อสาธารณชนได้ทราบ แต่กลับถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวถือเป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือการถูกมองว่าการเคลื่อนไหวภาคประชาชนไม่สอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายที่เจ้าหน้าที่รัฐเห็นว่าเป็นการสร้างควมวุ่นวายแก่สาธารณะมากกว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จนเกิดเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนหลายกรณี รวมถึงงานวิจัยของวชิราภรณ์ พวงจินดา (2559) เรื่อง แนวทางการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พบว่า ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้รัฐธรรมนูญมีผลต่อเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ เพราะรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดขอบเขตควบคุมการบังคับใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ให้ชัดเจนแน่นอน ส่งผลทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลเข้ามาควบคุมการทำหน้าที่และแทรกแซงความเป็นอิสระของสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเพิกถอนใบอนุญาต หรือการสั่งห้ามสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนในบางกรณีเมื่อรัฐบาลไม่สามารถที่จะเข้าไปควบคุมสถานการณ์ความไม่สงบภายในรัฐได้ รัฐบาลได้ใช้มาตรการทางกฎหมายโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการสั่งปิดกิจการ สั่งระงับการนำเข้าหรือส่งออกสื่อสิ่งพิมพ์ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามของรัฐ อีกทั้งยังขาดองค์ความรู้วิชาชีพเพื่อเป็นหลักประกันคุ้มครองสื่อมิให้เกิดการแทรกแซงเสรีภาพสื่อสิ่งพิมพ์ แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติการคุ้มครองเสรีภาพทางวิชาการ สื่อมวลชน และการอุดหนุนกิจการสื่อในมาตรา 34 และ 35 ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่นที่ผ่านมา แต่ผลการศึกษาวิจัยยังพบปัญหาการละเมิดสิทธิเสรีภาพของสื่อในการแสดงความคิดเห็นต่อที่สาธารณะทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ ดังในช่วงเหตุการณ์การเลือกตั้งปี 2562 ที่รัฐบาลได้ใช้อำนาจในการสั่งระงับการเผยแพร่สื่อด้วยเหตุผลที่กระทบต่อความมั่นคงและการเมือง ซึ่งให้เห็นถึงสถานการณ์สิทธิเสรีภาพด้านการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยว่า บทบาทนักวิชาการ สื่อมวลชน และการเคลื่อนไหวภาคประชาชนไม่สามารถดำเนินการอย่างอิสระเพื่อเสนอข้อเท็จจริงต่อสาธารณะ หรือตรวจสอบความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากการแทรกแซงจากรัฐบาลที่ใช้มาตรการทางกฎหมาย จึงส่งผลต่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่เป็นกลางและเอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่มเท่านั้น ตลอดจนการที่รัฐธรรมนูญไม่สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อได้อย่างเป็นรูปธรรม อาจส่งผลต่อการพิจารณาคดีตามกระบวนการยุติธรรมได้

ส่วนสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในสาธารณรัฐประชาชนจีนพบว่า รายงานสมุดปกขาวด้านสิทธิมนุษยชนเรื่อง การแสวงหาความสุขสำหรับประชาชน: 70 ปีของความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนในจีน (Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China) เป็นรายงานการ

ดำรงชีวิตของประชาชนภายใต้การปกครองระบอบสังคมนิยม และตามหลักพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน นับแต่การก่อตั้งประเทศเป็นสาธารณรัฐ ค.ศ. 1949 โดยหลักการสิทธิมนุษยชนแบบสังคมนิยมมุ่งเน้นสิทธิในการยังชีพ สร้างระบบความมั่นคงปลอดภัย ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้พ้นจากความยากจน ส่งเสริมค่านิยมร่วมกันในสังคมตามการชี้แนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีน พัฒนาสิทธิมนุษยชนในระดับพื้นฐาน ให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนรวมควบคู่ไปกับสิทธิปัจเจกบุคคล สร้างระบบเศรษฐกิจแบบมีส่วนร่วมให้มีการแบ่งปันผลผลิตอย่างเท่าเทียมกัน ยึดหลักการเคารพและประกันสิทธิอย่างเสมอภาคในการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกฎหมาย ในรายงานสมุดปกขาวได้นำเสนอเกี่ยวกับบทบาทของรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการดูแลสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนตามมาตรฐานการครองชีพ รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ปกป้องสิทธิของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ส่งเสริมหลักนิติธรรมเพื่อพัฒนาสิทธิมนุษยชน และสร้างการมีส่วนร่วมด้านสิทธิมนุษยชนในระหว่างประเทศ ทำให้ทราบถึงพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในจีนตามแนวทางสังคมนิยม ผลของการศึกษาเป็นการนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนในจีนนับแต่การจัดตั้งประเทศเป็นสาธารณรัฐ เชื่อมโยงกับงานวิจัยของ Pisano, A. (2018) เรื่อง สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาสังคมในจีนจากสมุดปกขาว เป็นการกล่าวถึงบริบททางการเมืองและสังคมส่งผลให้เกิดแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับแรกใน ค.ศ. 2009 หลังจากเหตุการณ์ประท้วงจัตุรัสเทียนอันเหมิน (ค.ศ. 1989) สาระสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นการแสดงจุดยืนเรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีฐานคิดจากระบบสังคมนิยม คือ การเคารพอำนาจอธิปไตยและไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศ เพื่อให้ต่างชาติรับรู้ถึงขอบเขตการกำหนดสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องตามวิถีจารีตของจีน สิทธิมนุษยชนในจีนเน้นการเข้าถึงสิทธิการยังชีพ เช่น การศึกษา สาธารณสุข ระบบสาธารณสุขโรค เป็นต้น สิทธิทางเศรษฐกิจมากกว่าสิทธิทางการเมือง และสิทธิส่วนรวมมากกว่าสิทธิส่วนตัว โดยยึดระบบกฎหมายสังคมนิยมแบบจีนเป็นกรอบการบริหารเพื่อพัฒนาประเทศให้พ้นจากการเป็นประเทศด้อยพัฒนา เพราะความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชน ทำให้จีนกำหนดนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชนแตกต่างจากประเทศอื่นทั่วโลกโดยต้องการให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์แบบจีน จีนเชื่อว่าสิทธิมนุษยชนและสังคมจะพัฒนาได้ต้องเริ่มต้นจากการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก สะท้อนจากผลรายงานในสมุดปกขาวด้านสิทธิมนุษยชนในแต่ละช่วงมีพัฒนาการด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้นตามลำดับ ต่อมาได้ขยายการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านอื่น เช่น เสรีภาพการแสดงออก สิทธิทางการเมือง สิทธิแรงงาน เป็นต้น และยังเน้นการนำเสนอความสำเร็จของสิทธิมนุษยชนจีนในภาพรวมผ่านตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจีนจากองค์กรเอกชนระหว่างประเทศ ทั้งองค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ได้พบปัญหาการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายกรณี เช่น การจำกัดเสรีภาพทางศาสนา การปราบปรามชนกลุ่มน้อยในเขตซินเจียงและทิเบต การติดตามพฤติกรรมของประชาชนผ่านโครงการระบบสินเชื่อสังคม (a Social Credit System) การจำกัดเสรีภาพการเดินทาง การจำกัดเสรีภาพการแสดงออกของสื่อ นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชน การละเมิดกฎหมายที่เกี่ยวกับการปกป้องสิทธิเสรีภาพและรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Yang, S. (n.d.) เรื่อง

สิทธิมนุษยชนศึกษาในจีน: แรงจูงใจและอุปสรรค พบว่า แม้จีนมีนโยบายส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศ อาทิ การปฏิรูปกฎหมาย จัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนศึกษา สร้างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่อุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อสิทธิมนุษยชนศึกษาในจีนคือ อิทธิพลของอุดมการณ์สังคมนิยมและอัตลักษณ์จีน ความไม่ชัดเจนในนโยบายของรัฐบาล ขาดผู้ดำเนินการหลักในการบูรณาการหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาของระบบการศึกษา และความไม่พร้อมของบุคลากรและทรัพยากรในการพัฒนาสิทธิมนุษยชน ทำให้ภาพลักษณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของจีนในสายตาประชาคมโลกเป็นทัศนคติเชิงลบที่ถูกประเมินตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล ดังผลการศึกษาที่ได้จากการประเมินขององค์กร Freedom House และ Human Rights Watch ที่มีความแตกต่างจากการตีความสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดสังคมนิยม

กล่าวโดยสรุป สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญในรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยมหากพิจารณาเฉพาะในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญต่างได้กำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมและสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่เมื่อศึกษาสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพภายในประเทศได้สะท้อนถึงปัญหาการดำเนินการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญให้มีผลบังคับใช้เป็นรูปธรรม ซึ่งได้ข้อสรุปว่า มีปัจจัยอื่นเกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวคือ การกำเนิดรัฐธรรมนูญ อุดมการณ์การเมือง ที่มาของรัฐบาล นโยบายของรัฐ ความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน สถานะทางเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปที่เป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยของไทย เพื่อให้ได้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรมีการเร่งรัดแนวทางการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ อันเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แนวคิด Thailand 4.0 และกำหนดให้เป็นวาระเร่งด่วนระดับชาติ เช่น

1) การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้มีการจัดทำกฎหมายทั้งกฎหมายใหม่และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ต้องให้ความสำคัญในขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเห็นว่าการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้น ควรมีช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่ง่ายและทั่วถึง ให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรับรู้แก่ประชาชนในวงกว้างเพื่อให้ประชาชนรับทราบว่า มีกฎหมายใดที่อยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็น โดยเฉพาะการใช้เว็บไซต์หรือสื่อออนไลน์จะเป็นช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย ตลอดจนการสร้างเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม ควรมีการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนจากสถานการณ์ต่าง ๆ ออกมาเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) สามารถนำไปใช้กับกรณีอื่นได้ต่อไป รวมถึงการให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและเมื่อมีคดีเกิดขึ้นประชาชนจะได้ไม่เรียกร้องความยุติธรรมโดยวิธีการที่นอกกระบวนการปกติหรือวิธีการนอกกฎหมาย

2) การปฏิรูปด้านการศึกษา รัฐต้องส่งเสริมการศึกษาให้เด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยเฉพาะให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กที่มีอัตราการเข้าถึงการศึกษาดำ คือ กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กใน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคม รวมทั้งเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน มีการเร่งรัด พัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่องโดยการอบรมและพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะ ที่เหมาะสมในการสอน มีการจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ การนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้สนับสนุนการดำเนินการ ตลอดจนมีการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตาม นโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสความเท่าเทียม ทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนไทยทุกกลุ่ม

3) การปฏิรูปด้านสาธารณสุข รัฐควรเร่งพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิเพื่อให้ประชาชน สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้อย่างทั่วถึงตามเป้าหมายและกรอบระยะเวลาที่กำหนดในแผนการปฏิรูป ประเทศ โดยปรับปรุงแก้ไขและจัดทำกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันสุขภาพให้สอดคล้องกันเป็น ระบบ นอกจากนี้ รัฐควรให้ความสำคัญกับการดูแลประชากรบางกลุ่มที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้าน สุขภาพ มีการพัฒนาคุณภาพการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการติดตามการประเมินผลการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ

2. การใช้เสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบ โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง การแสดงความคิดเห็นของชุมชนในบริบทของสิทธิชุมชนตามมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น กระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เป็นต้น ควรใช้แนวทางที่เน้นการสร้าง ความเข้าใจต่อกันมากกว่ามองว่าการใช้เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมของประชาชนเป็นภัยต่อความมั่นคง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและหลีกเลี่ยงการใช้มาตรการที่จำกัดการ ใช้เสรีภาพที่เกินสัดส่วนเพื่อลดเงื่อนไขที่นำไปสู่ความขัดแย้งมากขึ้น

3. กระทรวงแรงงานควรให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงาน ในอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากอุตสาหกรรมประมงทะเล และอุตสาหกรรมสัตว์ปีก เช่น อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น เพื่อคุ้มครองแรงงานให้ได้รับการ ปฏิบัติอย่างเป็นธรรมสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) สร้างมาตรการ การเยียวยาต่อแรงงานและบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบในรูปแบบอื่นตามหลักการสิทธิมนุษยชน เช่น การทำให้ คืบคลานสุขภาพเดิม การฟื้นฟู การทำให้พอใจ การประกันว่าจะไม่เกิดการละเมิดซ้ำ เป็นต้น นอกเหนือจากการ เยียวยาในรูปของเงิน เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่ค้าในต่างประเทศ ทั้งนี้ จะต้องร่วมมือกับหน่วยงาน รัฐอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงยุติธรรม สำนักงาน ประกันสังคม ตลอดจนมีมาตรการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปฏิบัติของสหประชาชาติว่าด้วยการ ดำเนินธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (UNGPs) แก่รัฐวิสาหกิจและผู้ประกอบการเอกชน รวมถึงส่งเสริมให้

รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจทุกประเภทและทุกขนาดธุรกิจนำหลักการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) มาใช้เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการประกอบกิจการ

4. รัฐควรพิจารณาทบทวนความจำเป็นในการใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่อย่างต่อเนื่องหากพื้นที่ใดมีสถานการณ์ดีขึ้น ควรมีการยกเลิกหรือเปลี่ยนไปใช้กฎหมายความมั่นคงที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดระดับมาใช้พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 แทนการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อไม่ให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายซ้ำซ้อนและให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด

5. การคุ้มครองความยุติธรรมของสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะกรรมการอิสลามระดับชุมชนและจังหวัดควรมีกระบวนการสอบสวนกรณีการล่วงละเมิดทางเพศ หรือการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงที่คำนึงถึงความปลอดภัยก่อนทางเพศสภาพ เพื่อป้องกันไม่กระทำกราด ไต ๆ ที่เป็นการละเมิดซ้ำ และควรมีการประสานการทำงานกับทีมสหวิชาชีพ รวมถึงควรมีการจัดทำแนวปฏิบัติสำหรับผู้นำศาสนาในการร่วมมือกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพในการให้ความคุ้มครองผู้หญิงและเด็กในพื้นที่ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง

6. การแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานคดีค้ามนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ฯลฯ ควรดำเนินการปราบปรามการค้ามนุษย์อย่างต่อเนื่อง โดยนำตัวผู้กระทำผิดรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดมาลงโทษ ในขณะที่เดียวกันควรให้ความสำคัญกับมาตรการเชิงป้องกันมากขึ้น โดยเฉพาะด้านกฎหมาย ประกาศ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการค้ำมนุษย์มีหลายฉบับ และควรมีการปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ที่เจ้าหน้าที่รัฐควรได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ความรู้และเข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริงอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามกฎหมาย ประกาศ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของเจ้าหน้าที่รัฐมากยิ่งขึ้น

7. รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่พึงมีตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้เป็นรายด้าน เช่น สิทธิชุมชน สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิทธิแรงงาน เสรีภาพการแสดงออก เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิเสรีภาพ และหากถูกละเมิดจะได้ทราบแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา

8. รัฐควรมีการติดตามการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพอันเป็นกฎหมายลำดับรองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 เป็นต้น เพื่อติดตามการคุ้มครองและส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิเสรีภาพให้แก่บุคคลตามที่กฎหมายคุ้มครอง ให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติ และปรับแนวทางการดำเนินการเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

9. รัฐควรส่งเสริมการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในฐานะองค์กรหลักด้านสิทธิมนุษยชนระดับประเทศ ให้มีบทบาทในการตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการละเมิด

สิทธิมนุษยชน และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม กำหนดให้มีการบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับด้านสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น และควรบัญญัติหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้สอดคล้องกับหน้าที่และอำนาจของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามหลักการปารีส

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย

1. การแก้ไขร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ที่ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในปี 2561 กำหนดให้ศาลสามารถยกฟ้องการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต รวมถึงการฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลยหรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบเป็นมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (SLAPP) ที่จะช่วยคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ประการหนึ่ง ทั้งนี้ รัฐควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวเกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมต่อไป

2. รัฐควรพิจารณาเรื่องการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 87 และ 98 เป็นวาระเร่งด่วนเพื่อเป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่จะมุ่งมั่นคุ้มครองสิทธิแรงงานอย่างแท้จริง สามารถนำไปสู่การอนุวัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ ร่างพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ให้เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้โดยเร็ว นอกจากนี้ กระทรวงแรงงานยังควรมีแผนการดำเนินงานภายหลังจากการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาเพื่อให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

3. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) โดยเฉพาะการบัญญัติรับรองหลักการไม่สามารถผ่อนปรนได้และหลักการห้ามผลักดันกลับไปเผชิญอันตราย เพื่อประกันว่าหลักการของอนุสัญญาดังกล่าวจะมีผลในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ กระทรวงยุติธรรมควรดำเนินการสร้างความเข้าใจต่อสังคมและหน่วยงานอื่นของรัฐถึงความสำคัญและความจำเป็นในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการยอมรับ สนับสนุน และทำให้โอกาสที่ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ได้รับการพิจารณาและประกาศใช้เป็นกฎหมายที่เป็นจริงได้มากขึ้น

4. รัฐสภาในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติควรดำเนินการพิจารณาทบทวนคำสั่งหรือประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ให้ทราบว่ามีคำสั่งหรือประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับใดยังมีผลบังคับใช้อยู่ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยพิจารณาตามการตีความของคำสั่งหรือประกาศให้สัมพันธ์กับอุดมการณ์ระบอบเสรีประชาธิปไตย จะได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งหรือประกาศให้เป็นพระราชบัญญัติ หรือหากไม่มีความสอดคล้องในด้านสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะได้เสนอไปยังคณะรัฐมนตรีต่อไป

5. การตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพต้องคำนึงถึงบทบัญญัติในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นมาตราที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพ

โดยตรง และให้การดำเนินการกระบวนการร่างกฎหมายเป็นไปตามมาตรา 77 เพื่อให้กฎหมายมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

5.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการส่งเสริมการให้ความเข้าใจความเข้าใจในมาตรการกำกับดูแลและตรวจสอบแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือคาดว่าจะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล อาทิ การจับกุมคุมขัง การไต่สวนคดี ต้องมีการจัดการฝึกอบรมเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมทั้งมีการประเมินและรายงานผลว่าหลังจากเจ้าหน้าที่รัฐได้รับการอบรมแล้ว ปัญหาการถูกรื้อเรียนหรือกล่าวหาว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นหรือลดลงหรือไม่ อย่างไร

2. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรในฐานะหน่วยงานสนับสนุนฝ่ายนิติบัญญัติควรมีการจัดทำฐานข้อมูลพระราชบัญญัติและร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาด้านสิทธิเสรีภาพแบบบูรณาการ เพื่อเป็นข้อมูลทางกฎหมายให้ง่ายต่อการนำไปใช้ทั้งการพิจารณา ปรับปรุง แก้ไขกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันยิ่งขึ้น

3. คณะกรรมาธิการสามัญในสภาผู้แทนราษฎรที่มีภารกิจเกี่ยวข้องในประเด็นการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น คณะกรรมาธิการการกฎหมาย การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน คณะกรรมาธิการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ คณะกรรมาธิการการคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมาธิการการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมือง การสื่อสารมวลชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน คณะกรรมาธิการการแรงงาน คณะกรรมาธิการการสวัสดิการสังคม เป็นต้น ควรมีการศึกษาผลการบังคับใช้ของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หากพบมีการร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพควรเร่งดำเนินการตรวจสอบเพื่อหาข้อเท็จจริง และส่งเรื่องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการติดตามผลการดำเนินการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน

4. ควรมีการศึกษาแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562–2566) รายงาน/รายกลุ่มโดยละเอียด และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนสิทธิมนุษยชนรายงาน/รายกลุ่มให้มีการดำเนินงานตามแผน สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐอย่างบูรณาการ และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทราบความคืบหน้าของการทำงาน เช่น แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขได้กำหนดกลุ่มผู้เปราะบางคือ กลุ่มผู้ป่วย ผู้ติดเชื้อ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ แรงงานต่างด้าว คนเร่ร่อน คนไร้รัฐ นักโทษ และผู้ยากไร้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานประกันสังคม สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงยุติธรรม หรือแผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง กลุ่มผู้เปราะบางคือ กลุ่มผู้ไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นต้น จึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนสิทธิมนุษยชนและบูรณาการงานร่วมกันเพื่อป้องกันมิให้การดำเนินงานของรัฐเกิดความซ้ำซ้อน

5.3.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งองค์การสหประชาชาติถือเป็นสนธิสัญญาหลัก จำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ (1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC) (2) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) (3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) (4) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) (5) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD) (6) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) และ (7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD) โดยนำสาระสำคัญของสนธิสัญญาศึกษาเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพิ่มเติม เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของสนธิสัญญากับการบัญญัติเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแสดงถึงการอนุวัติกฎหมายภายในประเทศ ทำให้ได้ประเด็นค้นพบที่กว้าง หลากหลาย และเชิงลึกยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษารัฐธรรมนูญในด้านสิทธิเสรีภาพของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศไทย เพื่อให้ได้ผลการศึกษาในลักษณะแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) อันจะได้แนวทางหรือข้อบัญญัติที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประเทศไทยได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น อาทิ ประเทศญี่ปุ่น อินเดีย เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาพระราชบัญญัติอันเป็นกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิเสรีภาพเพื่อติดตามผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้กฎหมายสามารถปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตั้งมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 เป็นต้น

4. ควรมีการศึกษาหน่วยงานระหว่างประเทศหรือองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในด้านสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากองค์กร Human Rights Watch และ Freedom House เช่น Amnesty International, Global Rights, International Federation for Human Rights, UN Watch เป็นต้น เพื่อให้ได้ประเด็นการศึกษาที่หลายหลายและเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่มาจากแหล่งค้นคว้าหลายแหล่งให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กกด. แกลงผลประชามติเป็นทางการคนเห็นชอบร่างรธน. 61.35%. (10 สิงหาคม 2559). **โพสต์ทูเดย์**. สืบค้น 30 มีนาคม 2563 จาก <https://www.posttoday.com/politic/news/447841>

กมลมาศ ฤทธิศักดิ์วรกุล. (2554). **ปัญหาทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีปทุม คณะนิติศาสตร์.

กฤษฎา ศุภวรรณกุล. (11 เมษายน 2561). **สมชาย ปรีชาศิลปกุล: 1 ปีรัฐธรรมนูญที่เหมือนไม่มีรัฐธรรมนูญ**. สืบค้น 12 พฤษภาคม 2563 จาก <https://prachatai.com/journal/2018/04/76333>

กฤษฎาพร วิเศษ. (2558). **แนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยม**. สืบค้น 1 เมษายน 2562 จาก <http://wikikritsada54mbu.blogspot.com/2015/11/blog-post.html>

กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2554). **คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ คำมั่นด้านสิทธิมนุษยชนของไทยและกระบวนการ, UPR**. กรุงเทพฯ: บริษัท แปลน กราฟิค จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **ประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

การกวาดล้างครั้งใหญ่ใต้เงาสี จิ้นผิง. (25 ตุลาคม 2560). **BBC News**. สืบค้น 19 ธันวาคม 2562 จาก <https://www.bbc.com/thai/international-41739342>

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2548ก). **รัฐธรรมนูญในแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (ตอนที่ 1)**. สืบค้น 3 เมษายน 2562 จาก <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=409#m17>

_____. (2548ข). **อิทธิพลของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789 และคำปรารภของรัฐธรรมนูญ ฝรั่งเศส ค.ศ.1946 ที่มีต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948**. สืบค้น 30 ตุลาคม 2562 จาก <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=394&Keyword=%e0%b8%9b%e0%b8%8f%e0%b8%b4%e0%b8%8d%e0%b8%8d%e0%b8%b2%e0%b8%aa%e0%b8%b2%e0%b8%81%e0%b8%a5>

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2540). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์.

คกก. คும்ครองสื่อเผยนักข่าวติดคุกจีนมากสุดในโลกจากนโยบายปราบสื่ออิสระ. (13 ธันวาคม 2562). **ประชาไท**. สืบค้น 27 ธันวาคม 2562 จาก <https://prachatai.com/journal/2019/12/85524>

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2562). **รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2561**. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินท์เอเบิล จำกัด.

คดีบิลลี่ยังไม่จบ ดีเอสไอแย้งคำสั่งอัยการได้. (26 มกราคม 2563). **กรุงเทพธุรกิจ**. สืบค้น 3 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/details/863650>

จักรกฤษณ์ สถาปนศิริ. (2557). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการรัฐธรรมนูญนิยมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (18 กุมภาพันธ์ 2562). **อำนาจนิยมดิจิทัล: จีนกับการเผยแพร่เทคโนโลยีควบคุมผู้เห็นต่าง**. สืบค้น 22 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.the101.world/china-model-of-internet-control-1/>

จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (16 สิงหาคม 2556). **สังคมนิยม**. สืบค้น 18 ตุลาคม 2562 จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges=สังคมนิยม>

จีนเปิดรายงานสมุดปกขาวตลอด 70 ปี เดินหน้าส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชน. (23 กันยายน 2562). สืบค้น 22 มกราคม 2563 จาก <https://bualuang.fund/archives/8686/morning-brief-34/>

จอห์น ซัตเวิร์ธ. (ม.ป.ป.) **ค่ายลับปรับทัศนคติที่จีนเจียง เกิดอะไรขึ้นกับชาวอุยกูร์ที่หายตัวไป?**. สืบค้น 26 ธันวาคม 2562 จาก https://www.bbc.com/thai/resources/idthsh/China_hidden_camps_thai

ชยกร แก้วมาก. (2552). **การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญภายใต้วัฒนธรรมทางการเมืองไทย**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์.

ชรินทร์ สันประเสริฐ. (2547). **แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและโครงสร้างอำนาจทางการเมือง**. ใน เอกสาร **การสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 1-8**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2519). **ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: พิชเนศ.

ชานันท์ ยอดหงษ์. (2 ตุลาคม 2561). **อวสานนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิง ความล้มเหลวของความเสมอภาคทางเพศและการถดถอยของตำรวจไทย**. สืบค้น 18 ธันวาคม 2562 จาก <https://thematter.co/thinkers/the-end-of-female-police-officer/61373>

เชาวนะ ไตรมาส. (2546). **การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา. **ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร**. (2550). **รัฐศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐกร วิทิตานนท์. (2553). **หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **เทอดเกียรติ เอี่ยมรอด**. (2560). **กฎหมายต้นแบบในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้แก่พนักงานทอเทียวิสระที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์.

ธีรวัฒน์ ขวัญใจ, และ อลิสสา บินสุดี๊ะ. (25 เมษายน 2561). **SLAPP: ปฏิบัติการปิดปากคนด้วยกฎหมาย**. สืบค้น 22 กรกฎาคม 2563 จาก <http://prachatai.com/journal/2018/04/76554>

แนะนำประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์. (2560). สืบค้น 11 ตุลาคม 2562 จาก <http://chinazctv.com/แนะนำประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์>

บรรจบ อิศดุลย์. (2515). **ภูมิรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2552). **หลักพื้นฐานสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. (2558). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: ความเป็นมาและสาระสำคัญ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุษอริ ยีหมะ. (2550). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. (ม.ป.ป.). สืบค้น 15 ตุลาคม 2562 จาก <http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/>
- ป.ป.ช.แจงคดีนาฬิกาหุ “ประวิตร” ไร้พยานหลักฐาน. (17 มกราคม 2562). สืบค้น 17 ธันวาคม 2562 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/824455>
- ประภัสสร ทองยินดี. (2558). ประชาธิปไตย: แนวคิดและหลักการเบื้องต้น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(3), 11-22.
- ปรางทิพย์ พรวัฒนะกิจ. (2556). รูปแบบขององค์กรร่างรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์.
- ปวีณา ปัดแสน. (2550). แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมของอมร จันทรมบูรณ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการเมืองการปกครอง.
- ปิ่นธเนศ แก้วรุ่งฟ้า. (2556). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนต่างด้าวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550: ศึกษากรณีสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์.
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2559). รัฐธรรมนูญ ประวัติศาสตร์ข้อความคิด อำนาจสถาปนา และการเปลี่ยนผ่าน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ปรีชา ชางขวัญยืน. (2538). ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2553). นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- แผนภูมิโครงสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย. (2555). สืบค้น 9 ธันวาคม 2562 จาก http://dna-thailand.blogspot.com/2012/01/blog-post_8316.html
- พงษ์พิสัย วรณราช. (ม.ป.ป.). “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แท้จริงแล้วเหมือนกันอย่างไร. สืบค้น 17 ตุลาคม 2562 จาก <http://web.krisdika.go.th/activityDetail.jsp?actType=l&actCode=83&head=4&item=n5>
- พรชัย เลื่อนฉวี. (2546). กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พัชณีย์ คำหนัก. (15 กุมภาพันธ์ 2562). แรงงานจีนประท้วงมากขึ้นเพราะเศรษฐกิจถดถอย แต่รัฐต้องการควบคุม. สืบค้น 2 มกราคม 2563 จาก <https://www.tcijthai.com/news/2019/2/labour/8770>

- พีระศักดิ์ พอจิต. (ม.ป.ป.). เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หัวข้อ:หลักสิทธิมนุษยชน เรื่อง:สิทธิมนุษยชนในหลายมิติ. สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2562 จาก http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8828
- ไพโรจน์ พลเพชร และ อนุกร ศรีแก้ว. (2549). รายงานการศึกษา สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกรอบรัฐธรรมนูญในบริบทของสังคมไทยและมาตรฐานสากลระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560” (6 เมษายน 2560). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, น. 1-90.
- ระบอบการเมืองการปกครอง. (ม.ป.ป.). สืบค้น 29 มีนาคม 2562 จาก <https://sites.google.com/site/30346mayyy/home/rabxb-karmeuxng-kar-pkhrng>
- วชิราภรณ์ พวงจินดา. (2559). แนวทางการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 9(17), 85-103.
- วัลย์มาศ แก้วศรีชัย. (2541). สภาร่างรัฐธรรมนูญกับการร่างรัฐธรรมนูญตามแนวรัฐธรรมนูญนิยม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์.
- วรวิทย์ อิศรานุกุล. (ม.ป.ป.). เผด็จการหรือประชาธิปไตย ประเทศไทยแบบไหนดี?. สืบค้น 29 มีนาคม 2562 จาก http://web.senate.go.th/w3c/senate/pictures/content/file_1407137306.pdf
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Vichyapoo Kittikunpakorn. (2562). ประเภทของสิทธิมนุษยชน. สืบค้น 9 เมษายน 2562 จาก <https://medium.com/@vichyapoo/ประเภทของสิทธิมนุษยชน>
- วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ. (2552). รายงานการวิจัย เรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของคณาจารย์ทางการศึกษาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- วิษณุ เครืองาม. (2530). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.
- วชิราภรณ์ จุ้ยลำเพ็ญ. (2560). หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2563 จาก <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-061.pdf>
- สนธิ เตชานันท์. (2543). พื้นฐานรัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2542). การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพงษ์ เกษมสิน, และ จรุง สุภาพ. (2520). ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- สมฤทัย โทณสูงเนิน. (2554). **ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชาวไทย**
กรณีศึกษา: ประชาชนเขตบางเขน แขวงอนุสาวรีย์ กรุงเทพมหานคร. สืบค้น 22 พฤษภาคม
 2562 จาก http://grad.kbu.ac.th/pdf/sar_data54/Article_Research_2554_59.pdf
- สภาประชาชนแห่งชาติจีน ยกเลิกข้อจำกัดการดำรงตำแหน่งปธน. “สีจิ้นผิง” ครองเก้าอี้ได้ตลอดชีพ.
 (18 มีนาคม 2561). **ฐานเศรษฐกิจ.** สืบค้น 30 มีนาคม 2563 จาก
<https://www.thansettakij.com/content/267230>
- สังคมนิยม-ประชาธิปไตยในประเทศไทย.** (2550). สืบค้น 1 เมษายน 2562 จาก
http://socialitywisdom.blogspot.com/2007/02/blog-post_15.html
- สุพจน์ บุญวิเศษ. (2549). **หลักรัฐศาสตร์.** กรุงเทพฯ: เอ็ม.ที.เพลส.
- สุเทพ เอี่ยมคง. (ม.ป.ป.). **สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย.** สืบค้น 29 มีนาคม 2562
 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย>
- สุรียรัตน์ ประจวบปัจฉิม. (ม.ป.ป.ก.). **สิทธิ เสรีภาพ: หลักทั่วไป.** สืบค้น 10 เมษายน 2562 จาก
<http://law.stou.ac.th/dynfiles/ex.41711-5.pdf>
- _____. (ม.ป.ป.ช.). **สิทธิ เสรีภาพที่สำคัญตามรัฐธรรมนูญ.** สืบค้น 29 ตุลาคม 2562 จาก
<http://law.stou.ac.th/dynfiles/Ex.41711-6.pdf>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (27 มิถุนายน 2554). **สิทธิ.** สืบค้น 17 ตุลาคม 2562 จาก
<http://www.royin.go.th/?knowledges=สิทธิ>
- หยุด แสงอุทัย. (2545). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.** กรุงเทพฯ: ปรกาศพริก.
- อมร จันทรสุมบุรณ์. (2539). **โครงสร้างรัฐธรรมนูญในอนาคตไทย. วารสารกฎหมายปกครอง, 15(3), 38–56.**
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2539). **ประชาธิปไตย: อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลาย
 ประเทศ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรวัน ระเด่นอาหมัด. (2556). **การใช้สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในกระบวนการ
 ประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.
- อรพรรณ ลีนะเปสนันท์. (2551). **แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐธรรมนูญไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549.** (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์.
- อภิญาณ์รักษ์ แวนแก้ว. (30 เมษายน 2557). **มาตรการความเป็นเมือง (Urbanization) : โอกาสและ
 ความท้าทายของการขับเคลื่อนนโยบาย.** สืบค้น 3 มกราคม 2563 จาก
<https://thaibizchina.com/urbanization/>
- อัศวพล พูลผล. (2560). **เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2560 ในประเด็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.**
 (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์.

- อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2544). รายงานวิจัยเรื่อง การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิของบุคคล
ตามมาตรา 28. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- อุดม รัฐอมฤต และ นิยม รัฐอมฤต. (2558). กฎหมายรัฐธรรมนูญจีน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล. (15 กุมภาพันธ์ 2562). การนำเสนอข่าว~~ว่า~~อาชญากรรม. สืบค้น 17 ธันวาคม
2562 จาก <https://www.amnesty.or.th/latest/news/694/>

ภาษาอังกฤษ

- Adagbabiri, M. (2015). Constitutionalism and Democracy: A Critical Perspective. **International Journal of Humanities and Social Science**, 5(12), 109-115.
- Campbell, D. J. (2008). **The basic concept for the democracy ranking of the quality of democracy**. Vienna: Democracy Ranking.
- Eremenko, M. (2001). **Political participation**. Retrieved April 2, 2019 from <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/eu/Maria-Eremenko-Political-participation-Model-by-Verba-in-the-EU-and-Russia.pdf>
- Freedom House. (2019a). **Democracy in retreat freedom in the world 2019**. Retrieved November 25, 2019 from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2019/democracy-in-retreat>
- _____. (2019b). **Freedom in the World 2019/China**. Retrieved December 18, 2019 from <https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2019>
- _____. (2019c). **Freedom in the world 2019/Thailand**. Retrieved December 17, 2019 from <https://freedomhouse.org/country/thailand/freedom-world/2019>
- Human Rights Watch. (2020). **World report 2020 events of 2019**. Retrieved January 24, 2020 from https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/hrw_world_report_2020.pdf
- The National People's Congress of the People's Republic of China. (2019). **Constitution of the People's Republic of China**. Retrieved January 2, 2020 from <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/constitution2019/201911/1f65146fb6104dd3a2793875d19b5b29.shtml>
- Pisano, A. (2018). Human Rights and Social Development in the Chinese White Papers on Human Rights. **Peace Human Rights Governance**, 2(3), 301-330.

- Political System in China.** (2013, April 21). Retrieved December 9, 2019 from <https://www.chinaabout.net/political-system-china/>
- Samirendra, R. (2004). **Modern comparative politics: approaches, methods and issues.** New Delhi: Prentice Hall of India.
- The State Council. (2014). **China's electoral system.** Retrieved December 19, 2019 from http://english.www.gov.cn/archive/china_abc/2014/08/23/content_281474982987216.htm
- The State Council Information Office of the People's Republic of China. (September 23, 2019). **Full Text: Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China.** Retrieved January 22, 2020 from http://english.scio.gov.cn/2019-09/23/content_75235239_7.htm
- Tansey, S. D. (2004). **Politics: The basics** (3rd ed.). London: Routledge.
- Yang, S. (n.d.). **Human rights education in China: motivations and difficulties.** Retrieved January 9, 2020 from https://www.hurights.or.jp/archives/asia-pacific/section1/seven_4-3.pdf

ภาคผนวก ก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำมิได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 30 การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ

มาตรา 31 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ หรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา 33 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา 35 บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ การให้นำข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่คุณคนสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่คุณคนสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 37 บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรม ภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของ ตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการที่บัญญัติไว้ในวรรคสาม เว้นแต่เป็นการเวนคืนเพื่อนำอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนไปชดเชยให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืน ให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาท

ระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ผู้เวนคืนมิได้ใช้ประโยชน์ หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไป ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ผู้เวนคืนตามความจำเป็น มิให้ถือว่าเป็นการขัดต่อมาตรา 26 วรคสอง

มาตรา 38 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

มาตรา 39 การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกัน หรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงพอที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ หรือก้าวกายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายบัญญัติ

(2) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(3) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

มาตรา 44 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

มาตรา 46 สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง

บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 47 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

มาตรา 48 สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครอง และช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิ ได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 49 บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกรกระทำตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาล รัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

ภาคผนวก ข

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982
หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1982

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมือง

มาตรา 33 บุคคลใดที่มีสัญชาติจีนถือว่าเป็นประชาชนของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประชาชนมีสิทธิเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย

รัฐต้องเคารพและให้หลักประกันในสิทธิมนุษยชนของประชาชน

ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติ ขณะเดียวกันมีหน้าที่ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติด้วย

มาตรา 34 ประชาชนที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ โดยไม่แยกเผ่าพันธุ์ เพศ อาชีพ การถือกำเนิด ความเชื่อทางศาสนา ระดับการศึกษา ฐานะทางทรัพย์สิน ระยะเวลาการอยู่อาศัย ล้วนมีสิทธิในการเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น เว้นแต่บุคคลที่ถูกเพิกถอนสิทธิทางการเมืองตามกฎหมาย

มาตรา 35 ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น การตีพิมพ์ การรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การชุมนุมในที่สาธารณะ และการประท้วง

มาตรา 36 ประชาชนย่อมมีสิทธิในการนับถือศาสนา

องค์กรของรัฐ สมาคม หรือปัจเจกบุคคลใด ๆ ไม่มีสิทธิบังคับให้ประชาชนถือหรือไม่ถือศาสนา และไม่มีสิทธิดูถูกเหยียดหยามบุคคลที่ถือศาสนาหรือไม่ถือศาสนา

รัฐคุ้มครองการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ชอบด้วยจารีตประเพณี บุคคลใด ๆ ไม่อาจใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการทำลายความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ทำลายสุขภาพของประชาชน หรือขัดขวางกิจกรรมด้านการศึกษาของประเทศ

องค์กรและกิจการทางศาสนาไม่อาจถูกแทรกแซงโดยอิทธิพลของต่างชาติ

มาตรา 37 เสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชนไม่อาจถูกละเมิด

ประชาชนคนใดก็ตาม ย่อมไม่อาจถูกจับกุมคุมขังหากไม่ผ่านการอนุมัติของอัยการประชาชนหรือการพิพากษาตัดสินของศาลประชาชน และมีได้ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ห้ามคุมขังบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมายและรวมถึงการใช้อำนาจขัดขวางอย่างอื่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล ห้ามการตรวจค้นบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 38 ศักดิ์ศรีของประชาชนไม่อาจถูกละเมิด ห้ามการใช้วิธีการใด ๆ กระทำการดูหมิ่นเหยียดหยามปรักปรำ ใส่ร้ายป้ายสีประชาชน

มาตรา 39 ที่อยู่อาศัยของประชาชนจะต้องไม่ถูกละเมิด ห้ามการตรวจค้น บุกรุกที่อยู่อาศัยของประชาชนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 40 เสรีภาพของประชาชนในการสื่อสารและความลับในการสื่อสารย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เว้นแต่เพื่อความปลอดภัยของรัฐ หรือเพื่อความจำเป็นในการตรวจสอบการกระทำละเมิดทางอาญา ทั้งนี้ต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการ และต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการ

ตรวจสอบที่กำหนดโดยกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นไม่อาจอ้างเหตุที่จะกระทำการละเมิดเสรีภาพในการสื่อสารและความลับในการสื่อสารของประชาชนได้

มาตรา 41 ประชาชนย่อมมีสิทธิจะวิพากษ์วิจารณ์และเสนอความคิดเห็นต่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีการกระทำละเมิดกฎหมายหรือละทิ้งหน้าที่ บุคคลย่อมมีสิทธิในการยื่นอุทธรณ์กล่าวหาหรือรายงานการกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ แต่ไม่อาจสร้างเรื่องหรือกล่าวหาโดยไม่มีมูลความจริง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอุทธรณ์ กล่าวหา หรือรายงานการกระทำละเมิด หน่วยงานต้องตรวจสอบ ค้นหาข้อเท็จจริง บุคคลใดก็ตามไม่อาจยับยั้ง ช่มชู้ คุกคาม หรือตอบโต้

บุคคลใดที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการถูกละเมิดสิทธิพลเมืองจากองค์กรของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีสิทธิได้รับการชดเชยตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 42 ประชาชนย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในแรงงาน

รัฐต้องยกระดับค่าตอบแทนและสวัสดิการให้สูงขึ้นโดยวิธีการต่าง ๆ สร้างเงื่อนไขการจ้างงานและอาชีพ เพิ่มความเข้มแข็งให้กับการคุ้มครองแรงงาน ปรับปรุงเงื่อนไขการทำงานให้ดีขึ้น และยกระดับการให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการบนพื้นฐานการพัฒนากิจการการผลิต

แรงงานทุกประเภทมีเกียรติและศักดิ์ศรี แรงงานที่อยู่ในรัฐวิสาหกิจ และองค์กรเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเมืองและชนบทต้องปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบเสมือนตัวเองเป็นเจ้าของกิจการ รัฐส่งเสริมการแข่งขันในการทำงานตามระบบสังคมนิยม มีการให้รางวัลแก่ผู้ใช้แรงงานที่เป็นแบบอย่างและมีผลงานดีเด่น ส่งเสริมการทำงานแบบอาสาสมัคร

รัฐดำเนินการฝึกอบรมสิ่งที่จำเป็นในการทำงานแก่ประชาชนก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

มาตรา 43 ประชาชนผู้ใช้แรงงานมีสิทธิในการพักผ่อน

รัฐต้องจัดให้มีสถานที่สำหรับการสนทนาและการพักผ่อน การกำหนดเวลาการทำงานและวันหยุด

มาตรา 44 รัฐต้องกำหนดระบบบำนาญให้แก่วัยชราแก่พนักงานของรัฐวิสาหกิจ และบุคลากรขององค์กรรัฐเมื่อเกษียณอายุตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำรงชีพของผู้เกษียณอายุต้องได้รับการประกันจากรัฐและสังคม

มาตรา 45 ประชาชนผู้สูงอายุ เจ็บป่วย ไม่สามารถทำงาน มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือสิ่งของจากรัฐและสังคม รัฐต้องจัดให้มีการประกันสังคม การช่วยเหลือทางสังคม การรักษาพยาบาลและดูแลด้านสุขภาพ

รัฐและสังคมต้องให้หลักประกันในการดำรงชีพแก่ทหารที่พิการทุพพลภาพ รวมถึงให้เงินเลี้ยงดูแก่ครอบครัวของทหารที่เสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ ให้สิทธิพิเศษแก่ครอบครัวของทหาร

รัฐและสังคมต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ และที่พิการทุพพลภาพให้มีความสามารถดำรงชีวิต และได้รับการศึกษา

มาตรา 46 ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ได้รับการศึกษา

รัฐต้องให้การศึกษอบรมแก่เยาวชน และเด็กเล็กให้พัฒนาทั้งในด้านศีลธรรม สติปัญญา และร่างกาย

มาตรา 47 ประชาชนมีเสรีภาพในการทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ศิลปกรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ รัฐต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับศึกษาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อักษรศาสตร์ ศิลปกรรม และกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการสร้างสรรค์ผลงาน

มาตรา 48 สิทธิของหญิงในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการดำรงชีพในครัวเรือน และด้านอื่น ๆ ย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกับชาย

รัฐคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของหญิง ชายและหญิงย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกันในโอกาสการทำงานและการได้รับค่าตอบแทน ให้การศึกษอบรมและการส่งเสริมความก้าวหน้าแก่คนทำงานที่เป็นหญิง

มาตรา 49 การสมรส ครอบครัวยุติธรรม มารดาและเด็ก ได้รับความคุ้มครองของรัฐ

สามีภรรยา มีหน้าที่ต้องทำการวางแผนครอบครัว

บิดามารดาต้องเลี้ยงดูและอบรมบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูและช่วยเหลือบิดามารดา

ห้ามทำลายหรือขัดขวางเสรีภาพในการสมรส ห้ามทอดทิ้งผู้สูงอายุ สตรี และเด็ก

มาตรา 50 รัฐคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมและผลประโยชน์ของบุคคลสัญชาติจีนที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ คุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมและผลประโยชน์ของบุคคลที่กลับสู่ประเทศและทนาย

มาตรา 51 การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของรัฐ สังคม และหมู่คณะ รวมถึงเสรีภาพและสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่น

มาตรา 52 ประชาชนมีหน้าที่ต้องปกป้องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศและความสามัคคีของชนชาติทั้งหลายในประเทศ

มาตรา 53 ประชาชนต้องเคารพรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ปกปิดความลับของรัฐ ดูแลทรัพย์สินของส่วนรวม มีวินัยในการทำงาน เคารพระเบียบของส่วนรวม เคารพในหลักความเป็นธรรมของสังคม

มาตรา 54 ประชาชนย่อมมีหน้าที่ปกป้องความปลอดภัย ชื่อเสียง และผลประโยชน์ของประเทศ จะต้องไม่ทำลายความปลอดภัย ชื่อเสียง และผลประโยชน์ของประเทศ

มาตรา 55 การปกป้องประเทศ ต่อด้านการรุกรานเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญของประชาชนทุกคน

ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเข้ารับการเกณฑ์ทหารและเข้าร่วมกิจการอาสาสมัครรักษาดินแดนเป็นหน้าที่ที่ถือว่ามีความเกียรติอันสูงส่งของประชาชน

มาตรา 56 ประชาชนมีหน้าที่เสียภาษีตามที่กฎหมายบัญญัติ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวปรียววรรณ สุวรรณสุนย์
สถานที่ทำงาน	กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 0 2244 2067-8 poohism@gmail.com
ตำแหน่งปัจจุบัน	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2548	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
งานวิจัย	
พ.ศ. 2552	รายงานการศึกษาเรื่อง ความแตกต่างระหว่างท้องถิ่นกับการออกเสียง ประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550: กรณีศึกษาเปรียบเทียบภาค ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้
พ.ศ. 2556	รายงานการศึกษาเรื่อง การสนับสนุนงานด้านวิจัยและด้านวิชาการต่อ สมาชิกวุฒิสภา กรณีศึกษาเปรียบเทียบวุฒิสภาไทยกับวุฒิสภาสาธารณรัฐ เกาหลี